

LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN REGIUNI DE CONFLICT

СВОБОДА И ЛИЧНАЯ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ В ЗОНАХ КОНФЛИКТА

LIBERTY AND SECURITY OF THE PERSON IN REGIONS OF CONFLICT

**Libertatea și securitatea persoanei
în regiuni de conflict**

**Свобода и личная неприкосновенность
в зонах конфликта**

**Liberty and security of the person
in regions of conflict**

LA ELABORAREA STUDIULUI “LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN REGIUNI DE CONFLICT” AU CONTRIBUIT:

Autori:

Ion Manole

LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN REGIUNILE DE CONFLICT ÎNGHEȚAT.
CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

Doina Ioana Străisteanu

LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANELOR DIN CECENIA PE PARCURSUL CONFLICTULUI ARMAT. (1994-1996; 1999 –2009)

Nikoloz Legashvili

LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI. CAZUL GEORGIEI

Goran Miletic

STUDIU PRIVIND DREPTUL LA LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN REGIUNILE DIN FOSTA IUGOSLAVIE PE PARCURSUL CONFLICTULUI ȘI DUPĂ ÎNCETAREA CONFLICTULUI

Au contribuit:

Postica Alexandru – Director de proiect

Olga Manole – Coordonator ediție

Redactor – Nina Pîrțac

Traducerea – Nicoleta Hriplivîi, Lucia Aprodu, “Ad Libitum” SRL.

Procesare computerizată – Ion Madiudin

Asociația PROMO-LEX

str. Dumitru Rîșcanu, 11/41
Chișinău, Moldova
tel./fax: +373 22/ 45 00 24
gsm: +373/ 69 07 08 00
e-mail: info@promolex.md
url: www.promolex.md

Centrul de Resurse și Dezvoltare pentru Transnistria

s. Coșnița, MD-4572 r. Dubăsari, Moldova
tel./fax: +373 696 67 234
e-mail: crdt.buletin@gmail.com

Pentru corespondență:

C.P. 89, MD-2012 Chișinău, Moldova

SE DISTRIBUIE GRATUIT

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Publicația apare grație suportului financiar oferit de Balkan Trust for Democracy și Black Sea Trust for Regional Cooperation /A Project of the German Marshall Fund

Punctele de vedere exprimate în Studiu reflectă opinia și poziția autorilor, membrilor Asociației Promo-LEX.

Acestea nu pot fi interpretate sub nici o formă ca reflectând opinia Balkan Trust for Democracy și Black Sea Trust for Regional Cooperation /A Project of the German Marshall Fund

Libertatea și securitatea persoanei în regiunile de conflict

11

1. LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN REGIUNILE DE CONFLICT ÎNGHEȚAT. CAZUL REPUBLICII MOLDOVA 13
2. LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANELOR DIN CECENIA PE PARCURSUL CONFLICTULUI ARMAT. (1994-1996; 1999 –2009) 37
3. LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI. CAZUL GEORGIEI 55
4. STUDIU PRIVIND DREPTUL LA LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN REGIUNILE DIN FOSTA IUGOSLAVIE PE PARCURSUL CONFLICTULUI ȘI DUPĂ ÎNCETAREA CONFLICTULUI 75

Свобода и личная неприкосновенность в зонах конфликта

95

1. СВОБОДА И ЛИЧНАЯ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦ В ЗОНАХ ЗАМОРОЖЕННЫХ КОНФЛИКТОВ. СИТУАЦИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА 97
2. СВОБОДА И ЛИЧНАЯ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦ В ЧЕЧНЕ В ПЕРИОД ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТОВ. (1994-1996; 1999 –2009) 123
3. СВОБОДА И ЛИЧНАЯ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦ, ПРОЖИВАЮЩИХ В ЗОНАХ КОНФЛИКТА. СИТУАЦИЯ В ГРУЗИИ 145
4. ИЗУЧЕНИЕ ПРАВА НА СВОБОДУ И ЛИЧНУЮ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦ В КОНФЛИКТНЫХ /ПОСТКОНФЛИКТНЫХ ЗОНАХ БЫВШЕЙ ЮГОСЛАВИИ 169

Liberty and security of the person in regions of conflict

193

1. LIBERTY AND SECURITY OF PERSON IN FROZEN CONFLICT REGIONS THE CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA 195
2. THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY OF PERSON IN CHECHNYA DURING THE ARMED CONFLICTS (1994-1996; 1999 –2009) 219
3. THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY OF THE PERSONS LIVING IN CONFLICT ZONES: THE CASE OF GEORGIA 239
4. STUDY ON THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY OF PERSONS IN THE REGIONS OF CONFLICT/POST-CONFLICT FROM FORMER YUGOSLAVIA 261

INTRODUCERE

Diferendul transnistrean rămîne în continuare un obstacol serios în promovarea reformelor și redresarea social-economică a țării. Identificarea unei soluții pentru rezolvarea diferendului transnistrean constituie o prioritate absolută a societății.

Începînd cu anul 2004, Asociația Promo-LEX și-a axat activitatea în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, pe analiza minuțioasă a situației și pe acordarea de asistență juridică victimelor abuzurilor și violărilor grave ale dreptului omului, căutînd concomitent soluții în asigurarea unui minim necesar pentru respectarea drepturilor omului. În condițiile în care pe teritoriul Republicii Moldova funcționează un sistem juridic paralel și ilegal, vom încerca în cadrul acestui studiu să identificăm soluții viabile pentru asigurarea respectării dreptului la libertatea și securitatea persoanei în regiunea transnistreană.

În ultimii ani experții Asociației au examinat numeroase plîngeri și cereri adresate de diverse categorii de persoane din regiunea transnistreană ce ține de realizarea dreptului la libertate și securitate. Acordîndu-le asistența solicitată am constatat diverse probleme de ordin juridic, ce denotă violarea flagrantă a drepturilor fundamentale ale omului.

Timp de peste 17 ani autoritățile constituționale ale Republicii Moldova și-au declinat practic orice responsabilitate pentru situația și evoluția drepturilor omului în regiunea transnistreană. Majoritatea demersurilor, plîngerilor și cererilor provenind de la locuitorii Transnistriei au rămas ne examinate. Autoritățile au preferat să comunice cetățenilor săi și persoanelor aflate sub jurisdicția teritorială a Republicii Moldova, că nu dețin controlul asupra acestui teritoriu și că nu pot interveni pentru protejarea drepturilor violate.

Numeroase cazuri de violare a drepturilor omului în această regiune au fost aduse la cunoștința opiniei publice naționale și internaționale. Au devenit cunoscute comunității internaționale cazurile ce țin de încălcarea dreptului la educație, dreptului la libera circulație, dreptului de proprietate, drepturilor electorale și recrutarea forțată în structurile paramilitare din regiune, care au comportat caracter de masă. Însă, în realitate, la nivel individual, situația este mult mai dificilă, fiecare locuitor din regiune, confruntîndu-se cu diverse obstacole de ordin administrativ, juridic sau economic. În mod sigur, putem vorbi despre ignorarea de către statul Republica Moldova a circa 555 mii de persoane, care locuiesc în spațiul necontrolat de autoritățile constituționale. În primul rînd, avem în vedere ignorarea violărilor dreptului la libertatea și securitatea persoanelor aflate temporar și permanent în acest teritoriu.

Problema este complexă, fapt evidențiat în cadrul sistemului juridic național și celui european, însă necesită o abordare specială, atunci cînd este examinată în cadrul unui sistem ilegal, prezent în zonele lipsite de legitimitate și recunoaștere internațională.

După ani de eforturi, în mod cert se impune o analiză a rezultatelor. Mai mult, acestea trebuie raportate la cheltuielile materiale și umane efectuate în acest scop. Astfel, prima impresie împărtășită de majoritatea populației este că sistemul intern actual este ineficient și lipsit de autoritate. Dreptul internațional este respectat numai în măsura în care convine unor cercuri de persoane sau state, care prin deținerea dreptului de veto în cadrul celor mai importante structuri internaționale sunt favorizate și pot influența situația dintr-o țară sau alta, țări considerate egale în drepturi la nivel internațional.

Evenimentele din Osetia de Sud și Abhazia au demonstrat clar: conflictele înghețate constituie focare de instabilitate și amenințare la adresa securității regionale și internaționale. Ce ține de conflictul transnistrean trebuie să subliniem că pe parcursul ultimelor ani a fost promovată o abordare a problemelor legate de conflict – politică, economică, socială și umanitară, însă s-a acordat o atenție prea mică problemelor juridice.

Scopul acestui studiu este de a identifica soluții adecvate și viabile pentru promovarea și apărarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei în regiunea din stînga Nistrului (Transnistria), urmărindu-se preluarea practicilor pozitive din statele în care există conflicte înghețate: Georgia, Statele din fosta Iugoslavie și Federația Rusă, prin intermediul unui schimb de experiență regională al experților în domeniul drepturilor omului. Asociația Promo Lex consideră că nu trebuie ignorată nici experiența negativă din aceste state cu conflicte înghețate, amplu reflectată de experți, pentru a împiedica aplicarea acesteia pe teritoriul transnistrean.

Apariția cărții respective a fost posibilă datorită suportului financiar oferit de Balkan Trust for Democracy și Black Sea Trust for Regional Cooperation a Project of the German Marshall Fund.

ВВЕДЕНИЕ

Приднестровский конфликт продолжает оставаться серьезным препятствием для продвижения реформ и социально-экономического восстановления страны. Нахождение решения для урегулирования приднестровского конфликта является абсолютным приоритетом для общества.

Начиная с 2004 года, Ассоциация Promo-LEX сосредоточила свою деятельность на приднестровском регионе Республики Молдова, тщательном анализе ситуации и предоставлении правовой помощи жертвам злоупотреблений и серьезных нарушений прав человека, одновременно ища решения для обеспечения минимума необходимого для соблюдения прав человека. В условиях, в которых на территории Республики Молдова действует параллельная и незаконная правовая система, мы попытаемся в рамках данного исследования найти жизнеспособные решения для обеспечения соблюдения права на свободу и личную неприкосновенность в приднестровском регионе.

В последние годы эксперты Ассоциации рассмотрели многочисленное количество жалоб и заявлений со стороны различных категорий лиц, проживающих в приднестровском регионе, относящихся к реализации права на свободу и личную неприкосновенность. Оказывая им помощь, мы установили различные проблемы правового характера, свидетельствующие о явном нарушении основных прав человека.

В течение 17 лет конституционные власти Республики Молдова практически отказались от любой ответственности за ситуацию в области прав человека в приднестровском регионе. Большинство обращений, жалоб и заявлений, поданных жителями Приднестровья, остались нерассмотренными. Власти предпочли довести до сведения своих граждан и лиц, находящихся под территориальной юрисдикцией Республики Молдова, что не обладают контролем над данной территорией и не могут вмешаться для защиты, нарушенных прав.

Многочисленные случаи нарушения прав человека в этом регионе были доведены до сведения национальной и международной общественности. Международная общественность ознакомилась со случаями нарушения права на образование, права на свободу передвижения, права на собственность, избирательных прав и насильного зачисления в вооруженные формирования региона, которые носили массовый характер. Однако, в реальности, на индивидуальном уровне, ситуация намного тяжелее, каждый житель региона постоянно сталкивается с различными преградами административного, правового или экономического характера. Безусловно, мы можем говорить об игнорировании государством Республика Молдова порядка 555 тыс. человек, проживающих на неконтролируемой конституционными властями территории. В первую очередь, речь идет об игнорировании

нарушения права на свободу и личную неприкосновенность лиц, постоянно или временно находящихся на данной территории.

Эта проблема комплексная, факт отмеченный, как в рамках национальной правовой системы, так и европейской, нуждается в специальном подходе, когда рассматривается в рамках незаконной системы, присутствующей в зонах лишенных легитимности и международного признания.

После многолетних усилий, безусловно, необходимо произвести анализ достигнутых результатов. Кроме того, они должны быть сопоставимы с материальными и человеческими затратами, понесенными с данной целью. Таким образом, первое впечатление, которое разделяет большинство населения, состоит в том, что нынешняя национальная система является неэффективной и лишена полномочий. Международное право соблюдается настолько, насколько это подходит определенному кругу лиц или государств, которые обладая правом вето в рамках важнейших международных структур, могут воздействовать на ситуацию в той или иной стране, странах считающимися равными в правах на международном уровне.

События в Южной Осетии и Абхазии четко продемонстрировали: замороженные конфликты являются очагами нестабильности и угрозы региональной и международной безопасности. Если рассматривать приднестровский конфликт, то необходимо подчеркнуть, что на протяжении последних лет рассматривались проблемы, связанные с конфликтом, в политической, экономической, социальной и гуманитарной сферах, но слишком мало внимания было уделено правовым вопросам.

Целью настоящего исследования является нахождение адекватных и жизнеспособных решений для продвижения и защиты права на свободу и личную неприкосновенность лиц в левобережье Днестра (Приднестровье), направленных на перенимание положительной практики государств, в которых есть замороженные конфликты: Грузия, Государства бывшей Югославии и Российская Федерация, путем обмена региональным опытом экспертов в области прав человека. Ассоциация Promo LEX считает, что не следует игнорировать и любой негативный опыт данных государств с замороженными конфликтами, широко отраженный экспертами, чтобы предотвратить его применения на приднестровской территории.

Появление данной публикации стало возможным благодаря финансовой поддержке, предоставленной Балканским Трестом за Демократию и Черноморским Трестом для Регионального Сотрудничества / Проект Германского Фонда Маршалла

INTRODUCTION

The Transnistrian conflict remains a serious obstacle to promoting reforms and to the socio-economic recovery of the country. Finding a solution to the conflict remains an absolute priority for society.

Since 2004, the Promo-LEX Association has focused its work on the Transnistrian region of Moldova by analyzing the situation in detail and granting legal assistance to victims of abuses and severe human rights violations, while at the same time seeking ways to ensure a necessary minimum of respect for human rights. Given the presence on the territory of Moldova of a functioning parallel, illegal juridical system, in this study we will try to identify viable solutions for ensuring the observance of the Transnistrian region's inhabitants' right to liberty and security.

In recent years, experts from the Association have examined numerous complaints and requests submitted by various categories of people from the Transnistrian region with regard to the observance of the right to liberty and security. While granting the assistance they solicited, we noted a variety of issues of a legal nature that pointed to flagrant violations of basic human rights.

For more than 17 years, the constitutional authorities of the Republic of Moldova have rejected virtually any responsibility for the human rights situation in the Transnistrian region. Most of the claims, complaints and requests made by Transnistrian residents remained unaddressed. The authorities preferred to inform their citizens and others residing under the territorial jurisdiction of Moldova that they held no control over that territory and could not intervene to protect infringed rights.

Numerous cases of human rights violations were brought to the attention of national and international public opinion. The international community has learned that violations of the right to education, the right to free movement, property rights and voting rights, as well as cases of forced recruitment into the region's paramilitary forces, have become widespread. In reality, however, at an individual level the situation is all the more difficult, as each resident of the region faces a variety of obstacles of an administrative, legal and economic nature. We can therefore say with certainty that the Moldovan state ignores around 555,000 people who reside in the area outside the control of the constitutional authorities. We speak, first and foremost, of how the government ignores violations of the right to liberty and security of people located permanently or temporarily on this territory.

This is a complex matter, as is evident in the national and European legal systems, but it requires a special approach when considered within illegal systems, such as those on territories that lack legitimacy and international recognition.

After years of efforts, clearly the results must be analyzed. Furthermore, the human and material costs involved must be weighed against these results. Thus, the first impression shared by a majority of the population is that the current internal system is inefficient and lacks authority. International law is observed only to a degree which suits certain people or states who - by retaining a right of veto in the most important international structures - are privileged, and can influence the situation in one country or another, countries considered equal in rights at an international level.

Events in South Ossetia and Abkhazia show it clearly: frozen conflicts remain a hotbed of instability and a threat for regional and international security. With regard to the Transnistrian issue, we must underline that while the authorities have addressed issues of a political, economic, social and humanitarian nature over the last few years, related legal issues have not received due attention.

The purpose of this study is to identify adequate and viable solutions for promoting and defending the right to liberty and security of people on the left bank of the Nistru river (Transnistria). It aims to promote the best practices of certain countries struck by frozen conflicts -Georgia, the countries of the former Yugoslavia, and the Russian Federation- through an exchange of the regional experiences of human rights experts. The Promo-LEX Association believes that the negative practices of countries hit by frozen conflicts, which were also widely discussed by experts, should also not be ignored, so as to avoid their being applied in Transnistria.

The publication of this book was made possible by the financial support of the Balkan Trust for Democracy and the Black Sea Trust for Regional Cooperation, a Project of the German Marshall Fund.

Libertatea și securitatea persoanei în regiunile de conflict

1. LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN REGIUNILE DE CONFLICT ÎNGHEȚAT. CAZUL REPUBLICII MOLDOVA	13
2. LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANELOR DIN CECENIA PE PARCURSUL CONFLICTULUI ARMAT. (1994-1996; 1999 –2009)	37
3. LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI. CAZUL GEORGIEI	55
4. STUDIU PRIVIND DREPTUL LA LIBERTATEA ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN REGIUNILE DIN FOSTA IUGOSLAVIE PE PARCURSUL CONFLICTULUI ȘI DUPĂ ÎNCETAREA CONFLICTULUI	75

**Libertatea și securitatea persoanei
în regiunile de conflict înghețat
Cazul Republicii Moldova**

CUPRINS

---

1. Istoricul și evoluția problemei	15
2. Realizarea angajamentelor internaționale față de teritoriul RMN	19
3. Mecanismul de realizare a drepturilor în RMN	21
4. Libertatea și securitatea persoanei în regiunea transnistreană a R.M.	26
5. Dificultăți și perspective ale libertății și securității în RMN	31
6. Concluzii	33

1. Istoricul și evoluția problemei

Pretinsa “Republică Moldovenească Nistreană” (în continuare “RMN”) ocupă circa 4000 km², adică cca.12% din teritoriul RM.¹

Conform rezultatelor preliminare ale recensământului populației desfășurat în 2004, în teritoriile controlate de administrația separatistă locuiesc 555,5 mii de persoane (cu peste 170000 mai puțin decât în 1989). În anul 1989, 39,9 % din populația raioanelor din stânga Nistrului erau moldoveni/români, 28,3% - ucraineni și 25,4% - ruși. Astăzi, dacă e să dăm crezare rezultatelor ultimului recensământ, “moldovenii” constituie doar 31,9 la sută, iar rușii și ucrainenii 30,3 și, respectiv, 28,8 la sută². Se presupune că cetățenia RM este deținută de cca.400 mii

din locuitorii regiunii transnistrene. Potrivit informațiilor oficiale, în februarie 2009, cert este faptul că 223580 erau cetățeni ai RM cu drept de vot.

În mare parte, din punct de vedere istoric, r.Nistru a îndeplinit rolul de hotar între diverse Imperii și State, actualul teritoriu al regiunii transnistrene fiind parte ale acestor entități. Începând cu 1791 Impreiu Rus se extinde până la Nistru, iar din 1812 până la râul Prut. În 1918 se reușește înfăptuirea Unirii teritoriului dintre Prut și Nistru (Basarabia), cu Regatul României. Moștenitoarea Imperiului Rus, Uniunea Sovietică înaintează fără succes pretenții la nivel internațional pentru reocuparea acestui spațiu. În acest context, pentru a se pregăti alte scenarii, în Ucraina, în 1924 este creată Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM) cu capitala în or.Balta. În cadrul acestei structuri este “inventată” limba moldovenească, bazată pe alfabetul chirilic (pentru a o deosebi de cea română).

Semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov și ocuparea Basarabiei, determină URSS să ia măsuri ce ar preveni pierderea din nou a regiunii, fiind astfel creată RSSM. Pentru aceasta, o parte din teritoriile strategice ale Basarabiei sunt incluse în componența RSS Ucraineană, iar o mică parte din RASSM (5 raioane) este inclusă în componența RSSM. Astfel, a fost lipsită de orice acces la Dunăre și Marea

1 <http://images.google.com/images?gbv=2&hl=en&q=republica+moldova&sa=N&start=216&ndsp=18>

2 Mihai Grecu, Anatol Țăranu, Politica de epurare lingvistică în Transnistria. Chișinău, 2005

Neagră, intelectualitatea deportată în Siberia sau nimicită pe loc, iar limba “moldovenească” cu alfabet chirilic impusă de sovietici pe întreg teritoriul RSSM. În perioada sovietică, estul republicii (adică, regiunea transnistreană) se transformă în zonă industrială, iar vestul rămâne în mare parte bazat pe agricultură.

Odată cu anunțarea schimbărilor democratice (renumita “perestroika”), noile elite intelectuale naționale din RSSM cer revenirea la alfabetul latin, oficializarea și redenumirea limbii române. Ulterior, mișcarea de eliberare națională din Moldova a devenit una dintre cele mai active din spațiul ex-sovietic, fapt ce a determinat Kremlinul să șantajeze RM cu 2 entități separatiste pe teritoriul său în cazul în care se va insista asupra independenței și eventual, reunirii cu România. Șantajul a fost totuși pus în aplicare, iar elitele politice de la Chișinău nu au fost capabile să evite provocarea. Astfel, în 1991 sunt create detașamente paramilitare, în special cu participarea mercenarilor străini, acestea fiind echipate cu munițiile și armamentul Armatei a 14a. În 1992 în stânga Nistrului izbucnesc violențele militare, în urma cărora autoritățile constituționale ale RM au pierdut controlul asupra acestui teritoriu.

La 02.09.1990 “RMN” își declară independența față de RM. În lipsa controlului din partea structurilor constituționale și legale, cazurile de tortură, răpire, viol, dispariție, detenție ilegală și omor au devenit normă comparativ cu restul teritoriului țării. Responsabilitatea pentru această situație nu și-a asumat-o nici autoritățile constituționale, nici reprezentanții structurilor ilegale din teritoriu și nici Federația Rusă, care a oferit tot suportul necesar structurilor separatiste să se organizeze și să preia controlul în acest teritoriu, iar soarta dosarelor nu este cunoscută opiniei publice.

Un rol deosebit în cadrul acestui conflict l-a avut și îl menține Federația Rusă, care a reușit totuși să obțină un statut de mediator sau “stat-garant” chiar dacă trupele sale, aflate pe teritoriul RM, au fost implicate direct în violențele militare de partea separatiștilor. La 21 iulie 1992 președintele FR, Boris Elțin și președintele RM Mircea Snegur, semnează la Moscova Acordul moldo-rus “cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a RM”, în baza căruia se crează un “mecanism de menținere a păcii” și se instituie Zona de Securitate și Comisia Unificată de Control.

Deși s-a dovedit a fi unul neeficient și dezavantajos pentru RM și populația sa, semnarea Convenției totuși a realizat stoparea violențelor militare, oferind posibilitatea revenirii societății la activitățile cotidiene pașnice. Din acel moment, sfidând normele constituționale și principiile

dreptului internațional, presupusul mecanism de menținere a păcii nu a făcut altceva decât să consolideze regimul separatist. Actorul principal din cadrul acestui format, Federația Rusă a oferit în mod constant și consecvent întreg suportul necesar (economic, juridic, politic, militar etc.) procesului respectiv, contrar afirmațiilor oficiale precum că respectă și promovează integritatea teritorială a RM.

Odată cu pierderea controlului efectiv în acest teritoriu, autoritățile constituționale ale RM nu au fost în stare să înregistreze eforturi concentrate, respectiv succese vizibile în vederea realizării și apărării drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv a libertății și siguranței persoanei. Treptat, autoritățile RM au declinat practic orice responsabilitate pentru situația cetățenilor din regiunea transnistreană, promovând o politică inconsecventă și incoerentă atât la nivel național cât și internațional.

Din 1991 siguranța persoanei a devenit o problemă extremă de serioasă pentru regiunea transnistreană. Structurile ilegale de la Tiraspol nu au încetat practic să exercite presiuni fizice și psihice asupra persoanelor cu alte viziuni, chemând deschis populația să se răfuiască cu cei care se opuneau impunerii regimului ilegal și străin. În ziarul "Trudovoi Tiraspol" din 28.11.1991 au fost publicate numele de familie și adresa de la domiciliu ale șefului poliției din or. Tiraspol, V. Șcerbații și ale altor colaboratori, care ar fi "activat contrar politicii RMN", îndemnând cititorii să ia față de aceștia poziții de indignare și acuzare. Același ziar, la 24 iunie 1992, în perioada celor mai sângeroase evenimente ale răboiului moldo-rus din 1992, a publicat lista tuturor persoanelor care au refuzat înrolarea în structurile paramilitare ilegale, fiind de asemenea indicat numele, adresa de la domiciliu și de la serviciu.

Cazurile de răpire și exterminare au continuat și după semnarea Acordului moldo-rus de încetare a focului și transmiterea deplinei înputerniciri structurilor de menținere a păcii. Spre exemplu în ianuarie 1993, Boris Varghin de 28 ani a plecat în stânga Nistrului să-și viziteze mama, însă a fost prins de persoane înarmate, care l-au bătut până l-au omorât. Tot în ianuarie 1993 asupra orașului Tighina (Bender) au fost aruncate proclamații în care se cerea locuitorilor să-l omoare pe Victor Gusleacov, Comisarul secției locale de Poliție.

Cele mai "instabile" localități și zone au devenit or. Dubăsari, or. Bender, s. Corjova, s. Chițcani, s. Dorotcaia, s. Coșnița, s. Cocieri, s. Gîsca, s. Lunga, unele localități din r. Grigoriopol etc. Anume în aceste localități s-au înregistrat numeroase cazuri de maltratare, jefuire, nimicire sau dispariție a persoanelor care aveau altă opțiune decât cea forțată de structurile ilegale.³ Spre exemplu, în perioada 1990-1993, din circa 1000 de locuitori ai s. Corjova, r. Dubăsari, au fost omorâte sau au dispărut 60 persoane, inclusiv 10 fete răpite de cazaci și închise în subsolurile Hidrocentralei Dubăsari fiind obligate să se prostitueze.⁴

3 Vlad Greu, O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari, Chișinău, 2005

4 Drepturile Omului în Republica Moldova, Chișinău, 2002, CHDOM

Numărul real al victimelor și soarta dosarelor nu sunt cunoscute cu exactitate opiniei publice nici după cca.18 ani de la încetarea războiului și de activitate a formatului “de pacificare”.

După preluarea controlul de către regimul ilegal, drepturile fundamentale și garanțiile persoanelor rămase în regiune a fost lipsite de orice sens. Administrația separatistă a creat un mediu informațional agresiv și insuportabil, susținut de un sistem militarizat. Indoctrinarea populației a devenit o normă firească, unde drepturile și libertățile fundamentale nu aveau loc, deciziile fiind luate de către un grup restrâns de persoane care au preluat conducerea regiunii. În aceste condiții, regimul ilegal nu a tolerat nici o altă opinie decât cea “oficială” impusă tuturor. Mai mult, lupta politică și pentru influența economică în regiune a fost purtată tot sub lozinca “pericolului extern”, evident din partea RM. În această luptă au fost utilizate toate mijloacele posibile.

Agresivitatea forțelor și structurilor din regiune au creat de la bun început și au menținut permanent o atmosferă în societate bazată pe frică astfel încât nimeni să nu se poată simți în siguranță dacă are alte viziuni și opinii decât propaganda locală asupra viitorului statut al regiunii. Numai în perioada septembrie-octombrie 1998, la Tiraspol, în luptele pentru sferele de influență au fost împușcate 16 persoane. Conform unor estimări ale experților, cca.70% din bugetul regiunii transnistrene era completat prin contrabandă cu ajutorul structurilor comerciale create și controlate de către reprezentanții regimului de la Tiraspol.⁵

Cel mai relevant și cunoscut caz de încălcare a drepturilor omului, inclusiv a normelor ce țin de libertatea și siguranța persoanei a vizat situația grupului Ilașcu. Cazul a fost examinat de Marea Cameră a Curții Europene în 2004.⁶ Membrii acestui grup, locuitori ai or.Tiraspol, care luptau de partea forțelor constituționale, au fost reținuți în timpul violențelor militare din 1992 cu sprijinul trupelor ruse din regiune, apoi plasați în unitățile militare ale acestora, fiind condamnați de către “instanțele de judecată” locale la diferite termene de privațiune de libertate, iar liderul grupului, Ilie Ilașcu la pedeapsa cu moartea.

Chiar dacă nu au fost suficiente, totuși trebuie remarcat faptul că acesta a fost unul din puținele cazuri în care autoritățile constituționale au depus eforturi atât în vederea eliberării cât și garantării unui minim de garanții, asistență și servicii persoanelor reținute sau deținute de către regimul ilegal în acest teritoriu. Curtea Europeană a constatat că autoritățile RM nu au continuat eficient eforturile și nu a luat măsuri eficiente pentru a pune capăt violărilor continue ale drepturilor membrilor acestui grup. În final, RM și FR au fost recunoscute vinovate pentru violările drepturilor și libertăților celor 4 persoane, care au fost lipsite ilegal de libertate timp de 9, 12 și respectiv 15 ani.

5 Drepturile Omului în Republica Moldova, Chișinău, 2002, CHDOM

6 Decizia din 8 iulie 2004, Ilașcu s.a. vs Federația Rusă și Republica Moldova, nr.48787/99 <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ilascu%20%7C%20MOLDOVA&sessionId=29714915&skin=hudoc-en>

2. Realizarea angajamentelor internaționale față de “RMN”

După declararea independenței sale, RM a ratificat și a semnat mai multe acte și tratate internaționale, care în principiu trebuie aplicate pe întreg teritoriul său, inclusiv “RMN”. Instrumentele cheie în domeniul drepturilor omului: DUDO, CEDO, PIDPC garantează egalitatea tuturor în fața legii. De asemenea fiind garantat dreptul la o satisfacție juridică efectivă din partea instanțelor naționale competente în cazul în care sunt violate drepturile și libertățile fundamentale și constituționale.

Dispoziția constituțională despre prioritatea reglementărilor internaționale privind drepturile omului au incidență asupra legilor și asupra altor acte normative interne. Această dispoziție vizează toate legile, indiferent de data adoptării lor. Dreptul la libertatea și siguranța persoanei aflate pe teritoriul RM este garantat atât prin prisma legislației naționale cât și prin cea a actelor internaționale.

Însă, odată cu ratificarea CEDO, Statul și-a declinat responsabilitatea pentru omisiunile și actele comise pe teritoriul controlat de regimul ilegal de la Tiraspol. Trebuie să menționăm că o astfel de abordare a problemelor nu este una corectă și legală. Faptul că autoritățile constituționale nu dețin control asupra unei părți din teritoriul țării, nu oferă acestora posibilitatea de a nega și respinge orice efort în vederea asigurării drepturilor constituționale ale cetățenilor. Într-o astfel de situație, putem vorbi despre discriminarea locuitorilor sau a originarilor din regiunea transnistreană, în raport cu alte categorii de cetățeni. Cu toate acestea, în decizia Curții Europene privind admisibilitatea cererii depuse de Ilașcu ș.a. vs RM și FR s-a argumentat că declarația nu reprezenta o rezervă întemeiată.

Totodată, acceptând că Moldova nu exercită nici un control pe teritoriul regiunii sale de est, Curtea nu a permis să se subînțeleagă că Moldova ar purta o responsabilitate directă pentru încălcările drepturilor omului. Mai degrabă, s-a constatat că responsabilitatea Moldovei pentru astfel de violări este angajată din cauza neîndeplinirii obligațiilor sale pozitive constând în luarea măsurilor suficiente, efective și potrivite în vederea recunoașterii drepturilor omului definite în Convenție.

Obligațiile pozitive, asumate de către RM trebuie să garanteze faptul că autoritățile constituționale vor depune toate eforturile pentru apărarea eficientă a drepturilor și libertăților persoanelor care se află permanent sau temporar pe teritoriul necontrolat. Obligațiunile pozitive se caracterizează, în primul rând, prin faptul că ele cer autorităților în mod concret să “ia măsurile necesare pentru salvagardarea unui drept”, sau încă mai precis, “să adopte măsuri rezonabile și adecvate pentru a proteja drepturile individului”.

Faptul că autoritățile constituționale nu dețin controlul de facto asupra regiunii transnistrene nu îi eliberează de responsabilitatea privind situația din acest spațiu. În o altă cauză examinată de către Curtea Europeană - *Assanidze c. Georgiei*, s-a considerat că art.1 “implică și cere punerea în acțiune a unui sistem statal de natură să garanteze sistemul Convenției pe întreg teritoriul său și față de fiecare

individ”, iar în cauza Ilașcu a considerat că “în cazurile în care o porțiune a teritoriului său, din cauza regimului separatist, nu poate fi controlată, Statul continuă totuși să fie responsabil față de populația acestui teritoriu, obligațiunile pe care art.1 le pune în responsabilitatea sa fiind: 1. Statul este obligat să ia măsurile necesare, pe de o parte pentru a restabili controlul său asupra acestui spațiu și, pe de altă parte, pentru a proteja persoanele care locuiesc acolo.

Observăm că obligațiile pozitive ale Statului sunt delimitate destul de clar și cer eforturi din partea sa în ceea ce privește respectarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Or, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului nu pot fi interpretate și aplicate selectiv sau discriminatoriu.

Cu regret, autoritățile RM nu depun careva eforturi în acest sens, în special în ceea ce ține de protecția și respectarea libertății și siguranței persoanelor aflate în “RMN”. În acest context, în primul rând trebuie analizată situația persoanelor arestate sau condamnate de către administrația separatistă. Volens nonles, în acest spațiu, zilnic sunt arestate, deținute și condamnate numeroase persoane, cetățeni ai RM și nu numai.

Problema trebuie analizată sub aspectul prevederilor art.5 al CEDO. În primul rând se cere un răspuns la întrebarea dacă reținerea, arestarea sau detenția persoanelor de regimul ilegal poate fi “legală”, iar dacă “tribunalele” de acolo pot fi considerate “competente”.

Așa cum este stabilit în cazul Curții, cuvântul tribunal, folosit în textele franceze ale Art.5 și alte articole ale Convenției, în special, art.6 (tribunalul), se referă în primul rând la un corp „stabilit de lege”, satisfăcând un număr de condiții, care includ independența, în deosebi în privința executivului, imparțialitatea, durata mandatului membrilor săi, și garanțiile unei proceduri judiciare.

Totodată, în cauza Ilașcu, CtEDO menționează că “în anumite circumstanțe, o jurisdicție ce aparține unui sistem judiciar al unei entități nerecunoscute de nici o lege internațională, acesta poate fi numit un tribunal „stabilit de lege”, având în vedere faptul că acesta face parte dintr-un sistem care operează „pe o bază constituțională și legală”, reflectând o tradiție judiciară compatibilă cu Convenția, și aceasta pentru a permite indivizilor să beneficieze de garanțiile Convenției”.

Cred că aceste aspecte prezintă interes deosebit pentru cei care vor spune că presupusul sistem “juridic” din Transnistria ar avea “dreptul la viață”. Spre dezmăgirea acestora, vom menționa în primul rând câteva din concluziile Raportului Asociației Avocaților din New York.⁷

1. Nu există o bază solidă pentru revendicarea de secesiune ca autodeterminare externă. Lipsesc cele mai elementare exigențe pentru o revendicare legală.
2. Controlul efectiv de către regimul de la Tiraspol a regiunii transnistrene a RM

---

7 www.nycbar.org/pdf/report/NYCity%20BarTransnistriaReport.pdf

constituie un regim de facto și poate fi privit ca un regim de ocupație. Astfel, autoproclamata “RMN” este limitată legal în acțiunile sale pe teritoriul pe care îl administrează.

Fiind limitat în acțiunile sale pe teritoriul din stânga Nistrului precum și lipsit de legitimitate, regimul de la Tiraspol nu are dreptul să lipsească persoanele de libertate. În diferite perioade, eforturile autorităților constituționale în vederea eliberării deținuților politici (Ilașcu, Ivanțoc, Petrov-Popa și Leșco) au fost considerabile precum și apreciate atât de către opinia publică națională cât și de instanța europeană. În acest context, este logic să ne întrebăm dacă autoritățile RM nu ar fi trebuit să procedeze la fel în toate cazurile de arestare sau detenție aduse la cunoștința lor. Or, noi nu am înregistrat careva eforturi similare în cazurile pe care le cunoaștem sau altele. Dimpotrivă, marea majoritate a examinării demersurilor sau a plângerilor aveau un singur răspuns – cel bazat pe faptul că “în legătură cu situația politică creată după 1992, organele de drept sunt lipsite de posibilitatea de a interveni în apărarea drepturilor și intereselor legale ale locuitorilor regiunii transnistrene”, sau că RM nu deține controlul efectiv asupra acestui teritoriu, fără a pierde ocazia de a anunța victima sau reprezentanții acestora despre faptul că “odată cu ratificarea CEDO precum și a unor Protocoale ..., Moldova a declarat că nu va putea asigura respectarea dispozițiilor Convenției în privința omisiunilor și a actelor comise de organele autoproclamatei republici nistrene pe teritoriul controlat efectiv de ele până la soluționarea definitivă a diferendului din această zonă”⁸.

Prevederile Convenției în ceea ce privește libertatea și siguranța persoanei comportă numeroase aspecte. Redactorii Convenției, preocupați de pragmatism, au ținut să enunțe cu multă precizie condițiile în care o persoană poate fi privată de libertate, ca și garanțiile de care poate și trebuie să fie însoțită această privare de libertate. Jurisprudența CtEDO a rafinat și mai mult aceste condiții, limite și garanții. Prin urmare, cu părere de rău constatăm că autoritățile RM, deși și-au asumat responsabilitatea nu pot garanta efectiv realizarea acestui drept prin prisma actelor internaționale și nu depun eforturi în această direcție.

3. Mecanismul de realizare a drepturilor în “RMN”

Potrivit prevederilor constituționale, RM este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil, stat de drept și democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate. Suveranitatea națională aparține poporului RM, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție. Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului. Teritoriul RM este

⁸ Extrase din răspunsurile Procuraturii Generale a RM

inalienabil, frontierele țării fiind consfințite prin lege organică, respectându-se principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești. Justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii. Organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată sînt stabilite prin lege organică.

Așa-numitele “instanțe de judecată” și “organe de drept” din regiune sunt ilegale și nu pot înfăptui justiția deoarece au fost create de structuri ilegale și anticonstituționale, care au preluat prin violență militară și mențin controlul asupra acestui spațiu prin mijloace nedemocratice. Acestea nu sunt recunoscute de comunitatea internațională. Deseori, atunci când sunt atenționați de victime că încălcă drepturile omului, reprezentanții acestor structuri afirmă sec “Noi nu suntem recunoscuți”, fiind siguri de faptul că nu există sancțiuni pentru acțiunile lor. Mai mult, condițiile necesare pentru independența și imparțialitatea “instanțelor” transnistrene nu au fost și nu sunt întrunite. Se consideră că orice instanță judecătorească trebuie să fie independentă în același timp față de executiv și față de părți.

Pentru evaluarea nivelului de independență a unei instanțe, trebuie analizate aspecte precum modul de desemnare a judecătorilor, durata mandatului lor, existența garanțiilor împotriva presiunilor din exterior și dacă organul are aparențe ale independenței. Or, un regim ilegal, ce a preluat controlul prin violențe militare cu suport din exterior și se menține datorită unor metode și mijloace cu caracter de dictatură (una și aceeași persoană administrează de cca 19 ani regiunea) nu este capabil să asigure independența “judecătorească”.

Pe de altă parte soluția aplicată deja pe parcursul mai multor ani de către organele constituționale cu privire la situațiile din regiunea de est este suspendarea investigațiilor. Aceasta pare a fi una legală pentru organele de drept și una de compromis pentru politicieni. În viziunea noastră, credem că aceasta nu poate fi o soluție salutară, eficientă și adecvată. Datorită acestui presupus „compromis” lucrurile de fapt s-au complicat și mai mult. Or, organele de drept trebuie să examineze din oficiu unele cazuri sau plîngerile unor rude sau victime, urmînd să fie adoptate decizii conforme legislației naționale, cu respectarea în acest sens a tuturor drepturilor dar și a garanțiilor procedurale.

Este evident faptul că administrația separatistă ar încerca să se împotrivescă respectării unor decizii emise de autoritățile constituționale, așa cum a mai făcut-o de altfel, însă efectul unor astfel de decizii cel puțin ar tempera fenomenul de violare a drepturilor omului în regiune. Totodată, suntem convingeți de faptul că Ilie Ilașcu nu a fost executat tocmai din cauza că autoritățile constituționale au reacționat. Or decretul din 09.12.1993 al Președintelui RM cu privire la ilegalitatea sentințelor emise în privința grupului, și deschiderea unei anchete de către Procuratură împotriva judecătorilor, procurorilor și a altor persoane implicate în urmărirea și condamnarea celor 4, au temperat administrația ilegală.

Acest caz demonstrează încă odată faptul că la nivel național există mecanismul și procedura necesară cel puțin pentru exercitarea unui control juridic elementar asupra evenimentelor din regiune. Emiterea unor astfel de acte ar permite sau chiar obliga Guvernul RM să depună eforturi mai însemnate în vederea preluării controlului deplin asupra acestui spațiu. Amintim încă odată despre obligațiile pozitive ale Statului în astfel de situații: să ia măsuri necesare pe de o parte pentru a restabili controlul asupra teritoriului necontrolat și, pe de altă parte, să protejeze persoanele care locuiesc acolo. O astfel de situație ar spori probabil eforturile autorităților la nivel politic și diplomatic și în mod cert ar absolvi practic Guvernul RM de eventuale condamnări la CtEDO.

Astăzi, însă avem o situație inacceptabilă din punctul de vedere al dreptului intern și al obligațiilor pozitive pe care le are Guvernul RM. Însăși reprezentanții organelor de drept au nevoie de protecție și ajutor din partea autorităților publice locale sau centrale. Pe de o parte, este bine cunoscut faptul hărțuirii și chiar umilirii poliștilor de către miliția separatistă la Dubăsari sau în Tighina, iar pe de altă există toate semnele unei colaborări între cele 2 structuri. Sub pretextul combaterii infracționalității, organele de drept constituționale transmit uneori persoane în custodia structurilor anticonstituționale. Or, transmiterea persoanelor în custodia unui regim în care pedeapsa capitală nu a fost abolită, (fiind anunțat moratoriu la aplicarea acesteia) reprezintă o problemă extrem de gravă pentru RM. La fel au fost înregistrate cazuri în care reprezentanții organelor de drept au participat împreună cu reprezentanții organelor separatiste la reținerea unor persoane sau efectuarea perchezițiilor la domiciliul persoanelor aflate în arestul miliției separatiste.

Mecanismul național de înfăptuire a justiției și de apărare a drepturilor constituționale funcționează în Moldova conform legislației naționale și corespunde criteriilor internaționale de bază.

Organele afacerilor interne - Poliția

Legea cu privire la poliție determină locul, rolul și principiile de activitate ale poliției în sistemul autorităților administrației publice centrale și locale, stabilește sarcinile principale, atribuțiile, drepturile, responsabilitatea poliției, precum și modul de supraveghere asupra activității ei. Poliția este un organ armat de drept al autorităților publice, aflat în componența MAI, chemat să apere, pe baza respectării stricte a legilor, viața, sănătatea și libertățile cetățenilor, interesele societății și ale statului de atentate criminale și de alte atacuri nelegitime.

Poliția nu intervine în drepturile și libertățile cetățenilor decât în cazul în care nu-și poate exercita atribuțiile. Nici un fel de limitări ale drepturilor și libertăților cetățenilor nu sînt admise decât în temeiul și în modul stabilit de lege. Cetățenii sînt în drept să primească de la colaboratorii de poliție explicații privind limitările drepturilor și libertăților lor.

Ca organ de drept al autorităților publice poliția RM se divizează în poliție de stat și poliție municipală. Poliția de stat își exercită atribuțiile pe întreg teritoriul RM, poliția municipală - pe teritoriul unității administrative respective.

Comisariate de Poliție teritoriale nu există în regiunea transnistreană, cu excepția mun.Tighina și r. Dubăsari. Activitatea cărora oricum este zădărnicită de acțiunile structurilor de forță din regiune.

Organele procuraturii

Instituție autonomă în cadrul autorității judecătorești, care, în limitele atribuțiilor și competenței, apără interesele generale ale societății, ordinea de drept, drepturile și libertățile cetățenilor, conduce și exercită urmărirea penală, reprezintă învinuirea în numele statutului în instanțele de judecată, în condițiile legii.

Procuratura reprezintă un sistem unic, centralizat și ierarhic, care include pe lângă Procuratura Generală, procuraturile teritoriale și cele specializate. Numărul organelor procuraturii, personalul lor, localitățile de reședință și circumscriptiile în care activează ele se aprobă și se modifică de Parlament, la propunerea Procurorului General.

Conform informațiilor prezentate de Procuratura Generală a RM la solicitarea Asociației Promo-LEX, în perioada 1990-2009 au fost pornite împotriva persoanelor, în special a factorilor de decizie din autoproclamata R.M.N., care au încălcat legislația țării și drepturile fundamentale ale omului, 32 cauze penale. 29 dintre acestea se află la etapa exercitării urmăririi penale, iar în 3 cauze urmărirea penală a fost suspendată cu anunțarea persoanelor vinovate în urmărire generală.

Totodată, în perioada 2005-2009, de la locuitorii raioanelor din stânga r.Nistru au parvenit 456 petiții acestea fiind înregistrate și transmise spre examinare conform competenței. 251 dintre acestea conțin cerințe de reabilitare a victimelor represeiunilor politice; 99 se referă la dezacordul cu sentințele emise de instanțele judecătorești ale RM; 33 sunt adresări ce se referă la dezacordul persoanelor cu sentințele emise de "instanțele judecătorești ale "R.M.N."; 32 sunt dezacorduri cu actele procedurale ale așa-numitelor organe de drept ale autoproclamatei "R.M.N."; 14 plângeri privind dezacordul cu acțiunile organelor de urmărire penală ale RM; 10 petiții privind neexecutarea hotărârilor instanțelor de judecată; 12 plângeri privind acțiunile colaboratorilor așa-numitelor organe vamale ale "R.M.N." și 5 petiții ce țin de încălcarea drepturilor constituționale.

Deși la 22 iulie 2005 Parlamentul RM a adoptat Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria), organe teritoriale ale Procuraturii în sau pentru această regiune nu au fost constituite, cu excepția mun.Tighina și r. Dubăsari.

Instanțele judecătorești

Instanțele judecătorești înfăptuiesc justiția în scopul apărării și realizării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor și ale asociațiilor acestora, ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. Instanțele judecătorești se formează pe principiul numirii judecătorilor. Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Toți cetățenii RM sunt egali în fața legii și autorității judecătorești, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială, precum și de alte împrejurări.

Potrivit Legii privind organizarea judecătorească nr.514-XIII din 6.07.1995, au fost formate instanțe judecătorești de circumscripție (teritoriale) pentru municipiile Tighina (Bender) și Tiraspol, precum și raioanele Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol și Slobozia. Locuitorii raionului Camenca sunt arondați la Judecătoria Râbnița.

Formarea instanțelor de judecată teritoriale pentru regiunea transnistreană nu asigură într-un mod nediscriminatoriu accesul cetățenilor din regiune la instanțele judecătorești. Mai mult, potrivit informațiilor oficiale,⁹ Judecătoria Camenca nu a fost formată, iar Judecătoriile teritoriale Râbnița, Grigoriopol, Slobozia și Tiraspol nu corespund criteriilor legale. În primul rând, acestea nu dispun de un sediu separat și de personal necesar, aflându-se în incinta sediilor altor instanțe judecătorești (Rezina, Chișinău și respectiv Ștefan Vodă. Judecătoria Tiraspol nu are sediu, adică fizic nu există). Totodată, numărul judecătorilor este mai mic¹⁰ decât cel prevăzut de Legea privind organizarea judecătorească.¹¹ Astfel, Curtea de Apel Bender funcționează cu 3 din 10 judecători, Judecătoria Bender cu 4 din 6, Judecătoria Slobozia cu 1 din 5, Judecătoria Grigoriopol cu 1 din 4, Judecătoria Râbnița cu 1 din 9, Judecătoria Dubăsari cu 2 din 4, iar pentru Judecătoria Tiraspol nu este numit nici un judecător din cei 17 prevăzuți de legislația națională. În acest sens, constatăm un deficit total de 43 magistrați necesari pentru regiunea transnistreană a RM.

Instanțele de nivelul II, Curtea de Apel Chișinău exercită controlul legalității actelor emise de Judecătoriile Grigoriopol, Dubăsari și Râbnița, iar Curtea de Apel Bender își are sediul în orașul Căușeni și cuprinde sub jurisdicția sa Judecătoriile teritoriale din regiunea transnistreană Tighina, Tiraspol și Slobozia.

Distanța pe care trebuie să o parcurgă persoana până la sediul instanței judecătorești teritoriale este diferită, însă în mare parte nu reprezintă o problemă deoarece se deosebește de situația persoanelor domiciliante în alte regiuni sau localități ale țării. Totuși, identificăm obstacole în ceea ce privește libera circulație (prezența numeroaselor posturi de control, verificarea și înregistrarea persoanelor la unele dintre aceste posturi). De asemenea, pentru alte regiuni din

9 <http://csm.md/legislatia/nr.514-XIII.html>

10 http://www.dejure.md/library_upld/d175.txt

11 <http://csm.md/legislatia/nr.514-XIII.html>

Moldova, Curțile de Apel se află la o distanță mai mică decât cea pentru regiunea transnistreană (spre exemplu locuitorii r.Camenca trebuie să se deplaseze la Chișinău, sediul Curții de Apel Chișinău, ceea ce reprezintă cca.200 km). Acest fapt presupune eforturi suplimentare, în primul rând financiare.

Mecanismul național complet există doar pentru raionul Dubăsari și mun.Bender, unde sistemul este deplin (poliție, procuratură, instanță de judecată). Pentru celelalte raioane din regiunea transnistreană, sistemul este incomplet, existând doar judecătorii. În acest fel, organele de stat s-au auto-înlăturat de la realizarea laturii penale.

De vreme ce sistemul național de drept nu a creat instituțiile teritoriale necesare pentru regiunea transnistreană, este evident că autoritățile RM nu sunt capabile deja de 17 ani să apere drepturile și libertățile fundamentale ale omului în regiunea transnistreană. Așadar, anume cu astfel de acțiuni s-ar putea ocupa reprezentanții structurilor teritoriale ale judecătoriilor, procuraturii și MAI. Completarea celor 43 funcții de judecător vacante pentru regiunea transnistreană, crearea procuraturilor și a comisariatelor de poliție teritoriale (Camenca, Râbnîța, Grigoriopol, Slobozia și Tiraspol) precum și completarea Judecătoriilor, Procuraturilor și a Comisariatelor de Poliție teritoriale cu personal, echipament și inventar necesar ar constitui un prim pas spre un mecanism viabil de apărare a drepturilor omului, inclusiv a asigurării unui minim necesar de garanții pentru persoanele aflate în regiunea transnistreană.

În condițiile în care nu există structuri teritoriale ale MAI și ale organelor procuraturii pentru regiunea transnistreană, iar instanțele de judecată sunt incomplete, consider că mecanismul național de apărarea a drepturilor constituționale în acest teritoriu este inefficient și necalitativ.

4. Libertatea și securitatea persoanei în regiunea transnistreană a RM

Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Totodată, acestea presupun garanții acordate celor lipsiți de libertate în vederea executării unei pedepse sau examinării unei cauze penale. Prin garantarea dreptului fundamental la libertate și la siguranța persoanei, se impune să se considere că într-o astfel de materie, nerespectarea cerințelor privind verificarea legalității și temeiniciei măsurii arestării preventive constituie o încălcare a normelor procedurale ce asigură justa soluționare a cauzei.

Prin siguranța personală sau inviolabilitatea personală înțelegem starea de protecție a intereselor vitale ale cetățenilor (*vieții, sănătății, drepturilor și libertăților, cinstei și demnității, inviolabilității personale și a domiciliului*) față de orice pericol, iar *securitatea personală* poate fi definită tot ca stare de protecție a intereselor vitale și a intereselor de altă natură a persoanei față de *atenate infracționale și alt comportament ilicit*, consecință ale stărilor excepționale, ca urmare a

conflictelor sociale, calamități naturale, etc. Noțiunea de “*conflict înghețat*” a fost atribuită teritoriilor unde a fost conservată sau amânată rezolvarea problemelor separatiste. În aceste regiuni realizarea libertăților este cu atât mai dificilă cu cât existența acesteia se datorează caracterului regimului instaurat. În cazul în care în regimul instaurat nu este garantat ansamblul de drepturi și datorii, realizarea acesteia rămâne de multe iredizabilă. Or, prin siguranța persoanei se subînțelege dreptul individului la protecția juridică din partea organelor de stat; dreptul la protecția reputației și demnității; dreptul la libertate și securitate, garanții față de arestări abuzive; dreptul la apărare prin intermediul instanțelor judiciare, precum și dreptul la inviolabilitatea domiciliului.

Deși rămâne un regim ilegal și nerecunoscut de către comunitatea internațională, administrația de facto a “RMN” și-a asumat benevol și unilateral obligațiile de considerare și respectare a documentelor internaționale cu privire la drepturile omului. Astfel, în regiune a fost creată formal atât baza “legislativă” cât și “sistemul” necesar pentru controlul de-facto al teritoriului respectiv.

În condițiile în care autoritățile constituționale nu dețin controlul asupra acestui teritoriu, în lipsa unei prese independente și a organizațiilor locale capabile să monitorizeze și/sau să promoveze drepturile omului, în lipsa accesului liber al reprezentanților comunității internaționale și ai societății civile din Moldova, situația drepturilor omului în RMN rămâne una îngrijorătoare. Aceasta nu diferă foarte mult de atmosfera din perioada sovietică când realizarea drepturilor era practic imposibilă împotriva sistemului administrativ.

Trebuie notat faptul că așa zisa legislație a “RMN”, este în parte parte o transpunere a legislației Federației Ruse, având în vedere faptul că autoprocamații lideri ai acestei regiuni fac tentative de omogenizare a legislației regiunii cu cea a Federației Ruse, în vederea integrării regiunii în Federație. Formal constituția “RMN” prevede că nimeni nu poate fi „supus torturii, tratamentului și pedepsei crude, inumane sau degradante”. Pe de altă parte, Codul Penal, adoptat de același organ nu conține definiția torturii, tratamentului și pedepsei crude, inumane sau degradante cerută de Convenția împotriva torturii.

În urma vizitei efectuate în perioada 4-11 iulie 2008 în Moldova, inclusiv regiunea transnistreană, Raportorul Special pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă, Manfred Nowak¹² “s-a arătat îngrijorat de nivelul violenței între deținuți, de tratamentul în timpul aflării în custodia miliției “RMN”. El a primit plângeri consistente și credibile de bătăi frecvente și alte forme de maltratare și tortură, mai ales în timpul interogării. Metodele de tortură includ bătăi severe cu pumnii și bastoane din cauciuc, inclusiv pe tălpi și rinichi, electroșocuri, ace introduse sub unghii. Deținuții sunt adunați unul peste altul într-un vagon de metal doar cu o fereastră micuță. În timpul verii, căldura

¹² Raportorul Special al Națiunilor Unite pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă, Manfred Nowak, și Raportorul Special pentru violența împotriva femeilor, cauzele și consecințele acesteia, Yakin Ertürk, au efectuat o vizită comună în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, în perioada 4-11 iulie 2008.

în vagon devine insuportabilă după câteva minute, însă ei trebuie să rămână înăuntru ore în șir. Diferite categorii de deținuți sunt amestecate în timpul acestor transportări (adulți, minori, bolnavi, inclusiv cei cu tuberculoză deschisă), ceea ce îi expune pe deținuți la riscul de contaminare cu aceste boli”.

Informațiile respective sunt confirmate prin numărul extrem de mare al cazurilor de infectare a persoanelor în detenția așa numitelor organe de drept din regiune cu SIDA. Potrivit informațiilor numărul acestora a crescut de la 6 persoane în anul 1998 la 168 persoane infectate în 2008.¹³ Există toate condițiile să afirmăm că marea majoritate a persoanelor deținuților au fost infectați în detenție. Situația privind numărul precis al bolnavilor de tuberculoză nu se cunoaște, însă situația este alarmantă și la acest capitol.

Sistemul “organelor de drept” funcționează în baza statisticii, sistem moștenit din perioada sovietică. Astfel, pentru a atinge rezultate “înalte”, reprezentanții acestui “sistem” aplică diferite metode și mijloace prin care determină persoanele să-și recunoască vinovăția. Spre exemplu, în 2008¹⁴, potrivit surselor “oficiale” din regiune, în Transnistria au fost examinate 2171 cauze penale, dintre care în 2075 s-au pronunțat sentințe. Numai 9 cauze penale au fost remise “procurorilor” pentru investigații suplimentare. În același timp, trebuie menționat faptul că numărul persoanelor aflate în detenție se află în ascensiune (de la 2533 în 1998 la 3487 în 2008).¹⁵

Pedeapsa capitală rămâne încă prevăzută de “legislația” regională. Raportorul Special al ONU s-a arătat îngrijorat de faptul că multe violări ale drepturilor omului decurg din “legislația” în vigoare, care, de exemplu, cere deținerea în regim solitar a persoanelor condamnate la pedeapsa capitală și la privarea de libertate pe viață, prescrie restricții drastice în ceea ce privește legătura lor cu lumea din afară. Detenția complet solitară obligatorie a deținuților condamnați la pedeapsa capitală și a persoanelor condamnate la privare de libertate pe viață constituie pedeapsă inumană.

Condițiile în custodia miliției din regiune încalcă în mod clar standardele internaționale minime. Raportorul Special consideră că detenția în celule supra-aglomerate cu puține facilități de a dormi, aproape fără lumina zilei și ventilare, 24 ore cu lumină artificială, acces limitat la hrană și facilități sanitare foarte proaste corespunde tratamentului inuman.

Din nou, potrivit informațiilor “oficiale”, observăm că media persoanelor deținute în regiune constituie cifra de 62,8 persoane la 10 000 de locuitori,¹⁶ în timp ce media statelor membre ale Consiliului Europei reprezintă cifra de 10,5 deținuți.

Deși în regiune funcționează instituția “ombudsmanului” local, acesta îndeplinește funcția deocamdată formal și în general, acesta este observat făcând de-

---

13 vezi Tabel 1

14 <http://www.pridnestrovie-daily.net/gazeta/articles/view.aspx?ArticleID=12624>

15 vezi Tabel 1

16 vezi Tabel 1

clarității cu caracter politic în susținerea regimului secesionist. Contrar principiilor împluternicitul pentru drepturile omului a regiunii nu efectuează vizite de monitorizare în locurile de detenție, iar majoritatea interlocutorilor și-au exprimat neîncrederea în această instituție. Raportorul Special s-a arătat mult mai îngrijorat despre lipsa unor mecanisme de depunere a plângerilor funcționale în regiunea transnistreană a RM: „instituția ombudsmanului”, precum și alte instanțe locale au fost observate ca fiind complet ineficiente, iar posibilitatea de a folosi remedii internaționale (precum plângere la CEDO) sunt mai puțin cunoscute. În plus, deținuții erau practic unanimi în evaluarea lor a faptului că avocații nu sunt de nici un ajutor, nici în ce privește apărarea în procesul de judecată, nici în protecția împotriva torturii.”

Aspectele ce țin de posibilitatea utilizării remediilor naționale ale RM nu au fost abordate, deoarece în primul rând societatea și autoritățile constituționale din Moldova au ignorat sau negat orice implicare și responsabilitate pentru situația dreptului la libertatea și siguranța persoanelor aflate în custodia «organelor» din regiune.

În opinia noastră, situația rămâne îngrijorătoare nu numai din cauza cifrelor ascendente, însă în mod special din cauza atitudinii indifferente, manifestată în continuare de către autoritățile constituționale.

În mod generic am putea clasifica detenția în “RMN” în detenția ca urmare a acțiunilor structurilor de cercetare; așa numitelor instanțe judecătorești și detenția înfăptuită de către structurile militare ale “RMN”.

Cele mai multe cazuri de lipsire a libertății desigur că s-au constatat ca urmare a acțiunilor așa numitelor organe cercetare, cum ar fi: miliția, serviciile ministerului securității, serviciile vamale. La acest compartiment cel mai grav moment stabilim a fi cazurile de predare a cetățenilor de către poliție către miliția nerecunoscută. Or, o asemenea practică a fost folosită ca urmare a încheierii unui acord dintre structurile de forță ale celor două maluri de Nistru. Deseori, acțiunile organelor de drept ale statului duc la încălcarea dreptului la libertatea individuală și siguranța persoanei în cazurile de colaborare ale acestora cu presupusele “organe” care dețin controlul de facto în regiunea transnistreană. Ne referim în mod special la colaborarea organelor de poliție cu cele ale miliției din regiune. Pe parcursul celor 17 ani de incertitudine politică, societatea civilă a înregistrat multiple cazuri în care organele de stat, au colaborat cu milițienii în vederea predării unor persoane suspecte de comiterea infracțiunilor către aceste structuri.

Cel mai recent caz de o asemenea colaborare a existat la data de 22 mai 2008, când un cetățean al Republicii Moldova, Ș.B., a fost transmis de poliția RM, către miliția r. Grigoriopol în vederea instrumentării unui dosar penal unde Ș.B. figura în calitate de bănuț.

Victime ale colaborării între cele două structuri de forță cea recunoscută și cea nerecunoscută au devenit recent trei colaboratori de poliție ai comisariatului de poliție Tighina. Astfel la 14 iulie 2009, aceștea fiind într-o misiune de serviciu cu

privire la reținerea unei persoane în privința căreia a fost eliberată o decizie cu privire la aplicarea unei pedepse de privațiune de libertate s-au deplasat în or. Tiraspol. Polițiștii, cu suportul a doi colaboratori ai miliției transnistrene au reținut persoana în cauză. Aceștia i s-a explicat motivele reținerii și necesitatea de a se deplasa pentru ispășirea pedepsei.

La ieșirea din or. Tiraspol, automobilul în care se deplasau colaboratorii de poliție, a fost oprit de colaboratorii miliției rutiere. În același moment din un alt mijloc de transport au coborât mai multe persoane mascate, care folosind mijloacele speciale i-au reținut. Ulterior celor trei le-a fost comunicat că au fost reținuți de reprezentanții așa numitului „minister al securității al RMN” (MGB). Învinuirile ce au fost aduse celor trei au fost de comiterea unei infracțiuni cu privire la răpirea unei persoane, infracțiune ce prevede o pedeapsă de la 5 la 10 ani privațiune de libertate, conform așa numitului cod penal al „RMN”.

În rest, în opinia noastră, toate cazurile de urmărire, reținere sau condamnare a persoanelor bănuite de către reprezentanții regimului de la Tiraspol constituie o problemă serioasă pentru sistemul național de drept, deoarece reprezintă încălcări ale dreptului la libertatea și siguranța persoanei.

Cazuri de detenție arbitrară se constată și în unitățile militare create de forțele armate ale “RMN”. Această situație este cea a recruților din regiunea transnistreană. Tinerii cu vârsta cuprinsă între 18 și 27 ani sunt practic «vânați» de către structurile ilegale din Transnistria pentru a fi înrolați în formațiuni paramilitare ilegale.

Această situație este cu atât mai inedită cu cât Codul Penal al RM prevede sancțiuni penale pentru participarea cetățenilor în cadrul unor astfel de formațiuni militare ilegale. Totodată, încercările tinerilor de a se eschiva de la serviciul militar obligatoriu din “RMN” sunt deseori sancționate tot «penal» deja de către administrația de la Tiraspol. Tot din cauza inacțiunilor autorităților, care nu au creat structurile necesare teritoriale, tinerii nu pot fi luați la evidența militară a RM. Situația generală din RM cu privire la trecerea serviciului militar stabilește că există și serviciul civil de alternativă, care însă în regiune lipsește. Aceasta este o altă problemă gravă, sesizată de fapt de către Asociația Promo-LEX încă în vara anului 2008,¹⁷ care însă deocamdată nu a înregistrat o evoluție pozitivă vizibilă. În condițiile analizei garanțiilor dreptului la libertatea și siguranța persoanei amintim în acest context că arestul sau detenția pentru refuzul de a satisface serviciul militar sau chiar cel alternativ obligatoriu reprezintă o violare a acestui drept. Există câteva astfel de precedente ale CtEDO: Raninen c. Finlandei sau Tsirilisi și Kouloumpas c. Greciei.

---

17 <http://promolex.md/index.php?module=publications>

5. Dificultăți și perspective ale libertății și securității în RMN

De către Asociația Promo-LEX au fost stabilite următoarele dificultăți în vederea realizării dreptului la libertatea individuală și siguranța persoanei:

Dificultăți strategice conceptuale. În cele mai multe cazuri organele sesizate de populația regiunii preferă să caute argumente pentru a nu examina plîngerile. De regulă, aceștia invocă argumente referindu-se la declarația Statului (în momentul ratificării Convenției Europene) privind imposibilitatea asigurării respectării dispozițiilor CEDO pe teritoriul controlat de regimul de la Tiraspol până la soluționarea definitivă a problemei. Totodată, organele de drept constituționale analizează formal plîngerile și emit ordonanțe de refuz în pornirea urmăririi penale pe cazuri de abuz săvârșit de către reprezentanții autorităților regionale.

Alteori, organele de drept anexează sau includ materialele acumulate în dosare (cauze) penale pornite anterior pe infracțiuni ce se referă la general (exemplu pentru infracțiuni de “terorism”, săvârșite în 1992). În mod normal, conform legislației în vigoare, organele de drept trebuie să pornească cauze penale și să inițieze investigații pentru fiecare situație sesizată, respectând strict toate cerințele procedurale. Nu sunt rare nici cazurile în care plîngerile persoanelor din regiunea transnistreană sunt expediate spre examinare Ministerului Reintegrării, motivându-se din nou că “lipsească pîrghiile necesare” pentru a soluționa cazul. Evident, Ministerul Reintegrării trebuie sau poate fi sesizat, însă în opinia noastră doar cu titlu de informare.

Dificultăți strategice instituționale. Lipsa verigei importante poliție-procuratură pentru raioanele din stînga Nistrului (cu excepția Tighina și Dubăsari) crează obstacole și condiții discriminatorii locuitorilor regiunii. Totodată, chiar dacă au fost create judecătorii pentru practic toate raioanele din stînga Nistrului, acestea examinează (cu respectarea competenței teritoriale) doar cauzele civile, neavînd practic pe rol careva dosare penale.

Dificultăți tactice funcționale. Cedarea unor poziții importante în negocieri, fapt care a dus la pierderea controlului asupra teritoriului. Aici invocăm situația mun. Bender, care potrivit Acordului moldo-rus din 21 iulie 1992 urmează a fi controlat de către reprezentanții autorităților constituționale și ai structurilor de la Tiraspol. Însă, astăzi mun. Bender este practic controlat în totalitate de regimul de la Tiraspol, hărțuind și amenințînd de fiecare dată reprezentanții autorităților constituționale.

Situația din s. Corjova, Dubăsari, prezența posturilor de control instalate ilegal, situația fermierilor din r. Dubăsari sau a școlilor cu predare în grafia latină sunt alte câteva cazuri, în care părțile semnatare, adică Chișinău și Moscova trebuiau demult să intervină pentru a asigura și garanta respectarea Legii și a drepturilor celor vizați. Însă, în mod misterios, acestea nu cer respectarea Acordului și nu întreprind practic nimic în acest sens (cu excepția unor simple declarații). Or, în

astfel de situații, populația din regiune nu mai are nici o garanție și își pierde încrederea în capacitatea autorităților constituționale de a-și îndeplini obligațiile și atribuțiile sale. De asemenea, suferă enorm imaginea instituțiilor și organismelor internaționale, care nu pot asigura aplicarea normelor și funcționarea dreptului internațional.

Dificultăți tactice operaționale. Există totuși, după cum am menționat anterior, și unele cauze penale pornite de către organele de drept, însă acestea sunt examinate superficial și de regulă urmărirea penală este suspendată pe motiv că “nu este posibil de a stabili făptuitorul”. Or, motivul respectiv este unul formal, deoarece în multe cazuri făptuitorul este cunoscut sau comunicat organelor de anchetă de însăși victime sau petiționari. Totodată, nu prea am întâlnit cazuri sesizare din oficiu, de înaintare a învinuirilor din oficiu, citare a persoanelor care au săvârșit fapta, de anunțare în căutare și respectiv de reținere pentru abuzurile comise. Dimpotrivă, uneori se crează impresia inversării rolurilor. Adică, așa-numitele organe de drept din Transnistria au un comportament caracteristic organelor constituționale, deoarece acestea acționează și aplică ferm normele și procedurile stabilite, în timp ce autoritățile și organele constituționale ezită.

Cazuri de succes. Promo-LEX a stabilit puține cazuri, aparent de succes, care însă doar parțial au fost comunicate opiniei publice. Este vorba de eliberarea (parțială) din detenție a unor colaboratori ai poliției, reținuți în regiune pentru exercitarea obligațiilor de serviciu. Succesul constă în eliberarea propriu-zisă a persoanelor din detenția ilegală, iar insuccesul constă în faptul că polițiștilor le este interzisă activitatea normală. Or, desfășurarea unor acțiuni legale în spațiul controlat parțial sau în totalitate de către regimul de la Tiraspol presupune practic riscul personal al colaboratorilor organelor de drept.

Perspective

În cazul în care se menține status-quo în regiune, autoritățile statului trebuie să acorde interes și atenție sporită fiecărui caz ce ține de libertatea și siguranța persoanei. Eforturile autorităților, atât la nivel național cât și internațional, trebuiesc îndreptate și concentrate spre promovarea și apărarea acestor valori ale omului. În primul rând este imperios necesar să se asigure crearea și funcționarea normală a instanțelor judecătorești și a structurilor teritoriale ale Ministerului Afacerilor Interne și Procuraturii. Continuarea situației actuale va permite practic tuturor persoanelor urmărite, reținute, arestate sau condamnate în Transnistria să se considere victime conform prevederilor art.5 din CEDO.

În cazul în care în timpul apropiat regiunea transnistreană va fi integrată în câmpul legal al RM, situația ar putea reveni la normal, deoarece există în acest sens Legea din 22 iulie 2005, care prevede stabilește mecanismul necesar pentru normalizarea situației. În acest fel toate privările de libertate ar intra în câmpul legal și vom putea monitoriza situația. Este necesar de menționat faptul că pentru a reuși acest lucru, autoritățile trebuie să aplice de fiecare dată prevederile legis-

lației naționale, să intensifice eforturile diplomatice și să nu mai aștepte soluții exclusiv din exterior.

Chiar și în cazul unei secesiuni complete a regiunii, (recunoașterea acesteia de către alte state) problemele ce țin de libertatea și siguranța persoanei nu ar dispărea pentru autoritățile Republicii Moldova, deoarece în acest teritoriu vor rămâne sute de mii de cetățeni ai RM cu drepturi depline. Or, conform prevederilor constituționale și documentelor internaționale Statul este obligat să apere drepturile, libertățile și interesele cetățenilor săi, oriunde nu s-ar afla aceștia.

6. Concluzii

Prin intermediul acestui document, nu ne-am propus să completăm numai lista acestor publicații ci și să inițiem discuții din perspectiva unei alte viziuni, cea a respectării drepturilor omului în acest teritoriu. Considerăm că anume asigurarea și garantarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului trebuie să fie prima condiție impusă actorilor care dețin controlul atât de-iure cât și de-facto asupra regiunii. Numai asigurarea acestui deziderat va permite și va garanta rezultate vizibile în procesul politic de soluționare a problemei transnistrene.

În spațiul european sunt depuse eforturi constante pentru îmbunătățirea protecției drepturilor omului prin cooperarea bilaterală și multilaterală dintre state, prin crearea și perfecționarea sistemelor de control, monitorizare și protecție eficientă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, prin identificarea noilor pericole și amenințări la adresa drepturilor omului precum și prin educarea populației în spiritul valorilor democratice bazate pe statul de drept, demnitatea, drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

În același timp, chiar dacă regiunea transnistreană este un spațiu european, din punct de vedere geografic, fiind acoperit “de jure” de jurisdicția națională a Republicii Moldova și “de facto” de cea a Federației Ruse, în acest teritoriu nu sunt nici garantate și nici promovate drepturile fundamentale ale omului. Regiunea transnistreană, mai cu seamă populația ei, este practic exclusă de la acest proces.

După evenimentele dramatice din 7 aprilie 2009 în Moldova, înțelegem cât de mică este distanța dintre democrație și dictatură sau dintre ordine și haos. Cât de rapid și ușor pot devia autoritățile de la normele legale și declarațiile lor oficiale. Dacă acest lucru este posibil într-o societate și într-un mediu în care există legitimitate pentru autoritățile ce dețin controlul și puterea, unde există un mecanism național, creat cu suportul a numeroase organizații și structuri internaționale și aflat sub monitorizarea acestora, atunci ne putem imagina care este situația în teritoriile controlate de regimuri ilegale. Un regim care a preluat și menține prin violență militară controlul asupra unui spațiu, lipsind populația de orice elemente ale participării și implicării civice sau aspecte de educare democratică prin definiție nu poate asigura, garanta și promova drepturile fundamentale ale omului.

În cadrul puținelor vizite efectuate de reprezentanții structurilor internaționale în regiunea transnistreană sunt constatate probleme serioase. Grație Rapoartelor Misiunilor ONU am putut, în mare parte, confirma anumite aspecte și informații pe care le cunoaștem de la beneficiari, locuitori ai regiunii și victime ale abuzurilor din Transnistria. Tendința este una periculoasă, deoarece populația Republicii Moldova, în special locuitorii regiunii transnistrene își pierd încrederea definitiv în capacitatea și rolul structurilor internaționale, prezente în aceste spații, în ceea ce privește identificarea soluțiilor politic și contribuirea la instaurarea unor norme și standarde minime de apărare a drepturilor omului în teritoriile de “conflict înghețat”.

Administrațiile ilegale, nerecunoscute de comunitatea internațională, care funcționează în baza unei legislații nesupuse controlului constituționalității și respectului față de demnitatea, drepturile și libertățile omului, activitatea cărora nu este supusă controlului independent al societății civile, în esență nu poate emite decizii constituționale sau/și în corespundere cu prevederile Convenției Europene. Riscul abuzului într-un astfel de sistem este prea mare pentru a vorbi despre legalitatea decisiilor emise de “instanțele” judecătorești transnistrene.

Oricine, vinovat sau nevinovat, atras la răspundere pe acest teritoriu, poate reclama înfrângerea dreptului la un proces echitabil din simplul motiv că aici nu există un control efectiv și independent al administrației, care, din câte am văzut, nu se supun regulilor și normelor juridice. Deciziile judecătorești, în special cele ce se referă la privarea de libertate a persoanelor, sunt ilegale și urmează a fi imediat declarate astfel de către autoritățile constituționale. Or, noi avem o situație inversă, deoarece am adus exemple prin care se demonstrează complicitatea organelor de drept constituționale la violarea drepturilor omului de către regimul de la Tiraspol prin colaborarea cu structurile ilegale și transmiterea persoanelor pentru a fi supuse detenției. Întrebarea logică și extrem de alarmantă din punctul de vedere al dreptului la inviolabilitatea persoanei este următoarea: în baza căror investigații și decizii sunt transmiși cetățenii unor structuri neconstituționale?

Ne este greu să intuim răspunsul corect la această întrebare. De la înaltele tribune oficiale, autoritățile declară că drepturile omului sunt inalienabile și că se depun eforturi constante în vederea protejării lor. Între timp, funcționarii Statului dau dovadă de indiferență, neprofesionalism sau nihilism juridic, neglijând obligațiile pozitive ale Statului, asumate la nivel internațional.

Tabel 1

Numărul contingentului special, deținuți în toate tipurile de instituții (1998 - 2008)¹⁸

Anul	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Numărul total al contingentului special în instituțiile de detenție, inclusiv izolatorul de detenție preventivă	2533	3066	3279	3098	3387	3131	3252	3231	3204	3129	3487
Numărul bănușilor și inculpaților aflați în izolatorul de detenție preventivă	502	536	586	580	660	723	747	652	655	671	646
Numărul relativ a contingentului special în raport cu 10 000 locuitori	42,2	51,1	54,6	51,6	56,4	52,2	58,5	58,1	57,6	56,3	62,8
Numărul minorilor	130	140	103	143	110	135	221	196	188	118	128
Numărul femeilor	121	141	186	124	130	118	141	179	215	224	209
Persoanele infectate cu HIV și bolnavi de SIDA	6	14	27	19	17	27	110	138	147	146	168
Procentul persoanelor infectate cu HIV și bolnavi de SIDA în raport cu numărul total al contingentului special	0,23	0,45	0,82	0,61	0,50	0,86	4,24	4,27	4,58	4,66	4,8

18 <http://guinpmr.narod.ru/index.htm>

Promo - LEX

**Libertatea și securitatea
persoanelor din Cecenia pe parcursul
conflictului armat**

(1994-1996; 1999 -2009)

Chișinău 2009

CUPRINS

I. Introducerea	39
a. Conflictele Militare	39
Războiul Civil 1994-1996	39
Cel de-al doilea război cecen 1999-2009	41
II. Esența dreptului la libertatea și securitatea persoanei în cecenia	42
a. Dreptul internațional aplicabil	42
b. Aplicarea cadrului legal național	44
c. Centrele secrete de detenție împotriva dreptului la libertate și securitate a persoanelor	47
d. Investigațiile asupra disparițiilor și privării arbitrare de libertate a persoanelor	49
e. O sinteză a hotărârii Curții Europene asupra cauzelor cecene	50
f. Implimentarea hotărârilor Curții Europene	52
III. Concluzii	54

I. INTRODUCERE

Acest studiu se bazează pe informația colectată din regiunea Caucazului de Nord de către autorul acestui studiu în timpul activității sale în regiunea Caucazului de Nord, precum și pe informația furnizată de organizațiile active pentru drepturile omului din Caucazul de Nord: Amnesty International, Human Rights Watch, Centrul pentru Drepturile Omului "Memorial" și Stichting Russian Justice Initiative, avînd ca reper hotărîrile Curții Europene pentru Drepturile Omului, buletinele, rapoartele și recomandările organizației internaționale cu privire la drepturile omului din Cecenia.

Studiul are ca obiect situația de drept și de fapt cu privire la exercitarea dreptului la libertatea și securitate a persoanelor în Cecenia pe parcursul unui deceniu, concomitent sunt prezentate justificările administrației Elțin și Putin pentru intervenția militară dură în Cecenia, care s-a soldat cu numeroase victime și încălcări a dreptului umanitar internațional și a drepturilor omului. Încălcarea degradată a drepturilor omului de către

ambele părți implicate în conflictul armat a avut drept consecință condamnarea statului rus și intentarea mai mult de o sută de cazuri la Curtea Europeană și dispunerea de despăgubiri în valoare de milioane de euro.

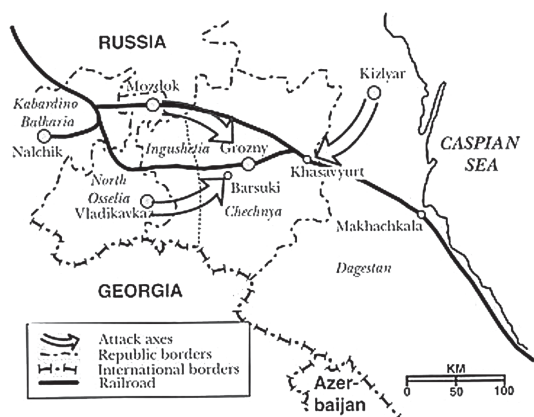
a. Conflictele militare

Războiul civil 1994-1996

Justificarea Kremlinului: "restabilirea ordinii constituționale"

În 1991, Republica Cecenia de Nord, fiind sub conducerea lui Djohar Dudaev și-a declarat independența față de Federația Rusă. Fiind pilot al Aviației Strategice Sovietice el pilota de mulți ani aparate de zbor dotate cu bombe nucleare. Declarația de independență deplină, adoptată în 1993 de către guvernul cecen Dudaev, a provocat un război civil. În August 1994, câteva grupări militare de opoziție, susținute financiar și militar de către guvernul Rus, au încercat să doboare guvernul respectiv. Aceste grupări au bombardat o centrală telefonică și calea ferată Moscova-Baku. Guvernul Dudaev a introdus starea de urgență, urmată în septembrie 1994 de starea de război. Au fost introduse restricții de circulație în cursul nopții pe drumurile neexploatate din anumite zone.

Boris Elțin, președintele Federației Ruse, a dispus invadarea Ceceniei și expedierea a trei divizii antitanc, infanteriei cecene prorusești și a trupelor de securitate internă, care includeau unități ale forțelor militare regulate.

Prin intrarea în forță pe 10-11 decembrie 1994 se urmărea o victorie rapidă pentru a aduce conciliere și a reinstaura guvernarea pro-rusă¹. Însă rezultatul

a fost neașteptat, a urmat o serie întreagă de operațiuni militare conduse greșit de ruși și împiedicate de forțele numeroase ale partizanilor separatiști ceceni. Aviația militară rusă a bombardat atât obiective civile, cât și obiective militare din Groznii, capitala Ceceniei. Ca urmare, un număr mare de cetățeni au fost răniți și uciși², majoritatea clădirilor publice din Groznii, inclusiv spitale și o casă de copii, au fost distruse.

După aproape de 2 ani de lupte, s-a încheiat un tratat de pace.³ Chiar dacă în tratat Rusia nu a recunoscut independența totală a Ceceniei, ea nu a forțat Cecenia să renunțe la declarația sa – documentul a ignorat această chestiune importantă. La nivel internațional, părea că Rusia a suferit înfrângere, deoarece tratatul prevedea că trupele ruse vor părăsi Cecenia, iar Moscova va plăti reparații de război.

Laconic vorbind, tratatul a recunoscut că liderii Ceceniei sunt de facto independenți de Moscova. Este clar că Rusia a pierdut primul război cecen, care s-a soldat cu zeci de mii de morți și peste 500 mii de persoane intern deplasate pe parcursul conflictului.

La 21-22 aprilie 1996, președintele Djohar Dudaev a fost rănit mortal în cap de o schișă a unui obuz de artilerie tras dintr-un avion rusesc. În ianuarie 1997 în cadrul alegerilor șefului Statului – Major, Aslan Mashadov, a fost ales președinte. Observatorii internaționali au apreciat alegerile drept "libere și corecte". În luna mai a aceluiași an a fost semnat tratatul de pace între Mashadov și președintele rus Boris Elțin. Însă, devastările produse de război, neorganizarea de către Rusia a despăgubirilor promise implicarea din exterior a islamiştilor radicali au dus la escaladarea conflictului, la întetirea crimelor și rivalităților între ceceni, situația în Cecenia a degenerat haos pe care Mashadov n-a fost în stare să-l aplaneze.

1 A se vedea Michael Specter, "Forțele rusești se mișcă înspre regiunea rebelă", New York Times online ed., 12 decembrie 1994;

2 Scriind la mijlocul anului 1995, Paul Goble a argumentat că la acel moment "minimum 40,000 persoane din regiune" au fost ucise de forțele ruse. El de asemenea a accentuat că, "Probabil 12,000 de persoane ucise erau de etnie rusă care și-au pierdut viețile în timpul atacurilor rusești asupra orașului Groznii". "Cheltuielile Moscovei pentru războiul din Cecenia fuseseră foarte înalte și continue", Prism vol. 1, issue 8, 23 iunie 1995, publicat online de către Fundația Jamestown pe www.jamestown.org;

3 A se vedea Alessandra Stanley, "Elțin a semnat tratatul de pace cu Cecenia," New York Times online ed., 13 mai 1997;

Cel de-al doilea război cecen 1999-2009

Justificarea Kremlinului: "Operația contra terorism"

În august 1999, sub conducerea lui Basaev⁴, forțe desfășurate ale islamiștilor militari au invadat Daghestanul, avînd scopul de a susține islamiștii locali pentru instaurarea independenței Daghestanului, care urma să se unească cu Cecenia într-o entitate importantă. Eforturile au eșuat, însă invazia a pus în gardă Moscova – era clar că independența Ceceniei prezenta un mare pericol pentru securitatea Rusiei.

În septembrie 1999, Rusia a bombardat obiectivele din Cecenia, și în curînd a invadat masiv Cecenia. La început Rusia a susținut că tinde să ocupe partea de nord a rîului Terek, însă forțele rusești au înaintat spre sud, iar în noiembrie au bombardat Groznîi, capitala Ceceniei. Rusia a creat trupe militare cecene pro-moscovite care au jucat un rol important în cadrul ofensivei. Bombardamentele aeriene și tirurile artileriei au continuat pe parcursul lui decembrie și în ianuarie, majoritatea orașelor fiind distruse. A crescut fluxul refugiaților din Cecenia, iar Guvernul rus nu a depus suficiente eforturi pentru a le asigura asistență umanitară.⁵ Occidentul a condamnat vehement invazia rusă, amenințînd să sisteze ajutoarele și să sancționeze Rusia. Rusia și-a exprimat public indignarea în legătură cu implicarea Occidentului în problema Ceceniei⁶ și bineînțeles eforturile occidentului de a îmbunătăți situația pentru majoritatea cecenilor, au fost nesemnificative.

Pe parcursul luptelor desfășurate în Groznîi, Rusia a suferit importante pierderi. Atacurile militarilor ceceni asupra forțelor izolate rusești erau nimicitoare. Pe tot parcursul lunii decembrie și la începutul anului pe fiecare stradă a orașului Groznîi au continuat luptele făcînd numeroase victime în rîndurile soldaților ruși. Pe la mijlocul lui ianuarie trupele rusești au reușit să încercuiască orașul și să împiedice aprovizionarea cecenilor. Forțele militare cecene nu dispuneau de suficiente provizii, muniții. Pentru a nu fi nimiciți cecenilor le era clar că trebuie să părăsească orașul.

În mai 2000, Moscova a declarat că va conduce Cecenia direct, numindu-l pe Ahmed Kadîrov, un cleric musulman cecen, guvernator al regiunii⁷. În martie 2003, în Cecenia a fost aprobată prin referendum o nouă constituție, însă au apărut dubii serioase cu privire la legalitatea votării și au existat probabil manipulări și ne-

4 Comandantul cecen Djamil Basaev a devenit celebru prin violențele comise. Basaev a luptat în cadrul insurecției din Abhazia din 1992-93, a jucat un rol important în primul război cecen 1994-96, invadarea Daghestanului în 1999 și în conflictul actual din Cecenia. În plus, el a căpătat experiență în războiul de partizani și în operațiuni din Rusia și Afganistan. Nu există dubii că Basaev este unul din cei mai experimentați și periculoși profesioniști din lume în domeniul "războiului asimetric". Sinuciderile cu autocamioane-bombe din Irak, au fost însușite de palestinieni și de al-Qaeda, au fost perfecționate de Basaev prin atacurile în serie asupra obiectivelor rusești la începutul anului 2000. Basaev s-a declarat "terorist de stat" în răboiul cu Rusia susținînd tentativele de genocid din Moscova.

5 A se vedea Michael R. Gordon, "Șiruri de ceceni viteji refugiați pe riscantele rute de evacuare," New York Times online ed., 11 decembrie 1999.

6 A se vedea Celestine Bohlen, "Rusia reacționează supărăcios la critica vestului cu privire la Cecenia," New York Times online ed., 8 decembrie 1999, și Erik Eckholm, "Elțin rămîne Clintonul armelor rusești" idem, 10 decembrie 1999.

7 Michael R. Gordon, "Putin la numit pe clericul cecen să conducă republica separatistă," New York Times online ed., 13 iunie 2000

regului în privința rezultatelor alegerilor.⁸ În mai 2004 președintele Kadîrov a fost asasinat, noul președinte a devenit Alu Alkahov. Fiul lui Kadîrov, Ramzan a fost numit prim-ministru. Ramzan Kadîrov, conducătorul miliției pro-guvernamentale numită "Kadîrovți"⁹ a reușit să-și impună autoritatea fiind promovat prin eforturile administrației de la Moscova în funcția de președinte al republicii.¹⁰

II. ESENȚA DREPTULUI LA LIBERTATE ȘI SECURITATEA PERSOANEI ÎN CECENIA

a. Dreptul internațional aplicabil

Pe parcursul ambelor războaie au avut loc violări masive ale dreptului internațional umanitar¹¹ și a actelor cu privire la drepturile omului.¹² Numărul convențiilor internaționale al altor documente relevante în domeniul drepturilor omului este destul de mare¹³. Dreptul internațional umanitar – care este aplicat în cazul conflictelor armate – cuprinde cele patru convenții de la Geneva din 1949 și două protocoale adiționale la aceste convenții. Articolul 3 al convențiilor de la Geneva și protocolului adițional nr. 2 din 1977, în care sunt specificate principiile generale, se aplică conflictelor interne, după cum este conflictul rus-cecen. Indubitabil, Protocolul nr. 2 se aplică acestui conflict, fapt confirmat și de Curtea Constituțională a Federației Ruse din iulie 1995. Un factor important a constituit fondarea Curții Penale Internaționale sub auspiciile ONU, adoptarea Statutului de la Roma a Curții Penale Internaționale.¹⁴ Acest statut definește clar cele mai grave crime comise asupra comunității internaționale: genocidul, crimele împotriva umanității, crimele de război și agresiune.

Este bine cunoscut faptul că pe parcursul, atât forțele federale cât și forțele cecene rebele, au comis grave violări ale drepturilor omului.¹⁵ Dosarele depuse la Curtea

8 A se vedea Lawrence A. Uzzell, "Rezultatele referendumului" Cotidian Cecen, Vol. 4, publicat nr. 10, 27 martie 2003, publicat online la www.jamestown.org.

9 Există numeroase cauze și rapoarte făcute publice a unor organizații internaționale și naționale care atestă o implicare activă a trupelor Kadîrovți în dirijarea și executarea disparițiilor populației cecene.

10 Politica Rusă în Cecenia: "Cecenizarea" s-a transformat într-o "Kadîrovizare" de Emil Souleimanov (05/31/2006 emis de CACI Analyst);

11 Dreptul internațional umanitar aplicat doar în conflictele armate – conflicte internaționale și naționale. A se vedea, inter alia, *Intervenția Umanitară. Aspecte Legale și Politice*. Copenhaga: Institutul Danez a Afacerilor Internaționale, 1999, p. 52;

12 Legislația Drepturilor Omului constă din convenții internaționale și declarații, majoritatea dintre care au devenit cunoscute internaționale care unesc toate statele și au o aplicabilitate generală

13 Declarația Universală pentru Drepturile Omului din 1948, Convenția pentru Prevenirea și Pedepsirea Crimelor de Genocid din 1948, Convenția Internațională privind Drepturile Civile și Politice din 1966, Convenția împotriva Torturii și altor Tratamente sau pedepse Crude, Inumane și Degradante din 1984, Convenția privind Statutul Refugiașilor din 1951 și Protocoloalele Adiționale din 1967, Convenția privind drepturile copilului din 1989; În contextul regional, adică European există – după ce Rusia a căpătat statutul de membru al Consiliului Europei în Februarie 1996: Statutul Consiliului Europei, Convenția Europeană pentru Drepturile Omului și protocoalele sale adiționale, de asemenea Convenția Europeană împotriva Torturii, pedepselor Inumane și Degradante din 1987. Pe lângă aceste documente legale, există de asemenea un număr de așa-numitele documente de "legături politice", în primul rând în cadrul CSCE – din 1994 OSCE. Acestea sunt Pactul Final de la Helsinki (1975), Actul Final de la Viena (1989) și Carta de la Paris (1990) de asemenea și documentele din Copenhaga și Documentele din Moscova privind Dimensiunile Umane (1990 și 1991). Pe lângă toate, există Codul de Conduită Politico-Militară, semnat în Budapesta înainte cu o săptămâna de la începutul primului război.

14 Vezi <http://www.un.org/law/icc/statute>

15 A se vedea, e.g. Human Rights Watch, *Războiul Murdar din Cecenia: Disparițiile forțate, Tortura și Execuțiile Rapide* (2001); T. Scovazzi & G. Citroni, *Lupta împotriva disparițiilor și Convenția Națiunilor Unite din 2007*, (Martinus Nijhoff, 2007), p.64; Federația Rusă: Ce fel de justiție pentru cecenii dispăruți, (Amnesty International, iulie 2007) EUR 46/026/2007.

Europeană reflectă diferite aspecte ale conflictului, inclusiv utilizarea de către forțele federale a bombardamentelor de artilerie (în special 1999-2000), aplicarea operațiunii de epurare, inclusiv a verificărilor de la casă la casă sub pretextul că erau căutați rebelii ceceni. În cadrul acestor operații, multe persoane civile au fost reținute, ucise sau răpite.

În primul caz, legat de războiul cecen Curtea Europeană a recunoscut în termeni generali, că Rusia are dreptul să reacționeze la situația de conflict, statuind că: *"(...) situația existentă în Cecenia la timpul relevant, necesita luarea anumitor măsuri excepționale de către Stat pentru a recâștiga controlul Republicii și pentru a suprima insurecția armatei ilegale"*.¹⁶ De menționat că, deși Rusia consideră conflictul cecen drept o "operațiune contra teroriști" și niciodată nu a declarat starea de urgență sau stare de război, nu au fost admise derogări de la art.15 al CEDO. Curtea Europeană a considerat necesar să aprecieze că operațiunile militare (inclusiv bombardamentele aeriene și de artilerie, *cazul Isaeva*) sunt "împotriva unui cadru legal standard".¹⁷

Într-o situație de conflict armat, ca în Cecenia, legislația privind drepturile omului și dreptul internațional umanitar se aplică concomitent. Potrivit dreptului umanitar internațional, conflictul poate fi caracterizat ca un conflict armat neinter-național (local).¹⁸ Aparent, nefiind determinată să explice diferența dintre legislația privind drepturile omului și dreptul umanitar, Curtea Europeană a evitat în mod perseverent să facă vreo referință directă la dreptul umanitar în cazurile din Cecenia, în pofida încrederii neobișnuite în prevederile și principiile dreptului umanitar, atât a reclamantilor, cât și a mediatorilor, (cum a făcut în cauzele *Isayeva, Yusupova și Bazayeva*). William Abresch a argumentat că, interpretând conflictele militare ca operațiuni de aplicare forțată a legii, Curtea concluziona că "ambele pot fi justificate ca mult mai protectoare de victime și mult mai viabile din punct de vedere politic decât dreptul umanitar".¹⁹ Într-un mod sau altul, trebuie să se admită că în motivarea sa pe ambele cauze, și cauza *Isaeva*, Curtea a atins conceptele dreptului umanitar, inclusiv realizarea operațiunilor militare așa încât pierderile accidentale de oameni să fie minime, iar utilizarea necontrolată a armamentului să fie interzisă.²⁰

16 *Isayeva v. Russia*, Hotărârea Curții Europene din 2005, para 180;

17 *Ibidem*, para 191;

18 Concluziile și recomandările comitetului împotriva Torturii – Federația Rusă, CAT/C/RUS/CO/4, noiembrie 2006;

19 *W. Abresch*, Legile cu privire la drepturile omului în conflictele interne armate: Curtea Europeană pentru Drepturile Omului în Cecenia (2005) E.J.I.L. 741–767, 767.

20 *Isayeva, Yusupova and Bazayev v Russia* (2005) 41 E.H.R.R. 39 at [177], [195], [197] și [199]; *Isayeva* (2005) 41 E.H.R.R. 38 at [176], [187], [189]–[191]. Vezi de asemenea *Ergi v Turkey* (23818/94) July 28, 1998. Pentru restul comentariilor pe cererea IHL și IHR, a se vedea: F. Hampson și I. Salama, Raportul de activitate privind relațiile dintre dreptul umanitar și legea privind drepturile omului, Comisia privind Drepturile Omului, Working, Sub-Comisia privind Promovarea și Protecția Drepturilor Omului, E/CN.4/Sub.2/2005/14, 21 iunie 2005; N. Lubell, "Schimbările în aplicarea drepturilor omului în conflictele armate", (decembrie 2005) Vol.87 International Review of the Red Cross No.860, 737–754; C. Droegge, "Intercalarea între legile dreptului umanitar internațional și legilor drepturilor omului în situațiile conflictelor armate" Vol.40 Israel Law Review No.2, pp.310–355. Recent, Bill Bowring a atras atenția asupra faptului că IHL se referă la responsabilitatea personală și răspunderea penală, necăutând la faptul că IHR are de-a face cu răspunderea statului, susținând că este "o diferență crucială": B. Bowring, *Degradarea ordinii internaționale legale, reabilitarea legilor și posibilitatea polițienilor*, (Routledge-Cavendish: 2008), p.304. Vezi de asemenea articolele lui McCarthy, și Dennis și Surena pe această temă publicat de E.H.R.L.R.

b. Aplicarea cadrului legal național

În baza Legii din 1998 privind suprimarea terorismului și Legii din 1996 privind apărarea, Guvernul Rus a numit operația din Cecenia, începută în septembrie 1999 drept o operațiune antiteroristă. Legea definește această operație ca "activități speciale, care au drept scop prevenirea actelor de terorism și minimalizarea consecințelor actelor teroriste".²¹ Operațiunile antiteroriste erau dirijate de un centru operativ de luptă, condus de un reprezentant al Serviciului Securității Federale (FSB) sau al Ministerului Afacerilor Interne, care putea folosi toate forțele necesare ale "structurilor responsabile de supravegherea terorismului".²² Acestea includ persoane oficiale ale Ministerului Apărării și Ministerului de Interne, ale serviciilor de securitate și structurilor executive locale și federale, care încă nu au fost amintite.²³

În operația din Cecenia, Guvernul Rus a antrenat trupele Ministerului Apărării, forțele interne și de menținere a ordinii publice (OMON și SOBR) ale Ministerului Afacerilor Interne, trupele de menținere a ordinii publice ale Ministerului Justiției, și unitățile Serviciului Federal al Securității. Unitățile miliției de menținere a ordinii publice erau denumite și "miliție temporară", deoarece erau completate cu ofițeri ai miliției din diferite regiuni ale Rusiei care erau trimiși în Cecenia pentru perioade limitate de timp. Secțiunile miliției regulate erau completate cu ofițeri de miliție din Cecenia, care nu au participat dirijat la operațiunile antiteroriste. Aceste departamente de miliție erau slabe la momentul respectiv, după cum s-a raportat, mulți ofițeri ceceni de miliție nu aveau arme în dotare, nici autovehicule sau alt echipament.

Legea privind suprimarea terorismului a acordat unităților antiteroriste puteri largi, limitând drepturile prevăzute de Convenția internațională privind drepturile civile și politice (CIDCP)²⁴ și Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO),²⁵ inclusiv dreptul la libertatea și securitatea persoanei,²⁶ dreptul la viața privată și de familie, inviolabilitatea domiciliului și secretul corespondenței,²⁷ dreptul la libera circulație,²⁸ și dreptul de a dispune liber de bunurile sale.²⁹ Conform legilor antiteroriste, oficialii implicați în operațiunile respective au dreptul să efectueze controale inopinate de identificare a persoanelor și să rețină persoanele

21 Legea Federală privind suprimarea terorismului, intrată în vigoare la 25 iulie 1998, Articolul 3 (anulat în 2006).

22 Ibid, Articolul 10.1

23 Ibid, Articolele 6 și 7

24 Uniunea Sovietică a ratificat CIDCP la 16 octombrie 1973, Rusia, în calitate de stat succesor al Uniunii Sovietice este parte la această convenție.

25 Federația Rusă a ratificat CEDO la 5 mai 1998

26 Articolul 9(1) al CIDCP statuează că orice individ are dreptul la libertatea și la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

27 Articolul 17(1) din CIDCP statuează că "Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența.

"Articolul 8(1) al CEDO stipulează că "orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale."

28 Articolul 12(1) al CIDCP statuează că "Orice persoană care se află în mod legal pe teritoriul unui stat are acolo dreptul de a circula liber și de a-și alege liber reședința." Articolul 2(1) a Protocolului 4 al CEDO conține aceleași prevederi.

29 Articolul 1 Protocolul nr. 1 la CEDO prevede că "orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional."

suspecte,³⁰ să intre liber în case, să efectueze percheziții corporale și controlul autovehiculelor³¹ să interzică deplasarea autovehiculelor sau persoanelor,³² să folosească orice mijloc de comunicare și de transport, indiferent dacă aparține persoanelor private.³³

Atât CIDCP, cât și CEDO permit imixtiunea în exercițiul a trei drepturi în condiții clar stipulate.³⁴ Temeiurile de reținere sau arest, expuse în articolul 5 CEDO, nu prevăd controlul sau reținerea persoanei pentru stabilirea identității. Mai mult ca atât, legea privind suprimarea terorismului nu conține garanții procedurale suficiente împotriva abuzului. Ea nu stipulează în ce condiții sau în ce grad pot fi limitate aceste drepturi. Mai mult ca atât, legea nu prevede o procedură în cazul de imixtiunii în exercițiul drepturilor persoanei. Unitățile antiteroriste ale miliției și securității au operat în Cecenia după cum au găsit de cuviință având în vedere că nu li se impunea nici o procedură. Legea pare să încurajeze abuzul, stipulând direct că unitățile antiteroriste sunt exceptate de la obligația de a repara prejudiciul "cauzat vieții, sănătății și proprietății teroriștilor, ca și altor interese protejate de lege".³⁵

Încurajate de cadrul legal, unitățile antiteroriste rusești au admis pe parcursul operației din Cecenia acte de samovolnicie fără precedent, violind masiv drepturile omului și reținând nejustificat zeci de mii de persoane. Aproape nimeni dintre reținuți nu au avut acces la apărare și mulți au fost închiși în centre de detenție neoficiale și improvizate. Au fost percheziționate și prădate mii de case – însă majoritatea perchezițiilor nu au fost înregistrate oficial. Condițiile de samovolnicie și neaplicare a pedepselor au generat fenomenul "disparițiilor" de persoane, care au devenit sistematice.

Pe parcursul conflictului rus-cecen sute de mii de persoane fuseseră reținute sub diferite pretexte.³⁶ Ministerul de Interne a raportat că doar în luna ianuarie 2001 au fost reținute 853 de persoane.³⁷ Majoritatea acestor persoane fuseseră reșinute din cauza că nu au avut asupra lor acte de identitate sau se aflau în locali-

30 Legea federală privind suprimarea terorismului, art. 13(1.2).

31 Ibidem., Articolul 13(1.4-5).

32 Ibidem., Articolul 13(1.1).

33 Ibidem., Articolul 13(1.6-7).

34 Pentru orice amestec în dreptul la libertatea și securitatea persoanei, ambele convenții CIDCP și CEDO cere ca atât procedura cât și temeiurile reținerii sau arestului să fie prevăzute de lege. Pentru interferența în alte drepturi enumerate, CIDCP și CEDO de asemenea indică condiția de "necesitate" pentru astfel de restricții. Ca de exemplu, articolul 12(3) al CIDCP stipulează că drepturile sus-menționate nu pot face obiectul unor restricții decât dacă acestea sunt prevăzute prin lege, necesare pentru a ocroti securitatea națională, ordinea publică, sănătatea și moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora și sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în prezentul Pact.

35 M. Tamas Ban, M. Frederic Sudre, M. Pieter Van Dijk, "Raportul comun care conține analiza corespondenței dintre Secretarul General al Consiliului European și Federația Rusă în privința articolului 52 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului", SG/Inf(2000) 26 iunie 2000. Experții notează faptul că "în timp ce Convenția admite anumite interferențe în aceste drepturi respectând anumite condiții stricte, acestea nu sînt reflectate în lege. Prevederile acesteia nu sînt suficiente de clare și detaliate pentru a asigura o protecție împotriva oricărui abuzuri, este complicat de văzut care sînt remediile efective garantate în caz de aplicare excesivă a legii și faptul că această lege nu conține vre-o cerință de proporționalitate, poate aduce la restricții masive ale acestor drepturi chiar și în circumstanțele în care aceasta nu este prevăzută. Mai mult ca atât, pare simptomatic faptul că legea nu doar trece cu tăcerea ceea ce ține de responsabilitatea unităților antiteroriste abuzînd de puterile sale, ba chiar pare că l-ar încuraja să depășească limitele necesității (în articolul 22)."

36 La 9 mai 2000, de ziua victoriei, Ministerul Afacerilor Interne a raportat că în Cecenia 19,000 de persoane și 10,000 de autoturisme sînt căutate. "Forțele militare caută 19,000 de persoane" agenția de știri ITAR-TASS. Datele statistice furnizate de Ministerul de Interne în iunie 2000 au arătat că 5, 500 de persoane erau deșinute pe parcursul a primelor cinci luni ale anului 2000. În anul acesta în Cecenia sînt 5,500 de deținuți. *ITAR-TASS*, iunie 2000.

37 "Detalii privind activitățile Ministerului Rus de Interne în Cecenia în ianuarie" agenția de știri *Interfax*, 1 februarie 2001

tățile în care nu erau înregistrate oficial ca rezidenți.³⁸ Mulți au fost arestați fără vreun temei evident și nu i-a înregistrat procuratura ca deținuți. Datele Ministerului de Interne nu reflectă reținerile de persoane, larg răspândite, aplicate de militari. Majoritatea persoanelor reținute niciodată nu au fost înregistrate oficial de procuratură, Ministerul de Justiție, sau Serviciul Federal al Securității. Multora dintre acei arestați petru câteva săptămâni sau luni nu li s-a adus nici o învinuire, nu au fost amnistiați.³⁹ Pentru eliberarea multor deținuți rudele au fost nevoite să plătească sume considerabile de bani extorcate de acei care îi țineau închiși. Mulți arestați niciodată nu au fost deținuți în izolatoare oficiale - izolatorul de detenție provizorie (IVS) al miliției sau izolatorul de detenție preventivă (SIZO), fiind izolați în închisori improvizate sub formă de gropi.

În multe cazuri de dispariție a persoanelor, documentate de asociațiile pentru apărarea drepturilor omului, exista o relație evidentă cu forțele militare sau milițienești rusești. Persoanele respective au fost reținute fie în cadrul acțiunilor de epurare (cistka), fie în cadrul verificărilor de la punctele de trecere. În unele cazuri, persoanele au fost reținute de bărbați mascați, care vorbeau în limba rusă, în timpul raidurilor nocturne, sau al raidurilor din piețe, sau pur și simplu au fost privați de libertate în cadrul vizitelor la secția de miliție.

Căutându-și membrii de familie rudele au adresat scrisori organelor militare ale securității și miliției. În răspunsurile trimise în multe cazuri se nega categoric că persoanele au fost private de libertate, că au avut epurări. Se proceda astfel în special în cazurile când rudele nu știau de cine și unde a fost reținut persoana dispărută. De obicei în timpul epurărilor sau verificărilor, agenții purtau măști, astfel că nu era clar care autoritate a autorizat operațiunea dată. Dacă rudele știau cine a efectuat arestarea oficialitățile recunoșteau acest lucru, însă susțineau că persoana dispărută, fie a fost eliberată, fie a fost transferată în altă instituție sau sub jurisdicția unei alte agenții, sau declarau că ei nu mai sunt responsabili de soarta acestora. În unele cazuri, declarațiile oficialităților se contraziceau: ba că persoana dispărută a fost eliberată, ba că a fost dusă la baza militară din Khankala. În foarte puține cazuri, rudele obțineau informații utile de la comandanții militari, șefii de miliție sau de la ofițeri inferiori.

Forțele militare și milițienești au operat în Cecenia mari operațiuni de epurare sub pretextul confiscării armamentului ilegal și identificării susținătorilor rebelilor ceceni. În cadrul acestor operațiuni, au fost reținuți zeci de bărbați, mulți dintre care au "dispărut" fără urmă⁴⁰. Efectuând cercetări minuțioase în Ingușetia în noiembrie 2000 și martie 2001, „Human Rights Watch” a colectat informații de-

38 "Human Rights Watch", Bine ați venit în Iad: Arestările arbitrare, detenții, tortură și estorcări în Cecenia (New York: Human Rights Watch, 2000)

39 În conformitate cu legislația rusă (legea miliției) se permite neînregistrarea reținerii care durează doar trei ore. Legea privind suprimarea terorismului permite reținerea pentru identificare pe un termen nelimitat. Această lege servește drept bază legală pentru detențiile neoficiale, legea nu legalizează detențiile secrete, izolate.

40 "[...] În operațiunea de epurare, forțele militare federale înconjurau orașele sau satele și sistematic percheziționau casele. Deseori, își însușeau bunuri valoroase. În cele mai dese cazuri deținuții erau duși în centre improvizate unde erau supuși interogărilor, zilnic erau bătuți și torturați. Mulți din ei în final erau eliberați, deseori rudele, după câteva zile plăteau pentru ei [...] a se vedea Human Rights Watch, "Field Update on Chechnya," 22 ianuarie 2001; Memorial website, "Conflicțul Armat din Republica Cecenia: cronica violenței", <http://www.memo.ru/hr/hotspots/N-Caucas/hronics/index.htm> (martie 2001).

taliat despre două epurări: din orașelul Gekhi în august 2000 și din orașele Starîe și Novîe Aragi în ianuarie 2001⁴¹. Cel puțin trei bărbați care au fost reținuți de forțele ruse în operațiile de epurare din Gekhi și cinci bărbați, care au fost reținuți de forțele ruse pe timpul operațiilor de epurare din Starîe și Novîe Atagi, ulterior au dispărut. În orașele Gekhi și Novîe Atagi au fost găsite cadavrele mutilate a unor deținuți. De obicei bărbații erau reținuți la întâmplare, mulți fiind eliberați după câteva zile, după ce rudele lor aduceau sume de bani, armament sau muniții. Organizațiile pentru apărarea drepturilor omului au înregistrat numeroase afirmații credibile ale persoanelor care au fost reținute în cadrul operațiilor de epurare referitoare la acte de tortura și tratamente inumane, degradante.

Disparițiile persoanelor aflate în detenția trupelor federale rusești din Cecenia, au fost calificate drept cea mai mare criză a momentului⁴². Depistarea cadavrelor mutilate confirmă temerea că persoanele au fost torturate și în scurt executate. Deoarece urmărirea penală în cazul dispăruților era formală și neefectivă, au rămas nepedepsite multe bestialități. În raportul din 2005 "Mai rău decât un război" „Human Rights Watch” a calificat larg răspînditele și sistematicele dispariții drept crime împotriva umanității.⁴³

c. Centrele secrete de detenție împotriva dreptului la libertate și securitatea persoanei

Trebuie menționat faptul că pe întreaga durată a operațiilor antiteroriste, pe teritoriul Republicii Cecene funcționa paralel izolatoare de detenție: oficiale și neoficiale.

La sfîrșitul anului 1999, într-o clădire dintr-un orașel cîndva abandonat Cernokozovo, a fost instituit un centru temporar de trierea persoanele fără adăpost (vagabonzi) (*«временный приемник-распределитель»*).⁴⁴ Această instituție, ca și alte instituții era sub controlul total al Ministerului de Interne, ceea ce însemnă că aici persoanele puteau fi deținute un termen mai mare decât în izolatoarele de arest preventiv subordonate Ministerului Justiției. Persoanele deținute în izolatorul de detenție din Cernokozovo, nu erau vagabonzi. Existau suspicii întemeiate că persoanele respective au fost reținute în cadrul operațiilor de epurare. După natura sa, izolatorul din Cernokozovo era un centru ilegal de detenție.

La sfîrșitul anului 2000, din Cernokozovo foștii deținuți au depus multe plîngeri privind aplicarea față de ei a torturii și tratamentului degradant. Sub presiunea comunității internaționale⁴⁵, autoritățile rusești au acordat izolatorului din Cer-

41 Organizațiile "Human Rights Watch" și "Memorial" au fost informate asupra multor "dispariții", care au avut loc în campaniile de epurare desfășurate în a doua jumătate a anului 2000 și la începutul anului 2001. Operațiunile au fost atât de ample, încît Human Rights Watch nu reușea să documenteze abuzurile de acest gen. Pentru informații privind cei "dispăruți" și alte abuzuri comise pe parcursul operațiilor de epurare, vedeți web site, "Conflictul armat din Republica Cecenia: cronică violenței", <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/N-Caucas/hronics/index.htm> (Martie 2001).

42 A se vedea raportul Human Rights Watch "Războiul murdar din Cecenia: disparițiile forțate, tortura și execuțiile rapide", martie 2001

43 A se vedea raportul Human Rights Watch "Mai rău decât un război", <http://www.hrw.org/en/reports/2005/03/21/worse-war>

44 Ordinul Ministerului Rus al Afacerilor Interne nr.1077 din 22 decembrie 1999, sursa www.memo.ru

45 CPT a publicat observațiile sale înregistrate în cadrul vizetelor sale efectuate în Caucazul de Nord, în perioada 26 februa-

nokozovo statutul de izolator de detenție provizorie (IVS), fapt ce a condus la îmbunătățirea condițiilor de detenție. Însă tortura și tratamentul degradant asupra arestaților a continuat, aceste practici fiind preluate de secțiile temporare ale afacerilor interne (*“ВОВД” временные отделы внутренних дел*).

Două secții temporare ale afacerilor interne, în special din Urus-Martan și raionul Oktiabrskii din Groznîi, în scurt timp 2000-2002 au devenit renumite pentru utilizarea față de deținuți a celor mai crude metode de tortură și pentru disparițiile de persoane. Sub presiunile organizațiilor pentru drepturile omului și a comunității internaționale, torturile au încetat, însă aceste practici au fost preluate în alte izolatoare de detenție. Unul dintre acestea a fost instituit la baza militară din Hankala, altul în cadrul biroului de urmărire penală nr. 2 din or. Groznîi.

Izolatoarele ilegale de detenție au fost instituite la începutul operației teroriste, în locurile de dislocare a trupelor militare ruse și forțelor speciale ale Ministerului de Interne, în care deținuții nu erau înregistrați. Cel mai temut era izolatorul de la baza militară Hankala, unde mulți dintre cei arestați erau ținuti în gropi, mașini sau vagoane. Cele mai importante canale TV rusești transmiteau reportaje ale jurnaliștilor despre arestul membrilor grupărilor teroriste și despre transportarea lor la baza militară din Hankala, deși conform Codului de procedură penală, toate persoanele reținute sau arestate urmau să fie duse la Procuratura sau Serviciul Federal al Securității.

Și procuratura și administrația cecenă, chiar și reprezentantul Președintelui Rus pentru drepturile omului știau despre existența izolatorului ilegal de detenție la baza militară din Hankala. Acesta continuă să funcționeze și astăzi.

Pe parcursul desfășurării operațiunilor de epurare în anii 2000-2002, locurile provizorii de detenție erau numite centre de filtrare, și erau amplasate la periferiile orașelor sau satelor. Doar ofițerii de miliție care supravegheau operațiunile de epurare, puteau institui lagăre și centre de filtrare, acestea de obicei, erau situate în clădiri abandonate⁴⁶. Zeci și sute de persoane erau aduse acolo de ofițerii de miliție, militari, și ai securității pentru percheziționare. Oficial, scopul acestor centre de filtrare era reținerea membrilor grupărilor teroriste. După identificare și interogare persoanele nevinovate urmau să fie eliberate, iar cele vinovate transferate în alte penitenciare. Numărul persoanelor arestate în 2000-2003, era atât de mare, încât fizic nu încăpeau în izolatoarele de detenție provizorie și rămâneau în centrele de filtrare unde erau supuse mutilațiilor, electrocuțați.

---

rie-4 martie 2000, în care a salutat îmbunătățirea condițiilor de detenție, însă tratamentele inumane din Chernokozovo au continuat și în urma schimbării cadrelor. Comitetul a adresat Guvernului rus apelul de a investiga toate plîngerile privind tratamentele inumane și arestările ilegale printr-o anchetă independent, după cum prevede Convenția Europeană cu privire la prevenirea torturii. Pentru alte detalii a se vedea declarația din 4 martie 2000 de Mr. Zdenek HBJEK (șeful delegației) Reprezentantul Ministerului de Justiție, Mr Yuri KALININ, de asemenea, o găsiți pe adresa <http://www.cpt.coe.int/documents/rus/2000-04-03-eng.htm>. Pe parcursul acestei vizite CPT-ului i s-a permis să viziteze următoarelor centre de detenție – nr. 1 din Groznîi, nr. 2 din Chernokozovo, și cel din Chervlyonnaya, Naurskii Unitatea Departamentului Afacerilor Interne, din Shali Unitatea Departamentului Afacerilor Interne, Unitatea Temporară a Afacerilor Interne din regiunea Groznîi Selski (Tolstoy Yurt). Fostul centru de detenție Goryacheistochenskoie (Tolstoy Yurt). Luptele din Groznîi au făcut imposibilă vizitarea altor centre de detenție din alte orașe.

46 De exemplu, în orașul Argun, drept loc de detenție servea un autocamion abandonat, în orașelul Starî-Ataghi – o clădire a unei ferme avicole, în orașelul Ciri-Yurt – o uzină abandonată;

Nici unul dintre aceste centre de filtrare temporare nu funcționa legal.⁴⁷ Doar unul era utilizat permanent. Unul dintre centre, numit de militari "Titanik", era amplasat între două orașe Aleroi și Țentoroi. Din aceste izolatoare ilegale de detenție persoanele la fel dispăreau.

La sfârșitul anului 2003 operațiunile de epurare în Cecenia s-au redus semnificativ, majoritatea centrelor de filtrare au fost închise. Persoanele sechestrare sau arestate erau mai rar transportate la baza Hankala. În locul centrelor închise au apărut altele noi. Persoanele erau deținute în izolatoare ilegale instituite în locurile de dislocare a structurilor de forță cecene pro-rusești. În orașelul Țentroi, în care locuiește familia Președintelui Cecen Ramzan Kadîrov, funcționează un centru de detenție supravegheat de Ramzan Kadîrov⁴⁸. Aici sunt deținute persoane suspectate de legături cu insurgenții ceceni, care se ascundeau în munți. Populația cecenă are mare frică de acest orașel privat și centrele sale de detenție. Astăzi închisoarea lui Kadîrov are aceeași faimă ca și cândva centrul de filtrare de la baza militară Hankala. Chiar și delegației Comitetului European pentru Prevenirea Torturii (CPC) nu i s-a permis să viziteze izolatorul de detenție Țentroi, pînă nu au fost transferați toți deținuții în alte centre de detenție.

d. Investigații asupra disparițiilor și privării arbitrare de libertate a persoanelor

Autoritățile ruse aveau obligația de a investiga fiecare caz de dispariție. Procuratura civilă a inițiat 34 de anchete pînă în 2000⁴⁹, însă nici una din persoanele dispărute nu a fost găsită prin eforturi oficiale, și nici o persoană nu a fost acuzată de implicarea în dispariția de persoane⁵⁰.

Autoritățile nu au angajat toate resursele necesare pentru investigații și nu au însărcinat agențiile respective să le efectueze. Bineînțeles, investigațiile erau sortite eșecului deoarece erau repartizate procuraturii civile, care nu deținea jurisdicția asupra militarilor⁵¹. Procuratura militară deseori refuza să colaboreze pentru a face posibilă interogarea unui militar. Pînă astăzi nu există o autoritate

47 Termenul "centru de filtrare" («фильтрационный пункт») era utilizat de forțele militare federale din Cecenia, precum și de procurori în scrisorile adresate victimelor, deși legislația națională în vigoare nu operează cu acest termen și nici nu se definește acesta. ONG "Memorial" a raportat că în anul 2005 au primit o copie a "Instrucțiunii privind pregătirea militarilor și forțelor Ministerului de Interne" din 10 septembrie 2002, nr. 870. Instrucțiunea nu a fost publicată niciodată avînd inscripția "pentru uz intern". În ea se descrie modul de creare a centrelor provizorii de detenție în cadrul operațiunilor speciale. ONG a publicat acest document, indignarea societății a determinat Ministerul să modifice instrucțiunea și să excludă termenul "centre provizorii de detenție". "Memorial" a considerat că termenul a fost utilizat și în alte documente secrete ale Ministerului de Interne și SFS. Sursa din www.memo.ru

48 În raportul său privind secretul detenției din iunie 2007, Dick Marty se referă la vizita CPT-ului în Țentroi, orașul natal al președintelui Cecen Ramzan Kadîrov. A se vedea doc. 11302 rev. din 11 Iunie 2007 cu titlul "Secretele detențiilor și transferurilor ilegale a deținuților în care s-au implicat statele membre ale Consiliului Europei; al doilea raport"

49 A se vedea "Raportul de activitate a reprezentantului special al președintelui Federației Ruse pentru Garantarea Drepturilor și Libertăților persoanelor și cetățenilor din Republica Cecenă pentru anul 2000," Moscova, decembrie 2000.

50 Potrivit articolului 126 al Codului Penal se prevede pedeapsa pentru răpiri de persoane. Unicul caz este cel a lui Iurii Budanov, procesul se derulează și la moment pentru răpirea din martie 2000 și uciderea Kheda Kungaeva. În comparație cu alte cazuri, autoritățile federale au recunoscut și au investigat răpirea și uciderea acesteia imediat ce crima a avut loc. sursa www.memo.ru

51 Procuratura militară este responsabilă pentru investigarea crimelor comise de acei care-și satisfăceau serviciul militar în forțele armate ale Ministerului Apărării, de asemenea și a celor din Ministerul Afacerilor Interne și forțele spațiale. Crimele comise de alt personal al Ministerului Afacerilor Interne erau în jurisdicția procuraturilor civile.

care ar dori să oblige procuratura militară să colaboreze sau să ia parte la astfel de investigații. Procuratura civilă dispune de puține cadre, din aceste considerente investigațiile erau tergiversate, iar în unele cazuri, înainte de suspendarea anchetei, nu se efectuau cele mai importante măsuri, așa ca interogarea martorilor existenți⁵². Pe lângă aceasta, rudele persoanelor dispărute s-au confruntat cu bariere serioase pentru a avea acces la procuratura militară – și față de necazurile lor cu atitudine neglijentă a ofițerilor procuraturii. Tergiversările nejustificate în desfășurarea anchetelor puneau în pericol viața și sănătatea celor dispăruți.⁵³

Cea mai gravă lacună în procesul investigațiilor era lipsa de colaborare dintre procuratura civilă și cea militară. Procuratura militară și oficialii militari blocau investigațiile refuzând solicitările anchetatorilor din procuratura civilă. Atunci când dosarele penale erau transmise procuraturii militare, ea deseori le restituia procuraturii civile sub motivul "implicarea militarilor nu a fost coordonată". Rudele persoanelor dispărute, în interviurile acordate organizațiilor pentru drepturile omului, au declarat că procurorii civili acceptau neputincioși această situație deoarece jurisdicția lor nu se extinde asupra acțiunilor personalului militar.⁵⁴

e. O sinteză a hotărîrilor Curții Europene asupra cauzelor cecene

În perioada februarie 2005 (cînd au fost publicate primele trei hotărîri privind Cecenia) și aprilie 2009 Curtea Europeană a emis 100 de hotărîri în cazurile depuse din 2000 pînă în 2007. Majoritatea dosarelor aveau legătură cu cel de-al doilea conflict armat 1999-2009 și au fost examinate de Prima Secțiune a Curții în regim prioritar.

Cîteva dosare confirmă uciderea în masă a cetățenilor (persoane civile) în localitatea Staropromîslovski din Groznîi în ianuarie 2000,⁵⁵ în Novîe Aldî în februarie 2000⁵⁶ și disparițiile din orașul Novîe Atagi în iunie 2002⁵⁷. Aproape două treimi din reclamanți erau femei: soțiile, surorile și fiicele celor uciși și dispăruți. În 79

52 Investigațiile din Cecenia erau de obicei efectuate de procurori temporari dislocați în Cecenia din alte regiuni ale Rusiei. Frecvențele modificări din staful procuraturii în Cecenia, produceau un efect negativ asupra calității investigațiilor efectuate, multe dintre care au fost distruse.

53 Potrivit articolului 109 al Codului de Procedură Penală al RSFSR, procurorii aveau obligația să înceapă ancheta penală în timp de trei zile – după primirea sesizării, dacă există "temeiuri suficiente" de a crede că informația este veridică. În conformitate cu articolul 108 al același Cod, informația privind infracțiunea poate fi găsită și în articolele din ziare, scrisorile victimei sau rapoartele ONG-urilor.

54 A. Maliuk, anchetatorul care investiga cazul de "dispariție" a lui Akhdan Tamaev, a explicat la 2 martie 2001 tatălui acestuia că ancheta nu progresa pe motiv că el, fiind un anchetator civil, nu deține jurisdicția în privința procuraturii militare. El a zis că în realitate, procuratura militară este competentă să examineze "dispariția" lui Tamaev, însă el nu are împuternicirea să transmită acest caz către procuratura militară, pentru mai multe detalii a se vedea Human Rights Watch interviul cu Ovkhad Tamaev, Nazran, 3 martie 2001 pe www.hrw.org. De asemenea, Lecha Aziev a explicat organizației Human Rights Watch că anchetatorul pe cazul fiului său este neputincios deoarece el nu are acces către baza militară din Hankala, a se vedea Human Rights Watch interviul cu Lecha Aziev, Nazran, 2 martie 2001 at www.hrw.org.

55 Goncharuk v Russia (App. Nr. 58643/00), hotărîrea din 4 octombrie 2007, Goygova v. Russia (App. Nr.74240/01), hotărîrea din 4 octombrie 2007, Khashiyev and Akayeva v Russia (2005) 42 E.H.R.R. 20, Makhauri v Russia (App. No.58701/00), hotărîrea din 4 octombrie 2007, Medov v Russia (App. Nr.1573/02), hotărîrea din 8 noiembrie 2007 și Tangiyeva v Russia (App. Nr.57935/00), hotărîrea din 29 noiembrie 2007. A se vedea de asemenea: HumanRightsWatch, omorul persoanelor civile din regiunea Staropromîslovskii Groznîi.

56 Musayeva și alții v. Rusia (2007) 47 E.H.R.R. 25 (trei cereri comasate). A se vedea de asemenea: Human Rights Watch, 5 februarie: o zi de ucideri în masă în Novîe Aldi, (iunie 2000) și "operațiune de epurare", Localitatea Novîe Aldi, 5 februarie 2000 Crime intenționate împotriva persoanelor civile, Memorial, iulie 2000

57 Imakayeva v Russia (2006) 47 E.H.R.R. 4 și Utsayeva și alții v Russia (App. No.29133/03), hotărîrea din 29 mai 2008

de cauze, reclamanții erau reprezentați de organizații neguvernamentale, dintre care cele mai active au fost „Stichting Russian Justice Initiative”,⁵⁸ „Memorial” în cooperare cu Centrul European de Apărare a Drepturilor Omului din Londra⁵⁹.

Cazurile examinate de Curte vizau dreptul la viață (art.2): dispariții, execuții extra judiciare, bombardamente aeriene, crime soldate cu moarte victimelor; torturi și tratamente inumane și degradante (art.3): rele tratamente și tortura;⁶⁰ dreptul la libertatea și securitatea persoanei (art.5): detenții neînregistrate care nu erau săvârșite de autorități.⁶¹

Într-un număr impunător de cazuri se face referire la două centre specifice de detenție. În peste 35 de cauze existau dovezi certe că persoanele au fost deținute la baza militară federală din Hankala⁶². În cauzele Ahmadova, Sadulaeva și Luluiev, cadavrele persoanelor dispărute au fost descoperite într-o groapă comună în apropierea de baza Hankala. Unele persoane erau deținute într-un „centru neoficial de detenție preventivă” din Cernokozovo⁶³. În cazul Bitieva, Curtea a fost îndeosebi îngrijorată de absența unui statut oficial a centrului de detenție din Cernokozovo⁶⁴.

În câteva cauze, au fost aduse probe video, prin care se demonstra că persoanele se aflau în detenție existând cel puțin câteva indicații⁶⁵. În cazul Bazorkina, reclamantul a prezentat drept probă un videofilm produs de un reporter al NTV și CNN, prin care se demonstrează că feciorul ei se află în captivitate la militari, de asemenea, a fost înregistrat momentul când colonelul Alexandru Baranov vocifera: *”Duceți-l de aici, terminați cu el acolo, rahat,- acesta este un ordin. Luați-l de aici, drăcie. Haideți, luați-l de aici, ucideți-l, împușcați-l, drăcie...”*⁶⁶.

---

58 A se vedea www.srji.org

59 A se vedea în continuare www.londonmet.ac.uk/ehrac și Memorial/EHRAC în Rusia <http://ehracmos.memo.ru/>

60 Chitayev și Chitayev (2007) para 47 și Musayev și alții v. Russia (App. Nos 57941/00, 58699/00 and 60403/00), hotărârea din 26 iulie 2007.

61 Curtea a reiterat principiul enunțat pentru prima dată în cauzele turcești conform căruia nerecunoașterea detenției este "o negare totală" a art.5 și constituie o "violare foarte gravă" a prevederilor Convenției, a se vedea e.g. Cicek v Turkey (25704/94), 27 februarie 2001, pe [164] și Luluyev și alții v. Russia (App. No.69480/01), hotărârea din 9 noiembrie 2006 [122];

62 Akhiyadova v Russia (App. No.32059/02), hotărârea din 3 iulie 2008, Akhmadova și Sadulayeva v. Russia (App. No.40464/02), hotărârea din 10 mai 2007, Atabayeva (App. No.26064/04), Aziyevy (App. No.77626/01), Isigova și alții v. Russia (App. No.6844/02), hotărârea din 26 iunie 2008, Kaplanova (App. No.7653/02), Khamila Isayeva (App. No.6846/02), Luluyev (App. No.69480/01), Magomadov și Magomadov (App. No.68004/01), Medov v Russia (App. No.1573/02), hotărârea din 8 noiembrie 2007, Musayeva v Russia (App. No.12703/02), hotărârea din 3 iulie 2008, Musayev și alții (App. Nos 57941/00, 58699/00 și 60403/00) și Ruslan Umarov v Russia (App. No.12712/02), hotărârea din 3 iulie 2008

63 Bazorkina v Russia (2006) 46 E.H.R.R. 15, Bitiyeva și X (App. No.57953/00 și 37392/03) și Medov (App. No.1573/02). Caracteristicile centrelor de detenție din Cernokozovo, Human Rights Watch: bine ați venit în lad: detenții arbitrare, tortura și estorcări din Cecenia, (octombrie 2000)

64 Curtea a statuat "...este de neimaginat ca într-un stat de drept o persoană să fie privată de libertate într-o instituție de detenție, asupra căreia, o perioadă importantă de timp, nici o instituție competentă de Stat nu și-a exercitat autoritatea. Această situație provoacă nepedepsirea pentru tot felul de abuzuri, fapt ce nu este deloc compatibil cu responsabilitatea autorităților pe care o au asupra persoanelor reieșind din jurisdicția sa asupra acestora". A se vedea par. 118, Bitiyeva and X v Russia (App. No.57953/00 și 37392/03)

65 Baysayeva (App. No.74237/01).

66 Bazorkina (2006) par. 68, Guvernul Rus a prezentat Curții un raport de expertiză de la trei profesori militari, în care se susține că nici un militar nu avea să ia în considerație ordinea lui Baranov deoarece cuvintele lui din punct de vedere oficial nu au puterea unui ordin militar

f. Implementarea hotărîrilor Curții Europene

Organizațiile non-guvernamentale, în special Demos⁶⁷, Stitching Russian Justice Initiative și Centrul de Apărare a Drepturilor Omului (EHRAC) în colaborare cu Memorial⁶⁸, au negociat cu Guvernul Rus și Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei pentru a asigura executarea hotărîrilor Curții peste limitele măsurilor individuale pentru a redresa drepturile reclamantilor. În implementarea măsurilor generale s-a confruntat cu indiferența Guvernului Rus de a conlucra cu Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei.

Guvernului Rus i se cerea să investigheze disparițiile și omorurile, să identifice și să acuze responsabilii care se făceau vinovați de aceste crime. Procuratura Generală a făcut publice datele statistice privind condamnarea unor persoane din forțele armate rusești pentru infracțiuni comise împotriva persoanelor civile din Cecenia. Datele statistice vizau doar cauzele investigate de procuratura militară (în care forțele militare ruse își recunoșteau implicarea).⁶⁹ Restul cauzelor, în care nu s-a stabilit implicarea militarilor, majoritatea se refereau la dispariția de persoane și erau investigate de procurorii civili. Majoritatea cauzelor nefinalizate de către procuratura publică, au fost suspendate și nu există informații cu privire numărul responsabililor condamnați.

ONG "Memorial" și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu faptul că Guvernul nu a furnizat date exacte privind numărul condamnărilor. Organizația a calificat acest fapt ca o nedorință clară de a coopera cu Comitetul de Miniștri și o încălcare flagrantă a obligațiilor din art. 46, care obligă Guvernul să ia măsuri individuale și generale în vederea redresării consecințelor violării Convenției, după cum a statuat Curtea, și de a preveni săvârșirea unor violări similare⁷⁰.

O deosebită îngrijorare trezește reducerea termenului de prescripție pentru atragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate de săvârșirea crimele împotriva cecenilor, stabilit de Codul penal al Federației Ruse. Organizațiile non-guvernamentale pentru drepturile omului au atenționat că reducerea termenului pînă la 15 ani comport un potențial de risc că infractorii crimelor denunțate în fața Curții Europene vor evita răspunderea. Avînd în vedere crimele grave comise de militarii ruși și forțele de securitate din Republica Cecenă, societatea civilă cere ca termenul să fie revizuit, astfel încît să fie garantată investigarea efectivă a cazurilor și condamnarea celor vinovați.

67 A se vedea interviul privind activitatea sa <http://www.demos-center.ru/projects/649C353/7124570>

68 Pentru a afla mai multă informație despre activitatea acestui ONG privind executarea hotărîrilor a se vedea <http://www.londonmet.ac.uk/research-units/hrsj/affiliated-centres/ehrac/ehrac-litigation/enforcement-of-other-echr-judgments.cfm>

69 Centrul pentru Drepturile Omului Memorial în raportul său din 2003 "Justiție Eronată" a statuat că: "...Guvernul afirmă că la data depunerii observațiilor sale 105 de cazuri penale care vizau 139 de învinuiți se află deja în procedura instanțelor de judecată militară. În 2003 aceste date statistice arătau astfel 58 și respectiv 74 (informația furnizată de Vice Procurorul General Dl. Serghei Fridinski deputatului din Duma de Stat dl. Serghei Kovaleov). Respectiv, s-a dovedit că doar 47 de dosare penale noi referitor la 65 de inculpați fuseseră investigate în ultimii 5 ani. Dintre acelea, doar 11 dosare se refereau la infracțiuni de omor (12 cauze au fost finalizate în 2003 și 23 în 2008). Nu există date statistice referitoare la dispariții. A se vedea raportul în întregime <http://www.memo.ru/hr/hotspots/chechen/d-d0603/eng/index.htm>;

70 A se vedea capitolul 3 "Sentințele ofițerilor de poliție care au comis crime împotriva locuitorilor Republicii Cecene" Raportul din 2003 "Justiție Eronată" de Memorial

Refuzul de a face publice documentele dosarelor penale naționale este justificat de Guvernul Rus prin prevederea art. 161 al Codului de procedură penală al Federației Ruse. Curtea Europeană a apreciat că acest articol contravine obligațiilor prevăzute de art. 38 al Convenției. În câteva cauze Curtea a statuat⁷¹ că ”prevederile art. 161 al Codului de procedură penală...nu interzice dezvoltarea documentelor din dosarele nefinalizate, dar mai degrabă stabilește o procedură și limite pentru o astfel de dezvoltare”.

În pofida poziției clare a Curții referitoare la aplicarea art. 161, Guvernul Rus susține că refuzul lor este fondat, argumentând, îndeosebi în cauzele în care dezvoltarea este prevenită de art. 161, că Guvernul va furniza Curții ”informația din dosarele de investigații care este suficientă pentru a examina cererile reclamanților”. Curtea însă a reamintit că, în multe cauze a statuat că nu Guvernul pîrît decide este sau nu relevant pentru caz un oarecare document solicitat de Curte: este obligatoriu de a se conforma cerințelor Curții.

În ceea ce privește dreptul de acces al victimelor la materialele dosarelor din procedura penală, Guvernul Rus a invocat art.42 al Codului de procedură penală, afirmînd că nivelul de protecție acordat de această prevedere satisface cerințele Convenției. Însă anume art. 42 (2)(12) limitează accesul victimelor la materialele dosarului penal nefinalizat sau suspendat. Potrivit interpretării date în una din cauzele naționale, această prevedere acordă anchetatorului dreptul nelimitat de a admite sau de a refuza accesul victimei la materialele dosarului.⁷²

Ambele interpretări contrazic obligațiile procedurale ale Guvernului impuse de art. 2, 3 și 13 ale Convenției. Organizațiile neguvernamentale au solicitat Guvernului să revizuiască articolele 42 și 161 ale Codului de procedură penală, pentru a asigura dreptul reclamanților de a sesiza Curtea Europeană printr-o cerere individuală și de dreptul lor la o redresare efectivă în fața autorităților naționale.

Este foarte important ca poliția și justiția să aibă acces la hotărârile Curții Europene traduse în rusă. Hotărârilor Curții împotriva Federației Ruse trebuie să fie făcute accesibile și să fie utilizate în cadrul seminarelor juridice.⁷³

Într-o recentă Rezoluție interimară referitoare la Federația Rusă, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei⁷⁴ a stabilit responsabilitatea primordială a statului pentru implementarea drepturilor statuate de Convenție, inclusiv obligația de a asigura eficiența remediilor naționale în cazurile de violare a Convenției. În special s-a subliniat că asigurarea unor astfel de remedii nu suportă amîinare în vio-

71 A se vedea printre altele *Khashiyev și Akayeva v. Rusia* citat mai sus, § 46; *Imakayeva v. Russia*, No. 7615/02, 9.11.06, para. 123; *Magomadov și Magomadov v. Russia* (dec.), no. 58752/00, 24 Noiembrie 2005

72 A se vedea decizia instanței de Judecată din regiunea Urus-Martan Republica Cecenă privind cererea Dnei. Raisa Bersunkayeva din 1 august 2005. Cînd Bersunkayeva a depus la anchetator o cerere de intentare a dosarului penal, în care ea figura în calitate de victimă, dumea ei i s-a refuzat accesul la materialele dosarului. Acest refuz a fost confirmat la 11 noiembrie 2005 de instanța aceeași regiuni și la 7 decembrie 2005 s-a făcut apel la Curtea Supremă de Justiție a Republicii Cecene

73 Traducerea hotărîrilor a fost publicată în ”Buletinul Curții Europene pentru Drepturile Omului”. Este de notat faptul că această publicație nu este accesibilă gratuit pe internet și de aceea Guvernul poate doar recomanda instanțelor inferioare și procurorilor să se subscrie;

74 A se vedea Rezoluția Interimară a CM CM/ResDH(2009)43

lărilor repetate, pentru a ameliora capacitatea de remediere a sistemului judiciar național în cadrul implementării unor reforme ample și dificile.

III. CONCLUZII

Regiunea Caucazului de Nord, care include Republica Cecenă, Ingușetia, Kabardino-Balkaria, Daghestan și Osetia de Nord, este măcinată de timp îndelungat de instabilitate. Din punct de vedere geografic și istoric aici s-a creat un mozaic de grupuri etnice și o societate bazată pe clanuri, care este o sursă de o tensiune continuă. ONG internaționale și naționale, în rapoartele lor, au sesizat multiple violări ale drepturilor omului, cele mai grave fiind utilizarea sistematică a torturii și intimidării victimelor, dispariția și răpirile de persoane, arestările arbitrare.

Pe parcursul ultimului an (2009) în regiunea Caucazului de Nord s-au produs schimbări pozitive în domeniul respectării drepturilor omului. În special în Republica Cecenă s-a atestat o considerabilă descreștere a celor mai grave violări ale drepturilor omului, însă disparițiile de persoane o problema fundamental cauzată de neaplicarea îndelungată a pedepselor. Mai mult ca atât s-a modificat caracterul violărilor drepturilor omului.

La 16 aprilie 2009 la solicitarea Președintelui Medvedev, Comitetul Național Antiterorist a încheiat operația împotriva sepațiștilor rebeli din sudul Republicii Cecenia. Acțiunea a avut drept scop "crearea condițiilor de normalizare continuă a situației" și a fost salutată de Președintele Ceceniei Ramzan Kadîrov, care devenise cea mai influentă persoană în Caucazul de Nord. Acțiunea presupunea încetarea verificărilor identității persoanelor și restricțiilor de circulație pe teritoriul Ceceniei⁷⁵

Organizațiile pentru drepturile omului au salutat decizia Guvernului Rus, însă au atenționat că pentru normalizarea situației în Cecenia este necesar să fie trase la răspundere persoanele din structurile de forță care au comis violări ale drepturilor omului în ultimii 10 ani.⁷⁶ Pînă în prezent,⁷⁷ Curtea Europeană pentru Drepturile Omului s-a pronunțat asupra a mai mult de 100 de cauze vizînd violarea drepturilor omului pe parcursul conflictului din Cecenia. În majoritatea cauzelor, Guvernul Rus a fost declarat responsabil pentru uciderea, torturarea și dispariția de persoane în Cecenia, pentru neîntreprinderea crimelor și lipsa de cooperare cu Curtea Europeană.

75 Vezi <http://news.ntv.ru/156961/>; <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/8001495.stm>
<http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/16/russia-chechnya-anti-terrorism>

76 <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/news/no-progress-chechnya-without-accountability-20090417>

77 La 23 aprilie 2009 Curtea a emis a 100-a hotărîre împotriva Rusiei vis-a-vis de violarea drepturilor omului în Cecenia, a se vedea <http://www.memo.ru/2009/04/23/2304092.htm> ;

Libertatea și securitatea persoanei
Cazul Georgiei

CUPRINS

---

1. Excurs istoric și geografic	57
2. Samachablo (Osetia de Sud): 1990-1992	57
3. Abhazia: din 1991 - 1994	58
4. Samachablo (Osetia de Sud) și Abhazia: 1994 - 2008	61
5. Epurare etnică a populației georgiene datorate invaziei ruse din 8 august 2008	65
5.1. Samachablo (Osetia de Sud)	65
5.2. Epurare etnică a populației georgiene din afara hotarelor zonei de conflict Samachablo (Osetia de Sud)	66
5.3. Abhazia și Kodori Gorge	67
6. Violările drepturilor omului comunicate de organizațiile internaționale	67
7. Controlul Rusiei asupra autorităților separatiste	68
8. Executarea, detenția arbitrară, tratamentul inuman și degradant aplicate față de cetățenii georgieni	69
9. Recomandări	73

1. Excurs istoric și geografic

În timpul Uniunii Sovietice, regiunea veche "Samachablo" a fost numită "Regiunea Autonomă a Osetiei de Sud", cu centrul administrativ - orașul Tskhinvali, fiind creată artificial din următoarele patru districte: Java (nord), Tskhinvali (centru), Znauri (vest) și Akhgalori (est).

Osetia de Sud este amplasată de-a lungul frontierei de nord a Georgiei în Munții Caucazieni, învecinată cu Osetia de Nord, o republică a Federației Ruse. La sud, est și vest regiunea este înconjurată de teritoriile incontestabile ale Georgiei. Anterior conflictului din august 2008, populația Osetiei de Sud consta din osetini și georgieni și număra aproximativ 70000 de locuitori, dintre care etnici georgieni constituiau de la 20 până la 30 de procente. Capitala Osetiei de Sud – Tskhinvali avea aproximativ 30000 de locuitori. Un număr de orașe din Osetia de Sud erau populate preponderent de georgieni, îndeosebi în trei văi: Didi Liakhvi (imediat la nord de Tskhinvali, care include Kekhvi, Kurta, Zemo Achabeti, Kvemo Achabeti și Tamarasheni); Patara Liakhvi (în nord-est de Tskhinvali, care include și Eredvi, Vanati, Beloti, Prisi, Satskheneti, Atsriskhevi, Argvitsi, Berula și Disevi) și Froni (la vest de Tskhinvali și care include Avnevi, Nuli și Tighva). O mare parte a regiunii Akhgalori de asemenea fusese populată majoritar de etnici georgieni. Istoric, osetinii sunt emigranți, care s-au stabilit pe teritoriul Georgiei câteva secole în urmă.¹

Republica Democratică Georgia a devenit un stat independent în 1918 și și-a menținut independența până la ocuparea sa de către Armata Roșie în 1921. În 1922 ea a fost inclusă forțat în componența Uniunii Sovietice ca Republica formal suverană Sovietică Socialistă Georgia.

Conform Constituției Republicii Sovietice Socialiste Georgia din 1922, pe parcursul perioadei sovietice, Osetia de Sud a fost o regiune autonomă a Republicii Sovietice Socialiste Georgia. Potrivit Constituției din 1922 Republica Autonomă Abhazia a avut statutul de o entitate unională în cadrul federației.

2. Samachablo (Osetia de Sud): 1990-1992

În fosta Uniune Sovietică, Osetia de Sud întotdeauna a avut cea mai înaltă rată de căsătorii interetnice, peste 50% de familii mixte dintre descendenții georgieni-osețini. Istoric, osetinii și georgienii locuiau pașnic împreună și osetinii făceau parte din statul multi etnic Georgian.

La 10 noiembrie 1989, Consiliul Public Raional al Regiunii Autonome Osetia de Sud oficial a solicitat Consiliului Suprem al Georgiei să atribuie regiunii statutul de "republică autonomă". După refuzul Consiliului Suprem al Georgiei din 28 noiembrie 1990, Consiliul Public Raional al Regiunii Autonome Osetia de Sud a mo-

¹ Human Rights Watch. În flăcări: Violarea dreptului umanitar și victimele civile în conflictul din Osetia de Sud, 23 ianuarie 2009, accesibil pe - <http://www.hrw.org/en/reports/2009/01/22/flames-0>;

dificat denumirea Regiunii în "Republica Sovietică Osetia de Sud" și au fixat data alegerilor în Consiliul Suprem pentru 9 decembrie 1990. Deși 71% din populația locală au participat la alegeri, acestea au fost boicotate de către toți reprezentanții etniei georgiene din Osetia de Sud.

La 11 decembrie 1990, Consiliul Suprem al Georgiei a declarat nule alegerile din 9 decembrie 1990 (punct de vedere reflectat și susținut de comunitatea internațională), au lichidat Regiunea Autonomă a Osetiei de Sud și Consiliul său Raional Public.

După aceste evenimente au izbucnit conflicte violente. Trupele sovietice rusești au fost trimise în regiune pentru "menținerea ordinii". Consiliul Suprem al Georgiei a obiectat împotriva implicării Moscovei în treburile interne ale Georgiei și a solicitat retragerea trupelor sovietice rusești. Moscova a ignorat cererea Georgiei și la 7 ianuarie 1991 Președintele Gorbaciov a emis un decret, prin care a ordonat tuturor detașamentelor militare, cu excepția trupelor URSS, să se retragă din Osetia de Sud. Consiliul Suprem al Georgiei a calificat acest decret drept "o gravă implicare în treburile interne ale Georgiei și agresiune asupra integrității sale teritoriale".² Pe parcursul anului 1991 Georgia și-a declarat independența. La 9 aprilie peste 1000 de locuitori au fost uciși în luptele din Osetia de Sud, aproximativ 23000 de etnici georgieni au fost siliți să se refugieze din Osetia de Sud și să se stabilească în alte regiuni ale Georgiei³. În timpul acestui conflict separatiștii Osetiei de Sud au primit armament și asistența militară directă de la Federația Rusă.

La 24 iunie 1992, formal ostilitățile au luat sfârșit ca urmare a Acordului privind principiile de reglementare a conflictului georgian-osetin ("Acordul de la Soci"). Conform Acordului de la Soci au fost create Forțele Unificate de Pacificare ("FUP") pentru a monitoriza încetarea focului în Osetia de Sud. FUP erau dominate de pacificatorii ruși, care, în concordanță cu politica Federației Ruse, susțineau separatiștii etnici ai Osetiei de Sud, inclusiv invazia Rusiei în Georgia în august 2008. După cum s-a remarcat într-un raport credibil, forțele pacificatoare rusești "au oferit georgienilor din Osetia de Sud o protecție neadecvată"⁴.

3. Abhazia: 1991 - 1994

După destrămarea Uniunii Sovietice în decembrie 1991, abhazienii, conduși de Vladislav Ardzinba, au recurs la forță pentru a se separa de Georgia. Componenta etnica a Abhaziei la acel moment era un impediment serios în realizarea acestui scop. Conform recensământului sovietic din 1989, populația abhază număra aproximativ 525100 și consta din următoarele grupuri etnice: 45,7% georgieni, 17,8%

2 Human Rights Watch, Măcelul din Caucaz: Violarea dreptului umanitar și Drepturilor Omului în conflictul dintre Georgia și Osetia de Sud, martie 1992, accesibilă pe <http://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia.923/georgia923full.pdf>

3 Human Rights Watch, "Rusia: Conflictul din Ingușetia și Osetia în regiunea Prigorodni", mai 1996, accesibil pe: <http://hrw.org/reports/1996/Russia.htm>.

4 Human Rights Watch, Măcelul din Caucaz: Violarea dreptului umanitar și Drepturilor Omului în conflictul dintre Georgia și Osetia de Sud, martie 1992, accesibilă pe <http://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia.923/georgia923full.pdf>

abhazieni, 14,6% armeni, 14,2% ruși, 2,8% greci, 2,2% ucraineni și 0,1% bieloruși, evrei și alții. Majoritatea populației abhaze de 4,5 milioane susținea instituțiile de stat georgiene din Abhazia. Pentru a soluționa această „problemă”, separatiștii au creat instituții paralele, dominate de minoritatea abhază, pregătindu-se să expulzeze etnici georgieni și alte grupuri etnice loiale noului stat - Georgia. În tendința de a schimba componența demografică abhazienii mizau pe sprijinul activ al Rusiei. În regiune erau mai puțin de 100000 de abhazieni. Deci, fără o susținere din exterior separatiști abhazi nu aveau șanse să poată să expulzeze 240000 de georgieni, o majoritate covârșitoare și să lichideze autoritățile de stat georgiene.

Consiliul Suprem a declarat suveranitatea Abhaziei la 23 iulie 1992. În prigonirea locuitorilor de alte etnii separatiștii abhazieni erau susținuți de forțele rusești staționate în bazele militare dislocate pe teritoriul Georgiei, în particular în regiunea Gudauta, lângă hotar cu Rusia. Stocurile de armament și proviziile necesare oferite de militarii ruși au transformat conflictul între grupurile etnice într-un conflict armat de proporții.

Conform unui raport de încredere din 1995, pînă la declanșarea acțiunilor militare, forțele abhaziene dispuneau de o cantitate relativ mică de armament, cu excepția armamentului de infanterie. Chiar dacă ar fi dispus de cîteva arme de mare calibru, armamentul de infanterie mai tîrziu în lupte a fost decisiv, la fel există multe indicii că tot armamentul existent acolo a ajuns din sursele rusești sau sovietice⁵.

Începînd cu 5 ianuarie 1993, forțele armate abhaziene și rusești, atacînd în comun, au încercat fără succes să preia controlul cu forța de la gărzile republicane ale Georgiei asupra orașului Sukhumi. Forțele armate s-au confruntat cu dificultăți considerabile. Orașul avea o populație etnic diversificată care număra aproximativ 120000, dintre care 41,5% erau georgieni și doar 2,5% abhazieni. La 20 februarie 1993, Ministerul rus al Apărării a trimis bombardierul SU-25 pentru a ataca orașul Sukhumi. Negînd inițial atacul aerian și învinuind Georgia de acest atac, ministrul rus al apărării Pavel Graciov pînă la urmă a recunoscut, declarînd că atacul ”a fost o replică la bombardamentul de artilerie asupra regiunilor din apropierea de Eshera, unde se afla un centru rusesc de informare și cercetare în domeniul apărării, iar la nord de rîul Gumitsa o bază militară”. Un alt incident s-a produs la 19 martie 1993, cînd forțele armate georgiene au doborît un bombardier rusesc SU-27. Observatorii militari ai Națiunilor Unite au remarcat că ”avionul doborît era unul modern, iar actele găsite asupra pilotului confirmau că era maior al forțelor aeriene rusești”.

Într-un raport independent se remarca următoarele: „rolul forțelor militare rusești în conflict a devenit destul de pronunțat pe parcursul a șase luni ale anului 1993. Aceasta s-a întîmplat tocmai atunci cînd încălcările drepturilor omului și violarea regulilor de război puse pe seama armelor de mare calibru obținute din

5 Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, "Georgia/Abhazia: violarea regulilor de război și rolul Rusiei în conflict", martie 1995, Vol. 7, No. 7, pp. 18, 37

sursele rusești, au devenit mult mai grave. De câteva ori militarii ruși s-au implicat direct în acțiuni militare, și se pare că ei acordau Abhaziei suport logistic și provizii”.⁶

Participarea rușilor la acțiunile militare nu s-a limitat doar la bombardamentul aerian. În același raport se conchide că: „atacul aerian asupra orașului Sukhumi a fost cel mai verificat caz al forțelor rusești care susțineau Abhazia. Însă existau și alte exemple, care demonstau evident că forțele militare rusești au fost implicate în logistica și aprovizionarea acestui conflict. După debarcarea maritimă, în încercarea de a prelua controlul asupra orașului Sukhumi, e posibil ca forțele rusești furnizau soldaților abhazieni un ajutor militar considerabil ... [în plus] cel puțin un anumit număr de arme de mare calibru, transport și combustibil au fost furnizate de către forțele militare rusești”.

La 27 iulie 1993, după câteva luni de impas, Federația Rusă a mijlocit încheierea unui acord de încetare a focului, potrivit căruia armata georgiană își retrage din Sukhumi armamentul de mare calibru.

La 16 septembrie 1993, după ce Georgia și-a retras o mare parte din armamentul militar, insurgenții abhazieni, cazacii și mercenarii din Caucazul de Nord, prin acțiuni conjugate cu cele ale forțelor armate rusești, au încălcat unilateral acordul de încetare a focului și au reluat bombardamentul de artilerie și aerian asupra populației civile.

Atacurile asupra etnicilor georgieni s-au încheiat la sfârșitul anului 1993, când aproape toți locuitorii de etnie georgiană, cu excepția celor din regiunea Gali, au fost strămutați din Abhazia.

Evenimentele au fost descrise succint în Raportul de stat din 1994 al Statelor Unite privind exercitarea drepturilor omului: „separatiștii abhazieni au acționat cu cruzime împotriva populației civile georgiene, ucigînd femei, copii și bătrîni, capturînd cîtiva ostatici și torturînd persoane ... ei de asemenea au ucis un număr mare de cetățeni georgieni, care au rămas pe teritoriul ocupat de abhazieni. Separatiștii au inițiat o guvernare bazată pe teroare îndreptată împotriva populației majoritare georgiene, deși și alte naționalități au avut de suferit ... Refugiații din Abhazia au făcut declarații extrem de credibile privind atrocitățile comise, inclusiv uciderea populației civile fără a se lua în seamă vîrsta sau genul. Cadavrele, recuperate de pe teritoriile ocupate de abhazieni, aveau semne de tortură”.⁷

Federația Rusă a jucat un rol important în asigurarea victoriei forțelor militare abhaziene. Raportul organizației „Human Rights Watch” din 1995 relatează: „conflictul din Abhazia s-a intensificat după implicarea Rusiei, în mare parte de partea Abhaziei, îndeosebi pe parcursul etapei inițiale a războiului. Deși Rusia a recunoscut integritatea teritorială a Republicii Georgia, armamentul rusesc a ajuns în mîinile abhazienilor, avioanele rușilor au atins țintele civile

6 Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, “Georgia/Abhazia: violarea regulilor de război și rolul Rusiei în conflict”, martie 1995, Vol. 7, Nr. 7, p. 37

7 Departamentul de stat al Națiunilor Unite, Exercițarea Drepturilor Omului în Georgia, 1993, 31.01.1994

de pe teritoriul controlat de Georgia, iar cele pilotate de aviatori abhazieni, au făcut posibil bombardamentul de artilerie asupra orașului Sukhumi controlat de Georgia ...”⁸

Ca rezultat al acordului de încetare a focului din 24 martie 1994, Georgia trebuia să reziste unui sfert de milion de refugiați din Abhazia. Peste 5 mii de persoane civile au fost ucise, un număr similar au fost declarate dispărute fără veste, existând suspiciunea că nu mai sunt în viață.

4. Samachablo (Osetia de Sud) și Abhazia: 1994 - 2008

Suportînd după destrămarea URSS pierderi grele și expulzarea forțată a aproximativ 300000 de cetățeni din Abhazia și Osetia de Sud, nedispunînd de nici o alternativă, la prima insistență Georgia a acceptat cerința Rusiei să devină membru al CSI. La 24 iunie 1992 Georgia și insurgenții din Osetia de Sud au semnat Acordul de la Soci. La 1 decembrie 1993 Georgia și insurgenții din Abhazia au semnat la Geneva Memorandumul de înțelegere reciprocă și la 9 decembrie 1993 Georgia a devenit oficial membru al CSI. După aceasta ostilitățile au încetat.

La 14 mai 1994 separatiștii abhazieni și guvernarea Georgiei au semnat la Moscova Acordul de încetare a focului și demobilizarea forțelor militare. Acest Acord a fost aprobat la 22 august 1994, printr-o decizie a Șefilor Statelor CSI, acordînd pacificatorilor ruși misiunea ”de a facilita siguranța și revenirea refugiaților din zona de conflict la domiciliile lor permanente”.⁹

În loc să influențeze separatiștii abhazieni și osetini să permită revenirea acasă a persoanelor intern deplasate, Federația Rusă a condus o politică de anexare a ambelor regiuni. Federația Rusă a acordat în mod unilateral cetățenie la peste 90% de locuitori din Osetia de Sud și aproximativ 100,000 de locuitori din Abhazia, excepție făcînd etnicii georgieni din regiunea abhaziană – Gali, care au refuzat să accepte cetățenia rusă, a exercitat asupra lor să renunțe la cetățenia Georgiei. Timp îndelungat Federația Rusă a susținut că a fost în drept să folosească forța pentru a-și proteja ”cetățenii” de pe teritoriul Georgiei. Bineînțeles, Federația Rusă a invocat acest argument drept justificare pentru invazia sa în Georgia la 8 august 2008, afirmînd că ”Federația Rusă nu-și va lăsa cetățenii săi și pacificatorii din Osetia de Sud în voia sorții, ci va întreprinde toate măsurile necesare ca să-i protejeze”.

Federația Rusă a acordat sprijin financiar direct regimului separatist din Abhazia și Osetia de Sud prin finanțarea salariilor publice, a infrastructurii, serviciilor comunale și a serviciilor de transport, precum și a altor cheltuieli bugetare. Aceste finanțări contravin deciziei din 19 ianuarie 1996 a Consiliului șefilor statelor CSI privind măsurile de reglementare a conflictului din Abhazia, care interzice state-

8 Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, ”Georgia/Abhazia: violarea regulilor de război și rolul Rusiei în conflict”, martie 1995, Vol. 7, Nr. 7, p. 37

9 Decizia CSI privind utilizarea Forțelor Colective întru Menținerea Păcii în Zona de Conflict Georgia-Abhazia, 22 August 1994.

lor membre să se implice economic, să exporte sau să efectueze alte operațiuni cu autoritățile abhaziene.

Mai mult ca atât, pe parcursul a 15 ani, cu încurajarea Federației Ruse, cetățenii ruși au făcut investiții în Osetia de Sud și Abhazia, procurînd în suburbiile orașului Sukhumi și în alte localități proprietăți care aparțin persoanelor intern deplasate georgiene. De asemenea, companiile ruse au efectuat un șir de investiții importante și neautorizate în economia Osetiei de Sud, inclusiv în cîteva mine pentru extragerea oțelului și a zincului.

Prin tentativele de a recunoaște independența Republicii Osetia de Sud și acordarea de susținere politică guvernării separatiste din Osetia de Sud, Federația Rusă a subminat sistematic suveranitatea teritorială a Georgiei. Una din încercări a avut loc la 6 martie 1993, cînd Consiliul Suprem al Osetiei de Sud, o subdiviziune politică a Federației Ruse, a recunoscut independența "Republicii Osetia de Nord", iar la 22 martie 1993, Consiliul Suprem al Federației Ruse a inclus în ordinea de zi chestiunea recunoașterii "Republicii Osetia de Nord".

În pofida embargoului impus de Georgia și recunoscut de comunitatea internațională, Federația Rusă a sporit substanțial arsenalul militar al separatiștilor. Autocamioane cu arme de foc, muniții și echipament tehnic traversau cu regularitate hotarul ruso-georgian prin tunelul Roki (care este controlat unilateral de Federația Rusă, în ciuda solicitărilor repetate ale Georgiei de a exercita un control comun asupra acestei regiuni). Armata a 58-a a Federației Ruse, care este dislocată în Osetia de Nord, a transportat periodic din Osetia de Nord, o cantitate impresionantă de echipament militar. Rusia și-a menținut, baza militară Gudauta din Abhazia, contrar deciziei Summitului de la Istanbul din 1999, care obliga Rusia să lichideze baza pînă în 2002. Această bază este folosită pentru antrenarea și echiparea forțelor separatiste abhaziene.

La 12 noiembrie 2006 separatiștii din Osetia de Sud au desfășurat alegeri prezidențiale, în care, cu o majoritate covârșitoare, a învins Eduard Kokoitî. Simultan, în alegerile organizate paralel în orașele din Osetia de Sud controlate de georgieni, Dmitrii Sanakoiev a cîștigat alegerile prezidențiale cu peste 80% din voturi. Cînd a fost destituit de Kokoitî, Sanakoiev - fost separatist și prim-ministru din iulie pînă în decembrie 2001, a condus Uniunea de Salvare a Osetiei de Sud, obiectivele principale ale cărora era cooperarea multi-etnică și dezvoltarea economică în regiune. Sanakoiev a creat guvernul în decembrie 2006 și la 10 mai 2007 a fost numit de către Președintele Georgiei Mihail Saakașvili, Președintele Administrației Provizorii a Osetiei de Sud. Ideea lui Sanakoiev, privind componența multi-etnică a Osetiei de Sud a generat disensiuni, nefiind acceptată de Kokoitî și a provocat amenințări din partea separatiștilor osetini. La 3 Iulie 2008, împotriva lui Sanakoiev s-a produs o tentativă de asasinat în care el a supraviețuit.¹⁰

10 Articolul "Trei răniți în Atacul asupra Escortei Georgiene în Osetia de Sud" Civil Georgia, 3 iulie 2008, accesibil pe: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18674>.

Prin Legea cu privire la crearea condițiilor favorabile pentru soluționarea pașnică a conflictului de pe teritoriul fostei regiuni autonome Osetia de Sud, în mai 2007 Parlamentul Georgiei a instituit Administrația Provizorie. Jurisdicția Administrației Provizorii asupra întregului teritoriu al Osetiei de Sud, cu toate acestea, ea n-a putut să-și exercite puterea decât asupra zonelor populate preponderant de etnici georgieni din 1992 controlate de guvernul georgian.

În iulie 2006 forțele militare georgiene au preluat controlul asupra regiunilor învecinate Kodori Gorj din Abhazia de Sud. La 27 septembrie 2006, în pofida dezacordului rușilor și a separatiștilor abhazieni, a fost instituită o guvernare multi etnică și independentă, oferind populației georgiene locale posibilitatea de a lua parte la alegeri, pentru prima dată în 13 ani de când separatiștii au ocupat această regiune.

La 29 mai 2008, Adunarea Națiunilor Unite a adoptat Rezoluția 62/249, prin care și-a exprimat o profundă îngrijorare în legătură cu "schimbările demografice rezultate din conflictul din Abhazia, Georgia și regretă orice tentativă de modificare a componenței demografice a Abhaziei, Georgiei stabilite până la conflict".

Reproducem un extras din Rezoluție sus citată: „Recunoaște dreptul de a se reîntoarce al refugiaților, persoanelor intern deplasate și al descendenților acestora, fără a ține seama de etnie abhază sau georgiană; Accentuează importanța protejării dreptului la proprietate al refugiaților și al persoanelor intern deplasate din Abhazia, Georgia, inclusiv al victimelor cazurilor denunțate de "epurare etnică", și face apel către toate statele membre să împiedice persoanele din jurisdicția lor să-și însușească bunuri și să procure proprietăți de pe teritoriul abhaz, Georgian prin violarea drepturilor persoanelor ce s-au întors; și Evidențiază necesitatea imperativă pentru elaborarea urgentă a unui plan pentru a asigura reîntoarcerea neîntârziată și voluntară a tuturor refugiaților și persoanelor intern deplasate din Abhazia și Georgia.

De asemenea și-au exprimat îngrijorarea Secretarul General al NATO¹¹, Departamentul de Stat al SUA¹², Președintele Uniunii Europene¹³, Adunarea Parla-

11 La 16 aprilie 2008 Secretarul General al NATO a emis o declarație prin care și-a exprimat profunda îngrijorare vis-à-vis de "acțiunile pe care Rusia le-a întreprins întru stabilirea relațiilor juridice cu anumite regiuni ale Georgiei - Abhazia și Osetia de Sud". Alianța NATO, la înfrunerea sa recentă de la București, a reiterat suportul său pentru integritatea teritorială, independență și suveranitatea Georgiei. Acțiunile Rusiei subminează această suveranitate. Eu îndemn Federația Rusă să anuleze aceste măsuri, și fac apel către autoritățile Georgiei să continue în a se abține" Declarația Secretarului General NATO în privința Abhaziei și Osetiei de Sud, Declarația de Presă (2008)056, 16 aprilie 2008, accesibil pe: <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-056e.html>

12 În declarația de presă a Departamentului de Stat al Statelor Unite din 18 aprilie 2008 se spune: "Noi suntem profund îngrijorați de dispozițiile Președintelui Rus din 16 Aprilie prin care s-a autorizat relațiile dintre guvernul Rus și regimurile separatiste din Abhazia și Osetia de Sud, fără aprobarea guvernului Georgian. Aceste acțiuni pun sub semnul întrebării integritatea teritorială a Georgiei și nu se potrivesc cu statutul de "mediator" în procesul de pacificare a Rusiei...Noi îndemnăm Rusia să acționeze conform declarațiilor sale de susținere a principiilor de suveranitate și integritate teritorială a Georgiei și să anuleze dispozițiile sale din 16 aprilie." Declarația de Presă, Sean McCormack, Washington, DC, 18 aprilie 2008, 2008/292, accesibil pe: <http://www.state.gov/tr/pa/prs/ps/2008/apr/103732.htm>

13 Președinția Uniunii Europene, și-a exprimat profunda îngrijorare în privința recentelor evoluții din zonele de Conflict Georgian, mai ales în privința ultimei decizii a Federației Ruse anunțată de Ministerul Rus al Afacerilor Externe din 16 Aprilie 2008, prin care s-au stabilit, fără consimțământul Guvernului Georgian, relații oficiale cu instituțiile autorităților de facto din Osetia de Sud și Abhazia." UE a reiterat "atașamentul său ferm față de suveranitatea și integritatea teritorială a Georgiei în cadrul hotarelor internațional recunoscute, la fel, reconfirmate prin rezoluția Consiliului de Securitate a ONU 1808 din 15 aprilie 2008" și a accentuat că "deciziile Federației Ruse supun riscului implementarea acestor principii." UE cheamă Federația Rusă "să nu impliceze aceste decizii." Declarația Președinției din numele Uniunii Europene în privința Georgiei, Consiliul Uniunii Europene, P/08/52, Brusel, 21 aprilie 2008, 8532/1/08 REV 1 (Presă 101), la: <http://europa.eu/rapid/pressRelease->

ră a Consiliului European¹⁴, Președintele Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa¹⁵, și Parlamentul European¹⁶.

La 3 iulie 2008, cu o lună înainte de invazia Rusiei în Georgia, separatiștii au comis o tentativă de asasinat asupra lui Dimitri Sanakoiev, Președintele Administrației Provizorii a Osetiei de Sud, detonând de la distanță o bombă. Cinci milițieni din escorta lui Sanakoiev au fost răniți. Sanakoiev - un fost militar și ministru al apărării în guvernul separatist – a depus armele în 2006 pentru a promova idea reintegrării pașnice a regiunii prin atribuirea acestuia a unui statut de autonomie largă. Sanakoiev a fost ales președinte în cadrul unor alegeri democratice, conducând în jur de 50% din teritoriul regiunii.

La 15 iulie 2008, Federația Rusă a declanșat acțiuni militare ample la hotarul de nord al Georgiei. Ministrul Rus al Apărării a declarat că au fost mobilizați peste 8000 de militari și utilizate 700 de unități de artilerie grea, având drept scop pregătirea armatei pentru executarea forțată a operațiunilor de pacificare în regiunile Georgiei – Abhazia și Osetia de Sud.

La 29 iulie 2008, miliția separatistă a declanșat artileria grea bombardând orașele controlate de Georgia. La 1 august 2008, la nord de orașul Tskhinvali, în apropierea de enclava controlată de Guvern un autocamion cu șase ofițeri de poliție ai MAI al Georgiei, pe drumul lateral Eredvi-Kheiti, a fost aruncat în aer de un explozibil detonat de la distanță.

La 3 august 2008, sursele mediatice ruse și-au anunțat mobilizarea totală a voluntarilor din partea rusă a Caucazului de Nord, inclusiv promisiunea cazacilor de a aduce în Georgia trupe de mercenari.

La 4 august 2008 separatiștii au anunțat evacuarea populației civile din Tskhinvali și din orașele regiunii controlate de ei. La 6 august 2008 televiziunea Tskhinvali a anunțat că aproximativ 150 de voluntari din Caucazul de Nord au ajuns în Tskhinvali pentru a se alătura grupărilor separatiste. În perioada 29 iulie până la 7 august 2008 artileria grea a bombardat continuu. În seara zilei de 6 august 2008, înainte de invadarea trupelor rusești în Georgia, din orașele Pranevi, Ubiati și Khetagurovo, separatiștii au deschis focul cu proiectile de

---

sAction.do?reference=PESC/08/52&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr

- 14 În privința membrilor Adunării Parlamentare, la 17 aprilie 2008 au adoptat o declarație în privința deciziei unilaterale a Federației Ruse privind legalizarea relațiilor cu regiunile Georgiei – Abhazia și Osetia de Sud, în care dumnealor exprimă o profundă îngrijorare în privința deciziei Federației Ruse de a stabili relații oficiale bilaterale cu regiunile Georgiei – Abhazia și Osetia de Sud, și a remarcat că această decizie destabilizatoare a subminat suveranitatea recunoscută internațional a Georgiei și consideră că vectorul politic referitor la integrarea unei părți din teritoriul Georgiei în Federația Rusă a violat dreptul internațional și grav a subminat eforturile Guvernului Georgiei spre o reunificare pașnică. Declararea deciziei unilaterale a Federației Ruse privind oficializarea relațiilor cu regiunile Georgiei – Abhazia și Osetia de Sud, 17 aprilie 2008, Written Declaration No. 408, Doc. 11584, accesibil pe: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc08/EDOC11584.htm>
- 15 La 30 aprilie 2008, Președintele Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa a statuat: "ultimile evenimente, inclusiv decizia Federației Ruse de a stabili relații oficiale cu regiunile acaparate ale Georgiei ... și mișcarea militară recentă, a făcut ca tensiunea în regiune să se intensifice considerabil" A se vedea: Declarația de presă, îndemnul Președintelui OSCE de a simplifica situația din Georgia.
- 16 La 5 iunie 2008, Parlamentul European a adoptat rezoluția prin care a "îndemnat Federația Rusă să-și retragă imediat trupele sale suplimentare din Abhazia" și să ia în vedere că "prezentul format de pacificare trebuia să fie revăzut de atunci de când forțele armate ruse și-au pierdut rolul său de pacificatori neutri și imparțiali". Rezoluția "redă îngrijorarea sa profundă în privința escaladării situației din Abhazia", la fel și "profunda dezaprobare a notificării Federației Ruse vis-à-vis de stabilirea relațiilor oficiale cu instituțiile din cadrul regimului separatist al ... Abhaziei", Parlamentul European rezoluția 5 Iunie 2008 privind situația din Georgia.

mină asupra orașelor multietnice controlate de Georgia: Eredvi, Prisi, Avnevi, Dvani și Nuli.

5. Epurarea etnică a populației georgiene datorate invaziei ruse la 8 august 2008

Invazia rusă și ocuparea Georgiei, au fost însoțite de epurări etnice fără precedent în orașele din Osetia de Sud, în apropiere de regiunile Gori și Kareli, în Kodori Gorge și Abhazia Superioară. Oficiul Înregistrării Civile al Ministerului de Justiție al Georgiei la 3 septembrie 2008 atesta 125810 de persoane deplasate intern, forțate să părăsească casele lor datorită atacurilor și bombardamentelor trupelor rusești, după care a urmat jefuirea caselor, devastarea bunurilor publice, agresiunea populației de etnie georgiană din Osetia de Sud, regiunile adiacente și din Abhazia Superioară¹⁷. Numărul persoanelor intern deplasate a crescut în urma persecuțiilor permanente asupra etnicilor georgieni din teritoriile controlate de Rusia. Adăugînd aproximativ 300,000 de persoane intern deplasate ca urmare a conflictelor din 1990, numărul total al etnicilor georgieni goniți din casele lor constituie aproximativ 10% din numărul total al populației georgiene. Aproape 42000 de locuitori ai regiunii Gali (Abhazia, Georgia) și cîteva mii de georgieni din Akhagori se află în pericol iminent de a fi supuși epurărilor etnice. La începutul lui august 2008, guvernarea centrală a Georgiei deținea controlul asupra 21 de orașe populate de georgieni în așa-numita zonă de conflict Osetia de Sud. Potrivit Departamentului de Statistică la 01.01.2008, numărul estimativ al populației din municipiile Tighva (valea Frone), Kurta (valea Didi Liakhvi) și Eredvi (valea Patara Liakhvi) era de 14 500. La 03.09.2008 Oficiul Înregistrării Civile avea înregistrați 13 260 de persoane intern deplasate din aceste municipii, ceea ce înseamnă că majoritatea absolută a georgienilor a fost forțată să-și abandoneze casele. Conform datelor Departamentului de Statistică, la 1 ianuarie 2008 se numărau aproximativ 1 900 de locuitori din municipiul Ajara (Abhazia Superioară), însă la 03.09.2009 Oficiul Înregistrării Civile avea înregistrați 1 218 de persoane intern deplasate.

Politica de epurare etnică promovată de militarii ruși în comun cu miliția separatistă pune în pericol acum zeci de mii de etnici georgieni din regiunea Gali a Abhaziei, din orașelele situate în apropierea graniței cu regiunea Gori și Akhagori, regiuni care sunt deținute de către Federația Rusă. Această politică consolidată de politica de recunoaștere de către Federația Rusă la 26 august 2008 a regimului separatist, face acum imposibilă reîntoarcerea a etnicilor georgieni.

5.1. Samachablo (Osetia de Sud)

Trupele armatei rusești și separatiștii osetini au atacat intenționat populația civilă din orașelele Georgiei situate în văile Didi Liakhivi, Patara Liakhivi și Frone

17 A se vedea <http://hrw.org/english/docs/2008/08/13/georgj19607.htm> ;

din Osetia de Sud. „Human Rights Watch”, „Amnesty International” și martorii oculari au relatat despre distrugerea masivă a orașelelor georgiene din Osetia de Sud și din regiunile învecinate. Politica de devastare a bunurilor și instituțiilor publice a transformat orașele populate preponderent de etnicii georgieni, în orașe fantome¹⁸.

Imaginile foto executate prin satelit de către UNOSAT demonstrează clar distrugerile cauzate unor sate georgiene în jurul orașului Tskhinvali¹⁹.

Execuția bărbaților și femeilor de etnie georgiană, eliberarea unui ostatic din Tskhinvali au fost relatate de organizațiile internaționale, mass-media internațională cât și martorii oculari. De asemenea, au fost făcute cunoscute cazurile de răpire a persoanelor. Una din victime, o georgiană avînd 22 de ani, a fost răpită de patru militari și ținută în lagărul de ostatici din Tskhinvali. Tăranii în vîrstă, care fizic nu erau în stare să-și caute adăpost, au fost capturați și ținuți ca ostatici (mai tîrziu au fost schimbați cu prizonierii de război). Casele care aparțineau etnicilor georgieni au fost jefuite și incendiate, urmare a politicii de epurare etnică a georgienilor. Acest fapt a fost anunțat „cu aroganță” de către liderul separatist al Osetiei de Sud - Eduard Kokoitî, care a declarat că scopul epurărilor etnice este de a face imposibilă întoarcerea georgienilor din enclavele Osetiei de Sud²⁰.

După cum a observat „Human Rights Watch”: „exagerarea intenționată de către guvernul rus a numărului de persoane ucise în conflictul din Osetia de Sud, de asemenea, a provocat acte de răzbunare asupra orașelelor georgiene din Osetia de Sud²¹. Președintele Consiliului Suprem al Osetiei, Gasiev Z., a declarat despre georgienii care locuiau în enclave: „Georgienii nu se vor mai întoarce aici – noi am ars toate casele lor”.

5.2. Epurarea etnică a populației georgiene din afara zonei de conflict Samachablo (Osetia de Sud)

După ce militarii ruși și osetini au distrus orașelele georgiene din zona de conflict, expulzînd și ucigînd populația de etnie georgiană, ei s-au dezlănțuit în orașelele georgiene de la granița cu regiunile Gori și Kareli, aceste zone, îndepărtate de zona de conflict, fiind considerate de ei „zonă tampon”.

La 16 august 2008, detașamentele armatei ruse au intrat în regiunea Akhlagori, care era o parte a Republicii Autonome Osetia de Sud în timpurile sovietice, cînd osetinii și georgienii conviețuiau pașnic. Forțele de ocupație rusești au amenințat populația locală cu expulzări dacă nu vor accepta cetățenia rusă și nu vor renunța la cetățenia Georgiei. Ca rezultat, populația de etnie georgiană a părăsit regiu-

18 a se vedea: Photos, Human Rights Watch. http://www.hrw.org/photos/2008/georgia_galleries/

19 a se vedea: <http://unosat.web.cern.ch/unosat/>

20 Interviu cu liderul separatist al Osetiei de Sud din publicația Rusă „Komersant” din 15.08.08; No144, <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=ef093ba1-b275-41da-8576-5d73596075da&docsid=1011783> și Interviu Speaker-ului parlamentului Osetiei de Sud Znaur Gasiev cu publicația „Komsomolskaia Pravda” din 22.08.08. <http://kp.ru/daily/24150/366813>;

21 a se vedea <http://www.guardian.co.uk/world/2008/aug/14/georgia.russia1>;

nea, mulți dintre ei instalându-se în taberele pentru persoanele intern deplasate din Gori. Agresarea și discriminarea câtorva locuitori de etnie georgiană rămași în regiunea Akhgalgori continuă.

5.3. Abhazia și Kodori Gorge

Aproximativ 42000 de locuitori de etnie georgiană din o regiune a Abhaziei, Gali sunt agresati și amenințați cu expulzări. Au fost lipsiți, de dreptul la educație în limba maternă. Conform informațiilor, localnicii din Gali – izolați de restul Georgiei din cauza închiderii hotarelor administrative de la Podul Enguri – sunt agresati și amenințați cu expulzarea dacă nu vor accepta pașapoartele rusești.

6. Violările drepturilor omului comunicate de organizațiile internaționale

Numeroase organizații internaționale și ONG-uri relatează în continuu despre permanentele violări a drepturilor omului. Două rapoarte ale organizației „Human Rights Watch” relatează despre atacurile sistematice de proporții asupra populației civile de origine georgiană: *”Am constatat situații teribile de distrugere a patru orașele populate exclusiv cu locuitori de etnie georgiană. Potrivit declarațiilor populației locale, ofițerii miliției Osetiei de Sud, care se deplasau de-a lungul drumului, jefuiau orașelele georgiene și le incendiau...”*²²

Al doilea raport, despre rolul Rusiei în „aplanarea conflictului”, relatează că, deși ”Rusia era obligată să asigure securitatea și sănătatea populației în zonele controlate de ei ... este evident că populația nu este protejată”.²³

Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați și-a exprimat îngrijorarea pentru noile expulzări operate de milițieni, care au jefuit partea de nord a Georgiei, orașul Gori, situat în apropiere de granița cu regiunea separatistă Osetia de Sud.”²⁴ Potrivit ICNUR, grupul respectiv de persoane intern deplasate consta din: *„persoane în etate care, în pofida conflictului, au rămas în casele lor, acum însă au fost forțați, de către forțele armate, să fugă. Persoanele recent deplasate ziceau că unii au fost bătuți, agresati, jefuiți, trei persoane au fost ucise. Au avut loc jafuri și în așa-numitele zone de securitate de-a lungul liniei de frontieră cu Osetia de Sud.”*²⁵

În calitatea sa de Președinte al OSCE, Ministrul Afacerilor Externe al Finlandei, Alexander Stubb, a relatat că în regiunea Gori el însuși a fost martor la faptul cum ”forțele de urgență Ruse au adus două autocamioane pline cu oameni în etate”

22 “Human Rights Watch”, “Orașele georgiene în Osetia de Sud, arse și jefuite”, 13 august 2008.

23 “Human Rights Watch”, “EU: protejarea civililor în regiunea Gori, securitatea civililor trebuie să fie centrală în discuțiile cu Rusia”, 28 august 2008

24 UNHCR, “Raportarea dezordinelor create de deplasare forțată în Georgi”, 26 august 2008

25 UNHCR, “Raportarea dezordinelor create de deplasare forțată în Georgi”, 26 august 2008

din "Osetia de Sud care și-au părăsit casele".²⁶ În concluzie a spus: ei "într-adevăr încercau să golească Osetia de Sud de georgieni."²⁷

Numeroasele declarații ale martorilor, de asemenea, relatează despre existența violenței în scopul de a obliga populația de etnie georgiană să părăsească teritoriile ocupate. Din declarațiile martorilor rezultă fără echivoc: populația entică georgiană nu avea altă alternativă decât să părăsească casele lor ca să nu fie uciși. Ei au atenționat asupra caracterului sistematic al jafurilor și incendiilor caselor populației forțate să plece. Din imaginile făcute prin satelit anexate la acest document se vede clar acest lucru. Politica de epurare etnică a fost confirmată de așa-numitul "Președinte" al Osetiei de Sud, Eduard Kokoiti, care, în interviul său din 15 august 2008, acordat publicației ruse „Kommersant” la întrebarea dacă "li se permite cetățenilor georgieni să se întoarcă, a răspuns: "Noi nu planificăm să mai primim pe cineva aici."²⁸

Reprezentanții Statelor Unite, care au fondat organizațiile „Human Rights Watch” și "Memorial", au relatat că "*nici o guvernare locală din Osetia de Sud sau armata rusă nu au asigurat o protecție adecvată cetățenilor din teritoriul separat după mai multe luni de război între Rusia și Georgia.*"²⁹

7. Controlul Rusiei asupra autorităților separatiste

Avînd în vedere evenimentele recente, nu mai există dubii în privința faptului că Rusia deține controlul asupra autorităților separatiste din ambele regiuni georgiene. Este remarcabil faptul că cele mai importante oficialități ale guvernării de facto sunt sau militari, sau foști ofițeri ai serviciului de securitate, care sunt în serviciul Federației Ruse și se supun direct ei. Fără îndoială, mulți din ei în prezent sunt angajați de-ai instituțiilor militare sau de securitate și, respectiv, ei țin sub control forțele paramilitare supranumite de către Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați "milițieni țilhari".³⁰

Declarațiile victimelor confirmă politica de epurare etnică promovată de trupele Ruse. Ana Datashvili, o locuitoare a orașelului Tamarasheni, în vîrstă de de 73 de ani a mărturisit că "soldații ruși s-au reîntors în orașel, împreună cu cazaci, ceceni și alți bandiți din Nordul Caucazului" și "au început să jefuiască și să incendieze casele georgienilor". Ea a povestit în detaliu că un soldat rus a început să strige la ea, dar ea nu înțelegea ce vroia el să spună deoarece nu cunoștea rusa. Pînă la urmă, un osetin i-a explicat în georgiană că soldatul rus i-a ordonat să părăsească casa deoarece ei o vor face scrum. Ea a întrebat, de ce ei fac aceasta odată ce ei sunt rude. Ea i-a explicat că este pe jumătate osetină, deoarece mama sa era de origine osetină. Însă ei i-au zis că este de etnie georgiană și nu are loc cu ei. Ei au zis că georgienii niciodată nu vor mai trăi pe acest teritoriu.

26 BBC News, "Osetia de Sud curățată de georgieni" 25 august 2008

27 BBC News, "Osetia de Sud curățată de georgieni" 25 august 2008

28 New Agency, din Republica Osetia de Sud, conferință de presă condusă în centrul de presă din Tskhinvali, 26 august 2008

29 Zezi REUTERS, "Jafuri, incendii furioase din Osetia de Sud: grupurile pentru drepturi", 11 septembrie 2008

30 UNHCR, "Raportarea dezordinelor create de deplasare forțată în Georgi", 26 august 2008

Apoi a povestit amănunțit că un soldat osetin *”a incendiat casa aruncînd la primul etaj a casei mele un obiect asemănător cu o bombă”*. Există un număr mare de declarații ale martorilor care conțin informații similare.

8. Executarea, detenția arbitrară, tratamentul inuman și degradant aplicate față de cetățenii georgieni.

În timp ce forțele armate ruse au invadat Osetia de Sud (8-9 august), forțele militare ale Osetiei de Sud au intrat în orașelele georgiene. Forțele ruse și osetine au arestați pe mulți, majoritatea fiind în etate și au rămas pentru a-și apăra casele și proprietățile; cei tineri s-au refugiat în primele zile după declanșarea conflictului armat. În următoarele zile în regiunea Gori forțele militare osetine au luat în captivitate persoanele care au încercat să fugă de jaful forțelor osetine. „Human Rights Watch” le-a documentat cazurile de jefuire și incendiere a caselor din orașelele georgiene. Nu există dovezi că persoanele deținute de forțele armate rusești și osetine prezentau un pericol pentru securitate. Vreo 10 oameni arestați au încercat să fugă însă au fost prinși, iar un deținut a fost executat. Cîțiva deținuți au fost puși cu fața în jos în spatele furgonului, loviți cu picioarele și pistoalele, spunîndu-li-se să nu-și ridice capetele. Un deținut a povestit reprezentantului „Human Rights Watch” că un tînr de aproximativ 25 de ani, care zăcea lîngă el, a ridicat capul de cîteva ori și un osetin n-a răbdat și l-a împușcat în cap de trei ori. Au aruncat cadavrul din furgon, amenințîndu-i pe ceilalți că *”în final vă vom ucide pe toți”*. Ulterior acești oameni au fost duși în clădirea Ministerului de Interne al Osetiei din Tskhinvali.

Cel puțin 160 de cetățeni georgieni, inclusiv multe persoane în etate și aproximativ 40 de femei, au fost închiși în subsolul clădirii Ministerului de Interne al Osetiei din Tskhinvali. Deținuții au descris condițiile groaznice în care au fost ținuți. Ei susțineau că într-o încăpere întunecoasă, slab ventilată, existau cinci celule destinate deținuților pe termen scurt. Aceste celule erau supraaglomerate, iar deținuții erau forțați să doarmă în coridor sau într-o încăpere îngrădită, și mai mică, plimbările se făceau în curtea încăperii. Exista un număr mic de paturi, iar majoritatea deținuților dormeau jos întinși pe podea. Exista un singur veceu pentru toți deținuții și deseori nu era apă. Li se dădea să bea apă murdară și foarte puțină hrană. În primele zile de detenție gardienii aruncau în celule patru sau cinci pîini, zicîndu-le *”Mîncăți, porcilor!”*. Deținuții au relatat că, la mijloc de august după o vizită a Comitetului Internațional al Crucii Roșii (CICR), au fost hrăniți mai bine, li s-a dat hrișcă, mai multe bucăți de pîine și ceai. Majoritatea deținuților au relatat că în timpul detenției au slăbit considerabil. La acel moment orașul Tskhinvali nu avea electricitate, era foarte puțină hrană și foarte puțină apă. Cîțiva oameni au declarat că au fost bătuți în momentul arestării, cînd au fost transferați și cînd au sosit la locul detenției. De asemenea, cîțiva oameni au fost forțați să lucreze, trebuiau să strîngă cadavrele descompuse de pe străzile Tskhinvali, să sape gropi și să ardă cadavrele, să curățe străzile de ruine. Ei nu au primit nici o compensație

pentru lucrul efectuat. Conform dreptului umanitar, populației civile i se poate cere să lucreze, dacă este necesar, pentru executarea anumitor servicii publice sau pentru necesități umanitare, însă ei trebuie să fie plătiți. Munca neplătită sau forțată, sau munca care ar consta în participarea la operațiuni militare, este strict interzisă. La 21 august 2008, 61 de deținuți, majoritatea bătrâni și femei, au fost eliberați, oficial au fost schimbați pe opt deținuți milițieni potrivit informației oferite de militarii georgieni. Alte persoane civile au fost eliberate în zilele următoare, la 27 august a fost eliberat un grup mare de 81 de oameni, care, potrivit Ministerului Apărării al Georgiei, au fost schimbați pe patru milițieni, reținuți în timpul luptelor, și nouă osetini care își ispășeau pedeapsa în închisorile din Georgia, pentru săvârșirea anumitor crime.

În timpul războiului din august, miliția osetină a incendiat și a jefuit majoritatea orașelelor populate cu etnici georgieni din Osetia de Sud, pentru a face imposibilă întoarcerea a 20000 de locuitori care și-au părăsit casele din cauza conflictului.

UE a desfășurat o misiune privind politica de apărare și securitate în Europa, iar OSCE a expedit observatori militari în teritoriul incontestabil al Georgiei, în apropiere de hotarul cu Osetia de Sud. În orice caz, ambele grupuri de observatori nu a avut accesul în Osetia de Sud. La 23 decembrie 2008, Rusia a refuzat să aprobe resursele bugetare prevăzute pentru prezența OSCE în Georgia, solicitând o misiune specială a OSCE în regiunile separatiste ale Georgiei. La momentul elaborării raportului, OSCE își încheia oficiile sale din Georgia, și își încheia activitatea de monitorizare pe teritoriile indiscutabile ale Georgiei în apropiere de Osetia de Sud.

Organizația neguvernamentală "Articolul 42 al Constituției" este formată din peste 400 de persoane, care pledează în fața Curții Europene pentru Drepturile Omului. Din cauza lipsei de resurse umane și financiare, nu a avut posibilitatea să studieze multe plângeri ale victimelor războiului din august. În cereri se invocă violarea articolelor 2,3,4,5,8,13, p.1.1, p.4.2 și 14 luat împreună cu toate articolele menționate, în funcție de circumstanțele de fapt ale cauzelor concrete. Prezentăm aici doar câteva exemple:

Reclamanții G. Babutsidze (soț) și E. Babutsidze (soție) înainte de 10 august 2008 locuiau în orașelul Achabeti, regiunea Gori. După începerea războiului la 7 august 2008, copiii reclamanților au părăsit orașelul, însă G. și E. Babutsidze au decis să rămână și în timpul bombardamentului de pe 7 august 2008 se ascundeau în subsolul casei. La 8 august, soldații osetini și ruși au intrat în orașel. Reclamanții, din cauza pericolului de a fi uciși, s-au ascuns în grădina de lângă casă. De câteva ori soldații au venit și și-au însușit toate lucrurile pe care le-au găsit în casă. La 10 august 2008 reclamanții nu au reușit să fugă în timp ce soldații în uniformă rusă au intrat în casa lor. Ei au tras un foc din armă în direcția picioarelor reclamanților E. Babutsidze, dar din fericire a eșuat. Reclamanții s-au speriat foarte tare. După insulte grosolane, reclamanții au fost duși în închisoarea din Tskhinvali. G. Babutsidze fusese plasat împreună cu prizonieri bărbați într-o cămeruță neluminată, fără ventilație. G. Babutsidze împreună cu alți 15 deținuți împărțeau o

cameră de 36 de metri pătrați, cu doar 3-4 paturi, li se dădea puțină mâncare o dată pe zi. Deținuților nu li s-a dat nimic pentru igiena personală. În următoarea zi de detenție G. Babutsidze a fost transportat în Tskhinvali și forțat să care 50 de cadavre pe parcursul zilei. El a supraviețuit ca prin minune, când un soldat osetin a decis să ucidă toți deținuții georgieni. A lucrat pînă la sfîrșitul zilei, iar la orele 24 reclamantul a fost readus înapoi în închisoarea din Tskhinvali. Soția sa era foarte îngrijorată, crezînd că soțul ei este deja mort. În fiecare zi, G. era forțat să îndeplinească orice muncă. În a treia zi de detenție, vecinul reclamantului, V. Lagazidze, a fost adus și el în închisoare, și a povestit că casa lor a fost arsă. Aceste noutăți au fost șocante pentru G. Babutsidze. Cu ajutorul CICR, E. Babutsidze a fost eliberată la 22 august, iar G. Babutsidze a fost eliberat la 27 august 2008. Detenția reclamanților a fost abuzivă și grosolană, deoarece după aceasta ei au avut nevoie de un tratament de lungă durată în Centrul de Reabilitare Psihică pentru victimele supuse torturii, violenței și cu un impact de stres pronunțat.

La 6 februarie 2009, cererea a fost expedită Curții. Reclamanții au invocat violarea articolelor 2,3,4,5,8, p.1.1., p.4.2. și 14 ale Convenției Europene pentru Drepturile Omului.

Acțiunile militare, mai concret bombardarea aeriană a orașelului Kheiti de către forțele Federației Ruse, s-a efectuat la 8 august 2008. Părinții reclamantului D.K. și L.K. au rămas în orașel. La 13 august 2008, L.K. a izbutit să părăsească orașelul Kheiti, regiunea Gori. Tatăl reclamantului a rămas în orașel, deoarece nu era în stare să se miște, fiind foarte bolnav. Reclamantul a solicitat ajutor de la Curcea Roșie pentru a-și transporta tatăl său într-un loc mai sigur, însă fără succes. La 20 septembrie 2008, T.Q., care își căuta fratele său, l-a văzut pe D.K. ucis în propria casă din orașelul Kheiti. D.K. a avut cîteva răni în zona stomacului. Mai tîrziu, casa reclamantului împreună cu alte case din Kheiti au fost incendiate de persoane necunoscute, însă este semnificativ faptul că, începînd cu 8 august 2008 și pînă în prezent, acest orașel se află sub controlul Federației Ruse.

Orașelul Charebi, regiunea Gori a fost bombardat de către forțele Federației Ruse la 8 august 2008. Tatăl reclamantului A.L. a fost ucis și apoi ars în propria casă din Charebi de către persoane necunoscute la 2 octombrie 2008. Ancheta a fost condusă de către autoritățile locale (începînd cu 8 august 2008 și pînă acum acest orașel este sub controlul efectiv al Federației Ruse). Martorul ocular este soția lui A.L. cu numele N.L. (de origine osetină, de aceea a și supraviețuit), care a văzut ucișagii venind spre casa lor împușcînd din mitralieră. Speriată ea a fugit și a văzut împreună cu ruda sa E.L. cum a fost făcută scrum casa lor. Vecinul, S.R., a văzut persoana care a împușcat victima A.L. Un alt martor este Z.R., care a auzit împușcături în noaptea zilei de 2 octombrie 2008, iar în dimineața zilei de 3 octombrie 2008 a văzut că arde în flăcări casa lui A.L. El a fost interogat de anchetatorii din Tskhinvali.

La 2 octombrie 2008, tatăl reclamantului J.R. a fost ucis în propria casă din orașelul Charebi, regiunea Gori, Georgia, de persoane necunoscute. Ancheta a fost inițiată de către autoritățile locale de facto (nu știm cînd). Nu există martori ocu-

lari. Martorul, vecinul Z.R., a auzit împușcături în noaptea din 2 spre 3 octombrie 2008, când a ieșit, a văzut trupul neînsuflețit al tatălui reclamantului J.R. Bărbatul avea două împușcături în frunte. Martorul Z.R. fusese interogată de anchetatorii din Tskhinvali și Dmenisi. Opt milițieni, de asemenea, l-au interog pe el și pe alți martori. J.R. a fost înmormântat de către Z.R., S.R. și V.R. în grădina casei sale. Reclamantul a fost informat de către Z.R. că tatăl său a fost ucis la 3 octombrie.

La momentul actual, ca și alți georgieni, noi nu avem posibilitatea de a circula pe teritoriul Osetiei de Sud și Abhaziei pentru a proteja drepturile omului pe teritoriul ocupat. După ce a blocat misiunea OSCE, Rusia a blocat în Georgia și misiunea de observatori a Națiunilor Unite, din cauza polemicii asupra statutului acestor două regiuni separate. Acum este mult mai riscant pentru georgieni să rămână absolut neprotejați pe teritoriile ocupate.

9. RECOMANDĂRI

1. Dezvoltarea cooperării reciproce cu ONG-urile transnistrene pentru protecția drepturilor omului.

Pentru aceste scopuri:

- Organizarea întâlnirilor comune, a tratativelor, conferințelor și meselor rotunde, împreună cu ONG-urile transnistrene pentru protecția drepturilor omului;
- Crearea programelor comune cu ONG-urile transnistrene, pentru protecția drepturilor persoanelor care locuiesc în regiune;
- Dezvoltarea cooperării reciproce cu ONG-urile transnistrene pentru a spori informarea publicului asupra exercitării drepturilor omului;

2. Dezvoltarea culturală, economică și cooperarea comercială cu transnistria.

Pentru aceste scopuri:

- Implicarea oamenilor de afaceri transnistreni în crearea programelor comune de dezvoltare economică a țării;
- Crearea programelor culturale comune în diferite regiuni ale Moldovei;
- Promovarea ideii de egalitate și oportunități pentru fiecare;
- Dezvoltarea economică a țării, ceea ce va atrage Transnistria pentru cooperare cu autoritățile centrale;
- Crearea unui mediu de afaceri favorabil pentru dezvoltarea economică a țării.

3. Implementarea standardelor legale internaționale în cadrul țării

Pentru aceste scopuri:

- Crearea unor strânse relații cu țările europene și începerea unei integrări rapide în organizații internaționale și europene
- Implementarea dreptului european și internațional în cadrul țării

SURSELE UTILIZATE:

- 1.** Human Rights Watch, Măcelul din Caucaz: Violarea dreptului umanitar și Drepturilor Omului în conflictul dintre Georgia și Osetia de Sud, martie 1992, accesibilă pe <http://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia.923/georgia-923full.pdf>;
- 2.** Human Rights Watch, În flăcări; Violarea dreptului umanitar victimele civile în conflictul din Osetia de Sud, 23 ianuarie 2009, accesibil pe <http://www.hrw.org/en/reports/2009/01/22/flames-0>;
- 3.** Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, Rapoartele Comitetului de Monitorizare;
- 4.** Rapoartele Secretarului General al Națiunilor Unite privind situația din Abhazia, Georgia;
- 5.** Rezoluțiile Parlamentului European
- 6.** Cererea Guvernului Georgiei expediată Curții Internaționale de Justiție -<http://www.justice.gov.ge/haaga/12%20August%202008%20Application%20Instituting%20Proceedings%20.pdf>
- 7.** Ordonanțele Dumei de Stat a Federației Ruse
- 8.** Declarațiile Secretarului General al NATO

**Studiu privind dreptul la libertatea și
securitatea persoanei în regiunile din fosta
Iugoslavia pe parcursul conflictului și după
încetarea conflictului**

CUPRINS

---

1. Originea conflictelor din fosta Iugoslavie	77
2. Implementarea standardelor internaționale cu privire la libertatea și securitatea persoanei	77
3. Standardele naționale privind dreptul la libertatea și securitatea persoanei	80
3.1. Schimbările recente în cazul Serbiei	80
3.2. Cauze recente din nordul Kosovo	82
4. Violarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei legate de conflict	84
4.1. Răpirea de persoane în Sjeverin	84
4.2. Răpirea de persoane în Strpci	85
4.3. Detenția ilegală a lui Albert Nebih și Skender Isufi	86
4.4. Mobilizarea forțată a refugiaților	87
4.5. Detenția grupului Djakovica	88
4.6. Reprimarea polițienească a mișcării "Otpor" în Serbia	89
5. Măsurile luate după consumarea conflictului de către Serbia și alte țări	91
6. Recomandări	92

1. Originea conflictelor din fosta Iugoslavie

Destrămarea fostei Iugoslavii¹ a început în 1991², după ani de criză instituțională, tensiuni etnice, lipsa unor mecanisme și proceduri efective pentru soluționarea democratică a problemelor. La 4 iulie 1992, Comisia Arbitrală a Conferinței pentru Iugoslavia a conchis că procesul legal de dizolvare a RSFI a luat sfârșit și din acel moment RSFI nu a mai existat³. Între 1991 (conflictul armat din Slovenia) și 2001 (conflictul armat din Macedonia) toate fostele republici Iugoslave au fost afectate de diverse conflicte armate, care au fost calificate ca internaționale, ne internaționale și internaționalizate⁴. În consecință, crimele de război și gravele încălcări ale drepturilor omului au devenit o realitate dură pe parcursul anilor 90, inclusiv și genocidul⁵ din Srebrenica (Bosnia și Herțegovina).

Paralel cu destrămarea Iugoslaviei și conflictele armate, schimbările constitutive și legislative au început nu doar în noile state, dar și în teritoriile ne controlate de noile state (Srpska Krajina din Croația, Republika Srpska și Croatian Republic of Herceg Bosna în Bosnia și Herțegovina). După încheierea conflictelor, reintegrarea a fost inițiată atât în cazul conflictelor internaționale (Croația, Bosnia și Herțegovina), cât și în cazul conflictelor locale (Serbia de Sud, Macedonia). Cazul Kosovo a fost atipic, forțele NATO fiind nevoite să intervină pe parcursul conflictului armat din 1998 și 1999, existând grave încălcări ale drepturilor omului. După încetarea bombardamentelor, Consiliul de Securitate al ONU a votat Rezoluția 1244, prin care în Kosovo s-a introdus conducerea provizorie a ONU (UNMIK) și a fost autorizată plasarea forțelor NATO pentru menținerea păcii – KFOR. Rezoluția 1244 prevedea autonomia Kosovo în cadrul Republicii Federative a Iugoslaviei și confirma integritatea teritorială a Iugoslaviei, succedată legal de Republica Serbă. După zece ani, în Kosovo s-a întemeiat un nou sistem judiciar, însă după declararea independenței⁶ regiunea de nord din Kosovo (populată preponderent de sârbi) nu este încă controlată pe deplin nici de guvernarea Kosovo⁷ și nici de autoritățile Serbiei.

2. Implementarea standardelor internaționale cu privire la libertatea și securitatea persoanei

Luînd în considerație caracterul conflictelor din fosta Iugoslavie și crearea Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (ICTY), este evident că stan-

1 Republica Federativă Socialistă a Iugoslaviei (RSFI)

2 Conform Opiniei Nr. 1 a Comisiei Arbitrare a Conferinței privind Iugoslavia, din 29 Noiembrie 1991 "Republica Federativă Socialistă a Iugoslaviei în procesul destrămării"

3 Opinia Nr. 8 a Comisiei Arbitrare a Conferinței privind Iugoslavia din 4 Iulie 1992

4 Termenul de conflict armat internaționalizat include războiul dintre două grupări interne ambele dintre care sunt susținute de diferite State; ostilitățile directe dintre două State străine care intervineau în conflictele armate interne întru susținerea părții oponente; și implicarea forțelor străine întru susținerea grupului de insurgenți care luptau împotriva guvernării stabilite". D. Schindler, "Dreptul internațional umanitar și internaționalizarea conflictului intern armat", *International Review of the Red Cross*, 1982

5 Procurorul v. Radislav Krstic - Trial Chamber I - Judgment - IT-98-33, Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, 2 August 2001

6 Declaraarea independenței Kosovo, Adunarea Kosovo, 17 Februarie 2008

7 Municipalitățile Zubin Potok, Leposavic, Zvecan and Mitrovica

dardele dreptului umanitar internațional erau aplicabile în toate conflictele armate din țările ex-iugoslave.

Majoritatea convențiilor relevante ale ONU au fost ratificate pînă la declanșarea conflictului, toate statele ex-iugoslave, după declararea independenței, au continuat să le aplice. Convenția împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane și degradante a fost ratificată de RSFI la 20 iunie 1991⁸. Conform raportului de stat, opiniilor Comitetului împotriva torturii și rapoartelor organizațiilor non-guvernamentale, pe parcursul anului 1990, toate statele au implementat această Convenție, însă nu integral.

Republica Socialistă Federativă Iugoslavă a ratificat Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ICERD)⁹, Convenția internațională privind drepturile economice, socială și culturale (ICESCR)¹⁰ și Convenția internațională privind drepturile politice și sociale (ICCPR)¹¹, Convenția privind eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)¹² și Convenția privind drepturile copiilor (CRC)¹³. Prin urmare, toate cele mai importante convenții ale ONU privind dreptul la libertatea și securitatea persoanei, funcționau în fosta Iugoslavia mai mult de zece ani.

Ca și în alte state comuniste, deciziile privind arestarea și privarea de libertate erau luate de poliție și armată. Pînă la declanșarea conflictului, între republici nu au existat mari diferențe în ceea ce ține de aprecierea standardelor internaționale la nivel local.

La începutul conflictului doi membri ai federației (Serbia și Muntenegru) au format Republica Federativă Iugoslavia (RFI)¹⁴, noua federație a pretins a fi unica succesoare a RSFI. Cu toate acestea, Comisia Arbitrală a Conferinței privind Iugoslavia a decis că nici o republică nu are calitatea de succesori și, respectiv, de membru în numele RSFI, al organismelor internaționale, deci, fiecare stat va trebui să obțină statutul de membru al acestor organizații¹⁵. Poziția Republicii Federative Iugoslavia a rămas neschimbată și pe parcurs au fost elaborate și expediate rapoarte tuturor comitetelor ONU. Transformările democratice din 2000, au determinat Republica Federativă Iugoslavia să obțină calitatea de membru al ONU. Republica Federativă Iugoslavia a fost succedată de Uniunea Statală a Serbiei și Muntenegru (2003). După ce Muntenegru în 2006 își declară independența, Serbia devine succesorul acestor state. Avînd în vedere prevederile constituționale privind aplicarea directă a standardelor internaționale, nu există dubii privind validitatea convențiilor ONU atît în Serbia, cît și în Muntenegru.

8 Monitorul Oficial al Republicii Socialiste Federative a Iugoslaviei – international treaties, No 9, 2 August 1991

9 Monitorul Oficial al Republicii Socialiste Federative a Iugoslaviei– international treaties, No 6/1971

10 Monitorul Oficial al Republicii Socialiste Federative a Iugoslaviei– international treaties, No 7/1971

11 ibid

12 Monitorul Oficial al Republicii Socialiste Federative a Iugoslaviei– international treaties, No 11/1981

13 Monitorul Oficial al Republicii Socialiste Federative a Iugoslaviei– international treaties, No 15/1990

14 Proclamat la 27 April 1992

15 Opinea No 9 a Comisia Arbitrare a Conferinței privind Iugoslavia, din 4 Iulie 1992

După retragerea forțelor Sârbe din Kosovo, aplicarea legii a fost efectuată prin intermediul reglementărilor UNMIK, unele legi vechi rămâneau în vigoare doar dacă contraveneau cadrului constituțional¹⁶ și reglementărilor UNMIK. Conform cadrului constituțional privind guvernarea autonomă provizorie¹⁷, câteva documente internaționale au fost aplicate direct în Kosovo, devenind "o parte a cadrului constituțional"¹⁸: Declarația universală a drepturilor omului, Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale și protocoalele sale, Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția internațională privind drepturile economice, sociale și culturale, Convenția internațională privind drepturile politice și sociale, Convenția privind eliminarea discriminării împotriva femeilor și Convenția privind drepturile copiilor, Carta europeană pentru limbile regionale sau a minorităților și Convenția privind protecția minorităților naționale¹⁹. Constituția Republicii Kosovo, adoptată după declararea independenței, a inclus Convenția împotriva torturii și tratamentelor sau pedepselor crude, inumane și degradante, în lista convențiilor cu o aplicabilitate directă²⁰.

Toate statele ex-iugoslave, la sfârșitul anului 2002, au ratificat Statutul de la Roma al Curții Penale internaționale²¹. Pe durata procesului de ratificare, nu au intervenit probleme politice majore, deoarece funcționarii și societatea știau prea puține despre Curtea Penală Internațională. Ca rezultat, implementarea Statutului de la Roma în legislația națională nu s-a produs fără dificultăți. Cu toate acestea, procesul în cauză decurge încet și nu s-a încheiat în majoritatea statelor vest-balkanice. Inclus în codurile penale, dreptul la libertatea și securitatea persoanei în cadrul conflictelor armate în viitor va fi mai bine protejat, iar persoanele vinovate de violarea drepturilor omului vor compărea în fața justiției.

Jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului nu a avut un mare impact asupra țărilor ex-iugoslave. Împotriva Serbiei, Macedoniei, Bosniei și Herzegovinei, Curtea Europeană a emis mai puțin de 50 de hotărâri, în timp ce împotriva Croației au fost emise 151 de hotărâri, iar împotriva Sloveniei 219. Nu s-au emis hotărâri în cauzele referitoare la Muntenegru, iar Kosovo nu este membru al Consiliului Europei. Majoritatea hotărârilor de condamnare a statelor ex-iugoslave se referă la standardele unei judecăți echitabile (articolul 6 al Convenției Europene), un număr relativ mic de hotărâri vizează alte articole. În statele vest-balkanice jurisprudența CEDO a contribuit la perfecționarea sectorului judiciar și implementarea la scară națională a standardelor unei judecăți echitabile. Numărul mic de cauze referitoare la dreptul la libertatea și securitatea persoanei (articolul 5 al Convenției Europene) nu a cauzat mari dezbateri în statele Balcanilor de Vest.

---

16 Regulamentul 2001/09, 15 Mai 2001

17 ibid

18 Capitolul 3, Cadrul Constituțional pentru Guvernarea Autonomă Provizorie

19 ibid

20 Articolul 22, Constituția Republicii Kosovo, 8 Aprilie 2008, intrată în vigoare din 15 iunie 2008

21 Serbia și Muntenegru, Croația și Slovenia în 2001, Bosnia și Herzegovina și Macedonia în 2002. După dizolvarea Uniunii Statale a Serbiei și Muntenegru, Muntenegru devine parte a Statutului de la Roma

3. Standardele naționale privind dreptul la libertatea și securitatea persoanei

În RSFI, la nivel federal, erau aplicate Codul de procedură penală²² și Codul penal²³ conținând și acestea reglementările de bază referitoare la actele procedurale și calificarea infracțiunilor. Majoritatea standardelor naționale erau unice pentru întreaga federație. Republicile adoptau propriile legi, care reglementau domeniile neacoperite de legile federale. Avînd în vedere că noile state își reformează sistemele pentru a deveni membre ale UE²⁴ și toate sunt membre ale Consiliului European²⁵, standardele privitoare la detenție și dreptul la libertatea și securitatea persoanei sunt identice sau similare.

Majoritatea reglementărilor relevante pentru acest studiu sunt incluse în noile constituții, codurile de procedură penală și codurile penale ale statelor corespunzătoare. Conform recentelor analize²⁶, în toate statele ex-iugoslave a fost micșorat termenul maxim al detenției preventive, s-au introdus reglementări stricte referitoare la informare, s-au făcut interpelări pentru a asigura prezența avocatului în timpul operării arestului și detenției, excluderea detenției în anumite situații de verificare a identității persoanei.

În pofida existenței standardelor relativ bune și regulilor clare de procedură, pe parcursul anului 1990, arestarea și detenția erau operate cu mari încălcări. Dreptul la libertatea și securitatea persoanei era violat în toate statele, prin diferite metode și sub diferite forme, deseori fără o reacție adecvată a poliției sau a instanțelor de judecată. Mai mult ca atât, în majoritatea cazurilor infractorii erau ofițeri de poliție înșiși sau ei nu efectuau corect investigațiile, aceste cazuri avînd loc în perioada conflictelor armate, atacurilor motivate etnic sau politic²⁷.

3.1. Schimbările recente în cazul Serbiei²⁸

Adoptînd Legea cu privire la modificarea Codului de procedură penală²⁹ la mijlocul anului 2007, Adunarea Națională a amânat pînă la 31 decembrie 2008, implementarea Codului de procedură penală (CPP), adoptat la mijlocul anului 2006³⁰. Cu regret, întârzierea de optsprezece luni nu a fost suficientă pentru a implementa noul CPP anunțat de Ministerul Justiției doi ani în urmă. În ultima sa zi de lucru din 2008, Adunarea Națională a modificat din nou clauzele tranzitorii ale CPP, amînînd implementarea acestuia pînă la 31 decembrie 2010. Această amînare a extins situația problematică din legislația Serbiei – pînă va intra în vigoare

22 Legea privind Procedura Penală, Official Gazette of SFRY 4/77, 14/85, 74/87, 57/89 și 3/90

23 Codul Penal, Monitorul Oficial al RFSi 44/76, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90 și 38/90

24 Slovenia este deja membru al UE

25 Kosovo nu este membru al Consiliului European

26 "Arestul și detenția în Balcanii de Vest: cadrul legal", lecture/session leaded by Goran Zekovic (Croatia), Sarajevo, 16 June 2005

27 "Atacurile motivate politic" este termenul larg răspîndit nu doar de părțile oponente, dar de asemenea și de societatea civilă, media și comunitatea academică din cauza cerințelor pentru modificările democratice într-un stat anumit.

28 Drepturile omului în Serbia 2008, Centru pentru Drepturile Omului din Belgrad, Februarie 2009

29 Legea cu privire la Modificarea Codului de Procedură Penală, monitorul oficial a RS, 49/07

30 Codul de Procedură Penală, Monitorul Oficial Official a RS, 46/06. Acest studiu include prevederile din ambele legi.

noul CPP, care a modificat substanțial procedura penală, se va aplica vechiul CPP. Unele modificări operate în noul CPP se referă la esența realizării dreptului la libertatea și securitatea persoanei.

Constituția Serbiei garantează tuturor persoanelor dreptul la libertate și securitate (art.27 (1)). Pentru asigurarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei, statul este obligat să interzică, să investigheze efectiv și să pedepsească orice caz de privațiune ilegală a libertății, inclusiv cele operate de persoane, care evident nu sunt reprezentanți ai statului. În acest sens, Codul penal include astfel de infracțiuni ca privarea ilegală de libertate (art.63), răpirea de persoane (art.64) și traficul de ființe umane (articolele 388 și 389).

Constituția Serbiei nu include prevederea care exista în Carta Uniunii Statale Serbia și Muntenegru, conform căreia "nimeni nu poate fi privat în mod arbitrar de libertate" ci doar stipulează că privarea de libertate "trebuie să fie admisă doar în baza unor temeiuri și în cadrul procedurii prevăzute de lege" (art. 27 (1)). CPP impune regula, conform căreia doar o instanță competentă poate ordona detenția și doar în cazurile prevăzute de lege, dacă scopul detenției nu poate fi atins prin alte mijloace (articolele 173-175). Decizia privind detenția în timpul investigației se prezintă persoanei la momentul reținerii sau în 24 de ore din momentul reținerii sau când compare în fața judecătorului de instrucție. Persoana reținută poate contesta decizia prin apel care nu suspendă executarea. Apelul este examinat timp de 48 de ore. Durata detenției trebuie să fie redusă maximum. Persoana reținută trebuie să fie informată imediat despre motivele reținerii și învinuirile care i se aduc (art. 5(2), CEDO). Termenul de 24 de ore stabilit pentru respectarea cerinței informării "imEDIATE" depinde în primul rând de faptul, dacă informația furnizată persoanei la momentul reținerii este suficientă pentru ca acesta să înțeleagă motivele reținerii³¹.

CPP permite poliției și procurorilor să rețină persoanele suspecte doar în cazuri excepționale (art. 264). Persoana reținută se bucură de toate drepturile învinutului, în special de dreptul la avocat. Ministerul de interne sau procurorul, imediat sau în maximum 2 ore, trebuie să emită decizia cu privire la reținere și să i-o înmâneze persoanei. Durata reținerii este de maximum 48 de ore. Judecătorul de instrucție trebuie să fie informat imediat despre această reținere și să aibă posibilitatea de a solicita ca persoana reținută să fie adusă imediat în fața lui (art.264 (4)). Persoana reținută poate depune o plângere împotriva deciziei de reținere. Plângerea nu suspendă executarea reținerii. Judecătorul de instrucție trebuie să decidă asupra plângerii timp de 4 ore. Pentru persoana reținută, cea mai importantă garanție este imposibilitatea de a fi interogată în lipsa avocatului. Interogarea se amână pentru 6 ore, până la sosirea avocatului. Dacă în 6 ore nu va fi asigurată prezența avocatului, poliția va trebui să elibereze persoana sau să o aducă în fața judecătorului de instrucție.

---

31 Compatibilitatea Legii iugoslavne și practicii cu cerințele CEDO, CoE, Octombrie 2002

Noua Lege cu privire la delict, adoptată în noiembrie 2005³², a început să fie aplicată la 1 ianuarie 2007. Potrivit dreptului la libertatea și securitatea persoanei, acest act prescrie că învinuitul, într-o procedură penală, poate fi ținut în detenție în temeiul unui mandat de judecată și în următoarele cazuri: (a) în cazul când identitatea sau domiciliul său permanent nu poate fi determinat și există suspiciuni rezonabile că se va eschiva; b) în cazul când prin ieșirea din țară se poate eschiva de la răspunderea pentru infracțiunea a cărei sancțiuni prevede închisoarea; c) în caz când este prins în flagrant delict, iar reținerea este necesară pentru a preveni săvârșirea altor infracțiuni. În orice caz, detenția nu poate fi ordonată de organul de stat care conduce procedura, doar de către instanță. Noul act conține prevederi care nu corespund standardelor internaționale. Articolul 168 prevede "reținerea obligatorie a persoanelor în stare de ebrietate, conducători de autovehicule, cu minimum 1,2 g/kg de alcool în sânge sau sub influența drogurilor, de asemenea, persoanele care refuză să treacă testul de alcoolemie sau droguri." Standardul general este că privarea de libertate trebuie să fie mereu justificată ca necesară, iar justificarea urmează să fie apreciată de instanța de judecată în fiecare caz în parte.

Dreptul de a fi informat asupra motivelor arestului și acuzației, dreptul de a fi adus în fața instanței pentru o judecată într-un termen rezonabil, dreptul de a ataca în instanță privarea de libertate, dreptul la compensație pentru privarea ilegală sunt garantate, însă în unele cazuri ele rămân neclare și prin aceasta lasă loc pentru violarea drepturilor omului de către ofițerii de poliție.

Adițional, la responsabilitatea pentru persoanele reținute în orice mod și în corespundere cu competența organelor de stat, statul este obligat să protejeze persoanele aflate în libertate, dar a căror securitate este pusă în pericol. În acest sens, este necesar să fie investigat pericolul și să se întreprindă măsurile necesare în funcție de gravitatea cazului. Pentru respectarea acestei cerințe, Codul penal include infracțiuni care pun în pericol securitatea (art. 138).

3.2. Cauze recente din nordul Kosovo³³

După încetarea bombardamentelor în Kosovo s-a instalat administrația provizorie a ONU (UNMIK), care controlează regiunea. Până la declararea independenței³⁴, comunitatea sârbă din nordul Kosovo colabora parțial cu administrația ONU. După declararea independenței situația a devenit instabilă, iar prezența ONU se micșorează dramatic. Nordul Kosovo nu este controlat nici de guvernarea Kosovo, nici de autoritățile sârbe.

Securitatea țării depinde de funcționarea instituțiilor sale, în special a poliției, procuraturii, instanțelor de judecată, vămilor, autorităților locale. Poliția Koso-

³² Legi cu privire la Delicte, Monitorul Oficial a RS 101/05

³³ Situația de Securitate în Mitrovica/Mitrovice în perioada Decembrie 2008-Januarie 2009, Centru de Drept Umanitar din Kosovo, 2009

³⁴ Declarația de independență a Kosovo, Asamblia Kosovo, 17 Februarie 2008

vo (PK) este unica instituție care funcționează în nordul Mitrovicë. Sectorul de poliție din nordul Mitrovicë cooperează strâns cu poliția regională din partea de sud a orașului Mitrovicë³⁵. Când se produc incidente, ele acționează în comun, fiind ajutate de poliția regională EULEX³⁶. EULEX nu este încă destul de activă în Kosovo. Prima provocare cu care s-a ciocnit EULEX a fost consolidarea prezenței sale în tot teritoriul Kosovo, inclusiv la două hotare care întretaie lanțul muntoas din nordul Serbiei.

Prezența EULEX în Kosovo are trei obiective: justiția, poliția și vama. Elementul EULEX ce ține de justiție are misiunea de a ameliora și a consolida sistemul judiciar din Kosovo, de a-l face multi etnic, imparțial și independent de influența politică, capabil de a realiza o justiție echitabilă, conformă standardelor internaționale și europene. EULEX numește judecătorii internaționali, care lucrează în colaborare strânsă cu judecătorii naționali. Judecătorii și procurorii EULEX, precum și mentorul, monitorizează și consultă colegii lor. Conform datelor statistice oficiale, 10% din personalul EULEX, sau 300 de persoane, activează în justiție. 70 de persoane lucrează în sistemul penitenciar, 40 sunt judecători, 20 procurori. Misiunea abia și-a început activitatea și orice concluzie privind impactul său asupra domeniilor supravegheate, inclusiv asupra exercitării dreptului la libertatea și securitatea persoanei, ar fi prematură.

Începînd cu 20 februarie 2008, instituțiile judiciare, inclusiv Curtea de Circumscripție Mitrovicë/Mitrovica, Procuratura de Circumscripție și Curtea Municipală pentru delikte minore, nu funcționau. La 22 februarie 2008, Ministerul de Justiție al Serbiei a luat sub controlul său instanțele municipale și instanțele pentru delikte minore din Leposavić/Leposaviq și Zubin Potok/Zubin Potok. S-a constatat că pe parcursul anului 2008 la peste 2000 de cetățeni le-a fost refuzat accesul la justiție și dreptul la o satisfacție echitabilă în instanța judecătorească. Structuri paralele exercită funcțiile instanțelor de judecată pentru delikte minore și ale instanțelor municipale. În special ele examinează dosare civile (desfacerea căsătoriei, legalizarea, moștenirea etc.), aplicînd legislația Serbiei. Legile Serbiei sunt încă aplicate în toate cauzele penale.

Din cauză că partea de nord a Kosovo se află sub influența Serbiei și a sistemului său monetar și a sistemelor energetic, poștal și telecomunicații, Kosovo nu dispune de o monedă unică care ar fi folosită pe întreg teritoriul ei. În partea de nord a Kosovo este folosit dinarul. De vacuumul instituțional profită criminalii care și-au intensificat activitățile ilegale. Nefiind împiedecați de nimeni, fiind implicați în afaceri ilegale și contrabandă, se luptă între ei, semănînd frică în rîndurile locuitorilor.

35 Partea de Sud este populată majoritar cu Albanezi

36 Legea Uniunii Europene privind Misiunea în Kosovo, constituită în paralel cu proclamarea independenței. Scopul principal este asistarea și suportul autorităților Kosovo în domeniul legislativ, în special în ceea ce ține de poliție, sistemul judiciar și vama. Misiunea din Kosovo nu este instituită pentru a governa sau legifera. Este o misiune tehnică care va monitoriza, conduce și consulta pînă ce va deține puteri limitate executive. În activitatea sa EULEX se conduce de cadrul legal al Națiunilor Unite Rezoluția de Securitate 1244 și are un sistem unificat de conducere în Brusel.

Sectorul de poliție din Kosovo din Nordul Mitrovica/Mitrovicë funcționează din august 1999. El nu și-a sistat activitatea după ce Kosovo și-a declarat independența. 62 de ofițeri de poliție sârbi și suplimentar 44 ofițeri de poliție care pînă la proclamarea independenței Kosovo activau în direcția regională de poliție din Mitrovicë/Mitrovica, în prezent activează în sectorul de poliție din nordul Mitrovica/Mitrovicë. Potrivit informației accesibile, poliția din nordul Kosovo operează aresturile în conformitate cu Codul de procedură penală al Serbiei.

4. Violarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei legate de conflict

În ultimii 20 de ani, sub pretextul situației de conflict, au fost comise grave violări ale drepturilor omului, privările ilegale de libertate fiind deseori justificate prin necesitatea "protecției persoanelor și a statului". Violarea dreptului persoanei la libertate și securitate a căpătat forme grave, degenerînd în crime de război, inclusiv genocid³⁷. În cîteva țări (Bosnia și Herțegovina, Serbia, Muntenegru) au fost create lagăre de concentrare față de persoanele reținute aplicînduli-se tratamente crude și inumane. Erau frecvente omuciderea și răpirile. Dreptul la viață statuat de Constituție a devenit literă moartă. În Serbia, detențiile ilegale, motivate etnic și politic erau o consecință a conflictului din 1990. În multe cazuri s-a exagerat într-atît încît a fost încălcată Convenția privind Statutul Refugiaților³⁸.

4.1. Răpirea de persoane în Sjeverin

Membrii minorităților naționale din Bosnia (Mehmed Šebo, Zafer Hadžić, Medo Hadžić, Medredin Hodžić, Ramiz Begović, Derviš Softić, Mithat Softić, Mujo Alihodžić, Alija Mandal, Sead Pecikoza, Mustafa Bajramović, Hajrudin Sajtarević, Esad Džihic, Ramahudin Čatović, idriz Gibović and Mevlida Koldžić) erau cetățeni ai Republicii Federative Iugoslavia (RFI) care locuiau în orașelele din municipalitățile Sjeverin, Priboj. În ziua fatală de 22 octombrie 1992 ei plecau spre Priboj pentru a expedia cîteva colete obișnuite. Ei au urcat în autobuzul care circula pe ruta Rudo-Priboj, un drum regional, care trece pe lîngă orașelul Mioče prin teritoriul Bosniei și Herțegovinei (BiH). Osvetnicii (răzbunătorii) lui Milan Lukić din Višegrad au oprit autobuzul. După ce au verificat actele, au scos din autobuz 16 bosniaci, i-au băgat într-un autocamion și i-au transportat pe malul rîului Drina. Aici toți au fost executați, însă cadavrele încă nu au fost găsite.

Curtea de circumscripție Belgrad i-a condamnat (în absență) pe Milan Lukić și Oliver Krsmanović la 20 de ani privațiune de libertate. Dragutin Dragutinović și Đorđe Šević au fost condamnați la 15 ani privațiune de libertate. Conform hotărîrii Curții de circumscripție Belgrad, menținută de Curtea Supremă a Serbiei,

37 Procuror v. Radislav Krstic - Trial Chamber I - Judgment - IT-98-33, Tribunalul Penal internațional pentru fosta Iugoslavia, 2 August 2001

38 Adoptată în 1951, a intrat în vigoare la 22 Aprilie 1954

condamnații erau membri ai grupării paramilitare Avengers, care după cum reiese din numeroase probe și mărturii au făcut parte din Armata Republicii Srpska Brigada Višegrad. Dovezile prezentate pe parcursul procesului demonstrează că statul-major al Brigăzii Višegrad i-a livrat lui Milan Lukić armament.

Rudele persoanelor răpite au inițiat procese judiciare, în care au revendicat de la stat despăgubiri, deoarece statul avea obligația să interzică circulația autobuzelor pe acel drum, care comporta un risc sporit din cauza disensiunilor etnice destul de ample în BiH, sau să asigure securitatea persoanelor. Curtea a respins aceste argumente, acceptând argumentele neconfirmate documentar ale Procuraturii Generale, potrivit căreia Ministerul de interne, în conformitate cu legile în vigoare, nu era obligat să anuleze cursele de autobuze sau să acorde protecție cetățenilor Republicii Federative Iugoslavia care zilnic circulau prin zona periculoasă³⁹. Mai mult ca atât, potrivit legilor în vigoare, statul are obligația de a despăgubi membri de familie ale victimilor de război, persoane civile. Familiile civililor răpiți din Sjeverin au fost lipsite de orice ajutor material, deoarece statul nu a considerat că membrii familiilor acestora sunt victime de război. Conform definiției legale victima este "persoana care a suportat daune fizice cel puțin în proporție de 50%, din cauza rănilor care au lăsat urme vizibile, cauzate de tortură sau priverie de libertate de către adversarii în război, în timpul operațiunilor militare, din cauza rămășițelor materiale militare rămase sau actele teroriste".

4.2. Răpirea de persoane în Strpci

La 27 februarie 1993, un grup de militari ai Armatei Republicii Srpska⁴⁰, sub conducerea lui Milan Lukić pus sub acuzare de Tribunalul de la Haga a răpit din trenul cu numărul 671 în stația de trenuri Štrpci 19 persoane, dintre care 18 musulmani și un croat. Persoanele răpite au fost duse în orașul Prelovo din vecinătatea orașului Višegrad (Bosnia și Herțegovina), într-un gimnaziu, unde au fost aliniați lângă un perete, percheziționați și bătuți cu bestialitate. Cu mâinile legate au fost urcați într-un autocamion și duși în alt orașel spre Višegrad. Lângă râul Drina, într-un garaj, de către Milan Lukić, Boban Indić și alții, persoanele au fost executate.

Un singur criminal a fost pedepsit. La 9 septembrie 2002, Curtea Supremă de Justiție din Bijelo Polje (Muntenegru) l-a condamnat pe Nebojsa Ranisavljevic la 15 ani privațiune de libertate. În 2004 Curtea Supremă de Justiție din Muntenegru a confirmat sentința. Curtea a intrat în posesia dovezilor care confirmau că cele mai înalte autorități ale Republicii Federative Iugoslavia au știut cu o lună înainte de răpire însă nu au întreprins nimic pentru a preveni crima. De asemenea s-au adus probe privind participarea și a altor persoane la comiterea acestor crime odioase. Anchetele împotriva altor persoane încă nu au fost inițiate.

39 Documentele din arhiva Centrului de Drept Umanitar
40 Armata Serbilor Bosniaci

4.3. Detenția ilegală a lui Albert Nebih și Skender Isufi

La 26 Martie 1999, în timp ce forțele de securitate sârbe bombardau orașele albaneze din municipiile Domanek/Damanek, Glogovac/Gllogovc (Kosovo)⁴¹, Albert Nebih împreună cu familia s-a refugiat în orașelul Štrubulov/Shtrubullove din același municipiu. Colaboratorii Ministerului de Interne al Serbiei și soldați ai armatei iugoslave au intrat în casa în care Albert Nebih locuia, ordonându-i împreună cu tatăl și verișorul său Ekrem Nebih să-și caute altă casă. În timpul percheziției, soldații l-au lovit cu patul armei, după care toți au fost aruncați afară în stradă și aliniați la perete cu mâinile în sus. Apoi au fost duși în orașelul Novo Čikatovo/Qikatove, de unde ei au fost transportați cu autocamionul spre Glogovac/Gllogovc. În Glogovac/Gllogovc le-au fost luate datele personale; li s-a făcut un test cu parafină pentru a se determina dacă au folosit recent arme și apoi închiși într-un depozit, unde se afla mai mulți deținuți de origine albaneză.

În seara zilei următoare, soldații le-au ordonat deținuților să iasă din depozit și să urce în autobuze. Potrivit declarațiilor lui Albert Nebih, erau câteva autobuze și în fiecare erau câte 50 de bărbați. Fiind aduși în închisoarea din Lipljan/Lipjan (Kosovo), au fost bătuți de gardieni imediat ce au coborât din autobuze. După ce au fost înregistrați, gardienii le-au confiscat obiectele personale. Condițiile în închisoare erau groaznice, celulele erau supraaglomerate. Pe zi ei primeau câte o pătrime de franzelă uscată. După 12 zile, ofițerii Ministerului de interne al Serbiei au decis să transfere pe unii deținuți, inclusiv și Albert Nebih în închisoarea Požarevac (Serbia). Imediat ce au ieșit din autobuze, istoria s-a repetat. Bătăile au continuat pînă au fost încarcerați în celule. Deținuții albanezi din închisoarea Požarevac nu aveau voie să iasă la plimbări, să se așeze pe paturi. Li se permitea să facă o baie în două săptămîni. În timpul detenției în închisoarea din Požarevac Albert nu a fost interogat niciodată, nu s-a emis nici un mandat de arest sau și nu i s-a înaintezat nici o învinuire. La 20.11.1999 Albert Nebih a fost eliberat. În martie 2005, după un examen medical a fost diagnosticat cu tulburarea stress post traumatică, drept consecință a torturii.

La 28 Mai 1999 patru membri ai forțelor de securitate ale Serbiei, au intrat și în casa cetățeanului Skender Isufi din orașelul Novo Čikatovo/Qikatove (Kosovo), în care mulți fugari din orașele din împrejurimi își găseau refugiu, acolo au selectat 13 bărbați, pe care i-au bătut cu patul armei ore în șir. După aceea bărbații au fost duși spre râul Drenica unde ofițerii de poliție și militarii le-au ordonat să intre în apă și să se rostogolească în nămol, trăgînd focuri de armă și amenințînd-i cu moartea. Trei ore mai tîrziu au fost duși spre Glogovac/Gllogovc, în barul Qerima Desiskuja, unde au fost loviți cu criuzime cu vergi de metal și bîte de baseball. După aceea, militarii au adus o căldare cu apă pentru deținuți ca să se spele de sînge, după care i-au forțat să bea acea apă. A doua zi, cîțiva albanezi au fost duși într-o încăpere devastată, unde i-au interogat. Patru inspectori de poliție l-au întrebat pe Skender Isufi despre Armata pentru Eliberarea Kosovo (AEK). El a fost

41 în acea perioadă Kosovo era sub controlul total al Republicii Serbe

interogat o zi întreagă pe parcursul căreia a fost bătut în permanență. Când își pierdea cunoștința, era dus în veceu să-și revină, după scurt timp, era interogat și bătut din nou.

În dimineața zilei următoare, deținuții albanezi au fost transportați cu autobuzul la închisoarea din Lipljan și abia în a cincea zi de detenție li s-a permis să se folosească de veceu. Cîteva zile mai tîrziu au fost transportați cu autobuzele spre închisoarea din Požarevac, de unde Skender Isufi a fost eliberat la 14 aprilie 2000, în baza deciziei Ministerului de Justiție al Serbiei, fără să i se prezinte un act de punere sub acuzare sau de altă natură. El nici nu a fost interogat ulterior. Din martie 2004 se tratează de tulburarea stress post traumatică.

În numele lui Albert Nebih și Skender Isufi, Centrul de Drept Umanitar (CDU) de la Belgrad, la 17 mai 2007, a intentat o acțiune împotriva Republicii Serbia pentru exercitarea dreptului său la repararea prejudiciilor, acțiune ce face parte din programul de suport al victimelor violărilor drepturilor omului⁴². La 18 decembrie 2008 CDU a primit hotărîrea Curții municipale din Belgrad, prin care Serbia este obligată să achite lui Albert Nebih și Skender Isufi despăgubiri în valoare de 185000 dinari (aproximativ 2000 de Euro) fiecăruia, pentru detenția ilegală timp de 11 luni pentru care se face responsabil statul. Din cauză că suma este nejustificat de mică, CDU a înaintat apel la Curtea raională Belgrad. Procedura continuă.

4.4. Mobilizarea forțată a refugiaților

În vara anului 1995, Ministerul Afacerilor Interne al Serbiei a forțat ilegal aproximativ 10,000 de refugiați din Croația și Bosnia și Herțegovina să participe la operațiuni militare desfășurate de Armata Republicii Srpska Krajna⁴³ sau Armata Republicii Srpska⁴⁴. Mulți au fost în lupte, alții nu și-au vindecat nici azi rănilor.

Centrul de Drept Umanitar, în numele refugiaților mobilizați forțat, a inițiat peste 1000 de acțiuni judiciare împotriva Republicii Serbia. Gugleta Stojan, Kasap Mile, Simić Đorđe, Dereta Zdravko, Živković Slavko, Kosović Đuro și Ljubišić Mirko temîndu-se pentru viețile lor și a familiilor lor au fugit din Croația și s-au refugiat în Serbia pe timpul operațiunilor militare cunoscute sub denumirea de "Oluja" (Furtună) în august 1995. Sosind în Serbia, au obținut statut de refugiați în conformitate cu prevederile legale și Convenția privind Statutul Refugiaților. Cu toate acestea, statutul de refugiat nu a constituit un obstacol pentru Ministerul Afacerilor Interne al Serbiei ca foarte curînd să priveze refugiații de libertate. Fără explicații sau bazîndu-se pe temeuri false, cu utilizarea forței și în prezența membrilor de familie, mulți refugiați au fost arestați de către ofițerii de poliție imediat după trecerea hotarului; unii din ei au fost arestați în taberele pentru refugiați. După ce i-au arestat au fost transportați de gardieni voluntari sîrbi într-o tabără

42 Susținut de Swedish Helsinki Committee for Human Rights

43 Armata Serbilor Croați, pe parcursul războiului din Croația

44 Armata Serbilor Bosniaci, pe timpul războiului din Bosnia și Herțegovina

din Erdut (Croatia). După încheierea "training-ului"⁴⁵ în tabără, ei au fost înrolați forțat în trupele militare ale Republicii Srpska Krajina.

În acest caz, la 19 iulie 2006 Curtea Supremă de Justiție a Serbiei a respins cererea statului, prin care se cerea curții municipale din Belgrad să reexamineze acțiunea înaintată de Centrul de Drept Umanitar (CDU) pe parcursul anului 1998, în numele a 7 refugiați din Croatia mobilizați forțat. Prin acest act, Curtea Supremă a confirmat responsabilitatea Serbiei pentru violarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei garantate de Convenția privind Statutul Refugiaților. Prin această hotărâre, Curtea a obligat statul sârb să achite victimelor despăgubiri materiale în sumă de 2380000 dinari (aproximativ 25,000 Euro). Hotărâri similare au fost adoptate și în alte mii de cauze.

4.5. Reținerea grupului în Djakovica⁴⁶

Pe timpul lui Milosevic⁴⁷, Guvernul a condamnat în procese inechitabile și a întemnițat 1,900 de etnici albanezi. Dosarele au fost intentate în baza prevederilor Codului penal al Iugoslaviei referitoare la punerea în pericol a integrității teritoriale, conspirație sau crearea de grupuri pentru activități de subminare a puterii de stat (a ordinii constituționale). În majoritatea cazurilor s-a invocat art. 136 al Codului penal, care sancționează "asocierea pentru conducerea unor activități distructive", sau art. 125 al Codului penal privind terorismul.

Membrii grupului Djakovica (143 de etnici albanezi din Kosovo) au fost arestați în intervalul de timp de la 11 la 15 mai 1999, fiindu-le înmânate mandate de arest pentru 30 de zile. Ținând cont de bombardamentele NATO asupra Iugoslaviei, pînă la 15 iunie 1999, întemnițarea lor era conformă legilor Serbiei. De la 15 iunie și pînă la 17 noiembrie 1999, detenția lor a devenit ilegală. Majoritatea proceselor s-au desfășurat la începutul anului 2000, grupul fiind condamnat la 1632 ani de închisoare.

În februarie 2001, noul Guvern a declarat amnistia, ca urmare aproape toate persoanele condamnate în baza art.125 Cod penal, au fost eliberate. Curtea Supremă a modificat decizia privind grupul Djakovica și a dispus reexaminarea procesului pentru luna aprilie 2001. Prin aceeași decizie a fost anulată detenția tuturor membrilor grupului.

În decembrie 2001, se mai aflau în detenție 173 de persoane, dintre care, 90 erau deținuți politici de etnie albaneză. Ceilalți 83 de deținuți erau condamnați pentru infracțiuni ce țin de încălcarea ordinii publice. Pe parcursul anului, majoritatea deținuților, inclusiv grupul de 143 de persoane Djakovica, care a fost condamnat în 1999, au fost eliberați atât în baza apelurilor depuse, cît și a amnistiei, iar în alte cauze și după expirarea termenului detenției.

45 "Training-ul" includea cîteva zile de umilire, tortură și tratament inuman și degradant, explicîndu-le că ei sunt "trădători ai poporului Serb"

46 Djakovica/Djakova – oraș în Kosovo

47 Înainte de 5 October , 2000

În noiembrie 2000, Guvernul Iugoslaviei și Serbiei au semnat un acord cu Misiunea ONU în Kosovo (UNMIK) care, printre altele, a luat măsuri pentru reexaminarea tuturor acestor cauze și pentru transferul deținuților kosovari, albanezi în Kosovo, pentru a-și ispăși pedeapsa, dacă probele confirmau sentința. Pe parcursul anului 2001, acest acord a fost în mare parte implementat.

4.6. Reprimarea polițienească a mișcării „Otpor” în Serbia⁴⁸

Mișcarea „Otpor” (Rezistență) a fost inițiată în octombrie 1998 de un grup de studenți al Universității din Belgrad, care erau nemulțumiți de activitatea structurilor academice existente și de eșecul protestelor împotriva caracterului represiv al Legii universitare din Serbia. La mișcare au aderat alte universități din Serbia, protestatarii revendicând public „alegeri libere și echitabile, o universitate democratizată și independentă, presă independentă și liberă”. Mișcarea s-a răspândit rapid în multe orașe și orașele din Serbia. Incluzând la început grupuri mici de studenți, mișcarea s-a transformat într-o mișcare a oponenților politici ai guvernării. Simbolul mișcării „Otpor”, un pumn strâns, este recunoscut ca un simbol al curajului și luptei pentru instalarea valorilor democratice în Serbia. Ca răspuns guvernul Serbiei a inițiat în mass-media o campanie, calificând „Otpor” drept o organizație ostilă iar în mai 2000 a organizat o acțiune a poliției pentru arestarea membrilor mișcării. Fără a se ține cont de campania electorală, zilnic erau reținuți activiști ai mișcării „Otpor”.

În luna mai și pînă la mijlocul lui septembrie 2000, poliția a arestat peste 2000 de activiști ai mișcării „Otpor”, 400 de membri ai partidelor politice de opoziție și aproximativ 100 de activiști ai organizațiilor neguvernamentale. Investigațiile Centrului de Drept Umanitar (CDU), care includ interviuri cu victimele acțiunilor ilegale ale poliției și probe scrise, demonstrează că Ministerul Afacerilor Interne a inițiat, la începutul lunii mai anul 2000, o largă campanie împotriva tinerilor din Serbia în general și împotriva activiștilor mișcării „Otpor” în special. Majoritatea persoanelor arestate aveau peste 25 de ani, 200 dintre ei aveau între șaiszeci și optzeci de ani. Vreo 300 de activiști ai mișcării „Otpor” au fost reținuți de cinci sau de mai multe ori. Cu ocazii diferite, poliția a reținut treizeci de femei, care au luat parte la acțiunile mișcării. O analiză indică faptul că poliția a fost antrenată într-o acțiune organizată și sincronizată, cu indicații clare, instrucțiuni și obiective. Deși acțiunea era realizată în toată Serbia, ținta ei era evident Vojvodina⁴⁹. Procedura unică aplicată în toate cauzele, demonstrează că ofițerii de poliție au acționat la ordin, încălcînd intenționat Constituția și alte legi. Siguranța cu care poliția a încălcat legea convinge că vor fi exonerati de la orice răspundere – atît disciplinară, cît și penală.

Poliția zilnic reținea bărbați, tineri sau femei, copii sau alți cetățeni care se identificau drept activiști sau simpatizanți ai mișcării „Otpor” și care fie lipeau afișe

48 Din 2 Mai pînă la 24 Septembrie 2000

49 Provincia de Nord a Serbiei

sau distribuiau materiale de propagandă, fie criticau public autoritățile și purtau maiouri și embleme cu simbolurile mișcării. Pe parcursul lunilor iunie, iulie și august 2000, înainte de declanșarea campaniei electorale, poliția a adunat toți activiștii înregistrați ai mișcării „Otpor” într-un anumit loc înainte de vizita conducerii locale a PSS⁵⁰ și a PSI⁵¹, i-a ținut la postul de poliție pînă ce oaspeții au plecat. Arestările activiștilor mișcării „Otpor” în perioada campaniei electorale a PSS și PSI a fost atît de mediatizată, încît societatea s-a obișnuit cu ele.

Forțele de ordine au recunoscut că au executat ordinul de a reține toate persoanele care poartă maiouri cu emblema mișcării „Otpor” și care distribuie materiale de propagandă, pentru motivul că mișcarea „Otpor” este considerată de minister o organizație interzisă. CDU a documentat în iulie și august peste 600 de cazuri de reținere a tinerilor, minorilor și copiilor care purtau „maiouri interzise” în locurile publice.

Pe parcursul campaniei electorale poliția a intensificat persecuțiile împotriva activiștilor mișcării „Otpor” și a participanților la acțiunile desfășurate sub lozincile „Este terminat” și „A sosit timpul”. Există probe care demonstrează că poliția a înregistrat cu meticulozitate fiecare nou activist sau simpatizant al mișcării.

În legătură cu împușcarea unui oficial al conducerii partidului, poliția a reținut și a interogat peste 200 de activiști ai mișcării „Otpor” din Novi Sad și din alte orașe ale Serbiei, ca justificare afirmînd să sunt „conversații informative” conferindu-le acțiunilor lor o brumă de legalitate pentru a acoperi disensiunile politice. Documentele CDU demonstrează că în toate aceste cazuri poliția a acționat ilegal în baza indicațiilor superiorilor.

Aproximativ în zece cazuri au fost expediate citații fără a se indica motivele. În cîteva cazuri au fost indicate motivele: „conversație informativă” sau „luarea de amprente dactiloscopice”. În timpul interogărilor inspectorii au folosit un chestionar unic, pentru a afla cînd și de persoanele au aderat la mișcarea „Otpor”, obiectivele organizației, contactele cu persoane de peste hotare, sursele de finanțare, locul întrunirilor, identitatea liderilor, concepțiile politice și numele rudelor. Unii au fost întrebați dacă existau în cadrul mișcării „Otpor” grupări extremiste sau teroriste. Au fost reținuți de asemenea minori și tineri interogați despre concepțiile politice.

După instaurarea democrației, CDU a depus cereri în justiție cu privire la cazurile de privare de libertate și abuzurile ofițerilor de poliție. În majoritatea cauzelor, instanțele din Serbia au declarat statul vinovat de abuzurile poliției și privările ilegale de libertate.

---

50 Partidul Socialist al Serbiei

51 Partidul de Stînga al Iugoslaviei

5. Măsurile luate de către Serbia și alte țări

Deși situația în statele fostei Iugoslavii este încă instabilă, anul 2000⁵² este considerat anul când a luat sfârșit conflictul, în special în Serbia. Prin urmare, Serbia ultima în regiune a procedat la reforme importante pentru asigurarea dreptului la libertate și securitatea persoanei.

Paralel cu cercetarea detențiilor ilegale și a altor violări grave ale drepturilor omului, noua guvernare și-a dedicat timpul proiectării și adoptării noii legislații în domeniu. Modificările în legislație, în majoritatea cazurilor, erau efectuate de Ministerul Justiției în strânsă cooperare cu experții Consiliului Europei (CE), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și societatea civilă din Serbia. Legile provizorii din acest domeniu (Legea privind procedura penală, amendamentele la Codul penal, Legea poliției etc.) au fost de asemenea urmate de adoptarea diferitelor acte subordonate legilor și regulamente precum Codul privind etica politică⁵³. Făcînd o comparație cu alte țări balcanice și est-europene, Serbia cel mai târziu a procedat la realizarea reformelor, dar s-a conformat tuturor standardelor statelor membre ale OSCE și CE.

Instruirea ofițerilor de poliție era cea mai importantă măsură pe care noul guvern a întreprins-o împreună cu partenerii și experții internaționali. Ca bază a servit studiul realizat de experții OSCE în scurt timp după reforma democratică. Cîteva recomandări importante vizau problema referitoare la privarea de libertate și standardele, majoritatea fiind implementate. Cu toate eforturile depuse, în pofida programelor educaționale, polițiștii își schimbau încet obiceiurile.

Modificările conțineau prevederi clare referitoare efectuate de către poliție, discuțiile informative, investigații, dreptul la apărare în timpul procedurii prejudiciale etc. O modificare importantă a constituit reducerea duratei procedurilor prejudiciale, inclusiv a detenției. Pe lîngă aceasta, au fost depuse mai multe interpelări pentru prelungirea termenului arestului preventiv.

În inspectoratul General de Poliție, a fost creată o structură specială pentru investigarea abuzurilor poliției comise în exercițiul funcțiunii. Totuși controlul intern vechi încă există. Rezultatele activității subdiviziunii de control în ultimii nouă ani a fost nesatisfăcătoare.

A fost instituit un nou sistem judiciar pentru a optimiza combaterea crimelor de război, crimelor organizate, traficului de ființe umane, fiind create Camere speciale în cadrul instanțelor de judecată pentru crime de război și crimelor organizate, procedura în fața acestor camere a fost apreciată pozitiv.

După încetarea conflictului, Serbia a solicitat acordarea statutului de membru al ONU și OSCE și a prezentat structurilor ONU, stabilite prin Convențiile ONU, ratificate anterior de către RSFi. În 2003, în scurt timp după asasinarea primului minis-

52 În societatea Sîrbă, data de 5 octombrie 2000 este percepută ca data schimbărilor democratice

53 Codul de etică politică, Monitorul Oficial al Republicii Serbia 92/06

tru Djindjic, Serbia⁵⁴ a devenit membru al Consiliului Europei. Starea de urgență, instituită imediat după asasinat, a redus garanțiile referitoare la dreptul la libertatea și securitatea persoanei. A fost prelungită durata arestului preventiv, au devenit posibile interogările în lipsa avocatului etc. Organizațiile neguvernamentale au intervievat persoanele arestate, acestea relatînd despre diferite încălcări ale procedurii de arest preventiv, comportamentul brutal al forțelor de ordine pe durata arestului, ținerea în arest timp de cîteva săptămîni fără a fi interogați.

După prezentarea raportului către organele ONU și CoE, organizațiile naționale și internaționale și-au intensificat activitatea de monitorizare. Aceste activități erau secondate de o largă campanie de advocacy, inclusiv asistență juridică gratuită persoanelor ale căror drepturi au fost violate sau care au suportat detenții ilegale. Campania de ridicare a conștiinței juridice și diferitele proiecte în acest scop urmăreau informarea cetățenilor asupra drepturilor lor în procedura pre-judicială. Au fost organizate mese rotunde asupra acestui subiect, discutîndu-se violarea dreptului omului în prezent și trecut, în special pe parcursul anilor 90.

După exemplul Serbiei, au fost create Camere pentru crimele de război în Croația, Bosnia și Herțegovina, care examinează cele mai grave abuzuri asupra drepturilor omului comise în timpul conflictului armat. De asemenea, în aceste trei state au fost instituite procuraturi speciale pentru crimele de război. Majoritatea cazurilor supuse judecării au avut un impact pozitiv în regiune, în ciuda dificultăților legate de prezentarea martorilor, probelor și presiunea societății. În Kosovo și Muntenegru nu au fost create camere speciale, însă instanțele raionale au competența de a examina crimele de război și abuzurile grave asupra dreptului omului pe durata conflictului.

Camerele pentru crimele de război, își axează activitatea pe examinarea cazurilor de omucideri, răpiri de persoane, tortură și dispariție. Încălcarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei a fost doar o parte a rechizitoriilor înaintate, fără a se pune accente speciale. Cu toate acestea, instanțele de judecată au examinat încălcările de acest gen, mult mai atent în cazurile deportărilor și lagărelor de concentrare. Conform opiniei judecătorilor și procurorilor din aceste state, detenția ilegală și încălcarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei constituie metodele de săvîrșire a crimelor de război și de aceea nu sunt arătate în partea importantă a rechizitoriului.

6. Recomandări

a) Pentru Autoritățile Publice Centrale

- Perfecționarea cadrului legal și aducerea lui în conformitate cu standardele CoE/OSCE.

---

⁵⁴ În acel timp, Uniunea Statală a Serbiei și Montenegro

- Ratificarea tuturor convențiilor relevante în domeniu, în special Statutul de la Roma.
- Crearea unor mecanisme judiciare speciale și ne-judiciare, pentru examinarea gravelor violări ale drepturilor omului, inclusiv violarea dreptului la libertatea și securitatea persoanei.
- Indiferent de soluționarea conflictului, realizarea cooperărilor mai largi cu toți subiecții care pot contribui la investigarea gravelor încălcări ale drepturilor omului.
- Crearea unor instituții ad-hoc, care vor acorda asistență în implementarea celor mai importante standarde ale drepturilor omului (așa-numita organizație de cooperare a fost instituită în timpul conflictului din Serbia de Sud).

b) pentru organele poliției și judecătorii

- Instituirea unei structuri independente, funcționale, care va investiga plîngerile asupra abuzurilor comise de ofițerii de poliție.
- Pedepsirea adecvată pentru privările ilegale de libertate.
- Colectarea de date în cazurile cînd infractorii au fost pedepsiți pentru încălcarea drepturilor la libertatea și securitatea persoanei.
- Aplicarea directă a standardelor internaționale în special a comitetelor ONU, și jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului.
- Aplicarea directă a standardelor internaționale (inclusiv standardele menționate de Curtea Europeană) în activitatea poliției.

c) pentru societatea civilă

- Promovarea ideii de organizare a unei structuri independente, care va colecta dovezi, mărturii și alte materiale pe parcursul diferendului.
- Organizarea de campanii permanente pentru ridicarea conștiinței juridice și informarea asupra dreptului la libertatea și securitatea persoanei.
- Cooperarea de lungă durată cu mass-media în investigarea cazurilor de abuzuri ale poliției, privarea ilegală de libertate și tortură.
- Acordarea de asistență juridică gratuită în orașe mici și reprezentarea victimilor în instanțele de judecată, în special în cazurile legate de conflict.
- Acțiuni simultane de stradă (flash-mob) în diferite orașe pentru a demonstra că dreptul la libertate este același pretutindeni.
- Desemnarea unei coaliții sau proiect care va permite, într-un timp foarte scurt, alertarea sistemului în cazul comiterii de detenții ilegale sau alte violări similare. Aceasta va include un birou de avocați, mass-media, internet etc.

Свобода и личная неприкосновенность в зонах конфликта

1. СВОБОДА И ЛИЧНАЯ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦ В ЗОНАХ ЗАМОРОЖЕННЫХ КОНФЛИКТОВ. СИТУАЦИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА	97
2. СВОБОДА И ЛИЧНАЯ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦ В ЧЕЧНЕ В ПЕРИОД ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТОВ. (1994-1996; 1999 –2009)	123
3. СВОБОДА И ЛИЧНАЯ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦ, ПРОЖИВАЮЩИХ В ЗОНАХ КОНФЛИКТА. СИТУАЦИЯ В ГРУЗИИ	145
4. ИЗУЧЕНИЕ ПРАВА НА СВОБОДУ И ЛИЧНУЮ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЛИЦ В КОНФЛИКТНЫХ /ПОСТКОНФЛИКТНЫХ ЗОНАХ БЫВШЕЙ ЮГОСЛАВИИ	169

**Свобода и личная неприкосновенность
лиц в зонах замороженных конфликтов**

Ситуация в Республике Молдова

ОГЛАВЛЕНИЕ

---

1. Исторический экскурс и развитие проблемы.	99
2. Реализация международных обязательств в отношении территории ПМР	103
3. Механизм реализации прав в ПМР	106
4. Свобода и личная неприкосновенность лиц в приднестровском регионе РМ	112
5. Трудности и перспективы свободы и личной неприкосновенности в ПМР	116
6. Заключение.....	119

1. Исторический экскурс и развитие проблемы

Так называемая «Приднестровская Молдавская Республика» (далее «ПМР») занимает порядка 4000 кв.км, то есть около 12% территории РМ.¹

Согласно предварительным результатам переписи населения, проведенной в 2004 году, на территориях, контролируемых сепаратистской администрацией, проживает 555,5 тысяч человек (на 170 000 меньше, чем в 1989 году). В 1989 году, 39,9% населения левобережных районов Днестра составляли молдаване/румыны, 28,3% - украинцы и 25,4% - русские. На сегодня, если верить результатам последней переписи, «молдаване» составляют всего 31,9%, а русские и украинцы 30,3% и, соответственно, 28,8%². Предполагается, что

порядка 400 тыс. жителей приднестровского региона имеют гражданство РМ. Согласно официальной информации, достоверно можно утверждать, что на февраль 2009 года, 223 580 человек были гражданами РМ с правом голоса.

В значительной мере, с исторической точки зрения, река Днестр выполняла роль границы между различными Империями и Государствами, сегодняшняя территория приднестровского региона и была частью этих образований. Начиная, с 1791 года Российская Империя расширяется до реки Днестр, а с 1812 года до реки Прут. В 1918 году территория между Прутом и Днестром (Бессарабия) воссоединяются с Королевством Румынии. Наследник Российской Империи, Советский Союз безуспешно предъявляет требования на международном уровне о том, чтобы вновь занять данную территорию. В данном контексте, для подготовки других сценариев, в Украине в 1924 году образуется Молдавская Автономная Социалистическая Советская Республика (МАССР) со столицей в г. Балта. В рамках данной структуры „изобретается” молдавский язык, алфавит которого основан на кириллице (чтобы отличаться от румынского).

1 <http://images.google.com/images?gbv=2&hl=en&q=republica+moldova&sa=N&start=216&ndsp=18>

2 Михай Греку, Анатол Цэрану, Политика лингвистической чистки в Приднестровье. Кишинев, 2005

Подписание Пакта Риббентропа-Молотова и оккупация Бессарабии заставляет СССР предпринять меры, которые предотвратили бы вновь потерю региона, таким образом, образуется МССР. Для этого, часть стратегических территорий Бессарабии включаются в состав Украинской ССР, а небольшая часть из состава МАССР (5 районов) включена в состав МССР. Таким образом, она была полностью лишена выхода к Дунаю и Черному морю, интеллигенция депортирована в Сибирь или истреблена на месте, а „молдавский” язык на основе кириллицы введен советской властью на всей территории МССР. В период советской власти восточная часть республики (то есть, приднестровский регион) преобразуется в промышленную зону, а западная остается в большинстве своем сельскохозяйственной.

Одновременно с объявлением демократических изменений, именуемых „перестройкой”, новая национальная интеллигенция МССР требует возврата к латинскому алфавиту, переименования и придания статуса государственного румынского языку. В дальнейшем, движение национального освобождения Молдовы становится одним из самых активных на экс-советском пространстве, что подвигло Кремль на шантаж РМ двумя сепаратистскими образованиями на её территории, если она не перестанет настаивать на независимости и соответственно, воссоединении с Румынией. Шантаж все же был применен, а политическая элита Кишинева не смогла предотвратить провокацию. Так, в 1991 году создаются военизированные отряды, в частности, с участием иностранных наемников, экипированных боеприпасами и вооружением 14 Армии. В 1992 году в левобережье Днестра вспыхивает военное насилие, вследствие которого конституционные власти РМ потеряли контроль над данной территорией.

02.09.1990 «ПМР» провозглашает свою независимость от РМ. В отсутствие контроля со стороны конституционных и законных структур, пытки, похищения, насилие, исчезновения, незаконные задержания и убийства становятся нормой в сравнении с остальной территорией страны. Ответственность за данную ситуацию не была взята на себя ни конституционными властями, ни представителями незаконных структур на этой территории, ни Российской Федерацией, которая предоставила всю помощь сепаратистским структурам, необходимую для организации и захвата контроля над данной территорией, а участь дел не известна общественности.

Особую роль в рамках данного конфликта сыграла и играет Российская Федерация, которой все же удалось заполучить статус посредника или „государства-гаранта”, несмотря на то что её войска, дислоцированные на территории РМ, были непосредственно вовлечены в военные действия на стороне сепаратистов. 21 июля 1992 года президент РФ, Борис Ельцин, и президент РМ, Мирча Снегур, подписали в Москве молдороссийское соглашение о „принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в приднестровском регионе РМ”, на основании которого создается „механизм поддержания мира”, образуется Зона

Безопасности и Объединенная Контрольная Комиссия.

Хотя подписание конвенции оказалось неэффективным и невыгодным для РМ и ее народа, это все же привело к прекращению военного насилия, предоставив обществу возможность вернуться к повседневной мирной жизни. С этого момента, вопреки конституционным нормам и принципам международного права, так называемый механизм поддержания мира вел лишь к укреплению сепаратистского режима. Ключевой игрок в данном формате, Российская Федерация, постоянно и неизменно предоставляла всю необходимую поддержку (экономическую, правовую, политическую, военную и т.д.) соответствующему процессу, вопреки официальным заявлениям о том, что она уважает и поддерживает территориальную целостность РМ.

С потерей эффективного контроля над данной территорией, конституционные органы РМ не смогли достигнуть видимых успехов в реализации и защите основных прав человека, включая право на свободу и личную неприкосновенность. Постепенно власти РМ отказались практически от любой ответственности за положение граждан приднестровского региона, проводя непоследовательную и несвязную политику на национальном и международном уровнях.

С 1991 года личная неприкосновенность стала очень серьезной проблемой для приднестровского региона. Тираспольские незаконные структуры практически не прекратили оказывать физическое и психологическое давление на людей с иными взглядами, открыто призывая население к расправе над теми, кто противостоит введению незаконного и чуждого режима. Газета „Трудовой Тирасполь” от 28.11.1991 опубликовала фамилию и домашний адрес начальника милиции г. Тирасполя В. Щербатого и других сотрудников, которые, якобы, „действовали против политики ПМР”, призывая читателей выбрать по отношению к этим гражданам позицию негодования и обвинений. Та же газета 24 июня 1992 года в период самых кровавых событий молдо-российской войны 1992 года, опубликовала список всех лиц, отказавшихся от призвания в незаконные военизированные формирования, с указанием фамилий, имен, домашних и служебных адресов.

Случаи похищения и истребления имели место и после подписания молдо-российского соглашения о прекращении огня и передаче полных полномочий структурам по поддержанию мира. Например, в январе 1993 года,

Борис Варгин, 28 лет, отправился в левобережье Днестра, чтобы навестить свою мать, но был задержан вооруженными лицами, которые избили его до смерти. Кроме того, в январе 1993 года над городом Тигина (Бендеры) были разбросаны листовки с призывами к населению убить Виктора Гуслякова, комиссара местного отделения полиции.

Самыми „нестабильными” населенными пунктами и зонами стали г. Дубоссары, г. Бендеры, с. Коржова, с. Кицкань, с. Дороцкая, с. Кошница, с. Кочиерь, с. Гыска, с. Лунга, некоторые населенные пункты Григориопольского района и т. д. Именно в этих населенных пунктах были зарегистрированы многочисленные случаи жестокого обращения, грабежей, гибели или исчезновения лиц, которые придерживались других взглядов, нежели тех, которые насильно были навязаны незаконными структурами³. Например, в период 1990-1993 годов, из порядка 1000 жителей с. Коржова Дубоссарского района были убиты или пропали без вести 60 человек, в том числе 10 девочек, которые были похищены казаками и заперты в подвале Дубоссарской ГЭС, где их принудили заниматься проституцией⁴.

Реальное число жертв и судьба дел в точности не известны общественности, даже по прошествии 18 лет после прекращения войны и действия „мировотворческого” формата.

После установления контроля незаконного режима, основные права и гарантии лиц, оставшихся в регионе, были лишены всякого смысла. Сепаратистская администрация выработала агрессивную и нестерпимую информационную среду, поддерживаемую милитаризованной системой. Идеологическая обработка населения стала закономерной нормой, где правам и основным свободам человека не было места, решения принимались узкой группой лиц, взявших на себя руководство регионом. В этих обстоятельствах, незаконный режим не допускал никаких иных взглядов, кроме „официальных”, навязанных всем. Кроме того, политическая борьба и экономическое влияние в регионе также велись под лозунгом „внешней угрозы”, несомненно, со стороны РМ. В этой борьбе использовались все возможные средства.

Агрессивность сил и структур региона изначально создала и постоянно поддерживала в обществе атмосферу, основанную на страхе, таким образом, чтобы никто не мог чувствовать себя в безопасности, если он придерживается иных взглядов и мнений, отличных от местной пропаганды по вопросу о будущем статусе региона. Только за период сентябрь-октябрь 1998 года, в Тирасполе, в борьбе за сферы влияния было расстреляно 16 человек. По экспертным оценкам, порядка 70% бюджета приднестровского региона пополнялся за счет контрабанды при посредстве торговых структур, созданных и контролируемых представителями Тираспольского режима⁵.

3 Влад Греку, *O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari*, Кишинев, 2005

4 Права Человека в Республике Молдова, Кишинев, 2002, CHDOM

5 Права Человека в Республике Молдова, Кишинев, 2002, CHDOM

Наиболее значимый и известный случай нарушения прав человека, в том числе норм, относящихся к праву на свободу и личную неприкосновенность, был отмечен в ситуации группы Илашку. Дело было рассмотрено Большой Палатой Европейского Суда в 2004 году⁶. Члены этой группы, жители г. Тирасполя, вели борьбу на стороне конституционных сил и были задержаны во время военного насилия в 1992 году при поддержке российских войск в этом регионе, затем помещены в их воинские части, осуждены местными „судебными инстанциями“ к различным срокам лишения свободы, а лидер группы Илие Илашку – к смертной казни.

Даже если этого не было достаточно, все же необходимо отметить, что это был один из немногих случаев, когда конституционные власти приложили все усилия, направленные, как на освобождение, так и на гарантирование минимальной безопасности, помощи и услуг лицам, задержанным или содержащимся незаконным режимом на этой территории. Европейский Суд установил, что РМ не продолжила прилагать действенных усилий и не приняла эффективных мер для пресечения непрерывных нарушений прав членов этой группы. В конечном итоге, РМ и РФ были признаны виновными в нарушении прав и свобод 4 лиц, которые были незаконно лишены свободы на 9, 12 и соответственно 15 лет.

2. Реализация международных обязательств в отношении территории ПМР

После провозглашения своей независимости, РМ подписала и ратифицировала ряд международных документов и пактов, которые в принципе должны применяться на всей территории страны, в том числе в „ПМР“. Основные документы в области прав человека: Всеобщая Декларация Прав Человека (ВДПЧ), Европейская Конвенция о защите Прав Человека (ЕКПЧ), PIDPC гарантируют равенство всех перед законом. Равным образом гарантировано право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случаях нарушения его основных прав, предоставленных ему конституцией или законом.

Конституционное положение о приоритете международных норм о правах человека превалирует над законами и другими внутренними нормативными актами. Это положение относится ко всем законам, независимо от их принятия. Право на свободу и личную неприкосновенность лица, находящегося на территории РМ гарантировано, как национальным законодательством, так и международными документами.

Однако, одновременно с ратификацией ЕКПЧ, Государство сняло с себя ответственность за бездействия и деяния, совершаемые на территории, кон-

⁶ Decizia din 8 iulie 2004, Ilascu s.a. vs Federatia Rusă si Republica Moldova, nr.48787/99 <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ilascu%20%7C%20MOLDOVA&sessionId=29714915&skin=hudoc-en>

тролируемой незаконным Тираспольским режимом. Следует отметить, что такой подход к проблеме не является правильным и законным. Тот факт, что конституционные власти не контролируют часть территории страны, не предоставляет им возможность отрицать и отвергать любые усилия по обеспечению конституционных прав граждан. В такой ситуации мы можем говорить о дискриминации жителей или выходцев из приднестровского региона, соразмерно с другими категориями граждан. Тем не менее, в решении Европейского Суда о приемлемости жалобы, поданной Илашку и др. против РМ и РФ, утверждалось, что заявление не является обоснованной оговоркой.

Одновременно, допуская, что Молдова не осуществляет никакого контроля над территорией своего восточного региона, Суд не позволил подразумевать, что Молдова будет нести прямую ответственность за нарушения прав человека. Скорее, было установлено, что ответственность Молдовы за такого рода нарушения ложится на неё по причине невыполнения своих позитивных обязательств, состоящих в принятии достаточных, эффективных и сообразных мер, в целях признания прав человека, определенных в Конвенции.

Позитивные обязательства, взятые на себя РМ, должны обеспечивать то, что конституционные власти приложат все усилия для эффективной защиты прав и свобод лиц, постоянно или временно находящихся на неконтролируемой территории. Позитивные обязательства характеризуются прежде всего тем, что они конкретно требуют от властей „принятия необходимых мер для защиты прав”, или еще более конкретно, „принимать разумные и адекватные меры для обеспечения прав лица”.

Тот факт, что конституционные власти не контролируют *де-факто* приднестровский регион, не освобождает их от ответственности за ситуацию в данном регионе. В деле Ассанидзе против Грузии, рассмотренном Европейским Судом, Суд посчитал, что ст. 1 „влечет за собой и требует приведения в действие государственной системы, способной обеспечить систему Конвенции на всей своей территории или по отношению к каждому человеку”, а в деле Илашку посчитал, что „в случаях, когда часть территории в связи с сепаратистским режимом не может контролироваться, государство продолжает нести ответственность перед народом, проживающим на этой территории”. Обязательства, возлагающиеся на государство, проистекают из ст. 1: государство обязано принять необходимые меры, с одной стороны, для восстановления своего контроля над данной территорией, а с другой стороны, для защиты, проживающих на ней людей.

Обратим внимание, что позитивные обязательства Государства определены достаточно четко и требуют усилий с его стороны в том, что относится к соблюдению и обеспечению прав и основных свобод человека. Конституционные положения в области прав и свобод человека не могут толковаться и применяться выборочно или дискриминационно.

К сожалению, власти РМ не прикладывают каких-либо усилий в этом направлении, в частности, по защите и соблюдению права на свободу и личную неприкосновенность лиц, находящихся в „ПМР”. В этом контексте, в первую очередь необходимо проанализировать положение лиц, арестованных или осужденных сепаратистской администрацией. Волей-неволей, в данном регионе, ежедневно арестовывают, задерживают и осуждают многочисленное количество лиц, граждан РМ и не только.

Данная проблема должна быть проанализирована с точки зрения положений статьи 5 ЕКПЧ. В первую очередь, требуется ответа на вопрос, является ли задержание, арест или содержание под арестом лиц незаконным режимом „законным”, и могут ли рассматриваться в качестве „компетентных” те „суды”.

Как это уже было неоднократно установлено прецедентным правом Суда, слово *“tribunal”*, используемое во французском тексте Конвенции - статье 5 и других статьях, в частности, в статье 6 Конвенции, отсылает, прежде всего, к органу, созданному на основании закона и удовлетворяющему ряду требований, таких как независимость, беспристрастность, срок полномочий, гарантии в рамках процесса.

Одновременно в деле Илашку ЕСПЧ отмечает, что, „при определенных обстоятельствах, юрисдикцию, принадлежащую судебной системе признанного ни одним международным законом, образования, можно назвать трибуналом, „созданным на основании закона”, учитывая, что это является частью действующей „на конституционном и законном основании” системы, отражающей судебную традицию совместимую с Конвенцией, что позволит людям воспользоваться гарантиями Конвенции”.

Я считаю, что эти аспекты имеют особое значение для тех, кто скажет, что предполагаемая „правовая” система Приднестровья будет иметь „право на жизнь”. К их разочарованию, мы упомянем в первую очередь несколько заключений из Доклада Бюро Адвокатов штата Нью-Йорк:⁷

1. Приднестровский регион не содержит в себе достаточно убедительных элементов для того, чтобы утверждать о его праве на самоопределение или отделение.
2. Фактический контроль со стороны Тираспольской администрации над приднестровским регионом РМ представляет собой режим, который по аналогии можно рассматривать, как контроль, осуществляемый оккупационными властями. Таким образом, самопровозглашенная „ПМР” легально ограничена в своих действиях на руководимой ею территории.

Будучи, ограниченным в своих действиях территорией левобережья Днестра и отсутствием легитимности, Тираспольский режим не имеет права лишать людей свободы. В разное время усилия конституционных властей

7 www.nycbar.org/pdf/report/NYCity%20BarTransnistriaReport.pdf

освободить политических заключенных (Илашку, Иванцок, Петров-Попа и Лешко) были значительными, и оценены, как национальной общественностью, так и Европейским Судом. В этом контексте, логично задаться вопросом, не должны ли были власти РМ, равным образом действовать во всех случаях арестов или задержаний, доведенных до их сведения. Нами не были отмечены похожие усилия, приложенные по другим делам. Наоборот, при рассмотрении подавляющего большинства жалоб или обращений, ответ был однозначным: „в связи с политической ситуацией, сложившейся после 1992 года, правоохранительные органы не имеют возможности вмешаться в защиту прав и законных интересов жителей приднестровского региона”. Или же, что РМ не обладает эффективным контролем над этой территорией, упуская возможность уведомить потерпевшего или его представителя о том, что „одновременно с ратификацией ЕКПЧ, а также некоторых её Протоколов.., Молдова заявила, что не сможет обеспечить соблюдение положений Конвенции в отношении упущений и деяний, совершаемых органами самопровозглашенной приднестровской республики на территории, находящейся под их эффективным контролем до окончательного урегулирования конфликта на данной территории”.⁸

Положения Конвенции о свободе и личной неприкосновенности предполагают многочисленные аспекты. Составители Конвенции, озабоченные прагматизмом, придерживались большой точности при формулировке условий, при которых человек может быть лишен свободы, а также гарантий, которыми может и должно сопровождаться лишение свободы. Прецедентное право ЕСПЧ еще больше доработало эти условия, ограничения и гарантии. Поэтому, с сожалением отметим, что власти РМ, не смотря на то, что взяли на себя ответственность, не могут обеспечить эффективную реализацию этого права с точки зрения международных документов и не прикладывают никаких усилий в этом направлении.

3. Механизм реализации прав в “ПМР”

Согласно конституционным положениям, РМ суверенное и независимое, единое и неделимое государство, демократическое правовое государство, в котором достоинство человека, его права и свободы, свободное развитие человеческой личности, справедливость и политический плюрализм являются высшими ценностями и гарантируются. Национальный суверенитет принадлежит народу РМ, осуществляющему его непосредственно и через свои представительные органы в формах, определенных Конституцией. Ни одно частное лицо, ни одна часть народа, ни одна социальная группа, ни одна политическая партия или иное общественное объединение не могут осуществлять государственную власть от своего имени. Узурпация государственной власти является тягчайшим преступлением против народа.

---

8 Выдержки из ответов Генеральной Прокуратуры РМ

Территория Республики Молдова неотчуждаема, границы страны закреплены органическим законом с соблюдением общепризнанных принципов и норм международного права.

Правосудие осуществляется именем закона только судебными инстанциями. Правосудие осуществляется Высшей Судебной Палатой, апелляционными палатами и судами. Организация и компетенция судебных инстанций, судебная процедура устанавливаются органическим законом.

Так называемые “судебные инстанции” и “правоохранительные органы” региона являются незаконными и не могут осуществлять правосудие, так как были созданы незаконными и антиконституционными структурами, захватившими недемократическими средствами контроль над этой территорией путем военного насилия и сохраняющими его. Они не признаны международным сообществом. Зачастую, когда жертвы обращают внимание на нарушения прав человека, представители этих структур сухо подтверждают, „Мы не признаны”, будучи уверенными, что наказания за их действия не существует. Более того, условия необходимые для независимости и беспристрастности приднестровских „судов” не соблюдались и не соблюдаются. Считается, что любая судебная инстанция должна быть независимой от исполнительной власти и сторон.

Для оценки уровня независимости суда, должны быть проанализированы такие аспекты, как порядок назначения судей, срок их полномочий, наличие гарантий против внешнего давления и обладает ли орган признаками независимости. Способен ли незаконный режим, захвативший контроль путем военного насилия при поддержке извне, сохраняющийся методами и средствами по природе своей диктаторскими (одно и то же лицо руководит регионом вот уже почти 19 лет) обеспечить „судебную” независимость.

С другой стороны, методом решения, применяемый на протяжении многих лет, конституционными органами по отношению к ситуации в восточном регионе, является приостановка расследований. Это, кажется законным для правоохранительных органов и компромиссом для политиков. С нашей точки зрения, считаем, что это не может быть адекватным, эффективным и приветствуемым методом решения. Благодаря данному предполагаемому „компромиссу” дела вообще-то осложнились еще больше. Правоохранительные органы по долгу службы должны рассматривать дела и жалобы родственников или жертв, принимая решения согласно национальному законодательству, с соблюдением всех прав и процессуальных гарантий.

Совершенно очевидно, что сепаратистская администрация попытается сопротивляться некоторым решениям, вынесенным конституционными властями, как это уже бывало, но результат такого рода решений мог бы, по крайней мере, умерить явления нарушений прав человека в регионе. В то же время, мы убеждены, что Илие Илашку не был казнен именно из-за реакции конституционных властей. Указ Президента РМ от 09.12.1993

о незаконности приговоров, вынесенных в отношении группы, и открытие Прокуратурой дела против судей, прокуроров и иных лиц, причастных к судебному преследованию и осуждению этих 4 лиц, умерил незаконную администрацию.

Этот случай, еще раз демонстрирует тот факт, что на национальном уровне есть механизмы и процедуры необходимые, как минимум для осуществления элементарного правового контроля над событиями в регионе. Издание таких актов, позволило бы Правительству РМ или даже обязало бы его, прилагать более ощутимые усилия в целях возврата полного контроля над данным регионом. Мы еще раз напомним о позитивных обязательствах Государства в таких случаях: предпринимать необходимые меры, с одной стороны, для восстановления контроля над неконтролируемой территорией, с другой стороны, защищать, проживающих там людей. Такая ситуация приумножила бы усилия властей на политическом и дипломатическом уровнях, и несомненно практически освободила бы Правительство РМ от возможных наказаний в ЕСПЧ.

На сегодня, ситуация неприемлема, как с точки зрения внутреннего права, так и позитивных обязательств, лежащих на Правительстве РМ. Однако, представители правоохранительных органов нуждаются в защите и помощи со стороны местных и центральных публичных властей. С одной стороны, всем известно о стычках и даже об оскорблениях полицейских сепаратистской милицией в Дубоссарах и Тигине, а с другой стороны налицо все признаки некоего сотрудничества между этими 2 структурами. Под предлогом борьбы с преступностью, конституционные правоохранительные органы иногда передают людей в заключение антиконституционным структурам. Передача людей в заключение режиму, в котором смертная казнь не была отменена (на неё введен лишь мораторий), представляет собой очень серьезный вопрос для РМ. Также были отмечены случаи, когда представители правоохранительных органов участвовали вместе с представителями сепаратистских органов при задержании некоторых лиц или обыске на дому у лиц, содержащихся под арестом сепаратистской милиции.

Национальный механизм осуществления правосудия и защиты конституционных прав функционирует в Молдове согласно национальному законодательству и соответствует основным международным критериям.

Органы внутренних дел - Полиция

Закон о полиции определяет место, роль и принципы деятельности полиции в системе органов центрального и местного публичного управления, устанавливает основные задачи полиции, обязанности и права, ответственность и порядок надзора за ее деятельностью. Полиция представляет собой вооруженный правоохранительный орган публичной власти, призванный на основе строгого соблюдения законов защищать жизнь, здоровье, права

и свободы граждан, интересы общества и государства от преступных и иных противоправных посягательств, и является составной частью МВД.

Полиция вторгается в права и свободы граждан только в том случае, если без этого не могут быть выполнены возложенные на нее обязанности. Всякое ограничение граждан в их правах и свободах допустимо лишь на основаниях и в порядке, предусмотренных законом. Граждане вправе получить от сотрудников полиции разъяснения по поводу ограничения их прав и свобод.

Как правоохранительный орган публичной власти полиция РМ подразделяется на государственную и муниципальную. Государственная полиция выполняет свои обязанности на всей территории РМ, муниципальная - на территории соответствующей административной единицы.

В приднестровском регионе нет территориальных Комиссариатов Полиции, за исключением муниципии Тигина и Дубоссарского района, деятельность которой в любом случае срывается действиями силовых структур региона.

Органы прокуратуры

Прокуратура является автономным учреждением в системе судебной власти, которое в пределах своих полномочий и компетенции защищает общие интересы общества, правопорядок, права и свободы граждан, руководит уголовным преследованием и осуществляет его, представляет в соответствии с законом обвинение в судебных инстанциях.

Прокуратура составляет единую централизованную иерархическую систему, включающую Генеральную прокуратуру, территориальные прокуратуры и специализированные прокуратуры. Количество органов прокуратуры, их местонахождение, округа деятельности и численность персонала утверждаются и изменяются Парламентом по предложению Генерального прокурора.

На запрос Ассоциации Promo-LEX, Генеральная Прокуратура Молдовы сообщила что в период 1990-2009г., против лиц занимающих руководящие должности в самопровозглашенной п.м.р., нарушивших законодательство страны и права человека, было возбуждено 32 уголовных дела. 29 из них находятся в процессе уголовного расследования, а по 3 делам расследование было приостановлено с объявлением в розыск обвиняемых.

Также, в период 2005-2009г., от жителей левобережных районов Днестра поступило 456 жалоб, которые были зарегистрированы и переданы к рассмотрению согласно компетенции. Из них, 251 жалоб касаются реабилитации жертв политических репрессий; 99 жалоб против окончательных приговоров, вынесенные национальными судебными инстанциями Молдовы; 33 жалобы против приговоров вынесенные так называемыми судебными инстанциями само-провозглашенной п.м.р.; 32 жалобы про-

тив процессуальных актов так называемых правоохранительных органов само-провозглашенной п.м.р.; 14 жалоб против процессуальных актов органов уголовного преследования РМ; 10 жалоб касающиеся неисполнения судебных решений; 12 жалоб против действий сотрудников так называемых таможенных органов самопровозглашенной п.м.р. и 5 жалоб о нарушении конституционных прав.

Не смотря на то, что 22 июля 2005 года Парламент РМ принял Закон об основных положениях особого правового статуса населенных пунктов левобережья Днестра (Приднестровья), территориальные органы Прокуратуры в или для данного региона так и не были созданы, за исключением муниципалитетов Тигина и Дубоссарского района.

Судебные инстанции

Судебные инстанции осуществляют правосудие в целях защиты и реализации основных прав и свобод граждан и их объединений, а также предприятий, учреждений и организаций. Судебные инстанции создаются на основе принципа назначения судей. Любое лицо имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными судами в случае нарушения его прав, свобод и законных интересов. Все граждане РМ равны перед законом и судебной властью независимо от расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии, пола, взгляда, политической принадлежности, имущественного положения или социального происхождения, а также от других обстоятельств.

В соответствии с Законом о судостроительстве № 514-XIII от 6.07.1995, были созданы окружные (территориальные) судебные инстанции для муниципалитетов Тигина (Бендеры) и Тирасполь, а также Рыбницкого, Дубоссарского, Григориопольского и Слободзейского районов. Жители Каменского района прикреплены к Суду Рыбницы.

Создание территориальных судебных инстанций для приднестровского региона не обеспечивает не дискриминационный доступ граждан к судебным инстанциям. Более того, согласно официальной информации,⁹ Суд Каменки не был создан, а территориальные Суды Рыбница, Григориополь, Слободзия и Тирасполь не соответствуют законным критериям. Во-первых, они не имеют отдельных помещений, располагаясь в помещениях по местонахождению других судебных инстанций (Резина, Кишинев и соответственно Штефан Водэ. Суд Тирасполя не располагает помещением, то есть, физически не существует). В то же время, число судей меньше¹⁰, чем предусмотрено Законом о судостроительстве.¹¹ Так, Апелляционная Палата Бендер имеет в своем составе 3 из 10 судей, Суд Бендер 4 из 6, Суд Слободзия 1 из 5, Суд Григориополя 1 из 4, Суд Рыбницы 1 из 9, Суд Дубоссар 2 из 4, а для Суда Тирасполя

9 <http://csm.md/legislatia/nr.514-XIII.html>

10 http://www.dejure.md/library_upld/d175.txt

11 <http://csm.md/legislatia/nr.514-XIII.html>

не назначено ни одного судьи из 17, предусмотренных национальным законодательством. Исходя из этого, устанавливаем общий дефицит 43 судей необходимых для приднестровского региона РМ.

Суды второй инстанции, Кишиневская Апелляционная Палата осуществляют контроль законности актов, изданных Судами Григориополя, Дубоссар и Рыбницы, а Бендерская Апелляционная Палата, которая размещается в городе Кэушень, охватывает своей юрисдикцией территориальные Суды приднестровских районов Тигина, Тирасполь и Слободзея.

Расстояние, которое должен преодолеть человек, до местонахождения территориальной судебной инстанции отличается, но в большинстве своем не представляет проблемы, так как различается от ситуации лиц, проживающих в других регионах или населенных пунктах страны. Все же, отмечаем препятствия в том, что относится к свободному передвижению (присутствие многочисленных контрольных пунктов, проверка и регистрация лиц на некоторых из этих пунктов). Для других регионов Молдовы Апелляционные Палаты размещаются на расстояниях, меньших, чем для приднестровского региона (например, жители района Каменка должны ездить в Кишинев, в Кишиневскую Апелляционную Палату, что составляет порядка 200 км). Данный факт предполагает дополнительную нагрузку, в первую очередь финансовую.

Национальный механизм всеобъемлющий только для районов Дубоссары и Бендеры, где система полноценная (полиция, прокуратура, судебные инстанции). Для остальных районов приднестровского региона система неполномерная, есть только суды. Таким образом, государственные органы самоустранились от реализации уголовного аспекта.

С момента, как национальная правовая система не создала территориальные институты, необходимые для приднестровского региона, очевидно, что власти РМ не способны вот уже 17 лет защищать права и основные свободы человека в приднестровском регионе. Таким образом, именно такими делами могли бы заняться представители территориальных структур судов, прокуратуры и МВД. Укомплектование 43 вакантных должностей судей для приднестровского региона, создание территориальных прокуратур и комиссариатов полиции (Каменка, Рыбница, Григориополь, Слободзея и Тирасполь), причем и укомплектование территориальных Судов, Прокуратур и Комиссариатов Полиции штатом, необходимым оборудованием и инвентарем, стало бы первым шагом к жизнеспособному механизму по защите прав человека, включительно для обеспечения необходимого минимума гарантий для лиц, находящихся в приднестровском регионе.

В условиях, когда для приднестровского региона нет территориальных структур МВД и органов прокуратуры, а судебные инстанции не укомплектованы, считаем, что национальный механизм по защите конституционных прав на данной территории неэффективен и некачественен.

4. Свобода и личная неприкосновенность лиц в приднестровском регионе РМ.

Свобода и личная неприкосновенность лица нерушимы. Одновременно, они предполагают гарантии, предоставляемые лицам, лишенным свободы в целях отбывания наказания или расследования уголовного дела. Под гарантией основного права на свободу и личную неприкосновенность, следует понимать, что несоблюдение требований проверки законности и оснований для применения меры пресечения арест, представляет собой нарушение процессуальных норм, обеспечивающих справедливое решение по делу.

Под личной неприкосновенностью понимают состояние защиты жизненных интересов граждан (*жизни, здоровья, прав и свобод, чести и достоинства, личной неприкосновенности и неприкосновенности жилища*) от любой угрозы, а *личная безопасность* также может определяться, как состояние защиты жизненных интересов и других интересов человека от *преступных посягательств* и других *неправомерных действий* вследствие социальных конфликтов, стихийных бедствий и т.д. Термин „замороженный конфликт” относится к территориям, где разрешение вопросов сепаратизма было законсервировано или отложено. В данных регионах реализация свобод тем труднее, чем более она зависит от характера водворившегося режима. Если водворившийся режим не гарантирует ансамбля прав и обязанностей, то их реализация остается более неосуществимой. Под личной неприкосновенностью понимают право человека на правовую защиту со стороны государственных органов; право на защиту репутации и чести; право на свободу и безопасность, гарантии против незаконных арестов; право на судебную защиту, а также право на неприкосновенность жилища.

Не смотря на то, что режим остается незаконным и непризнанным международным сообществом, администрация де-факто „ПМР” добровольно и в одностороннем порядке взяла на себя обязательства признания и соблюдения международных документов в области прав человека. Так, в регионе формально была создана, как „законодательная” база, так и „система” необходимая для контроля де-факто соответствующей территории.

В условиях, в которых конституционные власти не обладают контролем над данной территорией, в отсутствии независимой прессы и местных организаций способных осуществлять мониторинг и/или продвигать права человека, в отсутствии свободного доступа представителей международного сообщества и гражданского общества Молдовы, состояние прав человека в ПМР остается тревожным. Оно не отличается сильно от атмосферы советского периода, когда реализация прав была практически невозможной против административной системы.

Надо отметить, что так называемое законодательство “ПМР” отчасти воспроизводит законодательство Российской Федерации, имея в виду факт, что самопровозглашенные лидеры этого региона пытаются привести за-

конодательство региона к законодательству Российской Федерации, в целях интегрирования региона в Федерацию. Формально конституция „ПМР” предусматривает, что никто не должен „подвергаться пыткам, жестокому, бесчеловечному либо унижающему его достоинство обращению и наказанию”. С другой стороны, Уголовный Кодекс, принятый этим же органом не содержит определения пыток, жестокого, бесчеловечного либо унижающего его достоинство обращения и наказания, как того требует Конвенция против пыток.

Вследствие своего визита в период 4-11 июля 2008 года в Молдову, включая приднестровский регион, Манфред Новак¹², Специальный Докладчик по пыткам и другим жестоким, бесчеловечным или унижающим достоинство обращения и наказаниям “выразил обеспокоенность уровнем насилия среди заключенных, обращением во время пребывания под арестом милиции “ПМР”. Он получил согласующиеся и правдоподобные жалобы на частые избиения и иные формы жестокого обращения и пытки, особенно во время допросов. Пытки заключаются в жестоких избиениях кулаками и резиновыми дубинками, включительно по почкам и пяткам, в применении электрошока, введением иглол под ногти. Заключенных помещают в переполненный металлический вагон с маленьким окошечком. Летом, уже через несколько минут, жара в вагоне становится невыносимой, а они должны оставаться там часами. Разные категории заключенных содержатся вместе во время их перевозки (взрослые, несовершеннолетние, больные, включительно туберкулезом открытой формы), что подвергает их риску заразиться данными болезнями”.

Соответствующая информация подтверждается высоким числом случаев инфицирования лиц, содержащихся под стражей, так называемых правоохранительных органов региона, СПИДом. По сведениям их число возросло с 6 человек в 1998 году до 168, инфицированных в 2008¹³ году. Налицо все предпосылки, чтобы утверждать, что большинство задержанных лиц были инфицированы в заключении. Положение о точном количестве больных туберкулезом не известно, но ситуация по данному разделу тревожна.

Система “правоохранительных органов” функционирует на базе статистики, система унаследованная с советских времен. Таким образом, для достижения „высоких” результатов, представители данной „системы” применяют различные методы и средства, посредством которых побуждают людей признавать свою вину. Например, в 2008¹⁴ году согласно „официальным” источникам региона, в Приднестровье было расследовано 2171 уголовное дело, по которым в 2075 случаях были вынесены приговоры. Только 9 уголовных дел было возвращено „прокурорам” для дополнительного расследования.

12 Специальный Докладчик ООН по пыткам и другим жестоким, бесчеловечным или унижающим достоинство обращения и наказаниям, Манфред Новак, и Специальный Докладчик по проблеме насилия в отношении женщин, Якин Эртурк, посетили Республику Молдова, включительно приднестровский регион Республики Молдова, в период 4-11 июля 2008 года.

13 смотри Таблицу 1

14 <http://www.pridnestrovie-daily.net/gazeta/articles/view.aspx?ArticleID=12624>

В то же время, надо отметить, что число лиц, находящихся в заключении, постоянно растет (с 2533 в 1998 году до 3487 в 2008 году).¹⁵

Региональное „законодательство” до сих пор предусматривает смертную казнь. Специальный Докладчик ООН выразил обеспокоенность тем, что многие нарушения прав человека проистекают из действующего „законодательства”, которое, например, требует содержать лиц, приговоренных к смертной казни и пожизненному заключению, в одиночной камере, предписывает суровые ограничения в том, что относится к их связи с внешним миром. Обязательное полностью одиночное содержание заключенных, приговоренных к смертной казни и лиц, приговоренных к пожизненному заключению, представляет собой бесчеловечное обращение.

Условия тюремного заключения в регионе явно не соответствуют минимальным международным нормам. Специальный Докладчик считает, что содержание заключенных в переполненных камерах без условий для сна, практически без дневного света и проветривания, 24 часа при искусственном свете, ограниченный доступ к питанию и ужасные санитарные условия, соответствует бесчеловечному обращению.

Опять же, согласно „официальной” информации, прослеживаем, что среднее число заключенных в регионе составляет 62,8 человека на 10 000 населения¹⁶, в то время, как средняя величина в государствах-членах Совета Европы составляет 10,5 заключенных.

Несмотря на то, что в регионе функционирует институт местного „омбудсмена”, он исполняет обязанности формально и в общем, это заметно из заявлений политического характера в поддержку сепаратистского режима. Вопреки принципам уполномоченный по правам человека региона не посещает места заключения в целях мониторинга, а большинство людей с которыми мы беседовали, выражают недоверие данному институту. Специальный Докладчик выразил серьезную озабоченность по поводу отсутствия механизмов подачи официальных жалоб в приднестровском регионе РМ: „институт омбудсмена”, а также другие местные инстанции рассматриваются, как абсолютно неэффективные, а возможность использования международных средств правовой защиты (таких, как жалобы в ЕСПЧ) менее известны. Кроме того, задержанные были практически единодушны в своей оценке того факта, что адвокаты не помогают, ни в судебном процессе, ни в защите от пыток”.

Аспекты использования национальных средств правовой защиты РМ не были учтены, в первую очередь потому, что общество и конституционные власти Молдовы игнорируют или отрицают свою причастность и ответственность за ситуацию права на свободу и личную неприкосновенность лиц, находящихся в тюремном заключении на приднестровской территории.

---

¹⁵ смотри Таблицу 1

¹⁶ смотри Таблицу 1

По нашему мнению, ситуация остается тревожной не только по причине роста цифр, а, в частности, в связи с безразличным отношением конституционных властей.

В целом, содержание под арестом в „ПМР” на заключение можно классифицировать как следствие действий следственных структур так называемых судебных инстанций и заключение, осуществленное военными структурами „ПМР”.

Большинство случаев лишения свободы – это следствие действий, так называемых следственных органов: милиции, служб министерства безопасности, таможенных служб. По данному разделу самым грубым моментом является передача граждан полицией непризнанной приднестровской милиции. Такая практика используется вследствие заключения соглашения между силовыми структурами двух берегов Днестра. Зачастую действия государственных правоохранительных органов ведут к нарушению права на личную свободу и неприкосновенность лица в случаях их сотрудничества с предполагаемыми „органами”, которые де-факто контролируют приднестровский регион. Мы имеем в виду конкретное сотрудничество органов полиции с милицией региона. За 17 лет политической неопределенности, гражданское общество зафиксировало многочисленное количество случаев, в которых государственные органы сотрудничали с милицией в целях выдачи лиц, подозреваемых в совершении преступлений, этим структурам.

Последний случай такого сотрудничества имел место 22 мая 2008 года, когда гражданин Республики Молдова, Ш.Б. был выдан молдавской полицией милиции Григориопольского района, так как Ш.Б. проходил у них по одному из уголовных дел в качестве подозреваемого.

Жертвами сотрудничества двух силовых структур недавно стали три сотрудника полиции комиссариата полиции Тигина. Так, 14 июля 2009 года, они по службе отправились в г. Тирасполь для задержания лица, в отношении которого был выдан ордер на арест. Полицейские при поддержке двух сотрудников приднестровской милиции задержали данного гражданина. Ему объяснили причины его задержания и необходимость проследовать для отбывания наказания.

На выезде из г. Тирасполя автомобиль, в котором ехали сотрудники полиции, был остановлен сотрудниками дорожной милиции. В этот же момент из другого транспортного средства вышли люди в масках, которые их задержали. В дальнейшем этим троим сообщили, что они были задержаны так называемым „министерством безопасности ПМР” (МГБ). Их обвинили в совершении преступления, классифицируемого, как похищение человека, за которое в соответствии с так называемым уголовным кодексом „ПМР” предусмотрено от 5 до 10 лет лишения свободы.

С нашей точки зрения все случаи преследований, задержаний и содержания под арестом подозреваемых лиц представителями Тираспольского режима,

представляют собой серьезную проблему для правовой национальной системы, так как являются нарушениями права на свободу и личную неприкосновенность.

Случаи заведомо незаконного ареста имеют место и в военных частях вооруженных сил „ПМР”. Это ситуация относится к призывникам приднестровского региона. Незаконные структуры Приднестровья практически „охотятся за молодыми людьми в возрасте от 18 до 27 лет” для их призыва в незаконные военизированные формирования.

Это несмотря на то, что Уголовный Кодекс РМ предусматривает наказание за участие граждан в незаконных военных формированиях. Одновременно, попытки молодых людей уклониться от срочной военной службы в „ПМР” зачастую в свою очередь „уголовно” преследуется Тираспольской администрацией. По причине бездействия властей, которые не создали необходимых территориальных структур, молодые люди не могут быть приняты на военный учет в РМ. Общая ситуация РМ о прохождении военной службы предусматривает существование альтернативной гражданской службы, которая отсутствует в регионе. Это представляет собой еще одну серьезную проблему, рассмотренную Ассоциацией Promo-LEX еще летом 2008 года,¹⁷ которая на данный момент так и не изменилась в лучшую сторону. В условиях анализа гарантий права на свободу и личную неприкосновенность напомним в данном контексте, что арест или задержание за отказ прохождения срочной военной или даже альтернативной службы представляет собой нарушение данного права. Существуют несколько такого рода прецедентов ЕСПЧ: Ранинен против Финляндии или Цирлис и Кулумпас против Греции.

5. Трудности и перспективы свободы и личной неприкосновенности в ПМР

Ассоциацией Promo-LEX были установлены следующие трудности в целях реализации права на свободу и личную неприкосновенность:

Концептуальные стратегические трудности. В большинстве своем органы, в которые обращаются жители региона, предпочитают искать причины, чтобы не рассматривать жалобы. Как правило, они ссылаются на заявление Государства (в момент ратификации Европейской Конвенции) о невозможности обеспечения соблюдения положений ЕКПС на территории, контролируемой Тираспольским режимом до окончательного разрешения проблемы. Одновременно, конституционные правоохранительные органы формально анализируют жалобы и выносят постановления об отказе в возбуждении уголовного дела по факту самоуправства, совершаемого представителями региональных властей.

¹⁷ <http://promolex.md/index.php?module=publications>

Иногда, правоохранительные органы приобщают или включают, накопленные материалы в уголовные дела, возбужденные ранее по преступлениям, совершенным в 1992 году, например, по факту „терроризма“. Обычно, как того требует закон, правоохранительные органы должны возбуждать уголовное дело и инициировать расследование по каждому, доведенному до их сведения, случаю, строго придерживаясь при этом всех процедурных требований. Часто жалобы, поданные лицами из приднестровского региона, направляются на рассмотрение в Министерство Реинтеграции, мотивируя это еще раз „отсутствием необходимых рычагов“ для урегулирования дела. Несомненно, Министерство Реинтеграции должно или может быть осведомлено, но с нашей точки зрения только в целях информирования.

Институциональные стратегические трудности. Отсутствие важного звена полиция-прокуратура для левобережных районов Днестра (за исключением Тигины и Дубоссар) создает препятствия и дискриминирующие условия для жителей региона. В то же время, даже если и были созданы суды практически для всех левобережных районов Днестра, они рассматривают (с соблюдением территориальной компетенции) только гражданские дела, практически не имея в списке, подлежащих рассмотрению дел, каких-либо уголовных дел.

Функциональные тактические трудности. Уступка некоторых важных позиций в переговорах привела к потере контроля над территорией. Приведем положение муниципия Бендеры, который в соответствии с Молдо-российским соглашением от 21 июля 1992 года должен контролироваться представителями конституционных властей и Тираспольскими структурами. Однако, на сегодня муниципий Бендеры практически полностью контролируется Тираспольским режимом, который каждый раз угрожает и досажда-ет представителям конституционных властей.

Ситуация в селе Коржова, Дубоссары, присутствие, незаконно установленных контрольных постов, ситуация фермеров из Дубоссарского района или школ с преподаванием на основе латинского алфавита, всего лишь малая часть случаев, в которые договорные стороны, то есть Кишинев и Москва, должны были давно вмешаться, чтобы обеспечить и гарантировать соблюдение Закона и прав. Однако, таинственным образом, они не требуют соблюдения Соглашения и практически ничего не предпринимают в данном контексте (за исключением некоторых заявлений). В таких ситуациях, население региона не имеет никаких гарантий и теряет веру в возможности конституционных властей исполнять свои обязательства и функции. Кроме того, сильно страдает имидж международных организаций и учреждений, которые не могут обеспечить применение и функционирование норм международного права.

Операциональные тактические трудности. Как было отмечено ранее, все же встречаются случаи возбуждения правоохранительными органами уголовных дел, однако, они расследуются поверхностно и, как правило,

уголовное следствие приостанавливается в связи с тем, что “ установление виновного не представляется возможным ”. Соответствующая причина формальная, так как в большинстве случаев следственным органам известен виновный, либо его имя сообщено им пострадавшими. Кроме того, мы практически не встречали случаев вмешательства властей, выдвижения обвинений, вызова в суд лиц, совершивших деяние, объявления в розыск и соответственно задержания за совершенные преступления. Наоборот, иногда складывается впечатление смены ролей. То есть, поведение так называемых правоохранительных органов Приднестровья характерно поведению конституционных органов, так как они уверенно действуют и применяют, установленные нормы и процедуры, в то время, как конституционные власти и органы находятся в нерешительности.

Успешные дела. Ассоциация Promo-LEX установила несколько случаев, кажущихся успешными, которые только частично были доведены до сведения общественности. Речь идет об освобождении (частичном) из заключения некоторых сотрудников полиции, задержанных в регионе за исполнение служебных обязанностей. Успех состоит в освобождении, собственно говоря, людей из незаконного заключения, а неуспех в том, что полицейским запрещена нормальная деятельность. Осуществление некоторых правовых действий на территории, полностью или частично контролируемой Тираспольским режимом, предполагает практически персональный риск сотрудников правоохранительных органов.

Перспективы

При сохранении статус-кво в регионе, власти должны оказывать повышенный интерес и внимание каждому делу, связанному с правом на свободу и личную неприкосновенность. Усилия, предпринимаемые властями, как на национальном, так и международном уровне, должны быть направлены и сконцентрированы на продвижение и защите этих человеческих ценностей. Во-первых, необходимо обеспечить создание и бесперебойное функционирование судов и территориальных структур Министерства Внутренних Дел и Прокуратуры. Сохранение текущей ситуации позволит практически всем преследуемым, задержанным, арестованным или осужденным в Приднестровье лицам, считать себя жертвами в соответствии с положениями статьи 5 ЕКПЧ.

Если в ближайшем будущем приднестровский регион будет интегрирован в правовое поле РМ, ситуация могла бы вернуться к нормальной, так как в данном контексте есть Закон от 22 июля 2005 года, который предусматривает установление необходимого механизма для нормализации ситуации. Необходимо отметить, что для того, чтобы этого добиться, власти должны каждый раз применять положения национального законодательства, интенсифицировать дипломатические усилия, и не ждать решений исключительно извне.

Даже в случае полного отделения региона (признания его другими государствами) проблемы, относящиеся к праву на свободу и личную неприкосновенность, не исчезнут для властей Республики Молдова, так как на данной территории останутся сотни тысяч граждан РМ с полными правами. А согласно конституционным положениям и международным документам, Государство обязано защищать права, свободы и интересы своих граждан, где бы они ни находились.

6. Заключение

Нами была поставлена задача посредством данного документа не пополнить список подобных изданий, а начать дискуссию о перспективах другого видения, о соблюдении прав человека на всей территории РМ. Мы считаем, что именно обеспечение и гарантирование соблюдения прав и основных свобод человека должны быть первым условием, наложенным на игроков, контролирующих регион, как де-юре, так и де-факто. Только обеспечение этого требования позволит и гарантирует видимые результаты в политическом процессе урегулирования приднестровского вопроса.

На европейском пространстве прилагаются постоянные усилия, направленные на улучшение прав человека путем двустороннего и многостороннего сотрудничества между государствами, путем создания и совершенствования систем контроля, мониторинга и эффективной защиты прав и основных свобод человека, путем выявления новых угроз и опасностей в области прав человека, а также воспитания людей в духе демократических ценностей, основанных на верховенстве права, достоинстве, правах и основных свободах человека.

В то же время, даже если приднестровский регион географически является европейским пространством, находясь «де-юре» под юрисдикцией Республики Молдова, «де-факто» Российской Федерации, на данной территории не гарантированы и не продвигаются основные права человека. Приднестровский регион, в частности его население, практически исключены из этого процесса.

После драматических событий 7 апреля 2009 года в Молдове, мы понимаем, насколько мало расстояние между демократией и диктатурой, или между порядком и хаосом. Как быстро и легко власти могут отклониться от правовых норм и официальных заявлений. Если это возможно в обществе и в среде, в которой власти обладают легитимным контролем и властью, где есть национальный механизм, созданный при поддержке многочисленных международных структур и организаций, и находящимся под их наблюдением, то невозможно себе представить какова ситуация на территориях, контролируемых незаконными режимами. Режим, захвативший путем вооруженного насилия и удерживающий контроль над неким пространством, лишая население любых элементов гражданского участия и вовлечения или

аспектов демократического воспитания, по определению не может обеспечить, гарантировать и продвигать основные права человека.

В рамках нескольких визитов, осуществленных представителями международных структур в приднестровский регион, констатированы серьезные проблемы. Благодаря Докладам Миссий ООН мы смогли, в значительной степени, подтвердить определенные аспекты и информацию, поступающую к нам от жителей региона и пострадавших от нарушений в Приднестровье. Эта тенденция опасна, так как население Республики Молдова, в частности, жители приднестровского региона теряют веру в способность и роль международных структур, присутствующих в данных районах, с точки зрения выявления политических решений и способствования установления минимальных норм и стандартов защиты прав человека на территориях «замороженных конфликтов».

Незаконные администрации, непризнанные международным сообществом, которые действуют на основе законодательства, конституционно неконтролируемого, и без уважения достоинства, прав и свобод человека, работа, которых не является предметом рассмотрения независимого гражданского общества, по существу не в состоянии достичь конституционных решений и/или соответствующих Европейской Конвенции. Риск злоупотреблений в такой системе слишком велик, чтобы говорить о законности решений, вынесенных «судебными» инстанциями Приднестровья.

Любой человек, виновный или невиновный, привлеченный к ответственности на этой территории, может подать жалобу на нарушение права на справедливое судебное разбирательство, по той простой причине, что здесь отсутствует эффективный и независимый контроль над администрацией, которая как мы заметили, не подпадают под действие правил и правовых норм. Судебные решения, в частности, связанные с лишением свободы людей, являются незаконными и должны быть сразу же объявлены в качестве таковых конституционными властями. Тем не менее, у нас обратная ситуация, так как нами были приведены примеры, демонстрирующие причастность конституционных правоохранительных органов к нарушению прав человека Тираспольским режимом, путем сотрудничества с незаконными структурами и выдачи лиц, которые должны подвергнуться задержанию. Возникает логический и крайне тревожный вопрос с точки зрения права на личную неприкосновенность: на основании, каких следственных действий и решений граждане передаются неконституционным структурам?

Трудно предсказать, правильный ответ на этот вопрос. С высоких трибун официальные лица, власти заявляют, что права человека нерушимы, и что прикладываются постоянные усилия для их защиты. Между тем, государственные лица проявляют безразличие, непрофессионализм или правовой нигилизм, игнорируя позитивные обязательства государства, взятые на себя на международном уровне.

Табел 1

Количество спецконтингента, содержащегося в учреждениях всех типов (1998 - 2008)¹⁸

Год	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Общее количество спецконт. в учреждениях ГСИН в том числе СИЗО	2533	3066	3279	3098	3387	3131	3252	3231	3204	3129	3487
Количество подследственных и подсудимых в СИЗО	502	536	586	580	660	723	747	652	655	671	646
Относительное кол-во спецконтингента на 10 000 населения	42,2	51,1	54,6	51,6	56,4	52,2	58,5	58,1	57,6	56,3	62,8
Количество несовершеннолетних	130	140	103	143	110	135	221	196	188	118	128
Количество женщин	121	141	186	124	130	118	141	179	215	224	209
ВИЧ инфицированные и большие СПИД	6	14	27	19	17	27	110	138	147	146	168
Процент ВИЧ инфицированных и больших СПИДом к общему количеству спецконтингента	0,23	0,45	0,82	0,61	0,50	0,86	4,24	4,27	4,58	4,66	4,8

18 <http://guinpmr.narod.ru/index.htm>

**Свобода и личная неприкосновенность лиц в
Чечне в период вооруженных конфликтов
(1994-1996; 1999 -2009)**

ОГЛАВЛЕНИЕ

I. Введение	125
a. Вооруженные Конфликты	125
Гражданская война 1994-1996	125
Вторая Чеченская война 1999 – 2009	127
II. Сущность права на свободу и личную неприкосновенность в Чечне	129
a. Применимые нормы международного права	129
b. Применимые внутренние правовые рамки	131
c. Тайные места содержания под стражей против Права на свободу и личную неприкосновенность	135
d. Расследования по исчезновениям и произвольному лишению свободы	138
e. Обзор решений по Чечне, вынесенных Европейским Судом	139
f. Реализация решений Европейского Суда	141
III. Заключение	144

I. ВВЕДЕНИЕ

Данный отчет основан на информации, собранной автором данного исследования на Северном Кавказе во время своей работы в регионе, и публичной информации, предоставленной организациями по правам человека, действующими в регионе Северного Кавказа: Amnesty International, Human Rights Watch, Memorial Human Rights Center и Stichting Russian Justice Initiative, руководствуется решениями Европейского Суда по Правам Человека и многими другими отчетами, докладами и рекомендациями, опубликованными международным сообществом в отношении ситуации в области прав человека в Чечне

Это исследование направлено на анализ правовой и фактической ситуации, в которой население Чечни могло реализовать свое право на свободу и личную неприкосновенность в ходе вооруженного конфликта, который длился десять лет. Оно будет содержать обоснования, выдвинутые администрацией Ельцина и Путина, для военного вмешательства в дела Чечни, которое завершилась многочисленными

нарушениями международного гуманитарного права и прав человека. Явное пренебрежение к правам человека обеими сторонами в вооруженном конфликте привело к более, чем сотне обвинительных приговоров, вынесенных Европейским Судом, и миллионам евро, выплаченных в качестве компенсаций.

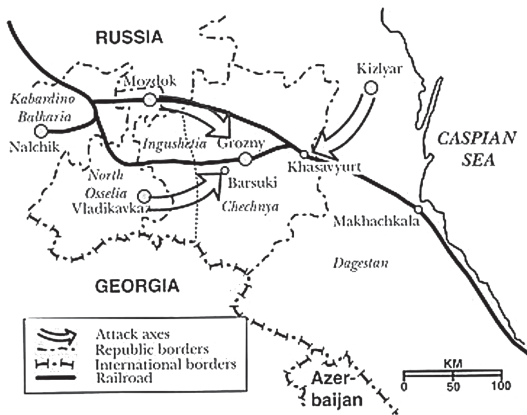
а. Вооруженные конфликты

Гражданская война 1994-1996

Обоснование Кремля - «восстановление конституционного порядка»

Чеченская Республика, входящая в состав Российской Федерации на Северном Кавказе, объявила себя независимой от Российской Федерации в 1991 году под руководством Джохара Дудаева, бывшего летчика советской стратегической авиации (Дальней Авиации), который управлял ядерными бомбардировщиками на протяжении многих лет. Декларация о полной независимости Чечни, принятая в 1993 году правительством Дудаева, привела к гражданской войне. Несколько вооруженных оппозиционных групп, получающих финансовую и военную поддержку со стороны Российских правительственных учреждений, стремятся к свержению президента Дудаева.

В августе 1994 года они подвергают бомбардировке телефонную станцию и линию железной дороги Москва-Баку. Правительство Дудаева вводит чрезвычайное положение, а в сентябре 1994 года военное положение. Ограничения включают в себя комендантский час, ограничения на выезд и въезд в республику, а также ограничения на передвижение по дорогам в некоторых районах.

Борис Ельцин, на тот момент президент Российской Федерации, принимает решение о вторжении в Чечню и отправке трех дивизий российских бронетанковых войск, пророссийской чеченской пехоты и войск внутренней безопасности, включая подразделения из состава регулярных вооруженных сил – это произошло 10-11 декабря 1994 года. Задача состояла в быстрой победе, которая

должна была привести к примирению и восстановлению пророссийского правительства.¹ Результат, однако, вылился в ряд затяжных военных операций, которые плохо управлялись русскими и усложнялись традиционно яростными партизанскими действиями чеченских сепаратистов. Российские военные самолеты подвергли бомбардировке военные и гражданские объекты в Грозном, столице республики. Помимо большого числа раненых и убитых² гражданских лиц, было уничтожено большинство жилых и общественных зданий в Грозном, в том числе больницы и детские дома.

После почти 2 лет борьбы было достигнуто мирное соглашение.³ Несмотря на то, что Россия в соглашении не признала Чечню, как полностью независимое государство, она также не принудила чеченцев отступить от своих претензий на суверенитет - документ обогнул этот ключевой вопрос. На международном уровне это рассматривается, как признание поражения России, как и при условии, что российские войска покинут Чечню и что Москва компенсирует чеченцам экономический ущерб, нанесенный в результате войны. Одним словом, оставив вопрос о правовой стороне суверенитета, соглашение практически признало, что Чечня *де-факто* стала независимой от Москвы. Очевидно, что Россия проиграла первую чеченскую войну с де-

1 Смотри Майкл Спектер, "Russian Forces Move Into Rebel Region," *Нью-Йорк Таймс онлайн выпуск*, 12 декабря 1994;
 2 Запись середины 1995 года, Пол Гобл утверждает, что на тот момент "минимум 40,000 человек в регионе" были убиты Российскими войсками. Он, также отмечает, что "Возможно 12,000 погибших были этническими русскими, которые погибли во время российского нападения на город Грозный". "The Costs for Moscow of Its War in Chechnya are High and Continuing," *Prism* том 1, выпуск 8, 23 июня 1995, опубликовано в онлайн-режиме Фондом Джеймстаун на сайте www.jamestown.org;
 3 Смотри Алессандра Стэнли, "Ельцин подписал мирный договор с Чечней," *Нью-Йорк Таймс онлайн выпуск*, 13 мая 1997;

сятками тысяч погибших мирных жителей и более 500 000 внутренних перемещенных лиц после начала конфликта.

21-22 апреля 1996 года Президент Джохар Дудаев был смертельно ранен в голову осколком снаряда, выпущенного российским самолетом. В январе 1997 года начальник штаба вооруженных сил Чечни, Аслан Масхадов, был избран президентом, присутствующие на выборах международные наблюдатели охарактеризовали их «свободными и справедливыми». В мае того же года между Масхадовым и Российским Президентом Борисом Ельциным был подписан мирный договор. Однако, по причине разорения, вызванного войной, отсутствия обещанной российской военной репарации, внешнего вмешательства исламских радикалов, роста преступности и соперничества между чеченскими кланами, ситуация в Чечне переросла в хаос, который Масхадов был не в состоянии контролировать.

Вторая Чеченская война 1999 – 2009

Обоснование Кремля - «контртеррористическая операция»

В августе 1999 года Басаев⁴ возглавил крупные силы боевиков-исламистов при вторжении в Дагестан. Его цель заключалась в оказании помощи местным исламистам в создании независимого Дагестана, который затем будет объединен с Чечней в более крупное образование. Усилия провалились, однако, данное вторжение было воспринято Москвой очень серьезно, масштабность вторжения Басаева, казалось бы, подтверждала, что де-факто независимая Чечня представляет основную угрозу для безопасности России.

В сентябре 1999 года Россия начала бомбить объекты в Чечне, а вскоре последовало и наземное вторжение в Чечню. Вначале, Россия обозначила свои намерения тем, что она лишь стремится занять часть Чечни к северу от реки Терек, но российские войска продолжали продвигаться на юг, а в ноябре уже обстреливали Грозный. Россия также сформировала промосковские чеченские военные силы, которые сыграли значительную роль в осаде. Массированные воздушные и артиллерийские обстрелы продолжались в течение декабря и января, большая часть города была сравнена с землей. Имел место массовый поток беженцев из Чечни, но российское правительство приложило мало усилий в целях предоставления им гуманитарной помощи.⁵ Сообщения о нарушениях со стороны России и общее осуждение российского вторжения, привели к значительной критике со стороны За-

---

4 Чеченскому полевому командиру Шамилю Басаеву не привыкать к насилию. В это беспокойное время на Северном Кавказе, Басаев принимает участие в боевых действиях в Абхазии в 1992-1993 годах, играет центральную роль в первой чеченской войне 1994-96, во вторжении в Дагестан в 1999 году и нынешнем конфликте в Чечне. Кроме того, получил подготовку в партизанской войне и тайных операциях, как в России, так и Афганистане. Нет никаких сомнений, что на сегодня Басаев является одним из наиболее опытных и опасных лиц "асимметричной войны" в мире. Часто говорят, что террорист-смертник на грузовике в Ираке перенял тактику Палестины или Аль-Каиды, но это был Басаев, который усовершенствовал процедуру в серии нападений на российские цели, которые начались в 2000 году. Сегодня Басаева объявляет себя в состоянии войны с российским „государственным терроризмом“, заявляя о намерениях геноцида со стороны Москвы.

5 См. Майкл Р. Гордон, "Trickle of Chechen Refugees Brave a Risky Escape Route," *Нью-Йорк Таймс* онлайн выпуск, 11 декабря 1999.

пада, в том числе к угрозам ограничить внешнюю помощь и предпринять другие меры для наказания России. Россия публично выразила свое недовольство западным вмешательством в чеченский вопрос,⁶ внешние усилия, в конечном счете, не способствовали улучшению условий для большинства чеченцев.

Россия понесла значительные потери в боях за Грозный и перестрелках, особенно беспощадных в тех, в которых изолированные российские подразделения попадали в засаду чеченских боевиков. От улицы к улице городская война продолжалась до декабря, а также и в новом году, но к середине января, обстоятельства, несомненно, сложились в пользу россиян, которые, полностью окружили город и перерезали чеченские пути материально-технического обеспечения. Страдая от сокращения продовольствия, боеприпасов и других предметов первой необходимости, чеченцы поняли, что они должны попытаться выйти из города, чтобы не допустить полного уничтожения своих сил.

В мае 2000 года Москва объявила, что она напрямую будет управлять Чечней и для контроля в регионе⁷ назначила муфтием, мусульманским духовным лицом Чечни Ахмада Кадырова. В марте 2003 года путем проведения в Чечне референдума была одобрена новая Конституция, однако очень серьезно поднимался вопрос о легитимности голосования и вполне вероятно, что имела место подтасовка результатов голосования.⁸ В мае 2004 года президент Кадыров был убит, новым президентом становится Алу Алханов, а сын Кадырова Рамзан назначается на должность первого заместителя премьер-министра. Рамзан Кадыров, глава проправительственной милиции, называемой „Кадыровцы“⁹, постепенно увеличивает свое влияние в республике и при значительной поддержке Москвы повышается до своей нынешней роли в качестве президента республики.¹⁰

---

6 Смотри Селестин Болен, "Russia Reacts Angriily Over Western Criticism in Chechnya," *Нью-Йорк Таймс* онлайн выпуск, 8 декабря 1999, и Эрик Экхольм, "A Bristling Yeltsin Reminds Clinton of Russia's A-Arms," там же, 10 декабря 1999.

7 Майкл Р. Гордон, "Putin Names Chechen Cleric to Rule Separatist Republic," *Нью-Йорк Таймс* онлайн выпуск, 13 июня 2000.

8 Смотри Лоуренс А. Юззелл, "Результаты референдума," *Чечня еженедельно*, том 4, выпуск 10, 27 марта 2003, опубликовано в онлайн-режиме на сайте www.jamestown.org.

9 Существуют многочисленные прецеденты и отчеты, обнародованные внутренними и международными организациями, свидетельствующие об активном участии Кадыровцев в организации и исполнении исчезновений населения Чечни;

10 Российская Политика в Чечне: "Чеченизация" превращается в "Кадыровизацию"? Эмиль Сулейманов (05/31/2006 издано CACI Analyst);

II. СУЩНОСТЬ ПРАВА НА СВОБОДУ И ЛИЧНУЮ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ В ЧЕЧНЕ

а. Применимые нормы международного права

Во время обеих войн имели место массовые нарушения международного гуманитарного права¹¹ и прав человека¹². Существует большое¹³ число международных конвенций и других соответствующих документов по правам человека. Что касается международного гуманитарного права, которое применяется к вооруженным конфликтам, то наиболее важными его документами являются четыре Женевские конвенции от 1949 года и два Дополнительных протокола к этим конвенциям. Только статья 3 общая для всех Женевских конвенций и Дополнительный протокол № 2 от 1977 года, который определяет принципы общей статьи 3, относится к внутренним конфликтам, таким, как российско-чеченский конфликт. Тем не менее, не может быть никаких сомнений, что Протокол № 2 применим к этому конфликту. Этот факт также был подтвержден решением Российского Конституционного Суда в июле 1995 года. Наконец, решением о создании Международного Уголовного Суда под эгидой ООН, Римский статут Международного Уголовного Суда.¹⁴ Этот статут четко определяет, что представляют собой самые серьезные преступления, вызывающие озабоченность международного сообщества, а именно: геноцид, преступления против человечности, военные преступления и преступление агрессии.

Широко признано, что в ходе конфликта, как федеральными силами, так и чеченскими боевиками были совершены серьезные нарушения прав человека.¹⁵ Дела, дошедшие до Европейского Суда отражают различные аспекты конфликта, в том числе использование федеральными силами бомбардировок и артиллерийских обстрелов (в частности, в 1999–2000 годах), широко распространенной тактики проведения широкомасштабных операций по "зачистке" (зачистка, включает в себя обыск от дома к дому), при

11 Международное гуманитарное право применяется только в отношении вооруженных конфликтов - международных или внутренних конфликтов. См. в частности, *Гуманитарная интервенция. Правовые и политические аспекты*. Копенгаген: Датский институт международных отношений, 1999, стр. 52;

12 Правовые нормы в области прав человека состоят из международных конвенций и деклараций, большинство из которых стали обычным международным правом, обязательным для всех государств и имеют общее применение;

13 Всеобщая декларация прав человека от 1948 г., Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказания за него от 1948 г., Международный пакт о гражданских и политических правах от 1966 г., Конвенция против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих человеческое достоинство видов обращения и наказания от 1984 г., Конвенция о статусе беженцев от 1951 года и Дополнительный протокол к ней от 1967 г., Конвенция о правах ребенка от 1989 года; в региональном, то есть европейском, контексте - после вступления России в Совет Европы в феврале 1996: Устав Совета Европы, Европейская конвенция по правам человека и дополнительные протоколы к ней, а также Европейская конвенция по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания от 1987 года. Помимо этих правовых документов есть также целый ряд, так называемых "политически обязательных" документов, в первую очередь разработанных в рамках СБСЕ - с 1994 года ОБСЕ. Это Хельсинский Заключительный акт (1975 г.), Венский Заключительный акт (1989 г.) и Парижская хартия (1990), а также Документы в области человеческого измерения, Копенгаген и Москва (1990 год и 1991 год). Кроме того, есть Кодекс поведения, касающийся военно-политических аспектов безопасности, подписанный в Будапеште менее чем за неделю до первой российско-чеченской войны.

14 См. <http://www.un.org/law/icc/statute>

15 См. например, Human Rights Watch, *Грязная война в Чечне: Насильственные исчезновения, Пытки и Казни*, (2001); Т. Сковацки и Г. Цитрони, *Борьба с насильственными исчезновениями и Конвенция ООН*, 2007 год, (Мартинус Нейхоф, 2007), стр. 64; Российская Федерация: *Где правосудие по отношению к „исчезнувшим“ в Чечне?*, (Amnesty International, июль 2007) EUR 46/026/2007.

которых во время таких якобы поисков боевиков было задержано или уничтожено большое число гражданских лиц, а также более целенаправленных операций, в которых лица были похищены из своих домов.

В первом решении, вынесенном Европейским судом по делу, проистекающему из чеченской войны, он признал, в общих чертах, что Россия имеет право реагировать на конфликтную ситуацию, заявив, что "[...] ситуация в Чечне в то время требовала исключительны мер со стороны государства, необходимых для восстановления контроля над Республикой, и для подавления незаконного вооруженного восстания"¹⁶. Однако, следует отметить, что Россия считает конфликт в Чечне "контртеррористической операцией" и в Чечне не объявлялось чрезвычайное или военное положение, и никаких ограничений в соответствии со статьей 15 ЕКПЧ не было введено. Поэтому, Европейский Суд считает, что эта военная операция (в том числе воздушные бомбардировки и артиллерийские обстрелы, как и в случае *Исаевой*) должна рассматривать „на обычном юридическом фоне“.¹⁷

В ситуации вооруженного конфликта, как в Чечне, как международное право прав человека, так и международное гуманитарное право применяются параллельно. С точки зрения международного гуманитарного права конфликт может быть охарактеризован, как немеждународный вооруженный конфликт.¹⁸ Очевидно, несклонный вникать в вопрос о взаимодополняемости права прав человека и гуманитарного права, Европейский Суд старательно избегает прямой ссылки на гуманитарное право в Чеченских случаях, несмотря на определенную уверенность, помещаемую в условия и принципы гуманитарного права, как, например, и заявители, и интервент Rights International, сделали в деле *Исаева, Юсупова и Базаева*. Уильям Абрешу утверждает, что при трактовании вооруженных конфликтов, как операций по обеспечению правопорядка, подход Суда „может оказаться, как более защитительным для потерпевших, так и политически более жизнеспособным, чем гуманитарное право“¹⁹. В любом случае следует признать, что в своей аргументации, как в этом случае, так и в деле *Исаевой*, Суд затронул концепты гуманитарного права, в том числе, необходимость проведения военных операций, таким образом, чтобы свести к минимуму случайные жертвы среди гражданского населения и необходимость запрета на неизбирательное использование оружия.²⁰

16 Исаева против России, решение Европейского Суда от 2005 года, §180;

17 там же, §191;

18 Заключение и рекомендации Комитета против пыток – Российская Федерация, CAT/C/RUS/CO/4 ноября 2006;

19 У. Абреш, Права человека в ходе внутренних вооруженных конфликтов: Европейский Суд по Правам Человека в Чечне (2005) Е.Ж.М.П. 741–767, 767.

20 Исаева, Юсупова и Базаева против России (2005) 41 Е.Н.Р.Р. 39 at [177], [195], [197] и [199]; Исаева (2005) 41 Е.Н.Р.Р. 38 at [176], [187], [189]–[191]. См. также Ерги против Турции (23818/94) 28 июля 1998. Для дальнейших комментариев по вопросам применения норм МГП и ММСП, смотри: Ф. Хэмпсон и И. Салама, Рабочий документ по вопросу о взаимосвязи между правом прав человека и гуманитарным правом, Комиссия по правам человека, Подкомиссия по поощрению и защите прав человека, E/CN.4/Sub.2/2005/14, 21 июня 2005; Ноам Лубелл "Проблемы применения права прав человека к вооруженным конфликтам", (декабрь 2005) том 87 Международный Журнал Красного Креста № 860, 737–754; С. Дроеге "взаимодействие между международным гуманитарным правом и международным правом прав человека в условиях вооруженных конфликтов", (лето 2007) том 40, журнал *Israel Law Review* № 2, стр. 310–355. Недавно, Билл Бауринг обратил внимание на тот факт, что МГП касается личной и уголовной ответственности, тогда как ММСП рассматривает ответственность государства, что, как он утверждает, является „жизненно важным отличии-

в. Применимые внутренние правовые рамки

Российское правительство назвало операцию, начатую в Чечне в сентябре 1999 года, как „контртеррористическая” операция, основываясь на Закон о борьбе с терроризмом, 1998 года и Закон об обороне, 1996 года. Данный термин определяется, как “специальные мероприятия, направленные на пресечение террористической акции, обеспечение безопасности физических лиц, обезвреживание террористов, а также на минимизацию последствий террористической акции”²¹. Контртеррористическая операция должна управляться оперативным штабом, возглавляемым представителем Федеральной Службы Безопасности (ФСБ) или Министерства Внутренних Дел, которые имеют право привлекать все необходимые силы „органов, которые принимают участие в борьбе с терроризмом”²². К ним относятся министерство обороны, внутренних дел, служба безопасности, и пока неназванные федеральные и местные органы исполнительной власти.²³

В ходе операции в Чечне, российское правительство развернуло войска Министерства Обороны, внутренние войска и войска специального назначения (ОМОН и СОБР) Министерства Внутренних Дел, спецназ Министерства Юстиции и войска ФСБ. Войска специального назначения были также названы «временной милицией», так как они были укомплектованы сотрудниками милиции, которые были отправлены в Чечню в течение ограниченного периода времени из различных регионов России. Регулярные управления милиции были укомплектованы сотрудниками чеченской милиции, многие из которых работали в прошлом в администрации Чечни, которые не принимали непосредственного участия в контртеррористических операциях. Эти управления милиции были слабыми структурами, также как и многие сотрудники чеченской милиции, у них не было ни оружия, ни доступа к транспортным средствам, ни другого оборудования.

Закон о борьбе с терроризмом наделил большими полномочиями контртеррористические подразделения, неоправданно ограничив права, закрепленные в Международном пакте о гражданских и политических правах (МПГПП)²⁴ и Европейской Конвенции по правам человека (ЕКПЧ),²⁵ в том числе право на свободу и личную неприкосновенность лиц,²⁶ право на неприкосновенность частной жизни, право на жилище, семью и переписку,²⁷

ем”: Б. Бауринг, *The Degradation of the International Legal Order? The Rehabilitation of Law and the Possibility of Politics*, (Routledge-Cavendish: 2008), стр. 304. Смотри также статьи McCarthy, и Dennis и Surena в этом выпуске E.H.R.L.R.

21 Федеральный Закон “О борьбе с терроризмом” от 25 июля 1998 года, Статья 3 (утратила силу в 2006).

22 там же, Статья 10.1

23 там же, Статьи 6 и 7

24 Советский Союз ратифицировал МПГПП 16 октября 1973. Россия, как государство-преемник Советского Союза, является государством-участником Пакта.

25 Российская Федерация ратифицировала ЕКПЧ 5 мая 1998.

26 Статья 9(1) МПГПП устанавливает, что “каждый человек имеет право на свободу и личную неприкосновенность. Никто не может быть подвергнут произвольному аресту или содержанию под стражей. Никто не должен быть лишен свободы иначе, как на таких основаниях и в соответствии с такой процедурой, которые установлены законом.” Статья 5(1) ЕКПЧ содержит такое же положение.

27 Статья 17(1) МПГПП устанавливает, что “никто не может подвергаться произвольному или незаконному вмешательству в его личную и семейную жизнь, произвольным или незаконным посягательствам на неприкосновенность его жилища или тайну его корреспонденции . . .” Статья 8(1) ЕКПЧ устанавливает, что “каждый имеет право на уважение его личной и семейной жизни, его жилища и его корреспонденции.”

право на свободу передвижения,²⁸ а также право на мирное пользование своим имуществом.²⁹ По контртеррористическому закону, должностные лица, участвующие в контртеррористических операциях были уполномочены осуществлять выборочную проверку по выявлению и задержанию на неопределенный срок лиц без надлежащих документов, удостоверяющих личность.³⁰ Они могли свободно входить в дома, обыскивать транспортные средства и осуществлять личный досмотр. Они могли ограничить или запретить передвижение лиц и транспортных средств.³¹ Они могли использовать любые средства связи и транспорта,³² принадлежащие частным лицам.³³

Как МПГПП, так и ЕКПЧ позволяют вмешательство в данные права лишь при строго определенных условиях.³⁴ В частности, статья 5 ЕКПЧ, дающая исчерпывающий список оснований для задержания или ареста, не включает в себя необходимость установления личности человека. Кроме того, закон о борьбе с терроризмом не обеспечил достаточных процессуальных гарантий против злоупотреблений. В нем не предусмотрены условия, при каких и в какой степени эти права могут быть сокращены. Кроме того, в законе ничего не говорится о надлежащей правовой процедуре, которая должна применяться в случае вмешательства в индивидуальные права. Военные, милиция и подразделения службы безопасности, проводящие операции в Чечне, обычно истолковывали данный законодательный пробел, что никаких процессуальных норм не следует придерживаться вообще. Наконец, закон, судя по всему, даже поощрял злоупотребление данными положениями, явно, предусматривающими, что контртеррористические подразделения освобождаются от ответственности за ущерб, „причиненный жизни, здоровью и имуществу террористов, а также другим охраняемым законом интересам“.³⁵

28 Статья 12(1) МПГПП устанавливает, что “каждому, кто законно находится на территории какого-либо государства, принадлежит, в пределах этой территории, право на свободное передвижение и свобода выбора местожительства.” Статья 2(1) Протокола № 4 ЕКПЧ содержит точно такие же положения.

29 Статья 1 Протокола № 1 ЕКПЧ устанавливает, что “каждое физическое или юридическое лицо имеет право на уважение своей собственности. Никто не может быть лишен своего имущества иначе как в интересах общества и на условиях, предусмотренных законом и общими принципами международного права.”

30 Федеральный Закон о борьбе с терроризмом, Статья 13(1.2).

31 там же, Статья 13(1.4-5).

32 там же, Статья 13(1.1).

33 там же, Статья 13(1.6-7).

34 Для любого вмешательства в право на свободу и личную неприкосновенность лица, как МПГПП, так и ЕКПЧ требуют, что как процедуры, так и основания для задержания или ареста должны быть предусмотрены законом. Для вмешательства в другие права, перечисленные, как МПГПП, так и ЕКПЧ также формулируется требование “необходимости” для такого ограничения. Например, статья 12(3) МПГПП устанавливает, что право на свободу передвижения и свободу выбора местожительства “не могут быть объектом никаких ограничений, кроме тех, которые предусмотрены законом, необходимы для охраны государственной безопасности, общественного порядка, здоровья или нравственности населения или прав и свобод других и совместимы с признаваемыми в настоящем Пакте другими правами.”

35 М. Тамаш Бан, Фредерик М. Сюрд, М. Питер Ван Дейк, «Объединенный отчет, содержащий анализ переписки между Генеральным Секретарем Совета Европы и Российской Федерацией в соответствии со статьей 52 Европейской Конвенции по Правам Человека, SG / Inf (2000) 24, 26 июня, 2000. Эксперты отметили, что «хотя Конвенция допускает вмешательство в эти права при строго определенных условиях, это не отражено в законе. Эти положения не являются специфическими и достаточно подробным, для того, чтобы обеспечить достаточные гарантии от любых злоупотреблений, достаточно сложно увидеть, какие эффективные средства правовой защиты гарантируются в случае чрезмерного применения закона и тот факт, что в законе не содержится никаких соразмерных требований, может привести к массовому вмешательству в эти права даже в обстоятельствах, где это не обоснованно. Кроме того, кажется, симптоматично, что этот закон не только умалчивает то, что касается ответственности антитеррористических подразделений за любые возможные злоупотребления своими полномочиями, а даже, кажется, поощряет их к необходимости переступить черту (в статье 21)».

В данных правовых рамках, российская контртеррористическая операция в Чечне была проведена с беспрецедентным произволом, который, в свою очередь, привел к массовым нарушениям прав человека. Российскими войсками были задержаны десятки тысяч людей, большинство из которых никогда не были официально признаны, не были зарегистрированы в качестве заключенных. Почти никто из этих задержанных не имел доступа к адвокату, многие из них содержались в неофициальных и временных центрах содержания. Российские войска свободно входили и обыскивали тысячи домов, часто опустошая их от ценных вещей, но официальных отчетов, признающих существование подавляющего большинства, такого рода обысков, нет. Именно в этой обстановке произвола и безнаказанности, "исчезновения" стали планомерной частью Российской операции в Чечне.

Десятки тысяч людей были задержаны в тот или иной период Российско-чеченского конфликта.³⁶ Министерство Внутренних Дел сообщило о задержании 853 человек на протяжении только января месяца 2001 года.³⁷ Большинство из этих людей были задержаны за то, что у них не было документов, удостоверяющих личность, или за то, что они находились в месте, в котором они не были официально зарегистрированы в качестве резидентов.³⁸ Многие другие были задержаны без видимых причин, их задержание никогда не регистрировалось официально прокуратурой. Данные Министерства Внутренних Дел не отражают людей, которые были задержаны военнослужащими, также проводившими многочисленные задержания. Подавляющее большинство задержанных лиц не были официально зарегистрированы Прокуратурой, Министерством Юстиции, Федеральной Службой Безопасности, как задержанные. Хотя многие из них содержались под стражей в течение многих недель и даже месяцев, большинство из них так и были отпущены без предъявления каких-либо обвинений, или попали под амнистию.³⁹ Во многих случаях, родственникам за их освобождение приходилось откупаться непомерными платежами. Многие из задержанных никогда не содержались в официальных местах содержания под стражей, таких, как изолятор временного содержания (ИВС), находящийся в ведении регулярной милиции, или следственный изолятор (СИЗО). Наоборот, многие из них содержались во временных местах содержания, таких как ямы в земле.

36 9 мая 2000 года Министерство Внутренних Дел сообщило, что 19 тысяч человек и 10 тысяч транспортных средств было проверено в Чечне в День Победы. "Войсками было проверено 19 тысяч человек," агентство ИТАР-ТАСС, 9 мая 2000 года. Цифры, опубликованные МВД в июне 2000 года, указывают, что 5500 человек было задержано в Чечне в течение первых пяти месяцев 2000 года. "5,500 задержали в Чечне в этом году," агентство ИТАР-ТАСС, 7 июня 2000 года.

37 "Подробная информация о деятельности Российского Министерства Внутренних Дел в Чечне в январе" Агентство Интерфакс, 1 февраля 2001 года.

38 Human Rights Watch, Добро пожаловать в ад: Принудительные аресты, задержания, пытки и вымогательства в Чечне (Нью-Йорк: Human Rights Watch, 2000).

39 Задержания, которые не зарегистрированы Прокуратурой или Министерством Юстиции, допускаются только в течение трех часов по российскому законодательству (Закон о милиции). Закон о борьбе с терроризмом, допускает задержание для целей идентификации в течение неограниченного периода времени. Таким образом, этот закон обеспечивает правовую основу для проведения неофициальных задержаний, хотя он не придает законную силу тайне, содержания под стражей.

В большинстве случаев „исчезновения“, подтвержденных документально организациями по правам человека, арестованное лицо, которое позже „исчезало“, видели в последний раз, содержащимся под стражей российскими войсками. Эти люди были задержаны или во время операций по зачистке, или на одном из многих контрольно-пропускных пунктов Чечни. В нескольких случаях задержанные были вывезены во время ночных рейдов, осуществляемых мужчинами в масках, говорящих по-русски, в ходе рейдов на рынках, или просто задерживались при посещении полицейского участка.

Родственники, которые ищут своих „исчезнувших“ членов семьи сталкивались с различными ответами военных, органов безопасности и правоохранительных органов. В некоторых случаях, они напрямую отрицали, что человек когда-либо арестовывался, или даже что зачистка или розыскная операция имели место. Это чаще всего происходит, когда у родственников нет никаких сведений о том, кто задерживал, либо потому, что сотрудники спецслужб были в масках во время зачисток или розыскной операции, либо потому, что было неясно какие органы власти, если таковые вообще имелись, санкционировали операцию. В других случаях, особенно когда родственники могли предоставить информацию о подразделении, проводившим задержку, должностные лица признавали изначальный арест, но утверждали, что «пропавшее» лицо было уже освобождено, переведено в другое место или под юрисдикции другого учреждения, или что они больше не были ответственны за его судьбу. В некоторых случаях чиновники предоставляли родственникам противоречащую информацию, заявляя в один день, что человек был освобожден, а на следующий, что он был доставлен на военную базу в Ханкале. В некоторых исключительных случаях, родственникам „пропавших“ удавалось получить полезную информацию от военных, милицейского командования или военнослужащих ниже рангом.

Военнослужащие и милиция часто проводили крупные операции по зачистке в чеченских селах или городах с целью захвата незаконного оружия и лиц, предположительно сотрудничающих с чеченскими боевиками. Как правило, в таких операциях ими задерживались десятки людей, многие из которых „пропали“ без вести.⁴⁰ Во время своих поездок в Ингушетию в ноябре 2000 года и марте 2001, Human Rights Watch собрала подробную информацию о двух таких зачистках: в селе Гехи в августе 2000 года и в селах Старые и Новые Атаги в январе 2001 года.⁴¹ По меньшей мере, три человека,

40 [...] В операциях по зачистке федеральные силы окружают целые села или городские районы и прочесывают дома. Зачастую, они занимаются грабежами в этом процессе. Задержанные лица, препровождаются в места содержания, где они подвергаются дознанию и регулярным избиениям и пыткам. Большинство из них, в конечном итоге, освобождают после того, как через несколько дней родственники вы платят за них выкуп. [...], смотри далее Human Rights Watch, "Сводка военных действий в Чечне Field Update on Chechnya," 22 января 2001; сайт "Мемориал", "Вооруженный конфликт в Чеченской Республике: хроника насилия," <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/N-Caucas/hronics/index.htm> (март 2001).

41 Human Rights Watch и ПЦ „Мемориал“ получили сообщения о других „исчезновениях“, которые имели место во время других крупных зачисток во второй половине 2000 года и первые месяцы 2001 года. В связи с частотой, с которой происходили крупномасштабные зачистки, Human Rights Watch не удалось в полной мере продемонстрировать злоупотребления, которые имели место при каждой из этих операций. Для получения информации об „исчезновениях“ и других нарушениях в ходе таких зачисток, смотри сайт ПЦ „Мемориал“, "Вооруженный конфликт в Чеченской Респу-

задержанных российскими военными во время зачистки в селе Гехи, впоследствии „пропали” и, по крайней мере, пять человек впоследствии „пропали” после задержания во время зачистки в селах Старые и Новые Атаги. Позднее, как в селе Гехи, так и в Новые Атаги, были найдены изуродованные тела некоторых задержанных. Поскольку это было характерно для крупных операций по зачистке, очевидно, что российские военные задерживали большое количество человек, видимо, наугад. Большинство из этих людей через несколько освобождались, часто после того, как их родственники предоставляли российским военным деньги, оружие или боеприпасы. Группы по правам человека собрали многочисленные достоверные сведения о пытках и жестоком обращении с людьми, которые были задержаны во время этих трех операций по зачистке.

„Исчезновение” людей, задержанных Российскими федеральными силами в Чечне, было названо основным кризисом прав человека на тот момент.⁴² Обнаруженные изуродованные тела некоторых из „пропавших” являются достаточным основанием для опасений, что они были подвергнуты пыткам и казнены. Поскольку уголовное расследование в отношении „пропавших” оставляло желать лучшего и было неэффективным, безнаказанность за подобные зверства оставила многие преступления безнаказанными. В своем отчете за 2005 год, „Хуже войны” Human Rights Watch назвала широко распространенные и систематические исчезновения - преступления против человечности.⁴³

с. Тайные места содержания под стражей против Права на свободу и личную неприкосновенность

Надо указать, что с начала контртеррористической операции на территории Чеченской Республики функционируют две параллельные системы мест содержания под стражей: официальные и неофициальные.

В конце 1999 года в помещении когда-то заброшенной колонии в селе Чернокозово был создан временный приемник-распределитель для задержанных бродяг.⁴⁴ Это учреждение, как и любое другое отделение милиции, находилось под полным контролем Министерства Внутренних Дел, это означало, что люди здесь могли содержаться без предъявления обвинения значительно дольше, чем в следственных изоляторах, контролируемых Министерством Юстиции. Лица, содержащиеся в Чернокозово, далеко не бродяги. Они были задержаны, как подозреваемые во время операций по зачистке, осуществляемых в жилых районах. По своей природе объект Чернокозово был незаконным местом содержания под стражей.

блике: хроника насилия,” <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/N-Caucas/hronics/index.htm> (март 2001).

42 Смотри отчет Human Rights Watch „Грязная война” в Чечне: Насильственные исчезновения, пытки и внесудебные расправы”, март 2001

43 “Хуже войны” Доклад Human Rights Watch, смотри <http://www.hrw.org/en/reports/2005/03/21/worse-war>

44 Приказ Российского министра МВД № 1077 от 22 декабря 1999, источник www.memo.ru

В конце 2000 года после многочисленных заявлений о пытках и жестоком обращении со стороны бывших заключенных и давления со стороны международного сообщества,⁴⁵ российские власти присвоили объекту Чернокозово статус следственного изолятора (СИЗО), что привело к улучшению условий содержания под стражей. Однако, это не остановило жестокого обращения с задержанными, практика передалась во временные отделы внутренних дел (ВОВД).

Два временных отдела внутренних дел, в частности, в Урус-Мартане и в Октябрьском районе Грозного (ВОВД Урус-Мартановского района и Октябрьского района города Грозного), приобрели широкую известность в 2000 – 2002, применяя на задержанных наиболее жестокие методы пыток. Люди исчезали в помещениях этих ВОВД. И снова, вместе с ростом давления со стороны групп по правам человека и международного сообщества прекратить жестокое обращение с заключенными, практика и палачи передаются властями другим незаконным местам содержания. Одно из таких мест находилось на военной базе в Ханкале, другое в ОРБ-2 (Оперативно-розыскное бюро № 2 в городе Грозном).

Незаконные места содержания были созданы с самого начала „контртеррористической операции“. Они находились в местах дислокации российских войск и специальных сил милиции Министерства Внутренних Дел. Задержанные в этих местах нигде не были зарегистрированы, ни как арестованные, ни как задержанные. Самым известным и страшным было место содержания на военной базе в Ханкале. Большинство задержанных лиц содержались здесь в ямах, автомобили или вагоны использовались для перевозки задержанных. В ряде случаев крупные российские ТВ каналы передавали репортажи журналистов о лицах, задержанных по подозрению в участии в незаконных вооруженных формированиях, и их транспортировке на военную базу в Ханкале, хотя в соответствии с уголовно-процессуальным законодательством все арестованные и задержанные должны были быть переданы Прокуратуре и ФСБ.

О существовании незаконных мест содержания на военной базе в Ханкале было известно и Прокуратуре, и Чеченской администрации, и даже Специальному Представителю Президента Российской Федерации по обеспечению прав и свобод человека. И все же они продолжают функционировать даже сегодня.

---

45 ЕКПП опубликовал отчет о своей поездке по Северному Кавказу в период с 26 февраля по 4 марта 2000 года, в котором приветствовал улучшение условий содержания под стражей, отметив при этом, что жестокое обращение в Чернокозово прекратилось в результате смены персонала. Комитет также призвал Российское Правительство расследовать все заявления о случаях жестокого обращения и незаконного содержания под стражей в ходе независимого расследования, как того требует Европейская Конвенция по предупреждению пыток. Более подробную информацию смотри в заявлении, сделанном 4 марта 2000 года г-ном Жденеком ХАЕК (Главой делегации) к заместителю министра юстиции г-ну Юрию КАЛИНИНУ, также можно найти здесь <http://www.cpt.coe.int/documents/rus/2000-04-03-eng.htm>. В ходе данного визита ЕКПП имела возможность посетить следующие места содержания – СИЗО № 1 в Грозном, СИЗО № 2, Чернокозово, ИВС станция Червленая, ИВС Наурский Районный Отдел Внутренних Дел, ИВС, Шалинский районный Отдел Внутренних Дел, ИВС, Временный Отдел Внутренний Дел Грозненско-сельского района (Толстой-Юрт), Бывшее место содержания - "Горячесточенское" под Толстой-Юртом По соображениям безопасности при посещении Грозного делегация не смогла посетить некоторые районы города.

В ходе многочисленных зачисток населенных пунктов в 2000-2002 годах на их окраинах создавались временные незаконные места содержания, называемые фильтрационными пунктами. Только правоохранительные органы, контролирующие операцию по зачистке, имели право создавать эти места заключения и фильтрационные пункты, которые обычно размещались в заброшенных близлежащих строениях.⁴⁶ Десятки и сотни задержанных лиц были доставлены туда правоохранительными органами (военными, милицией, ФСБ) для проведения индивидуального “досмотра”. Официально целью этих фильтрационных пунктов было содержание лиц, задержанных по подозрению в участии в незаконных вооруженных формированиях, и проведение дознания, затем задержанные должны быть, либо отпущены, либо переведены в иные пенитенциарные учреждения. Однако, так как операции по зачистке в 2000-2003 годах носили массовый характер, то огромное число задержанных лиц физически просто не могло быть размещено в изоляторах временного содержания (ИВС), поэтому задержанные не перевозились в ИВС. Их пытали, калечили, пытали током и они исчезали из этих незаконных мест временного содержания, называемых фильтрационными пунктами.

Ни один из этих фильтрационных пунктов не предусмотрен внутренним законодательством, что сделало их существование и использование незаконным.⁴⁷ Помимо временных фильтрационных пунктов, были и те, которые использовались на постоянной основе. Один из них, названный военными “Титаником”, размещался между двумя селами, Аллерой и Центорой. Из этого незаконного места содержания также исчезали люди.

С конца 2003 года число массовых зачисток в Чечне существенно сократилось, соответственно, большинство фильтрационных пунктов было закрыто. Задержанные и похищенные значительно реже доставляются на военную базу в Ханкале. Однако, вместо старых незаконных мест содержания, которые были закрыты, создаются новые. Захваченных лиц содержат в незаконных местах содержания в местах дислокации чеченских профедеральных силовых органов. В селе Центорой, где проживают Президент Чечни Рамзан Кадыров с семьей, действует одно из мест содержания задержанных, находящееся на содержании у Рамзана Кадырова⁴⁸. Это село и место содержания вызывают сильный страх у населения Чечни. Сегодня, тюрьма Кадырова

46 Например, в городе Аргун место содержания размещалось в заброшенном карьере, в селе Старые Атаги – в здании птицефабрики, в селе Чири-Юрт – на заброшенном цементном заводе;

47 Словосочетание «фильтрационный пункт», который использовали представители федеральных силовых структур в Чечне, присутствовал также в ответах из органов прокуратуры, но отсутствует в российском законодательстве. В 2005 году достоянием гласности стал текст «Наставления по планированию и подготовке сил и средств органов внутренних дел и внутренних войск МВД России к действиям при чрезвычайных обстоятельствах», - приложением № 1 к Приказу МВД России от 10 сентября 2002 г. № 870. Сам приказ имеет гриф «для служебного пользования», и нигде не публиковался. В «Наставлении...» предписывалось создавать ФП при проведении спецопераций. Обнародование секретного документа, предполагающего создавать не предусмотренные законом места содержания людей, вызвало скандал. В итоге приказом министра внутренних дел текст «Наставления...» был изменен, отсюда были исключены упоминания о ФП, но нет никакой гарантии, что это определение не используется в других внутренних документах МВД и ФСБ, недоступных общественности. Источник www.memo.ru

48 Доклад Дика Марти, июнь 2007 года о тайных задержаниях по визиту ЕКГП в Центорой, родное село Президента Чечни Рамзана Кадырова. См. док. 11302 от 11 июня 2007 “О секретных центрах содержания под стражей и перевозках заключенных в государствах-членах Совета Европы: второй доклад”;

в Центорой обладает такой же мрачной известностью, какая была у фильтрационного пункта на военной базе в Ханкале. Делегации Европейского Комитета по предупреждению пыток (ЕКПП) не разрешили посетить место содержания в Центорой, пока все задержанные не были выведены оттуда.

d. Расследования по Исчезновениям и Произвольному Лишению Свободы

Российские органы власти обязаны расследовать каждый случай принудительного исчезновения. Несмотря на то, что органами гражданской прокуратуры до 2000⁴⁹ года в отношении порядка тридцати четырех случаев было начато расследование, ни одно из «исчезнувших» лиц не было найдено при помощи официального следственного производства, и не одному человеку не было предъявлено обвинение в совершении преступления – принудительное «исчезновения»⁵⁰.

Власти не направили необходимых ресурсов на расследования и не уполномочили соответствующие учреждения для их проведения. Действительно, расследования обречены на провал, так как они вверены гражданской прокуратуре, юрисдикция которой не распространяется на военнослужащих.⁵¹ Военная прокуратура зачастую отказывается сотрудничать со следствием, например, разрешить допрос военнослужащих, однако, нет власти, готовой принудить военную прокуратуру к сотрудничеству или взять на себя ответственность за следствие. Гражданская прокуратура недостаточно укомплектована штатом, поздно начала расследования, а в некоторых случаях даже не в состоянии сделать основные шаги, такие как опрос, имеющих в распоряжении, свидетелей, легче прекратить расследование.⁵² Кроме того, родственники „пропавших” сталкиваются с проблемами доступа к гражданской прокуратуре, и практически непреодолимыми препятствиями для встречи с органами военной прокуратуры, часто среди следователей прокуратуры встречается небрежное отношение к „пропавшим”. Неоправданные задержки в открытии уголовного следствия лишь служат для дальнейшего создания угрозы жизни и здоровья „пропавших.”⁵³

49 Смотри "Доклад о деятельности Специального Представителя Президента Российской Федерации по обеспечению прав и свобод человека и гражданина в Чеченской Республике за 2000 год" Москва, декабрь 2000.

50 Такие инциденты расследуются, как похищение людей, в соответствии со статьей 126 Уголовного Кодекса РФ. Единственным исключением из этого правила стало обвинение Юрия Буданова, в настоящее время идет судебное разбирательство (на момент написания данного исследования) за похищение и убийство в марте 2000 года Хеды Кунгаевой. В отличие от других случаев, федеральные власти признали и расследовали ее похищение и убийство сразу же после совершения преступления, источник www.memo.ru

51 Военная прокуратура несет ответственность за расследование преступлений, совершенных лицами, проходящими службу в вооруженных силах Министерства Обороны, а также тех, кто служит в рядах вооруженных сил Министерства Внутренних Дел и Силах специального назначения. Преступления, совершаемые другими служащими Министерства Внутренних Дел (в том числе отряды особого назначения милиции (ОМОН)) находятся в ведении гражданской прокуратуры.

52 Следователями в Чечне, как правило, руководят временные прокуроры, направленные в Чечню из других регионов России. Частая смена штата органов прокуратуры в Чечне негативно сказывается на ведении следствия, многочисленными нарушениями.

53 В соответствии со статьей 109 УПК РСФСР, прокурор обязан возбудить уголовное дело в течение трех дней – десяти дней в исключительных случаях – после получения информации о совершении уголовного преступления, если существуют "достаточные основания" полагать, что информация верна. В соответствии со статьей 108 этого же Кодекса,

Наиболее разрушительным недостатком следственной процедуры гражданской прокуратуры является отсутствие полномочий принуждения к сотрудничеству военных, которые зачастую играют решающую роль в задержании, предшествующем «исчезновению». Военная прокуратура и военные должностные лица препятствуют расследованию, отказывая в доступе следователям, отказывая в допросе военнослужащих, по просьбе гражданских следователей. Когда уголовное расследование передается в военную прокуратуру, она регулярно возвращает эти дела гражданскому прокурору, заявляя, что «вовлечение военнослужащих не было подтверждено.» Во многих случаях, кажется, что такие утверждения не базировались на серьезном расследовании. Родственники, пропавших лиц, заявили в интервью для группы по правам человека, что гражданские прокуроры признают свою беспомощность в продвижении следствия, в связи с отсутствием юрисдикции в отношении действий военных лиц.⁵⁴

е. Обзор Решений по Чечне, вынесенных Европейским Судом

В период с февраля 2005 года (когда были опубликованы первые три решения по Чечне) по апрель 2009 года Европейский Суд вынес 100 решений по жалобам, поданным в период 2000-2007 годов. Большинство этих дел были связаны с событиями во время второго вооруженного конфликта 1999-2009 годов. Они в основном рассматриваются Первой Секцией Суда, который предоставляет им приоритетный статус.

Отдельные случаи свидетельствуют о массовых убийствах мирных жителей в Старопромысловском районе Грозного в январе 2000⁵⁵ года и в селе Новые Алды в феврале 2000⁵⁶ года, а также о принудительных исчезновениях из села Новые Атаги в июне 2002⁵⁷ года. Почти две трети заявителей это женщины, жены, сестры и дочери убитых и пропавших. В 79 случаях заявители были представлены неправительственными организациями: в основном Правовой Инициативой по России⁵⁸, а также обществом Мемориал в пар-

---

поводом к возбуждению уголовного дела являются, в частности, публикации в печати, письма от пострадавших, сообщения НПО.

- 54 А. Малюк, следователь, введший дело по «исчезновению» Ахдана Тамаева, сказал отцу Тамаева 2 марта 2001 года, что следствие не движется, потому что он, как гражданский следователь, не обладает полномочиями в отношении военной прокуратуры. Он сказал, что на самом деле военная прокуратура должна расследовать «исчезновение» Тамаева, но он не обладает полномочиями направить им дело, подробнее смотри интервью Human Rights Watch с Овхадом Тамаевым, Назрань, 3 марта 2001 года на www.hrw.org. Аналогичным образом, Леча Азиев сообщил Human Rights Watch, что следователь по делу его сыновей был бессилён, потому что он не имеет доступа на военную базу в Ханкале смотри интервью Human Rights Watch с Леча Азиевым, Назрань, 2 марта 2001 на www.hrw.org.
- 55 Гончарук против России (жалоба № 58643/00), решение от 4 октября, Гойгова против России (жалоба № 74240/01), решение от 4 октября 2007, Хашиев и Акаева против России (2005) 42 Е.Н.Р.Р. 20, Махаури против России (жалоба № 58701/00), решение от 4 октября 2007, Медов против России (жалоба № 1573/02), решение от 8 ноября 2007 и Тангиева против России (жалоба № 57935/00), решение от 29 ноября 2007. Смотри также: Human Rights Watch, Гражданские убийства в Старопромысловском районе Грозного, (февраль 2000).
- 56 Мусаева и другие против России (2007) 47 Е.Н.Р.Р. 25 (три объединенные жалобы). Смотри также: Human Rights Watch, 5 февраля: День кровавой бойни в селе Новые Алды, (июнь 2000) и «зачистка», поселок Новые Алды, 5 февраля 2000—Умышленные преступления против гражданских лиц, Мемореал, июль 2000.
- 57 Имакаева против России (2006) 47 Е.Н.Р.Р. 4 и Уцаева и другие против России (жалоба № 29133/03), решение от 29 мая 2008.
- 58 Смотри www.srji.org

тнерстве с Европейским Центром по Правам Человека в Лондоне.⁵⁹

Вопросы, которые чаще всего поднимаются в решениях Суда, это право на жизнь (статья 2): исчезновения, внесудебные казни, воздушные и/или артиллерийские обстрелы и смертельные перестрелки, запрет пыток и бесчеловечное или унижающее достоинство обращение (статья 3): жестокое обращение и пытки;⁶⁰ право на свободу и личную неприкосновенность (статья 5): задержания, которые не были зарегистрированы властями, и при этом они не были даже признаны⁶¹.

Два конкретных центра содержания под стражей, упоминаются в преобладающем числе случаев. Более чем в 35 случаях были доказательства того, что заключенные содержались на федеральной военной базе в Ханкале.⁶² Как в случае Ахмадова и Садулаева, так и в случае Лулуев, останки пропавших людей были впоследствии найдены в массовых захоронениях недалеко от базы Ханкала. Было также установлено, что некоторые из них содержались в незаконных „центрах предварительного содержания” в Чернокозово.⁶³ В случае Битиевой Суд особенно был обеспокоен отсутствием какого-либо официального юридического статуса Чернокозово.⁶⁴

В ряде случаев, видеозапись послужила доказательством нахождения людей в заключении, по крайней мере в некоторый момент.⁶⁵ Заявитель Базоркина основывалась на видеозапись, снятую журналистом для телекомпаний НТВ и Си-Эн-Эн, в которой её сына показали взятым под стражу военными, а также запись полковника Александра Баранова, который говорит: “Уведите его, к черту, прикончите его, дерьмо - вот и весь приказ. Уведите его, черт побери. Давай, давай, давай, делай, уведи его, прикончи...”⁶⁶

59 Смотри www.londonmet.ac.uk/ehrac и Мемориал/EHRAC в России —<http://ehracmos.memo.ru/>

60 Читаев и Читаев (2007) пар. 47 и Мусаев и другие против России (жалоба № 57941/00, 58699/00 и 60403/00), решение от 26 июля 2007.

61 Суд подтвердил принцип впервые установленный в турецких делах, что непризнанные задержания являются “полным отрицанием” гарантий статьи 5 и составляют “очень серьезное нарушение” её положений, см., например, *Чичек против Турции* (25704/94), 27 февраля 2001, [164] и *Лулуев и другие против России* (жалоба № 69480/01), решение от 9 ноября 2006 [122];

62 *Ахлядова против России* (жалоба № 32059/02), решение от 3 июля 2008, *Ахматова и Садулаева против России* (жалоба № 40464/02), решение от 10 мая 2007, *Атабаева* (жалоба № 26064/04), *Азиевы* (жалоба № 77626/01), *Исгоева и другие против России* (жалоба № 6844/02), решение от 26 июня 2008, *Капланова* (жалоба № 7653/02), *Хамла Исаева* (жалоба № 6846/02), *Лулуев* (жалоба № 69480/01), *Магомадов и Магомадов* (жалоба № 68004/01), *Медов против России* (жалоба № 1573/02), решение от 8 ноября 2007, *Мусаева против России* (жалоба № 12703/02), решение от 3 июля 2008, *Мусаев и другие* (жалоба № 57941/00, 58699/00 и 60403/00) и *Руслан Умаров против России* (жалоба № 12712/02), решение от 3 июля 2008.

63 *Базоркина против России* (2006) 46 E.H.R.R. 15, *Битиева и X* (жалоба № 57953/00 и 37392/03) и *Медов* (жалоба № 1573/02). Центр содержания в Чернокозово Human Rights Watch, *Добро пожаловать в ад: произвольные задержания, пытки и вымогательство в Чечне*, (октябрь 2000). ЕКПП обнаружил “четкую структуру жестокого обращения с задержанными” в Чернокозово (смотри заявление КПП, 4 марта 2000 года и 2001 Public Statement, fn.1). (октябрь 2000).

64 Суд считает “...немыслимым, что в государстве, подчиняющемся верховенству права, человек может быть лишен своей свободы в течение значительного периода времени не было ответственной власти, осуществляемой компетентным государственным учреждением. Эта ситуация содействует безнаказанности за все виды злоупотреблений и абсолютно противоречит обязанности властей нести ответственность за граждан, находящихся в их юрисдикции.” Смотри § 118, *Битиева и X против России* (жалоба № 57953/00 и 37392/03)

65 *Байсаева* (заявление № 74237/01).

66 *Базоркина* (2006) § 68. Российское Правительство представило Суду отчет экспертов, трех профессоров военных академий, которые заявили, что ни один из военнослужащих не могли посчитать, что Баранов отдает им приказ, из-за его содержания и ненадлежащей формы.

ф. Реализация решений Европейского Суда

Неправительственные организации, в частности, Демос⁶⁷, Правовая Инициатива по России и Европейский Адвокатский Центр по Правам Человека в партнерстве с Мемориал⁶⁸, заняты в переговорах с Российским Правительством и Комитетом Министров Совета Европы для обеспечения реализации решений Суда, сверх индивидуальных мер, требуемых для восстановления прав заявителей. Реализация общих мер, однако, столкнулась с несостоятельностью Российского Правительства в полной мере сотрудничать с Комитетом Министров Совета Европы.

Расследование случаев исчезновений и убийств, а также выявление и привлечение к ответственности виновных была одной из общих мер, которая должна была быть реализована Российским Правительством. Генеральная Прокуратура предоставили статистику об уголовном преследовании военнослужащих Российских Вооруженных Сил за преступления, совершенные против гражданского населения в Чечне. Однако, цифры касаются только случаев, расследуемых военной прокуратурой (то есть, тех случаев, когда Российские Вооруженные Силы признали свое участие).⁶⁹ Все другие случаи, когда участие офицеров установлено не было, иными словами, большинство случаев исчезновения, расследовались гражданскими прокурорами. Большинство дел на стадии следствия были прекращены прокуратурой и нет никакой информации о числе обвинительных приговоров в отношении виновных.

НПО „Мемориал” выразила озабоченность в отношении позиции Правительства не разглашать точную статистику по виновным. Организация считает, что это представляет собой явное нежелание сотрудничать с Комитетом Министров, а также явное нарушение Российским Правительством обязательств по статье 46 Конвенции, по реализации индивидуальных и общих мер для того, чтобы ликвидировать последствия нарушения Конвенции, как было установлено судом, и для предотвращения аналогичных, происходящих нарушений.⁷⁰

Особую обеспокоенность в связи с осуждением лиц, виновных в совершении преступлений против мирного населения Чечни, является *срок исковой давности*, предусмотренный Уголовным Кодексом Российской Федерации. Неправительственные организации по правам человека с обеспокоенно-

67 Смотри обзор их деятельности <http://www.demos-center.ru/projects/649C353/7124570>;

68 Для получения дополнительной информации об этой работе НПО по исполнению судебных решений см. <http://www.londonmet.ac.uk/research-units/hrsj/affiliated-centres/ehrac/ehrac-litigation/enforcement-of-other-echr-judgments.cfm> ;

69 В отчете ПЦ “Мемориал” за 2003 год “Обманчивое правосудие” говорится, что “... Правительство утверждает, что на момент подачи его замечаний 105 уголовных дел в отношении 139 обвиняемых было передано в военные трибуналы. В 2003 году эти цифры составляли 58 и 74 соответственно (согласно информации, представленной тогдашним заместителем Генерального прокурора г-ом Сергеем Фридинским тогдашнему депутату Государственной Думы г-ну Сергею Ковалеву). Таким образом, представляется, что в течение последних пяти лет следствие велось лишь по 47 новым уголовным делам в отношении 65 обвиняемых. Из этих дел лишь 11 касались преступления убийства (12 дел, завершённых в 2003 г., и 23 – в 2008 г.) Статистических данных в отношении исчезновений представлено не было.”. Смотри полный текст доклада здесь <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/chechen/d-d0603/eng/index.htm> ;

70 Смотри Раздел 3 “Приговоры военнослужащим, совершившим преступления против жителей Чеченской Республики”, отчет ПЦ “Мемориал” за 2003 год “Обманчивое правосудие”;

стью отмечают, что применение 15-го срока исковой давности, может означать, что существует потенциальный риск того, что виновные в совершении преступления, выступающего предметом обстоятельства дела в Европейском Суде, могут, таким образом, избежать ответственности. Говоря о вопиющих преступлениях, совершенных Российскими военными и силами безопасности в Чеченской Республике, гражданское общество предлагает пересмотреть срок исковой давности для обеспечения в этих случаях эффективного расследования.

Российское Правительство обосновывает *отказ в огласке документов уголовных дел по внутренним расследованиям* статьей 161 Уголовного Процессуального Кодекса Российской Федерации. Это, как уже было установлено, противоречит обязательствам Правительства по статье 38 Конвенции. Суд в нескольких случаях⁷¹ выносил решение, что “положения статьи 161 Уголовного Процессуального Кодекса...не исключают придание гласности документов предварительного расследования, а скорее излагает процедуру и пределы такого разглашения”.

Несмотря на четкую позицию суда по применению статьи 161, Правительство утверждает, что его подход является вполне обоснованным, аргументируя, в частности, что в тех случаях, когда разглашение противоречит нормам статьи 161, оно обеспечивает суд „информацией о расследовании, которой достаточно для рассмотрения индивидуальной жалобы”. Однако следует напомнить, что Суд неоднократно обосновывал, что не государство-ответчик принимает решение о конкретном документе, затребованном Судом, имеет он отношение к делу или нет: оно обязано выполнить требование Суда.

Что касается прав потерпевших на доступ к материалам уголовного судопроизводства, то Российское Правительство ссылается на статью 42 Уголовного Процессуального Кодекса, заявляя, что защита, предоставляемая этим положением, удовлетворяет требованиям Конвенции. Вместе с тем, есть статья 42 (2) (12), которая препятствует потерпевшему получить доступ к материалам в рамках уголовного дела, если расследование еще не окончено или приостановлено. В одном из внутренних дел, положение было истолковано, как наделение следователя неограниченной свободой действий в предоставлении или отказе потерпевшему в доступе к материалам дела.⁷²

Оба эти толкования идут вразрез с процедурными обязательствами Правительства в соответствии со статьями 2, 3 и 13 Конвенции. Неправительственные организации стремятся добиться пересмотра, как статьи 42, так и статьи 161 Уголовного Процессуального Кодекса, в целях предотвращения

71 Среди многих других смотри Хашиев и Акаева против России, приведенные выше § 46; Имакаева против России, № 7615/02, 9.11.06, § 123; Магомадов и Магомадов против России (дес.), № 58752/00, 24 ноября 2005;

72 См. решение Урус-Мартановского районного суда Чеченской Республики по заявлению гр. Раисы Берсункаевой от 1 августа 2005 года. Когда гр. Берсункаева обратилась к следователю, который вел уголовное расследование, в котором она фигурировала, как пострадавшая, ей было отказано в доступе к материалам дела. Этот отказ был подтвержден 11 ноября 2005 года тем же районным судом, а 7 декабря 2005 года по апелляции в Верховный Суд Чеченской Республики;

того, чтобы эти положения не препятствовали праву заявителя на подачу индивидуальной жалобы в Европейский Суд, а также праву на эффективные средства правовой защиты перед национальными властями.

Крайне важно, чтобы правоохранительные и судебные органы имели доступ к русскому переводу решений Суда. *Опубликование и распространение решений* Суда, выданных в отношении Российской Федерации, должны быть доступны и являются частью судебной подготовки.⁷³

В последней Промежуточной Резолюции в отношении Российской Федерации, Комитет Министров Совета Европы,⁷⁴ изложил первичную ответственность государства за соблюдение прав Конвенции, у которого есть обязательство обеспечить *эффективные внутренние средства правовой защиты* в случае нарушений Конвенции. Отмечено, в частности, что обеспечение таких средств правовой защиты тем более окажет влияние в случае повторяющихся нарушений с тем, чтобы повысить возможность возмещения национальной юридической системой, рассматривающей реализацию более исчерпывающих и трудоемких реформ;

---

73 Переводы решений опубликованы в „Бюллетене Европейского Суда по Правам Человека“. Однако, следует отметить, что эти публикации не доступны в Интернете бесплатно и Правительство всего лишь *рекомендовало* судам низшей инстанции и судебным органам подписаться на него;

74 Смотри Промежуточную Резолюцию CM/Res DH(2009)43;

III. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Северокавказский регион, который включает, среди прочего, Чеченскую Республику, Ингушетию, Кабардино-Балкарию, Дагестан и Северную Осетию, уже давно страдает от нестабильности. Географически и исторически в этом регионе создана мозаика из различных этнических групп и кланов, что является постоянным источником напряженности. Многочисленные доклады международных и национальных НПО отметили большое количество нарушений прав человека и, прежде всего, климат безнаказанности, царящей в регионе: исчезновения, эффективно не расследуемые, систематическое применение пыток и запугивание жертв, принудительные исчезновения, похищения и произвольные аресты.

Хотя, в ситуации прав человека на Северном Кавказе на протяжении прошлого года (2009) были достигнуты положительные сдвиги, в частности, в Чеченской Республике, где произошло снижение некоторых видов серьезных нарушений прав человека, таких, как принудительные исчезновения, основная проблема безнаказанности за нарушения прав человека сохраняется. Кроме того, происходят изменения в структуре нарушений прав человека, происходящие на Северном Кавказе.

16 апреля 2009 года по требованию Российского Президента, Дмитрия Медведева, Национальный Антитеррористический Комитет завершил свою десятилетнюю „контртеррористическую операцию” против сепаратистских повстанцев в южной республике Чечня. Шаг, направленный „ на создание условий для дальнейшей нормализации ситуации” приветствовал и Президент Чечни Рамзан Кадыров, который на данный момент стал наиболее влиятельным человеком на Северном Кавказе. Это также означает, что больше не будет случайных проверок документов или ограничения в отношении права на свободу передвижения по территории Чечни.⁷⁵

Группы по правам человека приветствовали данную новость, а также заявили, что никакой нормализации ситуации в Чечне невозможно без полной отчетности о грубых нарушениях прав человека, совершаемых сотрудниками правоохранительных органов на протяжении последних 10 лет.⁷⁶ На сегодняшний день⁷⁷ Европейский Суд по Правам Человека вынес решения по более чем 100 делам, касающимся нарушений прав человека, совершенных в ходе вооруженного конфликта в Чечне. В большинстве из этих случаев Российское Правительство несет ответственность за смерть, пытки и принудительные исчезновения людей в Чечне, а также за непринятие мер по расследованию такого рода преступлений и сотрудничеству с Европейским Судом.

75 смотри <http://news.ntv.ru/156961/>; <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/8001495.stm>
<http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/16/russia-chechnya-anti-terrorism>

76 <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/news/no-progress-chechnya-without-accountability-20090417>

77 23 апреля 2009 года Суд вынес 100-ое решение против России в отношении нарушения прав человека в Чечне <http://www.memo.ru/2009/04/23/2304092.htm>;

**Собода и личная неприкосновенность лиц,
проживающих в зонах конфликта**

Ситуация в Грузии

ОГЛАВЛЕНИЕ

---

1. Вводная информация	147
2. Самачабло (Южная Осетия): 1990-1992	148
3. Абхазия: 1991 – 1994	149
4. Самачабло (Южная Осетия) и Абхазия: 1994- 2008	152
5. Этническая чистка грузин в результате Российского вторжения и оккупации 8 августа 2008 года	156
5.1. Самачабло (Южная Осетия)	157
5.2. Этническая чистка грузин вне Зоны конфликта Самачабло (Южная Осетия)	158
5.3. Абхазия и Кодорское ущелье	159
6. Нарушения прав человека по Докладам Международных Организаций	159
7. Российский контроль над фактическими сепаратистскими властями	161
8. Уничтожение, произвольное задержание и жестокое обращение с грузинским гражданским населением	161
9. Рекомендации	167

1. Вводная информация

В период советской власти старый грузинский регион “САМАЧАБЛО” был переименован в “Южно-Осетинскую Автономную Область” с городом Цхинвали в качестве административного центра, состоящую из четырех районов: Джава (северный), Цхинвали (центральный), Знаури (западный) и Ахалгори (восточный).

Южная Осетия расположена вдоль северной границы Грузии, в Кавказских горах, на границе с Северной Осетией и Российской Федерацией. Регион с юга, востока и запада, бесспорно, окружен грузинскими территориями. До августовского конфликта 2008 года население Южной Осетии состояло из этнических осетин и грузин и насчитывало около 70000 человек, порядка 20-30 процентов из которых были этническими грузинами. В столице Южной Осетии, Цхинвали, проживало порядка 30000 человек. Ряд деревень в Южной Осетии, в подавляющем большинстве, были населены этническими грузинами, в основном в трех ущельях: Диди Лиахви (непосредственно к северу от Цхинвали, в том числе Кехви, Курта, Земо Ачабети, Квемо Ачабети и Тамарашени); Патара Лиахви (к северо-востоку от Цхинвали, в том числе Эредви, Ванати, Белоти, Приси, Сацхенети, Ацрисхеви, Аргвици, Берула и Дисеви) и Фронское (к западу от Цхинвали, в том числе и Авневи, Нули и Тигва). Большая часть Ахалгорского района также преимущественно была населена грузинами. Исторически осетины являются переселенцами, осевшими на территории Грузии несколько веков назад¹.

Грузинская Демократическая Республика обрела независимость в 1918 году, до оккупации её Красной Армией в 1921 году. В 1922 году она была насильственно включена в состав Советского Союза, как номинально суверенная Грузинская Советская Социалистическая Республика.

В соответствии с Конституцией от 1922 года Грузинской Советской Социалистической Республики, в период советской власти, Южная Осетия была автономной областью или регионом Грузинской Советской Социалистической Республики. В соответствии с Конституцией Грузинской Советской Социалистической Республики от 1922 года Автономная Республика Абхазия имела статус федеративной единицы.

---

¹ Организация *Human Rights Watch*, статья *Up in Flames*; Нарушение гуманитарного права и жертвы среди гражданского населения в связи с конфликтом вокруг Южной Осетии, 23 января 2009 года. Доступно по ссылке - <http://www.hrw.org/en/reports/2009/01/22/flames-0>;

2. Самачабло (Южная Осетия): 1990-1992

Южная Осетия всегда стояла на первом месте по количеству смешанных браков в странах бывшего Советского Союза, более чем 50% семей были смешанного грузино-осетинского происхождения. Исторически осетины и грузины жили в мире, осетины принимали участие в жизни многонационального грузинского государства.

10 ноября 1989 года Собрание депутатов Советов Юго-Осетинской автономной области официально обратилось в Верховный Совет Грузии с просьбой о повышении статуса региона до «Автономной Республики». После отказа Верховного Совета Грузии 28 ноября 1990 года Собрание депутатов Советов Юго-Осетинской автономной области переименовал ее в «Советскую Республику Южная Осетия», и назначил выборы нового состава Верховного Совета, которые состоялись 9 декабря 1990 года. Несмотря на то, что 71% местного населения проголосовало на выборах, они подверглись бойкоту со стороны всего этнического грузинского населения Южной Осетии.

11 декабря 1990 года Верховный Совет Грузии объявил выборы от 9 декабря 1990 года незаконными (эту точку зрения разделяет и международное сообщество), аннулировал результаты, отменил статус Автономного региона Южная Осетия и упразднил собрание Советов депутатов.

После этих событий разгорелся ожесточенный конфликт. Российские советские войска были направлены на „поддержание порядка” в регионе. Верховный Совет Грузии выразил свой протест против вовлечения Москвы во внутренние дела Грузии и потребовал вывода Российских советских войск. Москва проигнорировала заявление Грузии, и 7 января 1991 года президент Горбачев издал Указ о выводе из Южной Осетии всех вооруженных формирований, за исключением войск СССР. Верховный Совет Грузии отклонил данное постановление, назвав его „грубым вмешательством во внутренние дела Грузии и посягательством на ее территориальную целостность”². На протяжении 1991 года, который совпал с провозглашением 9 апреля независимости Грузии, более 1000 человек были убиты в ходе боевых действий в Южной Осетии. За это время порядка 23000 этнических грузин были вынуждены бежать из Южной Осетии и поселиться в других районах Грузии. В ходе этого конфликта южноосетинские сепаратисты не располагали бы любым оружием, не имея они прямой военной поддержки со стороны Российской Федерации.

24 июня 1992 года формально военные действия были завершены подписанием Соглашения о принципах урегулирования грузино-осетинского конфликта (Сочинское Соглашение). По Сочинскому Соглашению, Смешанные Миротворческие Силы (СМС) были созданы в целях обеспечения контроля

2 Human Rights Watch, Кровавое пролитие на Кавказе: Нарушения гуманитарного права и прав человека в Грузино-Югоосетинском Конфликте, март 1992, available at <http://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia.923/georgia923full.pdf>).

над прекращением огня в Южной Осетии. СМС контролировались якобы нейтральными российскими миротворцами, чтобы согласовывать их действия с политикой Российской Федерации, поддерживать южноосетинских этнических сепаратистов в их стремлении к независимости от Грузии. Российское вторжение в Грузию в августе 2008г. отмечалось в официальном отчете следующим образом: «Российские миротворческие силы „предоставляли неадекватную защиту грузин в Южной Осетии”³.

3. Абхазия: 1991 - 1994

После распада СССР в декабре 1991 года абхазские сепаратисты под руководством Владислава Ардзинба попытались силой отделиться от Грузии. Этнический состав Абхазии в то время препятствовал достижению этой цели. Согласно переписи населения от 1989 года, проведенной Советским Союзом, население Абхазии составляло примерно 525100 человек, состоящее из следующих этнических групп: 45,7% грузины, 17,8% абхазы, 14,6% армяне, 14,2% русские, 2,8% греки, 2,2% украинцы и 0,1% белорусы, евреи и другие. Большинство абхазского населения 4,5 миллиона поддерживали грузинские государственные институты в Абхазии. Для решения этой демографической „проблемы”, сепаратисты создали параллельные институты, руководимые абхазским меньшинством, и подготовились к насильственному уничтожению грузинских и других этнических групп, преданных новому грузинскому государству. Это стремление изменить демографический состав Абхазии было возможно благодаря активной российской поддержке. Если бы менее 100 000 абхазов жили бы в регионе, абхазские сепаратисты не смогли бы выдворить 240 000 человек сильного грузинского большинства и устранить грузинские государственные власти в Абхазии без такой внешней поддержки.

Самопровозглашенный Абхазский Верховный Совет объявил о своем суверенитете 23 июля 1992 года. Абхазские сепаратисты обрели поддержку российских войск, расположенных на военных базах, дислоцированных на территории Грузии, в частности в Гудаутском районе, на границе с Россией для наступления на другие этнические группы, проживающие в Абхазии. Тот факт, что российские военнослужащие обеспечивали оружием и необходимыми продуктами абхазских сепаратистов, преобразовал конфликт из серии отдельных столкновений между этническими группами в крупный военный конфликт.

На основании официального отчета 1995 года, Абхазские силы перед началом военных действий располагали небольшим количеством оружия, в основном, стрелкового. Тяжёлым оружием Абхазия не располагала. Такое оружие, как тяжелая артиллерия, которое позже сыграло главную роль в

3 Human Rights Watch, Кровавое пролитие на Кавказе: Нарушения гуманитарного права и прав человека в Грузино-Югоосетинском Конфликте, март 1992.

войне, мало кто сомневается в данном факте, пришло из российских или советских источников.⁴

С 5 января 1993 года абхазские и российские вооруженные силы совместно осаждали и безуспешно пытались снова освободить Сухуми от грузинской национальной гвардии. Они столкнулись со значительными трудностями при захвате города, состоящего из этнически смешанного гражданского населения: примерно 120 000 человек, из которых 41,5% составляли грузины и только 2,5% - абхазы. 20 февраля 1993 года Министерство Обороны России направило истребитель-бомбардировщик СУ-25 для атаки Сухуми. После изначального отрицания воздушной атаки, а затем, обвинив в этом грузин, министр обороны Павел Грачев все же признал атаку со стороны России, но заявил, что это „имело место в ответ на грузинский обстрел территорий рядом с селом Эшера, Российским Центром Оборонных Исследований и военной базой, расположенной недалеко от реки Гумиста”. В другом инциденте 19 марта 1993 года грузинские войска сбили российский истребитель-бомбардировщик СУ-27. Военный наблюдатель ООН отметил, что «и сбитый самолет, и погибший пилот указывали на тот факт, что это был усовершенствованный самолет. Грузины заявили, что это так и было, и что по документам это был майор российских воздушных сил».

В отличие от военных действий в течение 1992 года, в официальном независимом отчете было отмечено, что:

„Роль российских лиц в конфликте стала более выраженной в течение первых шести месяцев 1993 года. Это было именно в то время, когда злоупотребление правами человека и нарушения законов войны, отнесенные к тяжелому оружию, получаемому из российских источников, стали более серьезными. В ряде случаев российские военные принимали непосредственное участие в боевых действиях, и, возможно, предоставляли материально-техническую поддержку Абхазии”.⁵

Российское участие в боевых действиях не ограничивалось воздушными бомбардировками. В том же отчете делается вывод:

«Воздушные атаки на Сухуми были доказанными случаями того, что российские силы оказывали помощь Абхазии». Но были и другие случаи, в которых явно прослеживается российская помощь в материально-техническом обеспечении и поддержке конфликта. Вполне вероятно, что, например, российские войска оказывали обширное военное содействие абхазским боевикам во время высадки с моря при попытке вернуть Сухуми... По крайней мере, несколько единиц тяжелого оружия, транспорта и топливо поставлялись российскими силами.

4 Доклад Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, 'Грузия/Абхазия: Нарушения законов ведения войны и роль России в конфликте', март 1995, том 7, № 7, стр. 18, 37.

5 Доклад Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, 'Грузия/Абхазия: Нарушения законов ведения войны и роль России в конфликте', март 1995, том 7, № 7, стр. 37.

После нескольких месяцев нахождения сторон в тупиковом положении, 27 июля 1993 года, Российская Федерация выступила посредником в подписании соглашения о прекращении огня, согласно которому грузинские силы выводят свое тяжелое оружие из Сухуми.

После того, как грузинские войска были большей частью выведены, 16 сентября 1993 года абхазские повстанцы, казаки и северно-кавказские наемники, вместе с российскими вооруженными силами, односторонне расторгли соглашение о прекращении огня и возобновили артиллерийский обстрел и воздушные бомбардировки гражданского населения.

Атаки на этнических грузин прекратились к концу 1993 года, когда большинство этнических грузин, кроме тех, кто проживал в районе Гали, покинули Абхазию.

Отчет о тех событиях представлен в Докладе Госдепартамента США о практике соблюдения Прав Человека за 1994 год:

«Абхазские сепаратистские силы совершали многочисленные злодеяния против грузинского гражданского населения, убивая женщин, детей и стариков, одних захватывали в заложники, других пытали.... Также они убили огромное число грузинского гражданского населения, которое осталось жить на абхазской территории...

Сепаратисты терроризировали большинство грузинского населения, хотя и другие национальности также пострадали.... Те, кто сбежал из Абхазии, делают крайне правдоподобные заявления о злодеяниях, включая убийство гражданского населения, несмотря на их возраст и пол. На трупах, вывезенных с абхазских территорий, обнаруживаются следы жестоких пыток».⁶

Российская Федерация сыграла важную роль в обеспечении победы абхазских сил. В отчете организации *Human Rights Watch* за 1995 год было отмечено, что:

«Конфликт в Абхазии был раздут из-за вовлечения России, выступающей на стороне Абхазии, особенно на начальной стадии войны. Хотя Россия подержала территориальную целостность Республики Грузия, российское вооружение попадало в Абхазию, российские самолеты бомбили гражданские цели на территориях, контролируемых Грузией, и российские военные суда, управляемые сторонниками Абхазии, могли обстреливать Сухуми, удерживаемый Грузией...».⁷

После заключения соглашения о прекращении огня 24 мая 1994 года, Грузии пришлось противостоять более чем четверти миллиона беженцев из Абхазии. Более 5 тысяч человек гражданского населения были убиты, такое же число пропали без вести, и считаются погибшими.

6 Государственный Департамент США, О практике соблюдения Прав Человека 1993, 31 января 1994.

7 Доклад Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, 'Грузия/Абхазия: Нарушения законов ведения войны и роль России в конфликте', март 1995, том 7, № 7, стр. 7.

4. Самачабло (Южная Осетия) и Абхазия: 1994- 2008

Понеся тяжелые потери, а также подвергшись принудительному выселению граждан из Абхазии и Южной Осетии (порядка 300 000), в первые годы после распада СССР у Грузии практически не оставалось вариантов, кроме, как пойти на соглашение с требованием России о вхождении в состав СНГ с целью положить конец конфликту. 24 июня 1992 года между грузинской и абхазской сторонами было подписано Сочинское соглашение. 1 декабря 1993 года был подписан Меморандум о понимании между Грузинской и Абхазской сторонами на переговорах в Женеве, а 9 декабря 1993 года Грузия стала официальным членом СНГ. За этим последовало прекращение военных действий.

14 мая 1994 года абхазские сепаратисты и Грузинское правительство подписали Московское соглашение о прекращении огня и разъединении сил. Это соглашение было одобрено „Решением глав государств СНГ” от 22 августа 1994 года, которое предусматривает мандат российских миротворцев СНГ «для содействия безопасному и достойному возвращению перемещенных лиц из зоны конфликта в места их прежнего постоянного проживания»⁸.

Вместо того, чтобы оказывать влияние на абхазских и южноосетинских сепаратистов, обеспечить возвращение внутренних перемещенных лиц, Российская Федерация проводит политику постепенной аннексии обоих регионов. Российская Федерация в одностороннем порядке предоставила гражданство более чем 90 % населению Южной Осетии и около 100 000 человек в Абхазии, ограниченное исключение составили этнические грузины в Гальском районе Абхазии, которые отказываются принимать российское подданство и подвергаются растущему давлению и угрозам, если не откажутся от своего грузинского гражданства. Российская Федерация уже давно утверждает, что она имеет право использовать силу для защиты своих „граждан” на территории Грузии, более того, российское правительство подтвердило данное утверждение в качестве оправдания своих действий 8 августа 2008 при вторжении в Грузию, заявив, что „Российская Федерация не оставит своих граждан и миротворцев в Южной Осетии на произвол судьбы и предпримет все необходимые меры для их защиты”.

Российская Федерация оказывает прямую финансовую помощь сепаратистским режимам в Абхазии и Южной Осетии путем субсидирования заработной платы в государственном секторе, инфраструктуры, коммунальных и транспортных услуг, а также других де-факто бюджетных расходов властей. Эти средства выделяются в нарушение Решению от 19 января 1996 года, принятому Советом Глав Государств СНГ о мерах по урегулированию конфликта в Абхазии, которое запрещает государствам-членам участие в экономических, транспортных и других операциях с абхазскими властями.

8 Решение Глав государств-участников СНГ об использовании Коллективных сил по поддержанию мира в зоне грузино-абхазского конфликта. 22 августа 1994.

Кроме того, при поощрении со стороны Российской Федерации, российские граждане инвестировали значительные средства в Южную Осетию и Абхазию на протяжении последних 15 лет, включая приобретение собственности, принадлежащей грузинским вынужденным переселенцам, вокруг Сухуми и других местах. Более того, российские компании осуществили ряд, обращающих на себя внимание, и неправомочных инвестиций в экономику Южной Осетии, включительно в некоторые свинцовые и цинковые рудники на периферии.

Также, Российская Федерация систематически пытается подорвать территориальную целостность Грузии путем принятия мер по признанию независимости „Республики Южная Осетия“, и обеспечить политическую поддержку сепаратистскому руководству Южной Осетии. Данные попытки относятся, по меньшей мере, к 6 марта 1993 года, когда Верховный Совет Северной Осетии, политическое подразделение Российской Федерации признал независимость „Республики Южная Осетия“. Кроме того, 22 марта 1993 года Верховный Совет самой Российской Федерации включил вопрос о признании „Республики Южная Осетия“ в свою официальную повестку дня.

Несмотря на эмбарго на поставки оружия, введенное Грузией, и признанное международным сообществом, Российская Федерация значительно увеличила военный арсенал сепаратистов на протяжении данного периода. Был отмечен впечатляющий рост военного оснащения, принадлежащего сепаратистскому режиму, транспортные средства, загруженные огнестрельным оружием, боеприпасами и техникой, постоянно пересекающие российско-грузинскую границу через Рокский тоннель (исключительный контроль над которым по-прежнему принадлежит Российской Федерации, несмотря на неоднократные просьбы Грузии о совместном контроле). Особенно активной в данном отношении была 58-ая армия Российской Федерации, дислоцирующаяся в Северной Осетии, которая периодически передавала большие объемы различных видов военной техники *де-факто* властям Южной Осетии. Кроме того, была сохранена военная база Гудаута в Абхазии, несмотря на решение Стамбульского Саммита 1999 года, которое обязало Россию расформировать базу к 2002 году. Эта база с тех пор так и используется в качестве платформы для подготовки и оснащения абхазских сепаратистских сил.

12 ноября 2006 года южноосетинские сепаратисты провели президентские выборы, на которых этнические осетины подавляющим большинством голосов проголосовали за Эдуарда Кокойты. В параллельных выборах, состоявшихся в тот же день в югоосетинских селах, не контролируемых сепаратистами, на президентских выборах большинством голосов в 80% победил Дмитрий Санакоев. Бывший югоосетинский сепаратист и премьер-министр в период с июля по декабрь 2001 года, когда он был уволен Кокойты, Санакоев создал «Союз национального спасения Южной Осетии» с платформой многонационального сотрудничества и экономического развития в ре-

гионе. В декабре 2006 года Санакоев создает свое правительство, а 10 мая 2007 года назначается президентом Грузии Саакашвили главой временной администрации Южной Осетии. Взгляды Санакоева в отношении многоэтнической Южной Осетии привели к столкновениям с Кокойты и угрозам в его адрес со стороны осетинских сепаратистов. Недавно, 3 июля 2008 года, на его кортеж было совершено нападение, в момент, когда его автомобиль перевозил сотрудников безопасности и подарвался на mine с дистанционным управлением.⁹

В соответствии с Законом „О создании благоприятных условий для мирного урегулирования конфликта на территории бывшей Юго-Осетинской Автономной Области,“ в мае 2007 года Парламентом Грузии была создана временная администрация. Территориальная юрисдикция Временной Администрации распространялась на всю территорию Южной Осетии, однако ей были подведомственны только те районы Южной Осетии, которые преимущественно были заселены этническими грузинами, и они остаются под контролем центрального грузинского правительства с 1992 года.

За это время грузинские силы восстановили контроль над районом вокруг Кодорского ущелья в Верхней Абхазии, в июле 2006 года. 27 сентября 2006 года, вопреки ярким протестам абхазских сепаратистов и России, здесь было открыто независимое, многоэтническое правительство, что позволило местному грузинскому населению впервые за последние 13 лет после захвата района сепаратистами, принять участие в выборах.

29 мая 2008 года Генеральная Ассамблея Организации Объединенных Наций приняла Резолюцию № 62/249, выразив глубокую озабоченность по поводу „демографических изменений в результате конфликта в Абхазии и Грузии и осудив любые попытки изменить существовавший до конфликта демографический состав Абхазии и Грузии”.

Резолюция:

Признает право на возвращение всех беженцев и внутренне перемещенных лиц, а также их потомков независимо от этнической принадлежности в Абхазию, Грузию;

Подчеркивает важность сохранения имущественных прав беженцев и внутренне перемещенных лиц из Абхазии, Грузии, включая жертв, перенесших «этническую чистку», и призывает все государства-члены не допускать приобретения лицами, находящимися под их юрисдикцией, любого имущества на территории Абхазии, Грузии в нарушение прав возвращающихся лиц; и подчеркивает настоятельную необходимость скорейшей разработки графика для обеспечения скорейшего добровольного возвращения всех беженцев и внутренне перемещенных лиц в свои дома в Абхазию, Грузию.

⁹ Статья, "Трое раненых при нападении на грузинский конвой в Ю. Осетии," Гражданская Грузия, 3 июля 2008, *доступно по адресу:* <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18674>.

Была также выражена обеспокоенность со стороны Генерального секретаря НАТО¹⁰, Госдепартамента США¹¹ страны, председательствующей в Европейском Союзе¹² Парламентской Ассамблеи Совета Европы¹³, Председателя Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе¹⁴ и Европейского Парламента¹⁵. 3 июля 2008 за месяц до вторжения России в Грузию, сепаратисты попытались убить Дмитрия Санакоева, главу Временной Администрации Южной Осетии. Бомба с дистанционным управлением взорвалась в тот момент, как кортеж г-на Санакоева проезжал мимо. Было ранено пятеро полицейских, сопровождающих г-на Санакоева. Г-н Санакоев, бывший сепаратист и министр обороны в сепаратистском правительстве, сложил оружие в 2006 году для содействия мирной реинтеграции региона с остальной страной в рамках устройства широкой автономии. Г-н Санакоев был избран путем демократических выборов и управляет до 50% территории региона.

15 июля 2008 года Российская Федерация начала крупномасштабные военные учения в непосредственной близости от северной границы Грузии. Российское Министерство Обороны заявило, что учения с участием более чем 8000 военнослужащих и 700 единиц боевой техники были направлены

-
- 10 16 апреля 2008 года Генеральный секретарь НАТО опубликовал заявление, выразив глубокую обеспокоенность «действиями России, предпринятыми для создания правовых связей с грузинскими регионами Абхазией и Южной Осетией. Союзники по НАТО на своем недавнем саммите в Бухаресте, вновь подтвердили свою поддержку территориальной целостности, независимости и суверенитета Грузии. Российские шаги подрывают этот суверенитет. Я настоятельно призываю Российскую Федерацию отменить эти меры, и призываю грузинские власти продолжать проявлять сдержанность», Заявление Генерального Секретаря НАТО по Абхазии и Южной Осетии, пресс-релиз (2008)056, 16 апреля 2008, доступно по адресу: <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-056e.html>
  - 11 Государственный Департамент США издал заявление для прессы 18 апреля 2008, которое гласит: «Мы глубоко озабочены тем, что Поручения Российского Президента от 16 апреля разрешают расширение контактов между российским правительством и сепаратистскими режимами в Абхазии и Южной Осетии, без согласия правительства Грузии. Данный шаг наносит ущерб территориальной целостности Грузии и не соответствует статусу России, как «координатора» мирного процесса... Мы призываем Россию придерживаться своих заявлений о поддержке принципов суверенитета и территориальной целостности Грузии, и отменить поручения от 16 апреля.» Заявление для прессы, Шон Маккормак, Вашингтон, DC, 18 апреля 2008, 2008/292, доступно по адресу: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2008/apr/103732.htm>
  - 12 Председательствующий в Европейском Союзе высказал «серьезную озабоченность по поводу недавних событий в зоне Грузинского конфликта, в частности с последним решением Российской Федерации, объявленного Российским МИДом 16 апреля 2008 года, установив официальные связи с *де-факто* властями Южной Осетии и Абхазии без согласия Правительства Грузии.» ЕС вновь заявляет о своей твердой приверженности суверенитету и территориальной целостности Грузии в пределах её международно-признанных границ, как это вновь подтверждено в резолюции СБ ООН 1808 от 15 апреля 2008 года» и подчеркнул, что «решение Российской Федерации ставит под угрозу внедрение этих принципов.» ЕС призвал РФ «не выполнять своего решения.» Заявление по Грузии, председательствующей страны от имени ЕС, Совет Европейского Союза, P/08/52, Брюссель, 21 апреля 2008, 8532/1/08 REV 1 (Presse 101), доступно по адресу: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/08/52&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>
  - 13 Заинтересованные члены Парламентской Ассамблеи Совета Европы 17 апреля 2008 года приняли декларацию об одностороннем решении Российской Федерации узаконить отношения с Грузинскими регионами Абхазией и Южной Осетией, в которой они выразили глубокую озабоченность в связи с решением Российской Федерации установить правовые двусторонние отношения с Грузинскими регионами Абхазией и Южной Осетией, и отметили, что это дестабилизирующее решение подрывает международно-признанный суверенитет Грузии, и считают, что политика, направленная на интеграцию части Грузинской территории в Российскую Федерацию, нарушила международное право и серьезно подорвала усилия Грузинского Правительства по мирному воссоединению. Декларация об одностороннем решении Российской Федерации узаконить связи с Грузинскими регионами Абхазией и Южной Осетией, 17 апреля 2008 года, Письменная Декларация № 408, Док. 11584, доступна по адресу: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc08/EDOC11584.htm>
  - 14 30 апреля 2008 года, Председатель Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе, заявил: «Последние события, включая решение Российской Федерации установить официальные связи с сепаратистскими регионами Грузии ... и недавнее наращивание военной мощи значительно увеличило напряженность в регионе» См. ПРИЛОЖЕНИЕ 40: Пресс-релиз, Действующий Председатель ОБСЕ призывает к деэскалации ситуации в Грузии.
  - 15 5 июня 2008 года, Европейский Парламент принял резолюцию, в которой он «настоятельно призывает Российскую Федерацию вывезти свои дополнительные войска из Абхазии» и считает, что «нынешний формат по поддержанию мира должен быть пересмотрен, так как Российские войска лишились своей роли нейтральных и беспристрастных миротворцев». В резолюции «выражается глубокая озабоченность в связи с эскалацией ситуации в Абхазии» и «глубокое неодобрение заявления России о том, что она установит официальные отношения с сепаратистскими органами власти... Абхазии», Резолюция Европейского Парламента от 5 июня 2008 года по ситуации в Грузии.

на подготовку операции по принуждению к миру в грузинских регионах Абхазии и Южной Осетии.

29 июля 2008 года, впервые за все время после последних крупных боевых действий, имеющих место в начале 1990 года, сепаратистские боевики начали интенсивный обстрел из крупнокалиберной артиллерии этнически смешанных деревень, находящихся под грузинским контролем.

1 августа автомобиль, в котором находилось шестеро сотрудников полиции МВД Грузии, передвигающийся по объездной дороге Эредви-Хеити, недалеко от контролируемого правительством анклава к северу от Цхинвали подорвался на двух взрывных устройствах с дистанционным управлением (СВУ). Пятеро полицейских получили тяжелые ранения.

3 августа 2008 года российские СМИ сообщили о крупномасштабной мобилизации добровольцев по всему российскому Северному Кавказу, включая обязательства казаков разместить наемные отряды в Грузии.

4 августа 2008 года сепаратисты объявили об эвакуации гражданского населения из Цхинвали и с контролируемых сепаратистами деревень в регионе.

6 августа 2008 года телевидение Цхинвали сообщило, что около 150 добровольцев с Северного Кавказа прибыли в Цхинвали присоединиться к сепаратистским отрядам.

Регулярный обстрел из крупнокалиберной артиллерии продолжается с 29 июля по 7 августа 2008 года, а во второй половине дня 6 августа 2008 года сепаратисты открыли минометный огонь из деревень Праневи, Убиати и Хетагурово по этнически смешанным и контролируемым грузинской стороной селам Эредви, Приси, Авневи, Двани и Нули в преддверии вторжения России в Грузию.

5. Этническая чистка грузин в результате Российского вторжения и оккупации 8 августа 2008 года

С начала российского вторжения и оккупации Грузии, международное сообщество стало свидетелем беспрецедентной этнической чистки грузин в селах Южной Осетии, в соседних селах Горийского и Карельского районов, а также в Кодорском ущелье и Верхней Абхазии.

Агентство гражданского реестра Министерства Юстиции Грузии до 3 сентября зарегистрировало 125 810 внутренне перемещенных лиц, вынужденных покинуть свои дома из-за российских атак и взрывов, за которыми последовали массовые грабежи, умышленное уничтожение имущества гражданских лиц, преследование гражданского этнического грузинского населения

в Южной Осетии и прилегающих регионах и в Верхней Абхазии¹⁶. Число вынужденных переселенцев растет из-за продолжающихся преследований этнических грузин на контролируемой Россией территории. В дополнение к приблизительно 300 000 человек вынужденных переселенцев в результате конфликта 1990-х годов, общее количество этнических грузин, изгнанных из своих домов, составляет около 10 процентов от общего населения Грузии, около 42000 человек в Гальском районе (Абхазия, Грузия) и несколько тысяч грузин в Ахалгори находятся под непосредственной угрозой этнической чистки. До августа 2008 года центральное правительство Грузии контролировало 21 село, заселенное грузинами, зоне конфликта так называемой «Южной Осетии». По данным Департамента статистики, предполагаемая численность населения в Тигва (Фронская долина), Курт (ущелье Диди Лиахви) и Эредви (ущелье Патара Лиахви) по состоянию на 1 января 2008 года составляла 14 500 человек. Агентством Гражданского Реестра по состоянию на 3 сентября было зарегистрировано 13 260 вынужденных переселенцев из этих населенных пунктов, а это означает, что абсолютное большинство грузин были изгнаны из своих домов. По данным Департамента статистики на 1 января 2008 года в селе Ажара насчитывалось 1900 жителей. На 3 сентября Агентством Гражданского Реестра было зарегистрировано 1 218 вынужденных переселенцев из данного населенного пункта.

Политика этнической чистки, спланированная российскими военными, действующими в сотрудничестве с сепаратистскими боевиками, в настоящее время угрожает десяткам тысяч этнических грузин в Гальском районе Абхазии, селам вблизи Ахалгорского и Горского районов. Гори и Ахалгори. Эти территории в настоящее время находятся под российским контролем. Такая политика, в сочетании с признанием 26 августа Российской Федерацией сепаратистских режимов, на данный момент делают невозможным для этнических грузин, осуществления своего права на возвращение в свои дома.

5.1. Самачабло (Южная Осетия)

Российская армия и осетинская сепаратистская милиция преднамеренно выбрали в качестве мишени гражданское население грузинских сел в ущельях Диди Лиахви, Патара Лиахви и Фронского ущелья в Южной Осетии. Организации Human Rights Watch, Amnesty International и очевидцы сообщают о массовом уничтожении грузинских сел в Южной Осетии и близлежащих районах. Политика уничтожения и разграбления имущества гражданских лиц превратила бывшие этнические грузинские районы в города-призраки¹⁷.

16 См. <http://hrw.org/english/docs/2008/08/13/georgi19607.htm>;

17 См. фотографии, Организация *Human Rights Watch*. http://www.hrw.org/photos/2008/georgia_galleries/

Фотографии со спутника, предоставленные ЮНОСАТ наглядно демонстрируют масштабы ущерба, нанесенного нескольким грузинским деревням вокруг Цхинвали¹⁸.

Об уничтожении грузинских мужчин и женщин сообщали международные организации, международные средства массовой информации, а также свидетели, в том числе и спасшиеся из пресловутых лагерей заложников в Цхинвали. Также поступали сообщения об изнасилованиях (22-летний этнический грузин свидетельствовал об изнасиловании четырьмя военными одной женщины во время содержания под стражей в лагере заложников в Цхинвали); пожилые жители деревень, которые физически были не в состоянии спастись бегством, при этнической чистке в большом количестве были захвачены в качестве заложников, а позднее переданы в обмен на военнопленных. Дома, принадлежащие этническим грузинам, были разграблены и сожжены, следуя политике этнической чистки грузин, которая была «гордо» признана сепаратистским лидером Южной Осетии Эдуардом Кокойты, заявившим, что целью этнической чистки выступает очистка Грузинские анклавов в Южной Осетии, таким образом, чтобы не позволить грузинам вернуться в свои дома.¹⁹

По наблюдениям „Human Rights Watch” российское правительство попыталось преднамеренно преувеличить число лиц, погибших в ходе конфликта в Южной Осетии, а также способствовало нападениям на грузинские села в Южной Осетии²⁰. Председатель Верховного совета Южной Осетии З. Гассиев заявил: „Грузины сюда больше не вернуться - мы сожгли все их дома в анклавах”.

5.2. Этническая чистка грузин вне Зоны конфликта Самачабло (Южная Осетия)

После уничтожения российскими и осетинскими войсками грузинских сел в зоне конфликта, изгнания и убийства этнических грузин, эти жестокие действия были распространены ими на близлежащие грузинские села Горского и Карельского районов; эти районы, которые находились вне зоны конфликта, на данный момент расцениваются Россией как, так называемые „зоны безопасности / буферные зоны”.

16 августа отряды российской армии вошли в Ахалгорский район, который в советские времена входил в состав „Юго-Осетинской автономной области”, а грузины и осетины мирно в нем проживали. Российские оккупационные силы угрожали местному населению высылкой, если они не примут россий-

18 См. <http://unosat.web.cern.ch/unosat/>

19 Интервью сепаратистского лидера Южной Осетии Эдуарда Кокойты российскому изданию “Коммерсант” от 15.08.08; № 144, <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=ef093ba1-b275-41da-8576-5d73596075da&docid=1011783> и интервью спикера сепаратистского парламента Южной Осетии Знаура Гашиева газете “Комсомольская правда” от 22.08.08. <http://kp.ru/daily/24150/366813> ;

20 См. <http://www.guardian.co.uk/world/2008/aug/14/georgia.russia1>;

ское подданство и не откажутся от гражданства Грузии. В результате этнические грузины покинули Ахалгорский район; многие из них сейчас в Гори, в лагерях для вынужденных переселенцев. Притеснение и дискриминация по отношению к немногим оставшимся этническим грузинам в Ахалгорском районе продолжаются до сих пор.

5.3. Абхазия и Кодорское ущелье

Около 42 000 этнических грузин в Гальском районе Абхазии, подвергаются преследованиям и угрозе высылки. Они в течение многих лет были лишены права на получение образования на родном языке. Информация, поступающая от жителей Гали, который на данный момент изолирован от остальной части Грузии, в связи с закрытием административной границы на Ингурском мосту, позволяет предположить, что они подвергаются преследованиям, нападениям и угрозам о выселении, если не признают российские паспорта.

По данным Департамента статистики на 1 января 2008 года, в селе Ажара насчитывалось 1900 жителей. На 3 сентября Агентством Гражданского Регистра было зарегистрировано 1 218 вынужденных переселенцев из данного населенного пункта.

6. Нарушения прав человека по Докладам Международных Организаций

Многочисленные международные организации и НПО постоянно сообщают о текущих серьезных нарушениях прав человека. Два отчета организации „Human Rights Watch” говорят о систематических крупномасштабных нападениях на гражданское население грузинской национальности, а именно, что её исследователи стали:

«свидетелями страшной картины разрушений в четырех селах, которые раньше были населены исключительно этническими грузинами. По словам немногих оставшихся местных жителей, югоосетинские боевики на всем своем пути грабили и жгли грузинские села ...»²¹

Во втором отчете о роли России в отношении этих „ужасных зрелищ” говорится, что, несмотря на то, что „Россия обязана обеспечивать безопасность и благополучие гражданского населения в районах, находящихся *де-факто* под её контролем ... гражданские лица, совершенно не защищены”²².

Верховный Комиссар ООН по делам беженцев выразил обеспокоенность „по поводу сообщений о новых вынужденных перемещениях лиц из-за мародерства боевиков к северу от грузинского города Гори, вблизи границы с

21 Организация Human Rights Watch, 'Грузинские села в Южной Осетии грабят и жгут', 13 августа 2008.

22 Организация Human Rights Watch, 'ЕС: Защита гражданского населения в Горийском районе, Безопасность гражданского населения должны занимать центральное место на Саммите дискуссии по России', 28 августа 2008

сепаратистской Южной Осетией”²³. По данным УВКБ ООН эта группа новых перемещенных лиц состоит из:

„пожилых людей, которые остались в своих домах во время конфликта, а теперь были вынуждены бежать от вооруженных группировок. Недавно перемещенные лица говорят о том, что некоторые из них подвергались избиениям, преследованиям и грабежам, что три человека были убиты. Мародеры по имеющимся сообщениям действуют в так называемой буферной зоне, созданной вдоль линии границы с Южной Осетией”²⁴.

Выступая в качестве действующего председателя ОБСЕ, Министр Иностранных Дел Финляндии Александр Стубб заявил, что он лично был свидетелем того, как в районе Гори „российские войска особого назначения привезли два грузовика с пожилыми людьми из Южной Осетии, которые были оторваны от своего дома”²⁵. Его вывод был однозначным: они „явно пытаются очистить Южную Осетию от грузин”²⁶.

Многочисленные заявления очевидцев, также говорят об этническом насилии, направленном в основном на искоренение присутствия населения этнического грузинского происхождения на оккупированных территориях. Исходя из утверждений, предоставленных очевидцами из разных мест, в пределах оккупированных территорий, альтернативы, предлагаемые этническим грузинам, четкие и очень простые: или погибнуть, или покинуть свои дома. Кроме того, они, указывают на систематический характер грабежей и поджогов домов, которые люди были вынуждены покинуть. Спутниковые изображения, приложенные к данной работе, также свидетельствуют о массовом уничтожении грузинских сел. Политика этнической чистки также была подтверждена так называемым „Президентом” *де-факто* власти в Южной Осетии Эдуардом Кокойты, который в своем интервью от 15 августа 2008 года российскому изданию „Коммерсантъ” на вопрос „Грузинских мирных жителей туда обратно пустят?” дал следующий ответ: „Мы не намерены туда больше кого-то запускать”.²⁷

Представители американской организации Хьюман Райтс Вотч и российской группы „Мемориал” сообщили, что „ни местные органы власти Южной Осетии, ни российская армия, не обеспечили гражданам должного уровня безопасности на сепаратистской территории по завершению российско-грузинской войны”.²⁸

23 UNHCR, 'Доклады о создании новых незаконных насильственных перемещениях в Грузии', 26 августа 2008

24 UNHCR, 'Доклады о создании новых незаконных насильственных перемещениях в Грузии', 26 августа 2008.

25 Новости Би-би-си, 'Южная Осетия опустела от грузин', 25 августа 2008.

26 Новости Би-би-си, 'Южная Осетия опустела от грузин', 25 августа 2008.

27 Агентство Новостей Республики Южная Осетия, пресс-конференция в Международном пресс-центре Цхинвали, 26 августа 2008 года.

28 См. РЕЙТЕРС, "Мародерство, страшные пожары в Южной Осетии: права групп, 11 сентября 2008 года

7. Российский контроль над фактическими сепаратистскими властями

Несмотря на тот факт, что контроль России над фактическими сепаратистскими властями двух грузинских регионов больше не выглядит, как вызывающий сомнение, в связи с последними событиями, все же стоит отметить, что *де-факто* ключевые правительственные чиновники данных органов власти либо действующие, либо бывшие российские военные или офицеры разведки, которые находятся на службе Российской Федерации и остаются под её непосредственным контролем. Действительно, многие из них одновременно находятся на военной и разведывательной службе, управляя военизированными формированиями, которые Верховный Комиссар Организации Объединенных Наций по делам беженцев называет «мародерствующими боевиками».²⁹

Утверждения пострадавших предоставляют дальнейшие доказательства непосредственного осуществления политики этнической чистки со стороны российских войск. Ана Даташвили, 73-летняя жительница села Тамарашени, подтверждает, что «российские солдаты вернулись в село вместе с казаками, чеченцами и другими бандитами с Северного Кавказа» и «начали грабить и поджигать грузинские дома в массовом масштабе». Она рассказала про «русского солдата»:

„он кричал громким голосом на меня, но я не могла понять, что он говорит, так как не знаю русского языка. Позже осетин объяснил мне на грузинском, что русский солдат приказал мне выйти из дома, поскольку они собирались сжечь его дотла. Я спросила их, почему они делают это, так как мы были родственниками. Я объяснила, что я наполовину осетинка, что моя мать была осетинкой. Несмотря на мои объяснения, они сказали, что я была грузинкой, и мне нет места с ними. Они говорили, что грузины больше никогда не будут жить на этой земле“.

Дальнейшая ссылка на её свидетельства: «русский солдат силой заставил меня выйти из дома», после чего, она рассказывает, что осетинский солдат «бросил предмет, похожий на бомбу на первый этаж моего дома, дом охватило пламя». Есть огромное количество заявлений от других очевидцев, содержащие показания схожего характера.

8. Уничтожение, произвольное задержание и жестокое обращение с грузинским гражданским населением

Поскольку российские войска начали занимать территорию Южной Осетии 8-9 августа, югоосетинские силы следовали за ними в этнические грузинские села. Многие из оставшихся, чтобы защитить свои дома и имущество, жите-

²⁹ УВКБ ООН, 'Доклады о создании новых незаконных насильственных перемещениях в Грузии, 26 августа 2008;

лей, большинство из которых пожилые люди, были задержаны российскими и осетинскими войсками. Младшие члены семьи бежали в первые дни боевых действий. В последующие дни, осетинские войска, также задерживали людей, пытавшихся бежать от грабежей и огневой чистки осетинских войск в районе Гори. Организация Human Rights Watch также зафиксировала, как осетинские войска грабили и жгли дома в грузинских селах.³⁰ Нет ни одного доказательства того, что гражданские лица, задержанные российскими и осетинскими войсками, представляли собой какую-либо угрозу безопасности, которая могла бы оправдать их задержание. Во время задержания около 10 мужчин, которых забрали из машин при попытке выехать из сел района Гори, один человек был казнен осетинскими войсками. Группу заключенных заставили лечь лицом вниз в задней части микроавтобуса, их били ногами и прикладами, и приказали, не поднимать головы, несмотря на избиения. Один из задержанных сообщил Human Rights Watch, что молодой человек, лежащий рядом с ним, которому было приблизительно 25 лет, поднял голову несколько раз и, в конце концов, осетинские похитители выстрелили ему в голову три раза. Они выбросили его тело из микроавтобуса и начали угрожать другим заключенным, „Мы убьем вас всех в конечном итоге“. Эти люди впоследствии были доставлены в здание осетинского МВД в Цхинвали.

По меньшей мере, 160 грузинских мирных жителей, включая стариков и порядка 40 женщин, содержались вместе в подвале здания югоосетинского Министерства Внутренних Дел в Цхинвали. Задержанные описывают ужасающие условия своего содержания под стражей. Они заявили, что в плохо проветриваемом подвале было оборудовано пять камер, предназначенных для краткосрочного содержания, в которых было очень темно и жарко. Они быстро оказались переполненными, и задержанные были вынуждены спать в коридоре или в маленьком, огороженном, открытом дворе для прогулок, который соединялся с подвалом. Было только несколько мест, большинство задержанных спали сидя или лежа на полу. На всех задержанных был один туалет, часто не было воды. Задержанные говорят, что воду давали грязную, а питания давали недостаточно. В первые дни содержания под стражей охранники бросали им четыре-пять булок хлеба в камеры, со словами: „Ешьте, свиньи!“ Задержанные заявили, что после визита представителей Международного Комитета Красного Креста (МККК), в середине августа, они начали получать немного больше и более лучшее питание, в том числе гречневую кашу, большую порцию хлеба и чай. Большинство задержанных лиц сообщили о значительной потере в весе. Материальные условия в Цхинвали в период этих задержаний были крайне сложными: в городе не было электричества, очень мало пищи, и очень мало воды. Несколько человек сообщили о том, что их избили в момент задержания, во время перевозки, и после их прибытия в следственный изолятор. Несколь-

³⁰ <http://hrw.org/english/docs/2008/08/28/georgi19712.htm> ;

ко человек были вынуждены работать, работа включала в себя сбор разлагающихся тел на улицах Цхинвали, рытье могил и захоронение тел, а также очистку улиц от строительного мусора, накопившегося в результате боевых действий. Они не получали никакого вознаграждения за эту работу. Согласно нормам международного гуманитарного права, гражданские лица могут привлекаться к работам, если это необходимо, например, для обеспечения функционирования коммунальных систем или для удовлетворения гуманитарных потребностей, но они должны соответствующим образом получать вознаграждение за свою работу. Неоплачиваемый или оскорбительный принудительный труд или работы, которые сводятся к участию в военных операциях, строго запрещены. Группа из 61 заключенного, в том числе большинство пожилых людей и все женщины, были освобождены 21 августа, и были официально обменены на восьмерых задержанных, которых грузинские военные называют осетинскими боевиками. Остальных освободили в последующие дни, в том числе большую группу из 81 человека 27 августа, которые, по словам Министерства Обороны Грузии, были обменены на четырех человек, задержанных во время боевых действий, и считавшихся ополченцами, а также на девятих осетин, ранее осужденных за преступления и отбывающих наказание в грузинских тюрьмах.³¹

Во время августовской войны югоосетинские ополченцы разграбили и сожгли большинство этнических грузинских сел в Южной Осетии, эффективно препятствуя возвращению 20000 жителей, перемещенных в результате конфликта.

ЕС развернул миссию в рамках Европейской политики безопасности и оборонной политики, а ОБСЕ направила военных наблюдателей на бесспорно грузинские территории, прилегающие к границе с Южной Осетией. Однако, обеим группам наблюдателей было отказано в доступе в Южную Осетию. 23 декабря Россия отказалась одобрить бюджетную поддержку присутствия ОБСЕ в Грузии, требуя отдельные миссии ОБСЕ в отделившихся районах Грузии. На момент подготовки настоящего доклада ОБСЕ находится в процессе закрытия своего представительства в Грузии, в том числе деятельности по мониторингу бесспорно грузинских территорий, прилегающих к Южной Осетии.

Наша НПО „42-ая статья Конституции“ представляет более 400 человек в Европейском Суде по Правам Человека. Из-за недостатка персонала и финансовых ресурсов, мы не имеем возможности принять больше дел жертв августовской войны. Заявления касаются нарушения статей 2, 3, 4, 5, 8, 13, ч. 1.1, ч. 4.2 и статьи 14 в совокупности со всеми вышеперечисленными статьями, в зависимости от фактических обстоятельств, исходящих из конкретных материалов дела. Вот лишь несколько примеров:

---

31 Заявление Правительства Грузии в Международный Суд-<http://www.justice.gov.ge/haaga/12%20August%202008%20Application%20Instituting%20Proceedings%20.pdf>

Заявители Г. Бабуцидзе (муж) и Э. Бабуцидзе (жена) до 10 августа 2008 года проживали в селе „Ачабети“ Горийского района. После начала войны, 7 августа 2008 года, дети заявителей покинули село, но Э. и Г. Бабуцидзе решили остаться в селе, и во время бомбардировки 7 августа 2008 года, спрятались в подвале дома.

8 августа российские и осетинские солдаты вошли в село. Заявители прятались в саду неподалеку от своего дома, из-за опасности быть убитыми. Солдаты несколько раз посещали их дом и разграбили весь дом заявителей.

10 августа 2008 года заявителям не удалось сбежать, когда солдаты в российской форме пришли в их дом. Они произвели несколько выстрелов под ноги Э. Бабуцидзе, но, к счастью, промахнулись. Заявители очень сильно испугались. После буйных оскорблений заявители были доставлены в тюрьму Цхинвали. Г. Бабуцидзе был помещен вместе с мужчинами-заключенными, а Э. Бабуцидзе с женщинами-заключенными в небольшое темное помещение без вентиляции и освещения. Г. Бабуцидзе вместе с 15 другими заключенными делил комнату в 36 квадратных метров, в которой было только 3-4 кровати, небольшое количество еды выдавалось только один раз в день. Небыло гигиенических принадлежностей, предусмотренных для заключенных. На следующий день после задержания Г. Бабуцидзе был доставлен в Цхинвали, его принудили похоронить 50 тел за день. Он едва выжил, когда осетинские солдаты решили убить всех грузинских заключенных. Он работал до конца дня. В 12 ночи заявителя отвели обратно в тюрьму в Цхинвали. Его жена Э. Бабуцидзе очень нервничала весь день, потому что ей казалось, что муж уже мертв. Ежедневно Г. был вынужден выполнять различные виды работ. На третий день лишения свободы в тюрьму был доставлен сосед заявителя В. Лагазидзе, который сообщил заявителю о том, что его дом сожгли. Это известие совершенно потрясло Г. Бабуцидзе. При содействии МККК Эмма Бабуцидзе была выпущена 22 августа, а Гайоз Бабуцидзе был выпущен 27 августа 2008 года.

Такое неправомочное и оскорбительное для заявителей лишение свободы привело к прохождению ими длительного лечения в Психореабилитационном Центре для жертв пыток, насилия и стресса „Эмпатия“.

Первоначальная заявка была подана в ЕСПЧ 6 февраля 2009. Заявители подали жалобу о нарушении статей 2, 3, 4, 5, 8, ч.1. 1., ч.4.2. и статьи 14 в совокупности со всеми вышеперечисленными статьями Европейской Конвенции по Правам Человека.

2. Военные действия, а точнее бомбежка села “Хеити” военно-воздушными силами Российской Федерации осуществлялась с 8-го августа 2008 года. Родители заявителя Д.К. и Л.К. остались в деревне. Л.К. удалось покинуть село “Хеити”, Горийского района 13-го августа 2008 года. Отец заявителя остался в селе, потому что не мог двигаться. Его состояние здоровья было очень слабым. Заявитель просил помощи у Красного Креста о перевозке отца в

безопасное место, но безуспешно. 20-го сентября 2008 года Т.К., который искал своего брата, видел Д.К. убитым в своем собственном доме в селе “Хеити”. У Д.К. было несколько ран в области живота. Недавно дом, вместе с другими домами в селе “Хеити” был сожжен неизвестными лицами, но важным является тот факт, что с 8 августа 2008 года по настоящее время в этом селе фактический контроль осуществляется Российской Федерацией.

3. Военные действия, а точнее бомбежка села “Чареби” военно-воздушными силами Российской Федерации осуществлялась с 8-го августа 2008 года. Отец заявителя А.Л. был убит и сожжен в своем собственном доме в селе “Чареби” (Горийский район, Грузия) неизвестными лицами 2-го октября 2008 года.

Местной фактической властью было возбуждено следствие (с 8 августа 2008 года по настоящее время это село находится под эффективным контролем, осуществляемым Российской Федерацией). Очевидец, жена А.Л. Н.Л. (Этническая осетинка по происхождению, поэтому она выжила) видела убийц, подошедших к её дому, и стрелявших пулемета. Она бежала, так как испугалась, и вместе со своей родственницей Е.Л. видела, как ее дом был сожжен убийцами.

Сосед, С.Р. видел человека, выстрелившего в жертву А.Л. (А.Л. все еще живет в селе “Чареби” Горийского района Грузии). Еще один свидетель, которым является З.Р., слышал выстрелы ночью 2-го октября 2008 года и видел сожженный дом А.Л. утром 3 октября 2008 года. Он был допрошен следователями из Цхинвали. С 8 августа 2008 года по настоящий момент эффективный контроль в этом селе осуществляется Российской Федерацией.

4. Отец заявителя Ж.Р. был убит 2-го октября 2008 года неизвестными лицами в своем собственном доме в деревне “Чареби” Горийского района Грузии.

Местной фактической властью было возбуждено следствие (мы не знаем, когда). Очевидцев нет.

Сосед, Ж.Р. является свидетелем, он слышал выстрелы в ночь со 2-го на 3 октября 2008 года, был дома и видел тело мертвого отца заявителя Ж.Р. утром 3-го октября 2008 года, убитого двумя выстрелами в лоб. Свидетеля З.Р. допрашивали следователи из Цхинвали и Дмениси. Восемь сотрудников милиции также допрашивали С.Р. и другим людей, проживающих в селе.

Другими свидетелями, которые видели тело Ж.Р., являются С.Р. и В.Р. Ж.Р. был похоронен З.Р., С.Р. и В.Р. во дворе своего дома. Заявитель узнал об убийстве своего отца 3-го октября утром от З.Р.

В настоящий момент, как и другие грузины, мы не имеем никакой возможности путешествовать по территории Южной Осетии и Абхазии для защиты прав человека на оккупированной территории.

После миссии ОБСЕ, Россия также заблокировала присутствие миссии наблюдателей ООН в Грузии, по причине разногласия по вопросу о статусе двух отделившихся регионов. Это становится все более опасным для грузин, на данный момент, оставшихся абсолютно незащищенными на оккупированных территориях.

9. РЕКОМЕНДАЦИИ

1. Развивать сотрудничество с приднестровскими НПО для защиты прав человека.

Для этих целей:

- Организовать совместные собрания, обсуждения, конференции и другие круглые столы вместе с НПО Приднестровья на тему защиты прав человека;
- Создавать программы совместно с приднестровскими НПО для защиты личных прав человека на территории Молдовы;
- Развивать сотрудничество с приднестровскими НПО для повышения осведомленности общественности о правах человека;

2. Развивать культурное, экономическое и коммерческое сотрудничество с Приднестровьем.

Для этих целей:

- Вовлекать приднестровских бизнесменов в создание совместных программ по экономическому развитию страны;
- Создавать совместные культурные программы в различных регионах Молдовы;
- Пропагандировать идею о равных возможностях для каждого;
- Развивать страну в экономическом плане. Это привлечет Приднестровье для сотрудничества с центральными властями;
- Создать благоприятную обстановку для экономического развития страны;

3. Внедрение международных правовых стандартов внутри страны.

Для этих целей:

- Создать тесные связи с европейскими странами и выработать планы по быстрому интегрированию в европейские и международные организации;
- Внедрить европейские и международные законы в страну.

ИСПОЛЬЗОВАННЫЕ ИСТОЧНИКИ:

1. Организация *Human Rights Watch*, Кровопролитие на Кавказе: Нарушение гуманитарного права и прав человека в связи с грузино-югоосетинским конфликтом, март 1992, доступно по ссылке -<http://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia.923/georgia923full.pdf>;
2. Организация *Human Rights Watch*, Up in Flames; Нарушение гуманитарного права и жертвы среди гражданского населения в связи с конфликтом вокруг Южной Осетии, 23 января 2009, доступно по ссылке - <http://www.hrw.org/en/reports/2009/01/22/flames-0>
3. Парламентская Ассамблея Совета Европы, Доклады Наблюдательного комитета;
4. Доклады Генерального Секретаря ООН по ситуации в Абхазии, Грузии;
5. Резолюции Европейского Парламента;
9. Заявление Правительства Грузии, направленное в Международный Суд -<http://www.justice.gov.ge/haaga/12%20August%202008%20Application%20Instituting%20Proceedings%20.pdf>
7. Постановления Государственной Думы России;
8. Заявления Генерального Секретаря НАТО.

**Изучение права на свободу и личную
неприкосновенность лиц в
конфликтных / постконфликтных зонах
бывшей Югославии**

ОГЛАВЛЕНИЕ

---

1. Сведения о конфликтах в бывшей Югославии	171
2. Реализация международных норм, относящихся к праву на свободу и личную неприкосновенность лиц.....	172
3. Внутренние нормы, относящиеся к праву на свободу и личную неприкосновенность лиц	174
3.1. Последние изменения в случае Сербии	175
3.2. Недавний случай на севере Косово	177
4. Нарушения права на свободу и личную неприкосновенность лиц, связанные с конфликтами	179
4.1. Похищение в Северине	180
4.2. Похищение в Стрпчи	181
4.3. Незаконное задержание Альберта Небих и Скендера Исуфи	182
4.4. Принудительная мобилизация беженцев	183
4.5. Задержание группы Джаковица	184
4.6. Разгон полицией Движения “Отпор” в Сербии	185
5. Меры, принимаемые в Сербии, после конфликта	188
6. Рекомендации для заинтересованных кругов в Молдове	190

1. Сведения о конфликтах в бывшей Югославии

Распад бывшей Югославии¹ начался в 1991² году после нескольких лет институционального кризиса и этнической напряженности, а также отсутствия эффективных механизмов и процедур для демократического разрешения проблем. 4 июля 1992 года Арбитражная Комиссия Конференции по Югославии пришла к выводу, что юридический процесс распада СФРЮ завершен, и что, следовательно, СФРЮ, больше не существует³. В период с 1991 года (вооруженный конфликт в Словении) и 2001 года (вооруженный конфликт в Македонии), все бывшие югославские республики были затронуты различными вооруженными конфликтами, которые были квалифицированы как международный, немеждународный⁴ и интернационализированный. В результате, военные преступления и серьезные нарушения прав человека стали реальностью в 90-ые годы, включая геноцид в Сребренице (Босния и Герцеговина).

Параллельно с распадом Югославии и вооруженными конфликтами, учредительные и законодательные изменения начались не только в новых странах, а также на территориях, не контролируемых новыми государствами (например, Сербская Краина в Хорватии, Республике Сербской и Хорватской Республике Герцег-Босна в Боснии и Герцеговине). По завершению конфликтов, реинтеграция проводилась как в случае международных конфликтов (Хорватия, Босния и Герцеговина), так и в случае локальных конфликтов (Южная Сербия, Македония). Случай Косово является нетипичным, так как вмешательство сил НАТО стало результатом серьезного нарушения прав человека в ходе внутреннего вооруженного конфликта в 1998 и 1999 годах. По окончании бомбардировки, Совет Безопасности ООН принял резолюцию Совета Безопасности ООН 1244, поместив Косово под управление Миссии ООН по делам временной администрации в Косово (МООНК) и уполномоченного Сил для Косово (СКД), возглавляемых НАТО миротворческих сил. Резолюция 1244 предусматривает, что Косово будет иметь автономию в рамках Союзной Республики Югославия, и подтверждает территориальную целостность Югославии, которая была юридически достигнута Республикой Сербия. Почти за целое десятилетие после этого, в Косово была построена новая правовая система, но после провозглашения независимости⁵ северного Косово⁶ (населенного в основном сербами) оно все еще не полностью контролируется ни правительством Косово, ни Сербскими властями.

1 Социалистическая Федеративная Республика Югославия (СФРЮ)

2 в соответствии с Мнением № 1 Арбитражной Комиссии Конференции по Югославии от 29 ноября 1991 " Социалистическая Федеративная Республика Югославия находится в процессе распада"

3 Мнение № 8 Арбитражной Комиссии Конференции по Югославии от 4 июля 1992 года

4 Понятие интернационализированного вооруженного конфликта включает в себя войну между двумя внутренними группировками, обе из которых поддерживаются различными Государствами; прямые военные действия между двумя иностранными Государствами, военным вмешательством во внутренний вооруженный конфликт в поддержку противоборствующих сторон; и война с участием иностранного вмешательства в поддержку борьбы повстанческой группы против существующего правительства. Д. Шиндлер, "Международное гуманитарное право и интернационализированные вооруженные конфликты", *International Review of the Red Cross*, 1982

5 Косово Декларация о независимости, Ассамблея Косово, 17 февраля 2008

6 Муниципалитеты Зубин Поток, Лепосавик, Зевкан и Митровица

2. Реализация международных норм, относящихся к праву на свободу и личную неприкосновенность лиц

Имея в виду характер конфликтов в бывшей Югославии и создание Международного Уголовного Трибунала по бывшей Югославии (МТБЮ), очевидно, что нормы международного гуманитарного права были применимы ко всем вооруженным конфликтам в постюгославских странах.

Другие важные конвенции ООН были в основном ратифицированы еще до начала конфликта, и все постюгославские государства продолжили их реализацию после провозглашения независимости. Конвенция против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания была ратифицирована СФРЮ 20 июня 1991 года⁷. Согласно сформулированным докладам, замечаниям Комитета против пыток и отчетам неправительственных организаций ни одна из стран не реализовала данную Конвенцию в полном объеме в 90-е годы.

Социалистическая Федеративная Республика Югославия ратифицировала Международную конвенцию о ликвидации всех форм расовой дискриминации (МКЛРД)⁸, Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах (МПЭСКП)⁹, Международный пакт о гражданских и политических правах (МПГПП)¹⁰, Конвенцию о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (КЛДОЖ)¹¹ и Конвенцию о правах ребенка (КПР)¹². Таким образом, все важные стандарты ООН, относящиеся к праву на свободу и личную неприкосновенность лиц, были реализованы в бывшей Югославии более чем десятилетие.

Так же, как и в других коммунистических странах, решения о содержании под стражей и лишении свободы находились, главным образом, в руках полиции и армии. До начала конфликта, не было никаких существенных различий между республиками в реализации международных стандартов на местном уровне.

В начале конфликта два члена федерации (Сербия и Черногория) сформировали новую Союзную Республику Югославия (СРЮ),¹³ утвердив новую Федерацию в качестве единственного правопреемника СФРЮ. Однако, Арбитражная Комиссия Конференции по Югославии пришла к выводу, что ни одна из республик не является правопреемником и членство СФРЮ в рамках международных организаций не может быть продолжено ни одним

7 Официальная Газета Социалистической Федеративной Республики Югославия – Международные трактаты, № 9, 2 августа 1991

8 Официальная Газета Социалистической Федеративной Республики Югославия – Международные трактаты, № 6/1971

9 Официальная Газета Социалистической Федеративной Республики Югославия – Международные трактаты, № 7/1971

10 Там же

11 Официальная Газета Социалистической Федеративной Республики Югославия – Международные трактаты, № 11/1981

12 Официальная Газета Социалистической Федеративной Республики Югославия – Международные трактаты, № 15/1990

13 Провозглашена 27 апреля 1992

государством-преемником, но каждое государство имеет право на новое членство¹⁴. Позиция СРЮ осталась неизменной и доклады для всех комитетов ООН были подготовлены и переданы в то время. После демократических перемен в 2000 году, СРЮ заявляет о новом членстве в ООН. За СРЮ последовало формирование Государственного Союза Сербии и Черногории (2003), тем временем Сербия становится окончательным преемником этого государства после провозглашения независимости Черногории в 2006 году. Имея в виду конституционные положения о прямом внедрении международных стандартов, нет никаких сомнений в отношении действительности указанных конвенций ООН, и в Сербии, и в Черногории.

После вывода сербских войск из Косово, попытки обеспечить верховенство права были осуществлены с помощью правил МООНК, наряду с тем, что некоторые старые законы по-прежнему действительны, если они не противоречат Конституционным рамкам¹⁵ и правилам МООНК. В соответствии с Конституционными рамками для временного самоуправления¹⁶, некоторые международные документы, непосредственно применимые в Косово, и стали „частью конституционных рамок“¹⁷: Всеобщая Декларация прав человека, Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод и Протоколы к ней, Конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации, Международный пакт о гражданских и политических правах, Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин, Конвенция о правах ребенка, Европейская хартия региональных языков или языков меньшинств и Рамочная конвенция о защите национальных меньшинств¹⁸. В новой Конституции Косово, принятой после провозглашения независимости, Конвенция против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания добавлена в список непосредственно применимых конвенций¹⁹.

К концу 2002²⁰ года все бывшие югославские страны ратифицировали Римский Статут Международного Уголовного Суда. В ходе процесса ратификации не было никаких серьезных политических проблем, в то время, как ответственные лица, так и общественность обладали ограниченными знаниями о Международном Уголовном Суде. В результате, внедрение Римского статута во внутреннее законодательство не повлекло за собой никаких препятствий или споров. Однако этот процесс идет медленно и до сих пор не завершен в большинстве западных стран Балканского полуострова. Право на свободу и личную неприкосновенность лиц во время любого вооруженного конфлик-

14 Мнение № 9 Арбитражной Комиссии Конференции по Югославии от 4 июля 1992 года

15 Регламент 2001/09, 15 май 2001

16 Там же

17 Глава 3, Конституционные Рамки для Временного Самоуправления

18 Там же

19 Статья 22, Конституция Республики Косово, 8 апреля 2008, вошла в силу 15 июня 2008

20 Сербия и Черногория, Хорватия и Словения в 2001, Босния и Герцеговина и Македония в 2002. После распада Государственного Союза Сербии и Черногории, Черногория становится отдельным государством-участником Римского Статута

та в будущем будет более гарантировано, а безнаказанность не будет допущена, если оно включено в национальные Уголовные Кодексы.

Ни в одной из бывших югославских стран не было сильного влияния судебной практики рассматриваемых Европейским Судом по Правам Человека.

Большинство стран имеет менее 50 судебных разбирательств, рассматриваемых Европейским Судом (Сербия, Македония, Босния и Герцеговина), в то время, как суд вынес 151 решение по делам против Хорватии и 219 решений по делам против Словении. Не было судебных разбирательств по делам, связанным с Черногорией, в то время, как Косово не является членом Совета Европы. Большинство судебных решений по всем постюгославским странам относятся к нормам справедливого судебного разбирательства (статья 6 Европейской Конвенции), в то время, как относительно небольшое число судебных разбирательств, было связано с другими статьями. Таким образом, судебная практика способствовала основным обсуждениям по совершенствованию судебной системы и внедрению норм справедливого судебного разбирательства на местном уровне в западных Балканских Государствах. Однако, малое количество дел, связанных с правом на свободу и личную неприкосновенность (статья 5) не вызывает больших обсуждений или изменений ни в одной из западных стран Балканского полуострова.

3. Внутренние нормы, относящиеся к праву на свободу и личную неприкосновенность лиц

Во время существования СФРЮ, Уголовно-процессуальный закон²¹ и Уголовный кодекс²² существовали на федеральном уровне с основными правилами процедуры и преступными деяниями. Как следствие, большинство внутренних стандартов были одинаковыми, а республики принимали свои собственные законы, которые соответственно регулировали остальные вопросы. Учитывая, что все новые страны реформируют свои системы для того, чтобы стать членами ЕС²³, и что все они являются членами Совета Европы²⁴, то стандарты в отношении содержания под стражей и права на свободу являются одинаковыми или схожими.

Положения, важные для этого исследования, в основном включены в новые Конституции, Уголовно-процессуальные законы и Уголовные кодексы соответствующих стран. Согласно последнему анализу²⁵, реформы во всех постюгославских странах включают уменьшение продолжительности максимального срока политического задержания, более строгие положения для информативных бесед, дополнительные требования в отношении при-

21 Уголовно-процессуальный закон, Официальная газета СФРЮ 4/77, 14/85, 74/87, 57/89 и 3/90

22 Уголовный Кодекс, Официальная газета СФРЮ 44/76, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90 и 38/90

23 Словения уже является членом ЕС

24 Косово не является членом Совета Европы

25 "Арест и содержание под стражей в регионе Западных Балкан: правовые рамки", лекция Горан Зекович (Хорватия), Сараево, 16 июня 2005

сутствия адвоката во время ареста и задержания, а также недопущение задержания для некоторых ситуаций (например, проверка личности).

Несмотря на относительно четко установленные стандарты и четкие процессуальные нормы, аресты и содержание под стражей, были одними из наиболее проблемных вопросов в 90-ые годы. Право на свободу и личную неприкосновенность лиц нарушалось во всех странах, во многих отношениях и аспектах, часто без должной реакции полиции и судебных органов. Кроме того, виновными в большинстве случаев были сотрудники полиции, в основном в случаях, связанных с вооруженными конфликтами, нападениями на этнической или политической почве²⁶, либо ими не проводились должные расследования.

3.1. Последние изменения в случае Сербии²⁷

Приняв Закон о внесении изменений в Уголовно-процессуальный кодекс²⁸ в середине 2007 года, Национальная Ассамблея отложила до 31 декабря 2008 года применение Уголовно-процессуального кодекса (УПК), принятого в середине 2006 года²⁹. К сожалению, даже восемнадцати месяцев задержки было недостаточно для того, чтобы мобилизовать технический, материальный и экспертный потенциал для внедрения Кодекса или разработки проекта нового УПК, заявленного Министерством Юстиции два года назад. В свой последний рабочий день в 2008 году Национальная Ассамблея еще раз внесла изменения в переходные положения УПК, отложив его внедрение до 31 декабря 2010 года. Эта отсрочка растянула проблемную ситуацию в законодательстве Сербии - пока новый УПК, который существенно меняет уголовно-процессуальное право, вступит в силу, положения старого УПК остаются в силе. Некоторые изменения в новом УПК связаны с сущностью реализации права на свободу и личную неприкосновенность лиц.

Конституция Сербии гарантирует всем лицам право на свободу и личную неприкосновенность (статья 27 (1)). Что касается права на свободу и личную неприкосновенность лиц, государство обязано запрещать и надлежащим образом расследовать и наказывать все случаи незаконного лишения свободы, в том числе, совершенные лицами, которые явно не являются государственными сотрудниками. В этой связи, Уголовный кодекс содержит такие уголовные преступления, как незаконное лишение свободы (статья 63), похищение человека (статья 64) и торговля людьми (ст. 388 и 389).

Конституция Сербии не содержит такого значительного условия, которое было в Уставе Государственного Союза Сербии и Черногории, в соответствии

26 "Политически мотивированные нападения" это термин, используемый для широкого круга нападений, не только на оппозиционные партии, но и на членов гражданского общества, СМИ и академического сообщества, вследствие их требований к демократическим преобразованиям в отдельной стране.

27 Права человека в Сербии в 2008 году, Белградский Центр по Правам Человека, февраль 2009

28 Закон о внесении изменений в Уголовно-процессуальный Кодекс, Официальная Газета РС, 49/07

29 Уголовно-процессуальный Кодекс, Официальная газета РС, 46/06. Данное исследование охватывает положения обоих законов.

с которым „никто не может быть лишен произвольно свободы” и просто формулирует, что лишение свободы „допускается только на основаниях и в порядке, установленном законом” (статья 27 (1)). УПК устанавливает норму права, что только суд надлежащей юрисдикции может распорядиться о заключении под стражу только в случаях, предусмотренных законом, если цель заключения под стражу не может быть достигнута с помощью других средств (ст. 173-175). Решение о заключении под стражу на время следствия вручается соответствующему лицу в момент лишения свободы или в течение 24 часов с момента лишения свободы, или явки перед судебным следователем. Задержанное лицо может обжаловать это решение. Апелляция не приостанавливает исполнение (статья 175 (3)). Апелляция должна быть рассмотрена в течение 48 часов. Длительность содержания под стражей должна быть ограничена кратчайшими сроками. Проблема в этом отношении возникает в связи с правом лиц, лишенных свободы, быть незамедлительно проинформированными о причинах задержания и об основаниях для предъявления им обвинения (статья 5 (2), ЕСПЧ). Является ли 24-часовой срок предельным в соответствии с требованием „оперативности” зависит, прежде всего, от того, достаточно ли информации, предоставляемой лицу, лишенному свободы, в момент задержания для понятия им/ ею причин, по которым он/она были лишены свободы³⁰.

УПК разрешает полиции и прокурору в исключительных обстоятельствах задержать подозреваемое лицо. (статья 264). Подозреваемое лицо, в отношении которого применяется эта мера, пользуется в полном объеме правом, принадлежащим обвиняемому, в частности правом на помощь защитника. Органы Министерства Внутренних Дел или прокурор обязаны спустя не более двух часов издать и вручить решение о задержании. Срок содержания под стражей ограничен максимум 48 часами. Судья, ведущий следствие должен быть проинформирован об этом незамедлительно, имея возможность потребовать, чтобы задержанное лицо было доставлено к нему немедленно (статья 264 (4)). Задержанное лицо может подать жалобу на решение о содержании его под стражей. Жалоба не приостанавливает исполнения решения. Судья, ведущий следствие должен принять решение по данной жалобе в течение 4 часов. Тем не менее, наиболее важной гарантией в этой ситуации является невозможность проведения допроса без присутствия защитника. А именно, допрос должен быть отложен до прибытия защитника, до шести часов максимум. Если присутствие защитника не было обеспечено, то полиция должна либо немедленно освободить задержанного, либо доставить его/её к компетентному судье.

Применение нового Закона об административных правонарушениях, принятого в ноябре 2005 года³¹, началось с 1 января 2007 года. В соответствии с правом на свободу и личную неприкосновенность Статья предусматривает,

30 *Совместимость Югославского законодательства и Практики с требованиями ЕСПЧ*, СоЕ, октябрь 2002

31 Закон об административных правонарушениях, Официальная Газета РС 101/05

что обвиняемый может содержаться под стражей по распоряжению суда в следующих случаях: (а) В случае невозможности установления его/её местожительства, например, постоянного или временного, и существования обоснованного подозрения, что он/она могут скрыться от правосудия; (b) В случае, когда он/она могут избежать ответственности за правонарушение, требующего лишения свободы, выехав из страны; (с) в целях предотвращения дальнейшего совершения правонарушения, если он/она были пойманы с поличным и задержаны. Тем не менее, распоряжение о задержании не может быть издано государственным административным органом, проводящим разбирательство, а только судом. Новый Закон, к тому же, однако, содержит положения о задержании, которые не соответствуют международным стандартам. Статья 168 предусматривает “обязательное задержание лиц, водителей автотранспортных средств, находящихся под воздействием наркотиков или в состоянии алкогольного опьянения, с минимальным содержанием в крови алкоголя 1,2г /кг, а также лиц, отказывающихся пройти тест на содержание алкоголя или наркотиков”. Согласно общему стандарту, лишение свободы всегда должно быть обоснованным по мере необходимости, а основание обязательно должно определяться судом, в каждом отдельном случае.

Право быть информированным о причинах ареста или задержания, право быть доставленным к судье и на судебное разбирательство в течение разумного срока, право на обжалование в суде лишения свободы, право на компенсацию в случае незаконного ареста или задержания, также гарантируются, но они все еще неясны в некоторых случаях, оставляя место для нарушения прав человека со стороны сотрудников правоохранительных органов.

В дополнение к ответственности за лиц, лишенных свободы, любым способом и, таким образом, находящихся под непосредственной ответственностью государственных органов, государство обязано защищать лиц, находящихся на свободе, безопасность которых находится под серьезной угрозой. В этом отношении, оно должно расследовать угрозы и предпринять все необходимые меры в зависимости от „объективной необходимости”, то есть „серьезности дела”. В соответствии с данным требованием, Уголовный Кодекс предусматривает преступление угроза безопасности (статья 138).

3.2. Недавние изменения на севере Косово³²

После завершения бомбардировок, Косово находится под временной администрацией ООН (МООНК). До провозглашения независимости³³, Сербская община на севере Косово³⁴ частично сотрудничала с администрацией ООН.

32 Положение в области безопасности в Митровице в период с декабря 2008 по январь 2009 года Центр гуманитарного права Косово, 2009

33 Косовская Декларация о независимости, Ассамблея Косово, 17 февраля 2008

34 Муниципалитеты Зубин Поток, Лепосавик и Митровица

Однако, ситуация стала нестабильной и насильственной после обретения независимости и значительно уменьшило присутствие ООН. Северное Косово по-прежнему не полностью контролируется, ни Правительством Косово, ни Сербскими властями.

Безопасность страны всегда связана с функционированием её институтов. В первую очередь это зависит от эффективного функционирования полиции, органов прокуратуры, судов, таможен, а также других органов власти на местном уровне. Косовская Полиция (КП) является единственным Косовским институтом, действующим в Северной Митровице. Полицейский участок в Северной Митровице тесно сотрудничает с региональным отделением полиции, расположенным в южной части Митровицы³⁵. Когда имеют место какие-либо происшествия, они реагируют совместно с региональным отделением полиции и региональным полицейским контингентом Миссии ЕС (EULEX)³⁶. EULEX все еще не в полном объеме действует на территории Косово. Первая проблема, с которой столкнулась EULEX, было установление её присутствия на всей территории Косово, включая два контрольно-пропускных пункта на северной границе с Сербией.

Присутствие Миссии EULEX включает в себя три составных части: Юстицию, Полицию и Таможню. Одной из главных целей Правовой Миссии EULEX является совершенствование и укрепление судебной системы Косово, сделав её полностью многоэтнической, беспристрастной, свободной от политического влияния, способной к проведению справедливого судебного разбирательства в соответствии с международными стандартами и лучшей европейской практикой. Так же, как и в период до EULEX, данная миссия должна назначить международных судей, которые будут работать в тесном контакте с местными коллегами. Судьи и прокуроры EULEX, к тому же наставники, которые наставляют и консультируют своих коллег. В соответствии с официальными данными, порядка 10% численного состава EULEX это работники правосудия, или 300 человек. Из них 70 человек это работники пенитенциарной системы, а также более 40 судей и около 20 прокуроров. Однако, миссия только начала свою работу, и пока еще трудно оценить её влияние по отношению к любому вопросу, в том числе в отношении права на свободу и личную неприкосновенность лиц.

Судебные органы, в том числе Окружной Суд Митровицы, Окружная Прокуратура, Муниципальный Суд и Прокуратура, Муниципальный Суд по мелким правонарушениям, не функционируют с 20 февраля 2008 года. 22 февраля 2008 года Сербское Министерство Юстиции взяло на себя муниципальный суд и суд по мелким правонарушениям города Лепосавик и Зубин Поток.

³⁵ Южная часть населена преимущественно албанцами

³⁶ Европейский Союз в области Верховенства Права в Косово, создан одновременно с провозглашением независимости. Главной целью является оказание помощи и поддержка властей Косово в области верховенства права, в частности, полиции, судебных органов и таможенной сферы. Это техническая миссия, которая будет контролировать, наставлять и консультировать при сохранении ограниченного числа исполнительных полномочий. EULEX работает в рамках общей структуры безопасности резолюции 1244 Организации Объединенных Наций и имеет единую цепочку командования в Брюсселе

По имеющимся сведениям, в 2008 году в доступе к правосудию и праву на справедливое и своевременное судебное разбирательство было отказано предположительно более чем 2000 граждан. Параллельно структуры юстиции выполняют функции муниципальных судов и судов мелких правонарушений. Они в основном работают с гражданскими делами, такими, как разводы, наследство и т.д. В своей работе они руководствуются сербскими законами. Сербское законодательство до сих пор используется во всех уголовных делах.

Поскольку северная часть Косово, и по части валютной системы, а также электроэнергетической, почтовой и телекоммуникационной систем, находится под влиянием Сербии, Косово не имеет единой валюты, которая использовалась бы на всей её территории; валюта, используемая в северной части Косово это сербский динар. Институциональный вакуум создает благоприятные возможности для преступников, для разрастания их незаконной деятельности. Они действуют свободно и беспрепятственно; они вовлечены в незаконную торговлю и контрабанду, конкурируя друг с другом, и вселяя страх во всех, проживающих там, граждан.

Косовский полицейский участок в Северной Митровице функционирует с августа 1999 года. Этот полицейский участок не прекратил работать после провозглашения Косово своей независимости. Шестьдесят два сербских полицейских и дополнительно 44 полицейских, которые работали в региональном управлении полиции в Митровице до независимости Косово, в настоящее время работают в полицейском участке в Северной Митровице. По имеющейся информации, полицейские на севере Косово при арестах и задержаниях лиц действуют в соответствии с Сербским Уголовно-процессуальным кодексом.

4. Нарушения права на свободу и личную неприкосновенность лиц, связанные с конфликтами

На протяжении последних 20 лет, конфликтные ситуации зачастую являлись основой для серьезных нарушений прав человека, в то время как незаконное лишение свободы не рассматривалось, как проблема и широко оправдывалось „защитой народа и государства“. Наиболее яркие случаи нарушения права на свободу и личную неприкосновенность завершились, как военные преступления, включительно геноцид³⁷. В ряде стран (Босния и Герцеговина, Сербия, Черногория) были созданы концентрационные лагеря, где имело место жестокое и бесчеловечное обращение с задержанными лицами. Наиболее частыми нарушениями права на жизнь являлись убийства и похищения. В Сербии, политически и этнически, мотивированное лишение свободы зачастую и косвенно связывалось с конфликтом 90-х годов. Кроме

37 Прокурор против Радислава Крстича – I Судебная Палата - Решение - IT-98-33, *Международный уголовный трибунал по бывшей Югославии*, 2 августа 2001 года

того, некоторые из этих нарушений были, также нарушениями Конвенции о статусе беженцев³⁸.

4.1. Похищение в Северине

Представители Боснийских национальных меньшинств (Mehmed Šebo, Zafer Hadžić, Medo Hadžić, Medredin Hodžić, Ramiz Begović, Derviš Softić, Mithat Softić, Mujo Alihodžić, Alija Mandal, Sead Pecikoza, Mustafa Bajramović, Hajrudin Sajtarević, Esad Džihić, Ramahudin Čatović, Idriz Gibović и Mevlida Koldžić) были гражданами, на тот момент, Союзной Республики Югославии (СРЮ), проживающими в селе Северин, муниципалитета Прибой. В этот критический день, 22 октября 1992 года, они направлялись по каким-то своим повседневным делам в Прибой. Они сели в рейсовый автобус (Рудо-Прибой). Рядом с селом Миоче эта региональная дорога проходит через территорию Боснии и Герцеговины (БиГ).

Члены военизированного формирования „Осветницы” (Мстители) под командованием Милана Лукича из Вишеграда, остановили автобус, в котором ехали жители Северина. После проверки удостоверений личности, они забрали из автобуса только боснийцев, 16 из них. Посадили в грузовик и доставили в гостиницу Вилина Влас в Вишеграде, где их сначала жестоко пытали, а затем привезли на берег реки Дрина и всех казнили. Тела погибших до сих пор не найдены.

Белградский Окружной Суд приговорил (заочно) Милана Лукича и Оливера Крсмановича к 20 годам тюремного заключения каждого. Он также признал виновными Драгутина Драгутинович и Джордже Шевич, приговорив каждого к 15 годам тюремного заключения. Судебным решением, вынесенным Белградским Окружным Судом, которое было подтверждено Верховным Судом Сербии, осужденные были представлены в качестве боевиков вооруженной нелегальной группировки. Тем не менее, имеются многочисленные доказательства и свидетельские показания, которые однозначно указывают на то, что данная группировка действовала, как часть войск Вишеградской Бригады Республики Сербской. Например, в ходе судебного разбирательства было выявлено, что Штаб Вишеградской Бригады выдал Милану Лукичу оружие.

Белградский Центр Гуманитарного Права (ЦГУ)³⁹ и члены семей похищенных подали иск, в котором просили, чтобы государство выплатило компенсацию членам семей, похищенных жителей Северина, так как оно обязано, в связи с общеизвестной ситуацией и этническим конфликтом в Боснии и Герцеговине, либо запретить проезд автобусов по маршруту, либо обеспечить безопасность своим гражданам, вынужденным следовать через данную территорию, где их жизнь ежедневно подвергается опасности из-за их

38 Принята в 1951 году, вошла в силу 22 апреля 1954 года
39 www.hlc-rdc.org

этнического происхождения. Суд отклонил эти заявления и принял взамен неподкрепленные документами утверждения государственных представителей [Генеральной Прокуратуры Республики], что Министерство Внутренних Дел [МВД], в соответствии с применяемыми правовыми нормами, не было обязано отменить этот автобусный маршрут или предоставить защиту гражданам СРЮ, которые ежедневно проезжали через небезопасные районы.⁴⁰ Кроме того, в соответствии с нынешними применяемыми правовыми нормами, предписывающими государству возмещение для членов семей гражданских жертв войны, семьи похищенных жителей Северина были лишены каких-либо материальной поддержки, так как государство не считает их членами семей жертв войны. Точнее, в соответствии с юридическим определением жертвой является „лицо, которое получило, по крайней мере, 50% внешних повреждений из-за ранений или травм, которые оставили видимый след, нанесенные в результате пыток или лишения свободы *противником во время войны*, в ходе военных операций, материальными остатками войны или *враждебных саботажей, то есть террористическими актами*”.

4.2. Похищение в Стрпчи

В субботу, 27 февраля 1993 года, группа солдат Армии Республики Сербской⁴¹ под командованием, обвиняемого Гаагским Трибуналом, Милана Лукича, на железнодорожной станции Стрпчи из поезда номер 671 захватила 19 человек, 18 мусульман и одного хорвата, и отвезла их в село Прелово, в непосредственной близости от Вишеграда (Босния и Герцеговина). Солдаты привели их в спортзал начальной школы, выстроили вдоль стены, обыскали и избили. Затем они связали им руки проволокой, затолкали в грузовик и увезли в другое село в направлении Вишеграда. Милан Лукич и Бобан Инджич казнили людей из этого поезда в гараже одного из сожженных домов, в непосредственной близости от реки Дрина.

На сегодняшний день был наказан только один виновный. 9 сентября 2002 года Высший Суд Бело Поле (Черногория) приговорил Небойша Ранисавлиевич к 15 годам лишения свободы. В 2004 году Верховный Суд Черногории подтвердил этот приговор. В ходе судебного разбирательства, суд получил документы, которые показывают, что высшие государственные органы власти тогдашней Союзной Республики Югославии (СРЮ) знали о том, что это преступление готовится еще за месяц до похищения людей, и они не предприняли никаких мер, чтобы не допустить этого. Представленные многочисленные улики, также указывают на то, что помимо Небойши Ранисавлиевича и Милана Лукича, в совершении этого преступления участвовали и другие лица. Расследование в отношении этих других лиц, еще не проводилось.

40 Документация в архиве Центра гуманитарного права

41 Армия Боснийских сербов

4.3. Незаконное задержание Альберта Небих и Скендера Исуфи

Когда сербские силы безопасности бомбардировали албанское село Доманек, муниципалитета Глоговаце (Косово) 26 марта 1999⁴² года, Альберт Небих (17) укрылся с семьей в селе Штрубулов в том же муниципалитете. Представители Министерства Внутренних Дел Сербии и Югославской Армии окружили деревню 28 мая 1999 года. Три представителя Югославской Армии вошли в дом, в котором Альберт Небих проживал вместе с 20 членами своей семьи, и приказали ему, его отцу Хаферу Небиху, и двоюродному брату Экрем Небиху обыскать дом. Во время обыска солдаты били их прикладами автоматов, после чего вывели на улицу и приказали стать лицом к стене с поднятыми руками. Выстроили и доставили их в село Ново Чикатово. Оттуда на грузовиках они были доставлены в Глоговац. В Глоговац были взяты их личные данные; проведена парафиновая проверка, чтобы удостовериться в том, что в последнее время они использовали огнестрельное оружие, а затем их поместили на склад, где уже содержалось больше албанских гражданских лиц.

На следующий вечер, солдаты приказали людям покинуть склад и сесть в автобусы. Со слов Альберта Небиха, автобусов было несколько, по 50 мужчин в каждом. Около 18ч они прибыли в тюрьму в Липляне (Косово). Когда они выходили из автобусов, тюремные охранники их избивали. Затем они были зарегистрированы, охранники конфисковали их личные вещи и поместили задержанных в камеры. Условия в тюрьме Липляне были тяжелыми. Они получили по четвертинке черствой буханки хлеба, а тюремные камеры были переполнены. После 12 дней, представители Сербского Министерства Внутренних Дел перевели Альберта Небиха и других задержанных албанцев в тюрьму Пожаревац (Сербия). Во время перевозки в автобусах, полицейские и тюремные охранники их избивали. Избиения продолжалось, пока они находились внутри камер. Албанским заключенным в тюрьме Пожаревац ни было разрешено гулять, сидеть на кровати. Им позволяли умываться один раз в две недели. За время содержания в тюрьме Пожаревац, полиция ни разу не допросила Альберта, не выдала ордер на арест, не вынесла обвинительного заключения. Альберт Небих был освобожден 20 ноября 1999 года. В марте 2005 года ему был поставлен диагноз „посттравматическое стрессовое расстройство” (ПТСР) в результате применения пыток.

В тот же день, когда был арестован Альберт Небих (28 мая 1999 года), четыре сотрудника сербских сил безопасности, также вошли в дом Скендера Исуфи в селе Ново Чикатово (Косово), к которому бежали многие беженцы из окрестных деревень. Они отобрали 13 мужчин и избивали их прикладами в течение нескольких часов, а затем доставили на реку Дреница, где им приказали войти в воду и валяться в грязи. Сотрудники полиции и сол-

---

42 В то время Косово находилось под полным контролем Республики Сербия

даты открыли огонь и неоднократно угрожали убить задержанных. Спустя три часа их доставили в Глоговац в бар Qerima Desiskuja, где их непрерывно били металлическими прутьями и бейсбольными битами. Затем солдаты принесли ведро воды для заключенных, чтобы смыть кровь, после чего их заставили выпить эту воду. На следующий день они вызвали несколько албанцев по именам и доставили в близлежащее разрушенное здание, где их допрашивали. Четыре инспектора полиции расспрашивали Скендера Исуфи об Освободительной Армии Косово (ОАК). Они допрашивали его весь день на протяжении, которого постоянно избивали. Когда он терял сознание, его приводили в туалет, чтобы привести в чувство, а после короткого периода времени допросы и избиения продолжались.

После допроса, они привели его обратно туда, где он ранее содержался. На следующее утро на автобусах албанских задержанных привезли в тюрьму Липляне, и только на пятый день после задержания тюремные надзиратели разрешили им пользоваться туалетом. Несколько дней спустя их отвезли на автобусах в тюрьму Пожаревац, в которой Скендер содержался до 14 апреля 2000 года, пока он не был освобожден по решению Министерства Юстиции Сербии. Помимо этого, он никогда не получал ни одного документа о задержании, нет никаких обвинительных актов, против него не возбуждали дела. Его даже не допрашивали. С марта 2004 года прошел курс лечения с диагнозом посттравматическое стрессовое расстройство.

17 мая 2007 года Белградский Центр Гуманитарного Права (ЦГП) подал от имени Альберта Небиха и Скендера Исуфи иск о компенсации против Республики Сербия в рамках реализации программы поддержки ЦГП жертв нарушений прав человека при осуществлении их права на возмещение ущерба⁴³. 18 декабря 2008 года ЦГП получил судебное решение, вынесенное Первым Муниципальным Судом Белграда, которое обязывает Сербию выплатить по 185000 RSD (около 2000 евро) Альберту Небиху и Скендеру Исуфи каждому, в качестве ответственности государства за незаконное содержание под стражей в течение 6 и 11 месяцев соответственно в 1999 и 2000 годах. В связи с неуместно малой суммой компенсации, ЦГП подал апелляцию в Белградский Окружной Суд. Процесс еще не завершен.

4.4. Принудительная мобилизация беженцев

Летом 1995 года сотрудники Сербского Министерства Внутренних Дел (МВР) незаконно задержали около 10 000 беженцев из Хорватии и Боснии и Герцеговины, которых перевели на территорию Хорватии и Боснии и Герцеговины. Там, их вынудили, против их воли, к участию в военных операциях в качестве членов Армии Республики Сербской Краины⁴⁴ или Армии

⁴³ При поддержке Шведского Хельсинкского комитета по правам человека

⁴⁴ Армия Хорватских сербов, во время войны в Хорватии

Республики Сербской⁴⁵. Большинство из них погибло в ходе этих операций, а многие по-прежнему страдают от физических и психических последствий. Центр Гуманитарного Права предъявил более 1000 судебных исков против Республики Сербия, от имени насильственно мобилизованных беженцев. Например, Гуглета Стоян, Касап Миле, Симич Джордже, Дерета Здравко, Живкович Славко, Косович Джуро и Любишич Мирко бежали из Хорватии в Сербию во время военной операции, известной как „Буря” в августе 1995 года из страха за свою жизнь и жизнь своих семей. Прибыв в Сербию, они получили статус беженцев в соответствии с местными правовыми нормами и Конвенцией о статусе беженцев. Однако их статус беженца не послужил препятствием для сотрудников Сербского Министерства Внутренних Дел (МВД), чтобы вскоре лишить их свободы. Обманом или без каких-либо объяснений, с применением силы, в присутствии членов семей, полицейские арестовали большинство из них сразу же после того, как они пересекли границу, а некоторые из них были арестованы в лагерях беженцев. После ареста, эти люди в условиях строгой безопасности были переведены в Эрдут (Хорватия) в лагерь Сербской Добровольческой Гвардии. После завершения „подготовки”⁴⁶ в лагере их насильно зачислили в Армию Республики Сербская Краина.

По данному делу, 19 июля 2006 года Сербский Верховный Суд отклонил требования государства о пересмотре Первым Муниципальным Судом Белграда обвинений, заявленных Центром Гуманитарного Права (ЦГП) в течение 1998 года от имени этих семи насильственно мобилизованных беженцев из Хорватии. Данным постановлением, Верховный Суд подтвердил ответственность Сербии за нарушение права на свободу и права, гарантированного беженцам Конвенцией о статусе беженцев. Принимая это решение, Суд также подтвердил обязательство Сербского государства выплатить 2380000 RSD (около 25 000 евро) в качестве материальной компенсации за ущерб, упомянутым жертвам. Подобные решения были вынесены в сотнях других случаев.

4.5. Задержание группы Джаковица⁴⁷

При Милошевиче⁴⁸, Правительство признало виновными и лишило свободы около 1900 этнических албанцев по делам, возбужденных против них в соответствии с Югославским Уголовным Кодексом за угрозу территориальной целостности страны или за вступление в сговор, формирование группы с целью совершения подрывной деятельности (подрыв „конституционного порядка”). Большинство дел касалось нарушений по статье 136 Федераль-

45 Армия Боснийских сербов, во время войны в Боснии и Герцеговине

46 “Подготовка” включает несколько дней унижений, пыток и унижающего достоинство обращение с объяснениями того, что они являются “предателями сербского народа”

47 Джаковица/Djakova – город в Косово

48 до 5 октября 2000 года

ного Уголовного Кодекса это „объединение с целью проведения вражеской деятельности” или по статье 125 „терроризм”.

Члены группы Джаковица (143 этнических албанца из Косово) были арестованы с 11 по 15 мая 1999 года, по отношению к каждому из них было вынесено решение о содержании под стражей на 30 дней. Имея в виду, НАТОвские бомбардировки Югославии, их лишение свободы соответствовало сербским законам до 15 июня 1999 года. Однако, начиная с 15 июня по 17 ноября 1999 их задержание было незаконным. В начале 2000 года был организован массовый судебный процесс, и целая группа была приговорена к 1632 годам тюремного заключения.

В феврале 2001 года новое правительство приняло Закон об амнистии, по которому было освобождено большинство лиц, осужденных по статье 136. Однако амнистия не распространялась на тех, кто был осужден по статье 125. Верховный Суд изменил решение по группе Джаковица и распорядился о новом слушании дела в апреле 2001 года. В этом же решении он отменил содержание под стражей для всех членов группы.

В декабре 2001 года, 173 человека оставалось в тюрьме, из них 90 были этническими албанскими политическими заключенными. Остальные 83 были признаны виновными в совершении общих уголовных преступлений. В течение года большинство заключенных, в том числе 143 человек из группы Джаковица, осужденные массовых судом в 1999 году, были освобождены, кто по апелляции, кто по амнистии, а в некоторых случаях в связи с отбытием наказания.

В ноябре 2000 года правительства Югославии и Сербии подписали соглашение (общепринятый документ) с Миссией ООН в Косово (МООНК), которое, среди прочего, обеспечило условия для рассмотрения всех этих дел и для передачи заключенных косовских албанцев Косово, где они будут продолжать отбывать наказание, если первоначальное признание их вины подтвердится. В 2001 году это соглашение в основном было выполнено.

4.6. Разгон полицией Движения “Отпор” в Сербии⁴⁹

Движение „Отпор” (Спротивление) было инициировано в качестве студенческого движения в октябре 1998 года группой студентов Белградского Университета недовольных работой существующих учебных организаций и провалом акции протеста против репрессивной реформы образования Сербии. Движение получило поддержку в других университетах Сербии, а его активисты начали публично выдвигать требования о демократических изменениях, включающих в себя „свободные и справедливые выборы, свободный и деполитизированный Университет, а также свободные и независимые

---

49 Со 2 мая по 24 сентября 2000 года

средства массовой информации". Движение быстро распространилось во многих городах и поселках Сербии. Изначально, состоящее из небольшой группы студентов, движение „Отпор” превратилось в массовое движение политических противников правительства. Символ „Отпора”, сжатый кулак, стал признанным в народе, как символ личного мужества и решимости, устанавливающим демократические ценности в Сербии. Сербское правительство ответило первым, начав кампанию в СМИ, изображающую „Отпор” в качестве враждебной организации, затем путем радикальных полицейских акций против его активистов в мае 2000 года. Предвыборная кампания в Сербии имела место среди ежедневных задержаний активистов „Отпора”.

В период с начала мая по середину сентября 2000 года полиция арестовала более 2000 активистов „Отпора”, около 400 представителей оппозиционных политических партий и около 100 активистов неправительственных организаций (НПО). Расследование, проводимое Центром Гуманитарного Права (ЦГП), состоящее из опроса пострадавших от незаконных действий со стороны полиции, и их показания, доказывает, что Министерство Внутренних Дел (МВД) запустило в начале мая 2000 года широкую кампанию против молодежи в Сербии, в целом, и против активистов „Отпора”, в частности. Большинство задержанных были младше двадцати пяти лет, в том числе, около 200 в возрасте от шестнадцати до восемнадцати лет. Около 300 активистов „Отпора” задерживались по пять и более раз. В ряде отдельных случаев, полиция, также задержала тридцать матерей, которые принимали участие в действиях „Отпора”. Анализ показывает, что полицейские действовали организованно и синхронизировано, обладая четкими приказами, распоряжениями и целями. Хотя акция проходила на всей территории Сербии, она была четко сосредоточена в Воеводине⁵⁰. Единая процедура, применяемая во всех случаях, свидетельствует о том, что полицейские действовали по конкретным заказам, умышленно и грубо нарушая закон и Конституцию. Решимость, с которой представители полицейских сил нарушали закон, подтверждает их убежденность в том, что они будут освобождены от какой-либо дисциплинарной или уголовной ответственности.

Полиция применяла практику задержания молодых мужчин и женщин, несовершеннолетних, детей и других граждан, которые идентифицировали себя, в качестве активистов и сторонников „Отпора”, принимая участие в таких мероприятиях, как расклейка плакатов, распространение пропагандистских материалов, публичная критика властей в уличных театрах, одеваясь в футболки и нося значки с изображением символа „Отпора”. На протяжении июня, июля и августа 2000 года, т.е. до начала избирательной кампании, полиция проводила облавы на активистов „Отпора”, которые регистрировались до посещения высокопоставленными лицами государства местной СПС⁵¹ и ЮЛП⁵² и держали их в полицейских участках „до отъезда гостей”.

---

50 Северная Провинция Сербии

51 Социалистическая Партия Сербии

52 Югославская Левая Партия

Аресты активистов „Отпора” в связи с избирательной кампанией СПС и ЛПЮ были настолько частыми, что общественность к ним просто привыкла.

Сотрудники полиции не стали скрывать того факта, что они занимались поимкой людей одетых в футболки „Отпора” и распространяющих агитационные материалы, по приказу, лишь сославшись на позицию своего министерства, „Отпор” является запрещенной организацией. ЦГП документировал в июле и августе более 600 задержаний молодых людей, несовершеннолетних и детей, за ношение „запрещенных” футболок „в общественных местах”. В первой половине сентября, большинство задержанных лиц были активистами „Отпора” и другими гражданами, которые были застигнуты в момент расклеивания плакатов „Отпора” с фразой „He’s Finished” над плакатами СПС и ЮЛП или в других общественных местах.

В период избирательной кампании полиция усилила преследование активистов „Отпора” и других граждан, принимающих участие в акциях под лозунгами „He’s Finished” и „The Time Is Ripe”. Существуют доказательства того, что вместо допроса активистов „Отпора” и иных граждан, которых уже задержали, сфотографировали и, у которых взяли отпечатки пальцев, полиция в тот месяц сосредоточилась на регистрации каждого нового активиста и сторонника.

В связи с убийством одного из руководителей правящей партии, полиция задержала и допросила более 200 активистов „Отпора” в городе Нови-Саде и других городах Сербии. Полиция окутала эти „информативные беседы” видимостью законности, с тем, чтобы прикрыть подавление политического инакомыслия. Документы ЦГП показывают, что во всех этих случаях полиция действовала незаконно, ссылаясь на „процедуру” и приказы „сверху”.

В десяти случаях полиция отправила повестки с вызовом на допрос без объяснения причин. В некоторых случаях в качестве причины была предоставлена „информативная беседа”, а в одном случае „дактилоскопия” (снятие отпечатков пальцев). Во время допроса инспекторы использовали единую анкету. Вопросы были направлены на установление, когда и почему опрашиваемый вступил в „Отпор”, цели организации, контакты с людьми за рубежом, источники финансирования, распределение функций, личности руководителей, политические взгляды опрашиваемого и его родственников. В ряде случаев опрашиваемым задавали вопросы, были ли какие-либо экстремистские группировки или террористические группы в „Отпоре”. Несовершеннолетние и молодежь также были задержаны и допрошены об их политических взглядах.

После демократических перемен, ЦГП представил на рассмотрение жалобы в отношении различных лишений свободы и неправомерного поведения полиции. В большинстве случаев суды в Сербии вынесли решение, в которых Сербия была признана виновной за действия сотрудников полиции и незаконные задержания.

5. Меры, принимаемые в Сербии, после конфликта

Несмотря на тот факт, что ситуация в постюгославских странах все еще не стабильна, всем известно, что 2000⁵³ год считается годом завершения конфликта, особенно в случае Сербии. Таким образом, Сербия является последней страной в регионе, которая начала всеобъемлющие реформы, имеющие значение для права на свободу и личную неприкосновенность.

Параллельно с рассмотрением случаев о незаконных задержаниях и других серьезных нарушениях прав человека Сербскими Судицами, новое правительство работает над разработкой и принятием новых законодательных актов, имеющих значение для вышеуказанных прав. Изменение законодательства в основном было подготовлено Министерством Юстиции при тесном сотрудничестве с экспертами Совета Европы (СЕ), Организации по Безопасности и Сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) и гражданским обществом Сербии. Переходное законодательство в данной области (Уголовно-Процессуальный Кодекс, поправки в Уголовный Кодекс, Закон о полиции и т.д.), также сопровождалось принятием различных подзаконных и нормативных актов, таких как, Кодекс профессиональной этики сотрудников полиции⁵⁴. В сравнении с другими балканскими и восточноевропейскими государствами, Сербия была медлительной в процессе реформ всех норм соответствующих тем, которые существуют, как в рамках ОБСЕ, так и государств-членов Совета Европы.

Просвещение сотрудников правоохранительных органов, была ключевой мерой, которую новое правительство реализовало с международными партнерами и экспертами. Это было выполнено на основе изучения полиции в Сербии, что было сделано экспертами ОБСЕ вскоре после демократических изменений. Несколько важных рекомендаций были связаны с лишением свободы и нормами, большинство из них были реализованы. Несмотря на рост просветительных программ, и просветительной работы, изменения на практике в последние девять лет происходят медленно.

Новые законодательные изменения определили более четкие нормы задержания полицией, информативные переговоры, расследования, право на защитника в ходе досудебного производства и т.д. Одним из наиболее заметных изменений для граждан является сокращение срока для определенных досудебных процедур, в том числе содержание под стражей. Кроме того, больше требований было предъявлено к продлению режима лишения свободы.

Главное Управление Полиции, специальный орган, который был создан для расследования всех нарушений в работе полиции. Однако, старый внутренний контроль полиции по-прежнему существует. Результаты их работы в последние девять лет не являются удовлетворительными.

53 С тех пор, сербской общественностью, 5 октября 2000 года часто воспринимается, как дата демократических изменений

54 Кодекс профессиональной этики сотрудников полиции, Официальная Газета Республики Сербия 92/06

Новые судебные механизмы были созданы в целях обеспечения более эффективной борьбы с конкретными преступлениями (военными преступлениями, организованной преступностью, торговлей людьми). Специальные палаты по делам о военных преступлениях или организованной преступности и процедуры, относящиеся к этим палатам, получили положительную оценку от всех соответствующих сторон, несмотря на многочисленные препятствия в их работе.

На протяжении постконфликтного периода, Сербия вновь обращается с просьбой о членстве в ООН и ОБСЕ и начинает с предоставления отчетов в соответствующие органы ООН, установленные конвенциями ООН, ранее ратифицированных СФРЮ. В 2003 году Сербия⁵⁵ становится членом Совета Европы, вскоре после убийства Премьер-министра Джинджича. Сразу после этого вводится чрезвычайное положение, частично отменяется большинство гарантий, относящихся к праву на свободу и личную неприкосновенность. В течение это времени, срок содержания под стражей продлевается; допросы допускаются без присутствия защитника и т.д. Неправительственные организации собрали большое количество показаний арестованных лиц, которые установили различные нарушения процедуры режима лишения свободы, жестокого обращения в ходе ареста и содержания неделями под стражей, без каких-либо допросов.

Последовали отчеты в ООН и Совета Европы, увеличился контроль со стороны внутренних и международных организаций по правам человека. Эти мероприятия сопровождались широкой информационно-пропагандистской кампанией, включая бесплатную юридическую помощь пострадавшим от различных нарушений прав человека, в том числе от незаконного задержания. Информационно-разъяснительная кампания и различные проекты были направлены на просвещение граждан относительно их прав в судебном порядке. Кроме того, многие мероприятия и дебаты были организованы в целях обсуждения недавнего прошлого, и различных нарушений прав человека в течение 90-ых годов.

Так же, как и в Сербии, специальные палаты по делам о военных преступлениях были созданы в Хорватии и Боснии и Герцеговине в целях борьбы с наиболее серьезными нарушениями прав человека в ходе вооруженного конфликта. Параллельно с палатами в этих трех странах, также были созданы специальные прокуратуры по делам о военных преступлениях. Судебные разбирательства в большинстве своем все еще ведутся, но, в целом, все эти случаи имеют положительное влияние в регионе, несмотря на большие препятствия, связанные со свидетелями, доказательствами и общественным давлением. Специальные палаты не были созданы в Косово и Черногории, но военные преступления и серьезные нарушения прав человека в ходе конфликта находятся в ведении соответствующих Окружных судов.

---

55 На тот момент, Государственный Союз Сербии и Черногории

Влияние военных преступлений, рассматриваемых Специальными палатами по делам о военных преступлениях, ограничено. В подавляющем большинстве случаев, акцент делается на убийства, изнасилования, пытки и исчезновения людей. Нарушения права на свободу и личную неприкосновенность лиц были упомянуты лишь в качестве части обвинений, без их центральной роли в каком-либо из случаев. Вместе с тем, нарушения этого права были рассмотрены судами более тщательно в случаях депортации и лагерей военнопленных. По мнению судей и прокуроров из этих стран, незаконное задержание и нарушение свободы и личной неприкосновенности рассматривались только в качестве одного из методов совершения военных преступлений и, следовательно, не рассматриваются централизованно ни в одном из официальных обвинений.

6. Рекомендации для заинтересованных кругов в Молдове:

а) правительству

- Совершенствование законодательной базы в максимально возможной степени, в соответствии с нормами СЕ и ОБСЕ;
- Ратификация всех соответствующих международных конвенций, которые еще не были ратифицированы (т.е. Римского статута);
- Создание специальных судебных и/или несудебных механизмов, которые будут обладать достаточной компетенцией при рассмотрении серьезных нарушений прав человека, включая право на свободу и личную неприкосновенность;
- Независимо от процесса решения конфликта, всестороннее сотрудничество со всеми соответствующими сторонами в рамках расследования серьезных нарушений прав человека;
- Создание отдельного международного специального органа, который будет помогать в реализации всех основных норм прав человека (так называемый Координационный орган был создан в ходе конфликта в Южной Сербии)

б) полиции и судебной системе

- Создание независимого органа, который будет расследовать все заявления о неправомερных действиях полиции, и работа данного в полном объеме
- Соответствующее наказание за незаконное лишение свободы
- Соответствующий охват тех случаях, когда виновные были наказаны за особые нарушения права на свободу и личную неприкосновенность

- Непосредственная реализация международных норм, особенно, комитетов ООН, а также судебной практики Европейского суда по правам человека

- Непосредственная реализация международных норм (в том числе упомянутых норм Европейского суда) в работе полиции

с) гражданскому обществу

- Лоббирование создания независимого органа, который будет осуществлять сбор всех доказательств, свидетельских показаний и других материалов в период конфликта;

- Постоянная информационно-разъяснительная кампания с очень простой информацией, связанной с правом на свободу;

- Долгосрочное сотрудничество со средствами массовой информации по вопросам отчетности и расследования случаев применения полицией неправомерного поведения, незаконных задержаний и пыток;

- Сосредоточение в дальнейшем на бесплатной юридической помощи мелким муниципалитетам и полном представлении жертв в судах, особенно, если дело связано с конфликтом;

- Уличные акции одновременно в разных городах, с тем чтобы показать, что право на свободу везде одинаково;

- Создание коалиции или проекта, который позволит очень быстро реагировать в случаях незаконного задержания или аналогичных нарушений. Это должно включать объединение адвокатов, „дружественные средства массовой информации”, Интернет и т.д.

Liberty and security of the person in regions of conflict

1. LIBERTY AND SECURITY OF PERSON IN FROZEN CONFLICT REGIONS THE CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA	195
2. THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY OF PERSON IN CHECHNYA DURING THE ARMED CONFLICTS (1994-1996; 1999 –2009)	219
3. THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY OF THE PERSONS LIVING IN CONFLICT ZONES: THE CASE OF GEORGIA	239
4. STUDY ON THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY OF PERSONS IN THE REGIONS OF CONFLICT/POST-CONFLICT FROM FORMER YUGOSLAVIA	261

**Liberty and security of person in
frozen conflict regions**

The case of the Republic of Moldova

CONTENTS

---

1. Background and evolution of the issue	197
2. Observance of international commitments on the territory of the TMR	201
3. Mechanisms of enforcement of rights in the TMR	204
4. Liberty and security of person in the Transnistrian region of Moldova	208
5. Challenges and prospects of liberty and security in the TMR	212
6. Conclusions	215

1. Background and evolution of the issue

The so-called «Transnistrian Moldovan Republic» (hereinafter TMR) occupies approximately 4,000 sq. km or about 12% of the territory of Moldova.¹

According to the preliminary results of a population census conducted in 2004, the territory controlled by the separatist authorities is populated by 555.5 thousand people (over 170,000 less than in 1989). In 1989, 39.9% of the population of the districts on the left bank of the Nistru River was Moldovan/Romanian, 28.3% were Ukrainian and 25.4% were Russian. Today, if one is to believe the results of the latest census, «Moldovans» amount to only 31.9 percent, and Russians and Ukrainians cover 30.3 and 28.8 percent of the population, respectively.² It

is believed that nearly 400,000 residents of the Transnistrian region are citizens of Moldova. According to official data, in February 2009 223,580 Moldovan citizens with a right to vote resided in the region.

Throughout history the Nistru river served as a borderline between various Empires and States, and the current territory of the Transnistrian region was part of those entities. In 1791 the Russian Empire extended up to the Nistru, and, in 1812, to the river Prut. In 1918 the territory between the Nistru and Prut rivers (Bessarabia) reunified with the Kingdom of Romania. As the successor of the Russian Empire, the Soviet Union made repeated unsuccessful claims on an international level to re-occupy this area. In this context, in order to prepare for future scenarios, a Moldovan Autonomous Soviet Socialist Republic (MASSR), with its capital city in Balta, was created in 1924 in the Ukraine. It was in this entity that a Moldovan language, based on the Cyrillic script (to be distinguished from Romanian), was “invented”.

After signing the Ribbentrop-Molotov Pact and occupying Bessarabia, the Soviet Union decided to take additional measures to prevent losing this territory again, and created the Moldovan Soviet Socialist Republic (MSSR). For this purpose, some strategically important areas of Bessarabia were included in the composi-

1 <http://images.google.com/images?gbv=2&hl=en&q=republica+moldova&sa=N&start=216&ndsp=18>

2 Mihai Grecu, Anatol Țăranu, *Politica de epurare lingvistică în Transnistria (Politics of linguistic cleansing in Transnistria)*. Chișinău, 2005

tion of the Ukrainian Soviet Socialist Republic, and a small part of the MASSR (5 districts) was included in the composition of the MSSR. The region was deprived of exit to the Danube and the sea, local intellectuals were deported to Siberia or exterminated, and the Soviet authorities proclaimed the “Moldovan” language based on Cyrillic script as the official language of the territory of the MSSR. In the Soviet period, the eastern part of the republic (that is, the Transnistrian region) was heavily industrialized, while the west remained largely agricultural.

After the announcement of democratic changes (the famous 'Perestroika'), the new national intellectual elites of the MSSR demanded that the language return to using Latin script and be officially renamed Romanian. The Moldovan national liberation movement eventually became one of the most active movements in the former Soviet area, which determined the Kremlin to blackmail Moldova with two separatist entities on its territory if it were to demand independence and further reunification with Romania. The threats were eventually put in practice, and the political elites in Chisinau were incapable of resisting the provocation. In 1991 paramilitary units were created, heavily staffed with foreign mercenaries, and equipped with ammunition and weaponry of the 14th Army of the Soviet Union deployed in the region. In 1992 a military conflict broke out on the left bank of the Nistru, as a result of which the Moldovan authorities lost control over the region.

On 2 September 1990 the TMR declared independence from Moldova. In the absence of any control of the legal and constitutional authorities, cases of torture, abduction, rape, disappearance, illegal detention and murder have become commonplace in the region – compared with the rest of the country. Neither the Moldovan constitutional authorities, nor the illegal administration of the region, nor the Russian Federation (which supported the separatist authorities in organizing and taking control over the region) assumed any responsibility for this situation, and the fate of these legal cases remains unknown.

The Russian Federation played, and maintains, a special role in this conflict, having managed to obtain the status of mediator and “guarantor state” in the settlement process despite the fact that its troops deployed in Moldova had been directly involved in the military confrontation, taking the separatists’ side. On 21 July 1992 in Moscow, Russian President Boris Yeltsin and Moldovan President Mircea Snegur signed a Russian-Moldovan Accord «on the principles of peaceful resolution of

the armed conflict in the Transnistrian region of the Republic of Moldova». In accordance with this, a “peacekeeping mechanism” was established, and a Security Zone and a Joint Control Commission to control the zone were created.

Although it has proven inefficient and disadvantageous for Moldova and its population, signing this Accord put an end to the military violence, and allowed the society to return to a peaceful daily life. From that moment on, in defiance of all constitutional norms and principles of international law, the so-called peacekeeping mechanism only helped strengthen the separatist regime. As a key player in this format, Russia offered full, constant and consistent support (economic, legal, political, military, etc.) to this process, contrary to official statements of respect and support for the territorial integrity of Moldova.

After losing effective control over this region, the Moldovan constitutional authorities were unable to make concerted efforts and achieve any visible success in enforcing and defending fundamental human rights there, including the liberty and security of person. The Moldovan authorities gradually rejected all responsibility for the situation of the citizens of the Transnistrian region, promoting an inconsistent and incoherent policy towards them at a national and international level.

Since 1991, security of person has become an extremely serious issue in the Transnistrian region. The illegal authorities in Tiraspol incessantly put physical and psychological pressure on those with other views, and openly called upon the population to settle accounts with those who opposed the installation of what, essentially, is illegal foreign rule in the region. The “Trudovoi Tiraspol” newspaper, on 28 November 1991, published the names and home addresses of the head of the police unit in Tiraspol, V. Scerbatii, and of other officers who allegedly “plotted against the TMR”, calling its readers to blame and condemn their actions. On 24 June 1992, amidst the bloodiest events of the Russian-Moldovan war of 1992, the same paper published a complete list of persons who refused to enroll in illegal paramilitary units, giving their names, home addresses and work details.

Reports of abduction and extermination continued after the signing of the ceasefire accord when the peacekeeping operation was fully installed. An example: in January 1993, Boris Varghin, 28, who came to the left bank of Nistru to visit his mother, was abducted by armed individuals who beat him to death. In the same month of January 1993, the city of Tighina (Bender) was inundated with leaflets calling the people to assassinate Victor Gusleacov, the head of the local police commissariat.

The most “unstable” localities and areas in this respect are the town of Dubăsari, the city of Bender, and the villages Corjova, Chițcani, Dorotcaia, Cosnita, Cocieri, Gisca, and Lunga, as well as several localities in the district of Grigoriopol. Numerous cases of ill-treatment, robbery, assassination or disappearance of persons with views dissenting from the official ones imposed by the illegal authori-

ties, were registered in these localities.³ For example, between 1990 and 1993, out of a total of approximately 1000 residents of the village of Corjova, Dubasari district, 60 persons were murdered or disappeared: Of these, 10 girls were abducted by Cossacks, kept in the basements of the Dubasari power plant, and forced into prostitution.⁴

The real number of victims and the fate of these cases are not fully known even today, 18 years after the end of the war and the launch of the “peacekeeping” operation.

After the illegal regime took over, the fundamental rights and guarantees for persons remaining in the region were deprived of any meaningful content. The separatist administration established an aggressive, unbearable informational space, enhanced by a militarized state system. Indoctrinating the population has become the norm, and fundamental rights and freedoms were excluded, as all decisions were taken by a small group of persons who seized power in the region. The illegal regime did not tolerate opinions dissenting from the “official” views imposed on everyone. Moreover, the political struggle and fight for economic dominance in the region was carried out in a manufactured atmosphere of “external threat”, supposedly coming from Moldova. All means were used in this fight.

The regional authorities and force structures established and maintained a permanent atmosphere of fear in the society; no one sharing views on the future status of the region which departed from the local propaganda could feel safe. In September-October 1998 alone, in Tiraspol, 16 people were shot in struggles for spheres of influence. According to experts’ estimates, cca.70% of the region’s budget came from smuggling controlled by commercial organizations created and managed by representatives of the Tiraspol regime.⁵

The most relevant and known case of a violation of human rights, pertinent to norms regarding the liberty and security of person, is the case of the Ilascu group. The case was examined by the Grand Chamber of the European Court of Human Rights in 2004.⁶ The members of that group, residents of Tiraspol who fought on behalf of Moldovan authorities, were detained during the armed conflict in 1992 with the support of the Russian troops in the region, then kept in Russian military units, and were later sentenced to different terms in prison by the local “courts”. The leader of the group, Ilie Ilascu, was sentenced to death.

One should note that, although they were insufficient, this was one of the few cases when the Moldovan authorities actually took efforts to free persons arrested and detained by the illegal regime in that region, and provide minimal

---

3 Vlad Greu, *O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari* (A view on the source of the conflict in Dubasari), Chişinău, 2005

4 *Drepturile Omului în Republica Moldova* (Human rights in Moldova), Chişinău, 2002, CHDOM

5 *Drepturile Omului în Republica Moldova* (Human rights in Moldova), Chişinău, 2002, CHDOM

6 Decizia din 8 iulie 2004, *Ilascu s.a. vs Federatia Rusă si Republica Moldova*, nr.48787/99 <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ilascu%20%7C%20MOLDOVA&sessionId=29714915&skin=hudoc-en> (Judgment of 8 July 2004, *Ilascu and others vs. Russia and Moldova*, ECHR)

guarantees, assistance and services to them. The European Court stated in its judgment that the Moldovan authorities did not take sufficient efforts to stop continued violations of the rights of the group members. As a result, Moldova and Russia were found responsible for the violation of the rights and freedoms of the four individuals, who were illegally deprived of their freedom for 9, 12 and 15 years respectively.

2. Observance of international commitments in the TMR

After declaring independence, Moldova ratified and signed numerous international documents and treaties that must be applied on its entire territory, including the TMR. The key instruments in the field of human rights -the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention of Human Rights and the International Covenant of Political and Civil Rights- guarantee the equality of all citizens in the face of the law. The right to effective legal remedy in national courts in the case of violation of fundamental and constitutional rights and freedoms is also guaranteed.

The constitution provides that international norms in the field of human rights take priority over national laws and normative acts. This provision refers to all laws, regardless of the date of their adoption.

The right of liberty and security of person in Moldova is guaranteed both by national legal provisions and by international documents.

However, at the ratification of the European Convention, the state rejected its responsibility for omissions and acts committed on the territory controlled by the illegal Tiraspol regime. We should note that such an approach to the issue is neither correct nor legal. The fact that the government does not control a part of the country's territory does not permit it to suspend efforts to ensure that citizens' constitutional rights are observed. This could be qualified as discrimination of the residents or citizens originating from the Transnistrian region compared with other categories of citizens. Given this, the European Court ruling on the admissibility of the case filed by Ilascu et al. against Moldova and the Russian Federation argued that the government's respective claim did not represent a well-founded reservation.

At the same time, accepting that Moldova does not exert any control over its eastern region, the Court did not permit it to be inferred that Moldova would bear direct responsibility for the attested human rights violations. It stated rather that Moldova's responsibility for such violations results from the non-fulfillment of its positive obligations to take sufficient, effective and appropriate measures to recognize the human rights defined by the Convention.

The positive obligations assumed by Moldova must guarantee that the constitutional authorities will take all efforts to ensure an efficient defense of the rights and freedoms of persons that are residing permanently or temporarily on an

uncontrolled territory. Positive obligations primarily demand that the authorities specifically “take measures needed to safeguard a right”, or, more precisely, “adopt reasonable and adequate measures to protect rights of individuals”.

The fact that the Moldovan legal authorities do not hold *de facto* control over the Transnistrian region does not exempt them from their responsibility for the situation there. In another case examined by the ECHR, *Assanidze v. Georgia*, the Court ruled that Art.1 “implies and demands that a state system be put in place to guarantee the application of the system of the Convention on its entire territory and with regard to each individual”. And in the *Ilascu* case, it ruled that “in cases when a portion of the territory may not be controlled because of a self-installed separatist regime, the State maintains responsibility for the population of that territory”, and Art.1 outlines its obligations as follows: 1. The State is obliged to take measures needed, on the one hand, to restore control over the respective area and, on the other, to protect persons who reside there.

We note that the positive obligations of the State are clearly delimited and demand efforts on its behalf to observe and guarantee fundamental human rights and freedoms. Moreover, constitutional provisions on human rights and freedoms may not be interpreted or applied selectively or in a discriminating manner.

Unfortunately, the Moldovan government does not make any efforts in this sense, particularly with regard to the protection of the liberty and security of persons residing in the TMR. In this sense, one should first look into the situation of persons detained and condemned by the separatist administration. Many people, Moldovan citizens and others, get arrested, detained and condemned in this area every day.

This issue must be analyzed from the standpoint of the provisions of Art.5 of the Convention. The first question that needs to be answered is whether the arrest and detention of persons by an illegal regime may be “legal”, and whether their “tribunals” may be considered “competent courts”.

As provided in the case to the Court, the word “tribunal”, as used in the French texts of Art.5 and other articles of the Convention, especially Art.6 (the tribunal), refers primarily to a body “established by law”, and must meet a number of conditions that include independence -particularly from the executive- impartiality, sufficient duration of the mandates of its members, and guarantees of judiciary procedures.

At the same time, in the *Ilascu* case, the ECHR notes that “in circumstances of a jurisdiction that belongs to a judiciary system of an entity unrecognized by international law, it may be considered a tribunal “established by law” if it is part of a system that operates “on a constitutional and legal basis”, reflecting a judiciary tradition compatible with the Convention, and allows individuals to benefit from the guarantees of the Convention”.

These aspects will be of special interest for those who might say that the “le-

gal” system of Transnistria is entitled to validation. To their disappointment, we will first mention some conclusions from the Report of the New York Bar Association:⁷

1. There is no solid basis for claiming that secession is an external form of self-determination. The basic exigencies for such a legal claim are absent.
2. The Tiraspol regime’s effective control over the Transnistrian region of Moldova constitutes a *de facto* regime and may be regarded as a regime of occupation. Thus the self-proclaimed TMR is legally restricted in its actions on the territory it administers.

Limited in its actions on the territory on the left bank of Nistru, and lacking legitimacy, the Tiraspol regime does not have the right to deprive persons of their liberty. In different periods, the efforts of the Moldovan constitutional authorities to free political detainees (Ilascu, Ivantoc, Petrov-Popa and Lesco) were greatly appreciated by national public opinion and the European Court. It is therefore logical to ask if the Moldovan government should have pursued a similar course of action in all the cases of arrests and detention brought to their attention. We could not detect similar efforts in cases we know of, or others. On the contrary, the vast majority of examined claims and complaints end with the same answer – “given the political situation created in the region after 1992, law enforcement bodies do not have the possibility to intervene in defending the legal rights and interests of the citizens residing in the Transnistrian region”, and that Moldova does not hold effective control over that territory, while informing the citizens that “upon the ratification of the Convention and certain Protocols [...] Moldova stated that it would be unable to ensure the observance of the provisions of the Convention with regard to omissions and acts committed by the bodies of the self-proclaimed Transnistrian republic on the territory effectively controlled by these authorities, until a final resolution of the conflict in that region”.⁸

The provisions of the Convention with regard to the liberty and security of person comports numerous aspects. The editors of the Convention, preoccupied with its practical aspects, wanted to state precisely the conditions in which a person may be deprived of his/her freedom, and the guarantees that must be ensured when this occurs. The jurisprudence of the Court refined these conditions, restrictions and guarantees. Therefore, we must state with regret that, although the Moldovan government assumed this responsibility, it cannot effectively guarantee the enforcement of this right in the light of international acts, and it does not make any efforts in this direction.

---

7 www.nycbar.org/pdf/report/NYCity%20BarTransnistriaReport.pdf

8 Excerpts from responses of the Prosecutor General’s Office of Moldova

3. The mechanism of rights-enforcement in the TMR

According to its Constitution, Moldova is a sovereign, independent, unitary and indivisible state, a democratic state based on the rule of law, in which personal dignity, rights and liberties, free development of personality, fairness and political pluralism represent supreme values and are guaranteed by law. National sovereignty belongs to the Moldovan people who exert it directly and through its representative bodies, in forms established by the Constitution. No particular person, part of the people, social group, political party or other social association can exert the state power in its own name. Seizure of state power constitutes the gravest crime against the people. The Moldovan territory is inalienable, and the borders of the country are enshrined by organic law, in compliance with the generally accepted principles and norms of international law.

Justice is done in the name of the law only in judicial courts. It is carried out by the Supreme Court of Justice, in courts of appeals and territorial courts. The organization of courts, their competency and court procedures are established by organic law.

The “courts” and “law enforcement bodies” of the Transnistrian region are illegal and may not carry out justice because they have been created by illegal anti-constitutional forces that seized power through armed violence and continue to maintain control over this area by undemocratic means. They are not recognized by the international community. Often, when warned by their victims that they are violating human rights, the representatives of these bodies reply simply, “We are unrecognized”, confident that their actions will not be sanctioned. Moreover, the conditions for ensuring the independence and bipartisanship of the Transnistrian courts have never been met. Each judicial instance must be independent from the executive, as well as from the parties in trial.

To assess the degree of independence of a court, the procedure of appointing judges, the duration of their mandate, the presence of guarantees against pressure from outside and the apparent independence of the body must be analyzed. An illegal regime that seized control over a territory in an armed conflict, with support from abroad, and maintains power by methods and means often used in a dictatorship (note that the same person has been ruling the region for 19 years), is unable to ensure court independence.

On the other hand, for many years the Moldovan government chose to suspend investigations as a response to the situation in the eastern region the country. The law enforcement bodies deem this solution legal, and politicians see it as a compromise. We do not believe this to be an appropriate, efficient and adequate solution. The so-called compromise made things even more complicated. The law enforcement bodies must examine these cases *ex officio*, look into the complaints of relatives and neighbours, and pass decisions that are in accordance with the national legislation, observing all rights and procedural guarantees in that sense.

The separatist authorities would obviously oppose execution of the rulings and decisions of the Moldovan constitutional authorities, as they have done before, but such decisions might bring about a slow-down in human rights violations in the region. At the same time, we are convinced that Ilie Ilascu was not executed precisely because the Moldovan authorities acted on the case. A Presidential Decree of 9 December 1993 on the unlawfulness of the sentencing of the group, and the Prosecutor Office-sponsored investigation into the case against the judges, prosecutors, and other persons involved in the prosecution and condemnation of the group's four members, made the illegal region administration temper its actions.

This case proves again that there are mechanisms and procedures at a national level that allow for basic legal control over the events in the region. Issuing such rulings would allow, and, in fact, oblige the Moldovan government to make more significant efforts in order to restore full control over the area. (We recall again that the positive obligations of the State in such circumstances are to take measures needed to restore control over uncontrolled territory, and to protect persons residing on that territory.) This would probably boost the political and diplomatic efforts of the authorities and would almost certainly absolve the government of eventual ECHR condemnations.

Today we have an unacceptable situation in terms of the national legislation and the positive obligations of the Moldovan government. Law enforcement itself needs protection and assistance from the local and central authorities. On the one hand, the fact that Moldovan police are harassed by the local separatist militia in Dubasari or Tighina is well known; on the other hand, however, there are clear signs of collaboration between the two force structures. Under the pretext of fighting criminality, the Moldovan law enforcement bodies occasionally surrender persons into the custody of the anti-constitutional authorities. But the transfer of persons into the custody of a regime that has not abolished the death penalty (a moratorium was instituted instead) represents an extremely severe problem for Moldova. There are reports of the Moldovan law enforcement and the separatist law enforcement bodies conducting joint operations to detain individuals and searching the houses of persons detained by the separatist militia.

The national mechanism of justice and defense of constitutional rights functions in Moldova in accordance with national legislation and complies with the main international norms in the field.

Interior – The Police

The Law on the Police defines the place, role and principles of activity of the police in the system of central and local public authorities, sets their main tasks, competencies, rights and responsibilities, as well as the ways to monitor their activity. The police are an armed law enforcement body within the Ministry of Interior whose aim is to defend, in strict accordance with the law, the life, health

and liberties of citizens, and the interests of the society and of the state against criminal attempts or other illegitimate attacks.

The police don't interfere with the rights and liberties of citizens except in cases when this is needed to act on their competencies. No restrictions of rights and liberties are admitted but on the basis and in the ways provided by law. Citizens have the right to be explained why such limitations occur.

As a public law enforcement body, the Moldovan police are divided into state and municipal police. The state police operate on the entire territory of Moldova; the municipal police operate in a given territorial-administrative unit.

There are no territorial police commissariats in the Transnistrian region, with the exceptions of the city of Tighina and the Dubasari district. The operation of those units is hampered by the region's force structures.

Prosecution

The prosecution is an autonomous institution within the framework of the judiciary authority, which, in the limits of its competencies and attributions, defends the public interest, the rule of law, citizens' rights and liberties, conducts criminal investigations and presents the state's accusations in courts, as provided by law.

The prosecution represents a single, centralized and hierarchical system that includes the Prosecutor General's Office, territorial prosecution offices and specialized prosecution. The number of prosecution offices, their staff, locations and coverage areas are approved and/or amended by Parliament at the suggestion of the Prosecutor General.

According to information submitted by the General Prosecutor's office of Moldova at the request of the Promo-LEX Association, during the period 1990-2009, 32 criminal actions were brought against persons and decision making actors of the self-proclaimed TMR, who had violated the country's law and fundamental human rights. Twenty-nine of the cases are at the prosecution stage, and in 3 cases prosecution was suspended with the announcement of the guilty persons as 'wanted'.

During the period 2005-2009, 456 petitions were received from inhabitants of the left bank of the Nistru river, which were recorded and submitted for consideration under relevant structures. In 251 cases, the petitioner requested rehabilitation for victims of political repression, 99 concerned disagreement with sentences issued by the courts of The Republic of Moldova; 33 were disagreements with sentences issued by the courts of "Transnistria"; 32 were disagreements with procedural provisions of the so-called law enforcement authorities of the self-proclaimed Transnistria; 14 were complaints against the actions of the prosecution authorities of the RM; 10 petitions concerned non-compliance with the judgments of the courts; 12 were complaints about the actions of the customs bodies from "TMR", and 5 were petitions concerning violations of constitutional rights.

Although on 22 July 2005 the Moldovan Parliament passed a Law on the basic provisions of the special legal status of the localities on the left bank of Nistru (Transnistria), no prosecution offices were created on or for this region, except for the city of Tighina and the Dubasari district.

Judicial courts

Courts carry out justice in order to defend and enforce the fundamental rights and liberties of citizens and their associations, and of companies, institutions and organizations. Courts are formed on the principle of appointing judges. Any person is entitled to effective remedy in competent judicial courts against acts that violate his/her legitimate rights, liberties and interests. All Moldovan citizens are equal before the law and in court, regardless of race, nationality, ethnic origin, language, religion, sex, opinion, political affiliation, wealth, social origin, or other circumstances.

According to the Law on judicial organization No. 514-XIII of 6 July 1995, district (territorial) courts were established in the cities of Tighina (Bender) and Tiraspol, and in the districts of Ribnita, Dubasari, Grigoriopol and Slobozia. Residents of the Camenca district are covered by the Ribnita district court.

Creating district courts for Transnistria does not ensure non-discriminating access for all citizens of the region to justice. Moreover, according to official information,⁹ no court was formed in Camenca, and the district courts of Ribnita, Grigoriopol, Slobozia and Tiraspol do not meet legal criteria. Firstly, they do not have a venue of their own and are not properly staffed, operating at the moment in the venues of other territorial courts (Rezina, Chisinau and Stefan Voda, respectively). The Tiraspol court does not have any venue, as it does not physically exist). At the same time, the number of courts is smaller than provided by the Law on judicial organization.¹⁰ Thus the Bender Court of Appeals operates with 3 instead of 10 required judges, the Bender court – 4 instead of 6, the Slobozia court – 1 instead of 5, the Grigoriopol court – 1 instead of 4, the Ribnita court – 1 instead of 9, the Dubasari court – 2 instead of 4, and the Tiraspol court does not have any appointed judge out of the 17 provided by law. The total deficit of magistrates in the Transnistrian region amounts to 43.

Level-two courts: the Chisinau Court of Appeals controls the legality of decisions made by courts in Grigoriopol, Dubasari and Ribnita, and the Bender Court of Appeals located in Causeni has jurisdiction over the territorial courts in the Transnistrian districts of Tighina, Tiraspol and Slobozia.

Distances one must travel to reach a territorial court may differ, but to a great extent this does not represent a problem, as the situation is not different from that of persons residing in other regions of the country. However, we noted certain obstacles to free movement (numerous control posts, verification and registra-

---

9 <http://csm.md/legislatia/nr.514-XIII.html>

10 <http://csm.md/legislatia/nr.514-XIII.html>

tion of persons at those posts). Also, for the rest of Moldova, Courts of Appeal are closer and more accessible than for the Transnistrian region (e.g. Camenca residents must travel 200 km to come to Chisinau to the Court of Appeals). This means additional, mostly financial, costs for citizens.

Only the district of Dubasari and city of Bender enjoy a full national mechanism (police, prosecution and court of law). In other districts in the Transnistrian region, the system is incomplete, and there are only courts. In this way, the state bodies declined their responsibility to investigate criminal cases.

Since the national legal system did not establish the necessary territorial institutions for the Transnistrian region, it is obvious that in the last 17 years the Moldovan authorities were unable to defend fundamental human rights and liberties in the region. The representatives of the territorial courts, prosecution offices and the interior could deal precisely with that. Filling the 43 magistrate vacancies for the Transnistrian region, establishing territorial prosecution offices and police commissariats (in Camenca, Ribnita, Grigoriopol, Slobozia and Tiraspol) and staffing the courts, prosecution offices and commissariats with necessary personnel, equipment and inventory, would constitute a first step towards establishing a viable mechanism for defending human rights, including ensuring a minimum of guarantees of such rights for persons residing in the region.

In circumstances where there are no territorial units of the Ministry of Interior and prosecution for the Transnistrian region, and courts are incomplete, I believe that the national mechanism for defending constitutional rights on this territory is totally inefficient and inadequate.

4. Liberty and security of person in the Transnistrian region of Moldova

Rights to individual liberty and security of person are inviolable. At the same time, these rights provide guarantees to those deprived of liberty as result of being sentenced or investigated in a criminal case. By guaranteeing the fundamental right to liberty and security of person, it is implied that the non-observance of the requirement to verify the legality and grounds for preliminary detention constitutes a violation of procedural norms, which are there to ensure a just resolution of the case.

Personal security and inviolability of a person means, for our purposes, a state of protection of the vital interests of citizens (*life, health, rights and liberties, honor and dignity, inviolability of person and of domicile*) against any danger, and *the security of the person* may be defined as a state of protection of the vital interests of a person with regard to *criminal intentions and other illicit behavior*, as well as against consequences of exceptional states, social conflicts, natural disasters, etc. The notion of “*frozen conflict*” is applied to territories where the

resolution of separatist conflicts was postponed or frozen. In these regions, the exercise of liberty is all the more difficult as its existence depends on the nature of the installed regime. In a case where the installed regime does not guarantee the set of rights and obligations, their exercise becomes impossible. The security of person implies the right of an individual to legal protection from the state; the right to protection of reputation and dignity; the right to liberty and security; guarantees against abusive arrests; the right to defense in court, and the inviolability of domicile.

Although it remains an illegal regime, unrecognized by the international community, the *de facto* administration of the TMR assumed voluntarily and unilaterally the obligation to consider and observe international documents on human rights. Thus, the region created a formal legislative basis and a system needed for *de facto* control of the respective territory.

In circumstances in which the Moldovan authorities do not hold control over this territory, in the absence of an independent media and of organizations capable of monitoring and/or promoting human rights, and in the absence of free access of representatives of the international community and Moldovan civil society to the region, the human rights situation in the TMR remains a concern. It does not differ much from the one in the Soviet period, when the exercise of rights was virtually impossible because of the installed administrative system.

One should note that the legislation of the so-called TMR partially mirrors the legislative basis of the Russian Federation, as the self-proclaimed leaders seek to harmonize the region's legislation with Russia's with a view to eventual territorial integration with Russia. Formally, the constitution of the TMR provides that no one may be "subject to torture and cruel, inhuman and degrading treatment and punishment" On the other hand, the Penal Code, passed by the same body, does not contain a definition of torture, or cruel, inhuman or degrading treatment and punishment, as provided by the Convention against torture.

After a visit to Moldova, including its Transnistrian region, in the period 4-11 July 2008, UN Special Rapporteur for torture and other forms of cruel, inhuman or degrading treatment and punishment Manfred Nowak¹¹ "expressed concern with the violence levels among detainees, and with the treatment applied in custody by the "TMR militia"". He received consistent and credible complaints of frequent beatings, and other forms of ill-treatment and torture, especially during interrogations. Torture methods included beatings with fists and rubber batons -including to the soles of the feet and kidneys- the use of electric shocks, and the insertion of needles under nails. Detainees are sometimes put on top of one another in a metal car that has one small window. During the summer, heat in the metal car becomes unbearable in just a few minutes, but they must stay inside for hours. Detainees of different categories are mixed during transporta-

---

11 The UN Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman and degrading treatments and punishments, Manfred Nowak, and the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk, paid a joint visit to Moldova, including in the Transnistrian region, in the period of 4-11 July 2008.

tion (adults, minors, sick people, including those with open forms of TB), which exposes them to a higher risk of contracting diseases”.

This information is confirmed by the extremely high number of AIDS cases among the persons detained by the region’s law enforcement bodies. According to formal data, their number increased from 6 persons in 1998 to 168 infected persons in 2008.¹² There are reasons to believe that the great majority of these persons were infected while in detention. The exact number of people infected with TB is unknown, but the situation is alarming in this area as well.

The region’s law enforcement system operates heavily on the basis of statistics – an inheritance from the Soviet period. Thus, to achieve “high” results, the system representatives apply various methods to make people plead guilty. For example, in 2008¹³, according to official sources from the region, 2171 penal cases were examined in Transnistria, and sentences were pronounced in 2075 of them. Only 9 cases were sent back to the prosecution for additional investigations. At the same time, we note that the number of detainees is on the rise (from 2,533 in 1998 to 3,487 in 2008).¹⁴

Capital punishment remains a provision of the region’s legislation. The UN Special Rapporteur expressed concern with the fact that many human rights violations result from the region’s laws that provide, among other things, that persons sentenced to death or prison for life be kept in solitary cells, and contain drastic prescriptions regarding these detainees’ contacts with the outside world. Solitary detention of detainees sentenced for life or to death constitutes a form of inhuman punishment.

The militia's custody conditions clearly violate the minimum international standards of detention. The Special Rapporteur believes that detention in overcrowded cells with few sleeping facilities, barely any light or ventilation, 24-hour artificial light, limited access to food, and dreadful sanitation facilities, amounts to inhuman treatment.

We also note that, according to official data, the average number of people in detention in the region comes to 62.8 people per 10,000 of the population,¹⁵ while the same average in Council of Europe member states is 10.5 detainees.

The region has a locally operating Ombudsman, but so far it has worked in a merely formal and generalized manner, and the office holder was observed making political statements in favor of the secessionist regime. Contrary to the principles of his job, the Ombudsman does not make monitoring visits to detention facilities, and most of our interlocutors expressed their skepticism with regard to the functioning of this institution. The Special Rapporteur was very concerned with the absence in Transnistria of mechanisms for submitting func-

---

12 See Table 1

13 <http://www.pridnestrovie-daily.net/gazeta/articles/view.aspx?ArticleID=12624>

14 See Table 1

15 See Table 1

tional complaints: “The institution of the Ombudsman” and other relevant local institutions were assessed as completely inefficient, and the possibility of using international remedies (by submitting files to the ECHR) is relatively unknown. Moreover, the detainees were virtually unanimous in their assessment of their defense attorneys as useless in defending them in court or protesting against applied torture.”

The possibility of using remedies in the Moldovan national system was not discussed because the Moldovan authorities denied any involvement or responsibility for the liberty and security of persons in the custody of the Transnistrian law enforcement bodies.

In our view, the situation remains of concern not only because of the rising figures, but namely because of the indifference showed by the Moldovan authorities towards this issue.

We could classify detention in the TMR into three generic groups: detention following prosecution investigations, detention following court rulings, and detention by the TMR’s military structures.

Most of the cases of deprivation of liberty occurred following investigations by the region’s prosecution bodies: the militia, the security ministry services and the customs service. The worst incidents noted here are the instances when the Moldovan police surrender suspects to the unrecognized militia forces. This practice occurred following the signing of an agreement between the force structures on the two banks of the Nistru. Often, when collaborating with the forces of the Tiraspol administration that holds *de facto* control of the region, the actions of the Moldovan law enforcement bodies lead to a violation of the right of individual freedom and personal security. We refer here in particular to the collaboration between the Moldovan police and the region’s militia. During 17 years of political incertitude, civil society has registered numerous cases when the Moldovan police collaborated with the unrecognized militia by submitting to them persons suspected of committing offenses.

The newest case in this regard occurred on 22 May 2008, when Moldovan citizen S.B. was handed over to the militia of Grigoriopol as part of the instrumentation of a criminal case featuring S.B. as a suspect.

Three police workers from the Tighina police commissariat became recent victims of the collaboration between the two police forces: the recognized Moldovan police and the unrecognized Transnistrian militia. Thus, on 14 July 2009 they were travelling to Tiraspol on an official mission to arrest a person, in whose name a court ruling, sentencing him to deprivation of liberty, had been issued. The police officers, with the support of two Transnistrian militia officers, arrested the person, explaining to him the reasons for the arrest and the need to follow them to the location where the sentence was to be served.

At the exit from Tiraspol, their vehicle was stopped by the local traffic police.

Another vehicle stopped nearby, and masked individuals came out of it and arrested them. They were told they had been arrested by the representatives of the Transnistrian “ministry of state security” on suspicion of attempted abduction of a person, a crime punishable with 5 to 10 years in prison in accordance with the Transnistrian Penal Code.

In our view, all the cases of investigation, prosecution, detention and condemnation of persons suspected by the representatives of the Tiraspol authorities constitute a serious issue for the Moldovan national legal system, as they represent violations of the liberty and security of persons.

Cases of arbitrary detention are registered in military units created by the TMR armed forces. This is the situation for recruits in Transnistria. Young men aged 18 to 27 are practically “chased” by the illegal regional authorities to be enrolled in their illegal paramilitary units.

This situation is all the more serious as the Moldovan Penal Code provides penal sanctions for participation in such illegal military units. At the same time, young people’s attempts to elude military service in the TMR are often criminalized by the administration in Tiraspol. Because of the inactivity of the legal authorities, who did not create respective territorial offices for the region, young people may not be registered with the Moldovan military. The Moldovan military service provides for an alternative civil service, which is absent in the Transnistrian system. The Promo-LEX Association raised this serious issue in the summer of 2008¹⁶ – no positive developments have been registered to date. Analyzing the guarantees of the right of liberty and security of persons, we recall in this context that the arrest or detention for the refusal to serve in the military or, alternatively, in the civil service, constitutes a violation of this right. The ECHR jurisdiction provides several precedents in this regard (Raninen v. Finland, or Tsirilis and Kouloumpas v. Greece).

5. Challenges and prospects for the liberty and security of persons in the TMR

Promo-LEX identified the following challenges in exerting the right to individual freedom and personal security:

Strategic conceptual challenges. In most cases, the Moldovan authorities referred to these cases by the population from the region prefer to seek arguments against the examination of such complaints. As a rule, they invoke arguments using the statement of the State (upon ratification of the European Convention) regarding the impossibility of ensuring the observance of the Convention provisions on the territory controlled by the Tiraspol regime before a final settlement of the issue. At the same time, the Moldovan law enforcement bodies only for-

---

¹⁶ <http://promolex.md/index.php?module=publications>

mally analyze the complaints and emit ordinances refusing to start criminal prosecutions in cases of abuse by the representatives of the region's unrecognized authorities.

At other times, the law enforcement bodies attach to cases general materials accumulated in criminal cases opened earlier on various crimes (e.g. crimes of "terrorism" committed back in 1992). Normally, in accordance with the law, the law enforcement bodies must start criminal cases and initiate investigations on each referred incident, in strict observance of all the procedural requirements. There exist cases in which the law enforcement bodies re-direct complaints from the people in the region for examination to the Ministry of Reintegration, arguing again the "absence of needed means" to address the case. Obviously, the Ministry of Reintegration must be referred to on such cases, but we believe it should be for information only.

Strategic institutional challenges. The absence of the important element – that of police and prosecution – in the districts on the left bank of Nistru (with the exception of Tighina and Dubasari) sets obstacles and discriminating conditions for the residents of the region. At the same time, although courts have been created for practically all the districts on the left bank, these courts examine only civil suits (with respect to territorial competency), playing virtually no role in criminal cases.

Tactical functional challenges. Ceding important positions in negotiations led to a further loss of control over that territory. We recall here the situation of the city of Bender, which, according to the Russian-Moldovan peace Accord of 21 July 1992, was to be jointly controlled by the Moldovan legal authorities and the Tiraspol administration. Today, however, Bender is fully controlled by the Transnistrian administration, and representatives of the Moldovan powers are regularly threatened.

The situation of Corjova village, Dubasari, the presence of illegally installed control posts, the situation of farmers in Dubasari or of Latin-script schools, are among other cases in which the signatories of the Accord, Chisinau and Moscow, have long had to intervene to ensure that the Law is respected, and that the rights of those affected are observed. However, strangely, the sides do not call for the observance of the Accord and do not take any measures in that sense (except formal declarations). In such situations, the region's population does not have any guarantees, and is certain to completely lose confidence in the capacity of the Moldovan authorities to fulfill its obligations and attributions. Moreover, the image of the international organizations and institutions that are unable to ensure that the standards of international law are applied here, is also heavily affected.

Tactical operational challenges. As already mentioned, the law enforcement bodies did start several criminal cases, but, as a rule, they are examined superficially and the criminal prosecution is eventually suspended on the grounds that

“the responsible persons could not be identified”. This is but a formal reason, because in many cases the suspects are known, and the law enforcement bodies are aware of them from the victims or the authors of the petition. At the same time, we are not aware of *ex officio* reference of cases, of putting forth charges or citation of persons who committed an offense, of retrieval and, respectively, arrests for committed abuses. On the contrary, it often seems that the legal authorities have switched roles with the separatist ones, with the Transnistrian law enforcement bodies acting like a fully-fledged constitutional authority by firmly applying established procedures and norms, while the Moldovan bodies hesitate.

Success stories. Promo-LEX identified several cases of apparent success, which were only partially communicated to the public. They concern the (partial) liberation from detention of police officers arrested in the region for fulfilling their official duties. The success resides in the actual freeing of people from illegal detention, and the failure is that the police officers may not carry out their duties in the region. Conducting any legal actions in the areas controlled partially or in totality by the Tiraspol regime involves personal risks for employees of the law enforcement bodies.

Prospects

If the current status quo in the region continues, the state authorities must pay special attention to each case concerning the liberty and security of persons. The government's efforts on a national and international level must be directed toward promoting and defending these human values. First, it is critical that normal functioning of territorial courts for that region be ensured, alongside the creation of territorial units of the Ministry of Interior and of the prosecution. The perpetuation of the status quo will allow all the persons prosecuted, arrested, condemned and detained in Transnistria to be considered victims under the provisions of Art.5 of the European Convention.

If the Transnistrian region is reintegrated into the legal field of Moldova in the near future, the situation may return to normal, given the Law of 22 July 2005, which outlines the mechanism needed to normalize the situation. In this way, all the cases of deprivation of liberty will re-enter legality, and we will be able to monitor the situation. One must note that in order to ensure this, the authorities must apply the provisions of the national legislation in every case. They must intensify their own diplomatic efforts and stop waiting for solutions from abroad.

Even in the case of a complete secession of the region (if it is recognized by other states), the problems connected to the liberty and security of persons would not disappear for the Moldovan authorities, because hundreds of thousands of Moldovan citizens enjoying full rights will remain on that territory, and, according to constitutional provisions and norms of international law, the state is obliged to protect the rights, freedoms and interests of its citizens, regardless of where they are.

6. Conclusions

With this document we do not seek to merely supplement the list of publications on this topic, but rather to start a discussion from a different angle, that of the respect of human rights on this territory. We believe that ensuring and guaranteeing the observance of fundamental human rights and liberties must constitute a primary condition to be imposed on the actors that hold *de jure* and *de facto* control over the region. Only ensuring this desideratum will allow and warrant visible results in the political process of settlement of the Transnistrian issue.

Constant efforts are taken in the European space to improve the protection of human rights by promoting bilateral and multilateral cooperation between states, by creating and improving systems of control, monitoring and efficient protection of fundamental human rights and freedoms, by identifying new threats and challenges to human rights, and by educating the population in the spirit of democratic values based on the rule of law, dignity and fundamental human rights.

At the same time, although geographically Transnistria is part of the European space and is *de-jure* in the national jurisdiction of Moldova, and *de facto* in that of the Russian Federation, human rights are not guaranteed or promoted in this region. The region and its population are practically excluded from these processes.

After the dramatic events in Moldova on 7 April 2009, we understand how thin is the line between democracy and dictatorship, between order and chaos, and how quickly and easily can the authorities deviate from legal norms and from their own official declarations. If this is possible in a society and in an environment where the authorities in control have legitimacy, and where there is a national mechanism established with the participation of numerous organizations and international structures and under their constant scrutiny, we can imagine what the situation is like in illegal unrecognized regimes. A regime that seized and maintains control over a territory by military violence, depriving the society of any elements of civic participation, involvement and education, is unable by default to ensure, guarantee and promote fundamental human rights.

During their few visits to Transnistria, the representatives of international structures noticed a number of serious problems. Thanks to the reports of the UN Missions we can confirm, to a great extent, certain aspects and information that we have from our beneficiaries - residents of the regions and victims of abuses in Transnistria. This is a dangerous trend, because the population of Moldova, particularly the residents of the Transnistrian region, are bound to completely lose their confidence in the capabilities and role of international structures present in these areas, with regard to identifying political solutions and contributing to the introduction of basic standards for defense of human rights in areas of "frozen conflicts".

Illegal administrations that are unrecognized by the international community, and function based on a set of laws that are not subject to the control of consti-

tutionality or respect for human dignity, rights and liberties-and whose activities are not subject to civil society control-in essence may not issue decisions that are constitutional and/or in accordance with the provisions of the European Convention. The risk of abuse in such a system is too great to speak about the legality of decisions taken by the Transnistrian “judicial courts”.

Any person, guilty or innocent, punished on this territory, may claim a violation of the right to a fair trial simply because there is no effective and independent control over the administration, which, as we have seen, does not care, and is not subject to accepted legal rules and norms. Court decisions, particularly those referring to deprivation of personal liberty, are illegal and must be so called by the constitutional authorities. In reality, we face a reverse situation, as one can see from the examples presented earlier that show the complicity of the Moldovan law enforcement in the violations of human rights committed by the Transnistrian regime, by collaborating with their illegal force structures and surrendering persons for detention. A logical question, which is particularly alarming from the standpoint of the respect of the right of a person’s inviolability, arises: On the basis of what investigations and decisions are these citizens being surrendered to the unconstitutional structures?

It is hard to sense the right answer to this question. In official settings, the authorities proclaim human rights as inalienable and state their constant efforts to protect them. In the meantime, state officials demonstrate indifference, unprofessionalism, and legal nihilism by neglecting the positive obligations of the state to which it has committed at an international level.

Table 1

Number of special contingent units contained in institutions of all types (1998 - 2008)¹⁷

Year	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total number of detainees in the state penitentiary system, including in preventive detention	2533	3066	3279	3098	3387	3131	3252	3231	3204	3129	3487
Number of detainees in preventive detention	502	536	586	580	660	723	747	652	655	671	646
Relative number of detainees per 10,000 population	42,2	51,1	54,6	51,6	56,4	52,2	58,5	58,1	57,6	56,3	62,8
Number of underage detainees	130	140	103	143	110	135	221	196	188	118	128
No. female detainees	121	141	186	124	130	118	141	179	215	224	209
No. HIV-positive and AIDS-infected detainees	6	14	27	19	17	27	110	138	147	146	168
Percentage of HIV-positive and AIDS detainees of the total number of detainees	0,23	0,45	0,82	0,61	0,50	0,86	4,24	4,27	4,58	4,66	4,8

**The right to liberty and security of person in
Chechnya during the armed conflicts
(1994-1996; 1999 -2009)**

CONTENTS

I. Introduction	221
a. The Armed Conflicts	221
The Civil War 1994-1996	221
The Second Chechen War 1999 – 2009	223
II. The substance of the Right to Liberty and Security in Chechnya	224
a. Applicable international law	224
b. The Applicable Domestic Legal Framework	226
c. The Secret Places of Detention v. the Right to Liberty and Security	230
d. Investigations into Disappearances and Arbitrary Deprivation of Liberty	232
e. An Overview of the Chechen Judgments Issued by the European Court	233
f. Implementation of the European Court’s judgements	235
III. Outlined Conclusions	238

I. INTRODUCTION

This report is based on the information collected in the North Caucasus region by the author of this study while working in the region, and public information provided by the human rights organizations active in the North Caucasus region: Amnesty International, Human Rights Watch, Memorial Human Rights Center and Stichting Russian Justice Initiative, guided by judgments of the European Court of Human Rights and many other statements, reports and recommendations issued by the international community with regard to the human rights situation in Chechnya.

This study aims to analyse the legal and factual context in which the population of Chechnya could exercise their right to liberty and security during the armed conflict that lasted a decade. It will present the justifications put forward by the Yeltsin and Putin administrations for the heavy military intervention in Chechnya which ended in numerous breaches of international humanitarian law and human rights. The gross neglect for

human rights by both parties to the armed conflict resulted in over hundreds of convictions by the European Court and millions of euros paid in compensation.

a. The Armed Conflicts

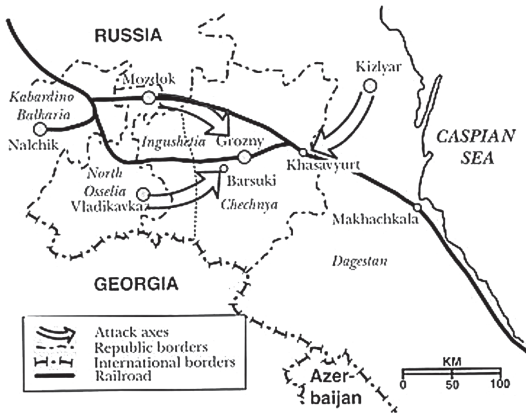
The Civil War 1994-1996

Kremlin's justification - "restoration of the constitutional order"

The Russian Federation's Republic of Chechnya in the northern Caucasus declared itself independent from the Russian Federation in 1991 under the leadership of Dzhokar Dudayev, a former pilot of the Soviet Strategic Aviation (Dalnya Aviatsia) who flew nuclear bombers for many years. The declaration of full independence issued in 1993 by the Chechen government of Dudayev led to civil war. Several armed opposition groups financially and militarily supported by Russian government entities sought to overthrow President Dudayev. In August 1994 they bombed a telephone station and the Moscow-Baku railroad line. The Dudayev government introduced a state of emergency, followed in September 1994 by martial law. Restrictions included a curfew, limits on exit and entry into the republic, and restrictions on travel by road in some areas.

Boris Yeltsin, the president of the Russian Federation at the time, took the decision to invade Chechnya and sent three divisions of Russian armor, pro-Russian

Chechen infantry, and internal security troops - a force including units detailed from the regular armed forces – that marched on 10-11 December 1994. The objective was a quick victory leading to pacification and the reestablishment of a pro-Russian government.¹ The result, however, was a long series of military operations that were mismanaged by the Russians and frustrated by the traditionally rugged guerrilla forces of the Chechen separatists. Russian military aircraft bombed both military and civilian targets in Grozny, the capital of the republic. Beyond the large number of civilians injured and killed², most residential and public buildings in Grozny, including hospitals and an orphanage, were destroyed.

After almost 2 years of fighting, a peace agreement was reached.³ Although Russia did not acknowledge in the treaty that Chechnya was a wholly independent state, it also did not

force the Chechens to back down from their claims of sovereignty—the document skirted this key issue. Internationally, it was seen as an admission of defeat by Russia, as it provided that Russian troops would leave Chechnya and that Moscow would compensate the Chechens for economic damage resulting from the war. In short, and leaving the issue of legal sovereignty aside, the treaty effectively acknowledged that Chechnya’s leaders *de facto* were independent of Moscow. Clearly, Russia had lost the First Chechen War, with tens of thousands of civilians killed and over 500,000 internally persons displaced since the conflict began.

On 21-22 April 1996 President Dzhokar Dudayev was lethally wounded in his head by a shell fragment fired from a Russian aircraft. In January 1997 Chechen Chief of Staff, Aslan Maskhadov, was elected president in an election which international observers characterised as «free and fair». A Peace Treaty was signed between Maskhadov and Russian President Boris Yeltsin in May the same year. However, due to the devastations brought about by the war, the absence of the promised Russian war reparations, external meddling by Islamic radicals, escalating crime and inter-Chechen rivalries, Chechnya degenerated into a chaos which Maskhadov was unable to control.

On 21-22 April 1996 President Dzhokar Dudayev was lethally wounded in his head by a shell fragment fired from a Russian aircraft. In January 1997 Chechen Chief of Staff, Aslan Maskhadov, was elected president in an election which international observers characterised as «free and fair». A Peace Treaty was signed between Maskhadov and Russian President Boris Yeltsin in May the same year. However, due to the devastations brought about by the war, the absence of the promised Russian war reparations, external meddling by Islamic radicals, escalating crime and inter-Chechen rivalries, Chechnya degenerated into a chaos which Maskhadov was unable to control.

1 See Michael Specter, "Russian Forces Move Into Rebel Region," *New York Times* online ed., 12 December 1994;
 2 Writing in mid-1995, Paul Goble argues that at that point "a minimum of 40,000 people in the region" had been killed by Russian forces. He also notes that, "Perhaps 12,000 of the dead were ethnic Russians who lost their lives during the Russian attacks on the city of Grozny." "The Costs for Moscow of Its War in Chechnya are High and Continuing," *Prism* vol. 1, issue 8, 23 June 1995, published online by the Jamestown Foundation at www.jamestown.org;
 3 See Alessandra Stanley, "Yeltsin Signs Peace Treaty with Chechnya," *New York Times* online ed., 13 May 1997;

The Second Chechen War 1999 – 2009

Kremlin's justification - "counter-terrorism operation"

In August 1999, Basayev⁴ led a large force of Islamist fighters in an invasion of Dagestan. His goal was to assist local Islamists in establishing an independent Dagestan that would then be joined with Chechnya into a larger entity. The effort failed, but the invasion was nevertheless taken very seriously indeed by Moscow— the sheer scale of Basayev's invasion seemed to confirm that a de facto independent Chechnya presented a major security threat to Russia.

In September 1999, Russia began to bomb targets in Chechnya, and this was soon followed by a ground invasion of Chechnya. At first, Russia indicated that it only sought to occupy the portion of Chechnya north of the Terek River, but Russian forces continued southward, and by November were bombarding Grozny. Russia also organized a pro-Moscow Chechen military force which played a significant role in the siege. The heavy air and artillery bombardment continued throughout December and into January, with most of the city being levelled. There was a very heavy flow of refugees out of Chechnya, and the Russian government made little effort to provide them with humanitarian assistance.⁵ Reports of Russian excesses, and general disapproval for the Russian invasion, resulted in considerable criticism from the West, including threats to curtail foreign aid and take other measures to punish Russia. Russia publicly expressed resentment at Western interference in the Chechen issue,⁶ and outside efforts ultimately did little to improve conditions for most Chechens.

Russia suffered major casualties during the battle for Grozny, and firefights in which isolated Russian units were ambushed by Chechen fighters proved to be particularly deadly.⁷ Street-to-street urban warfare continued through December and into the new year, but by mid-January, circumstances clearly favoured the Russians, who, by completely surrounding the city, had cut the Chechen logistics lines. With their forces suffering from dwindling food, ammunition, and other necessities, it was becoming clear to Chechens that they must attempt to withdraw from the city so as to prevent their complete destruction.

In May 2000, Moscow announced that it would rule Chechnya directly and named Mufti Akhmed Kadyrov, a Chechen Muslim cleric, to oversee the region.⁸

---

4 Chechen warlord Shamil Basaev is no stranger to violence. In the turbulent world of the northern Caucasus, Basaev has fought in the Abkhaz rebellion of 1992-93, and played a central role in the first Chechen war of 1994-96, the invasion of Dagestan in 1999, and the current conflict in Chechnya. In addition, he received training in guerrilla warfare and covert operations from both Russia and Afghanistan. There is no question that Basaev is one of the most experienced and dangerous practitioners of "asymmetrical warfare" in the world today. It is often said that the suicide truck-bombers of Iraq have adopted Palestinian or al Qaeda tactics, but it was Basaev who perfected the procedure in a series of attacks on Russian targets that began in 2000. Today Basaev declares himself at war with Russian "state terrorism," alleging genocidal intentions on the part of Moscow.

5 See Michael R. Gordon, "Trickle of Chechen Refugees Brave a Risky Escape Route," *New York Times* online ed., 11 December 1999.

6 See Celestine Bohlen, "Russia Reacts Angrily Over Western Criticism in Chechnya," *New York Times* online ed., 8 December 1999, and Erik Eckholm, "A Bristling Yeltsin Reminds Clinton of Russia's A-Arms," *idem*, 10 December 1999.

7 See, for example, Michael Wines, "Rebels Hit Russian Troops Hard in Battle in the Chechen Capital," *New York Times* online ed., 16 December 1999.

8 Michael R. Gordon, "Putin Names Chechen Cleric to Rule Separatist Republic," *New York Times* online ed., 13 June 2000.

In March 2003, a new constitution was approved by Chechens in a referendum, but very serious questions were raised about the legitimacy of the balloting and it is probable that there was manipulation of the election returns.⁹ In May 2004 President Kadyrov was assassinated and Alu Alkakhov became the new president with Kadyrov's son Ramzan as his first deputy prime minister. Ramzan Kadyrov, head of the pro-government militia called "Kadyrovtsy"¹⁰, gradually increased his influence in the Republic and with the significant support of the Moscow administration he has been promoted to his present role as president of the republic.¹¹

II. THE SUBSTANCE OF THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY IN CHECHNYA

a. Applicable international law

During both wars massive violations of international humanitarian law¹² and human rights law¹³ have taken place. The number of international conventions and other relevant documents on human rights is large¹⁴. As for international humanitarian law - which applies to armed conflict - the most important texts are the Four Geneva Conventions from 1949 and the two Additional Protocols to these conventions. Only the common article 3 of the Geneva Conventions and Additional Protocol II from 1977, which specifies the principles of the common article 3, applies to internal conflicts such as the Russian-Chechen conflict. However, there can be no doubt that Protocol II does apply to that conflict. This has also been confirmed in a ruling by the Russian Constitutional Court in July 1995. Finally, with the decision to establish the International Criminal Court under the auspices of the UN, there is the Rome Statute of the International Criminal Court.¹⁵ This statute clearly defines what constitutes the most serious crimes of

9 See Lawrence A. Uzzell, "Referendum Results," *Chechnya Weekly*, Vol. 4, Issue 10, 27 March 2003, published online at www.jamestown.org.

10 There are numerous cases and reports made public by the domestic and international organisations that evidence the active involvement of Kadyrovtsy in orchestrating and executing disappearances of Chechen population;

11 Russian Chechnya Policy: "Chechenization" turning into "Kadyrovization"? by Emil Souleimanov (05/31/2006 issue of the CACI Analyst);

12 International humanitarian law only applies to armed conflicts - international or internal conflict. See, inter alia, *Humanitarian Intervention. Legal and Political Aspects*. Copenhagen: The Danish Institute of International Affairs, 1999, p. 52;

13 Human rights law consists of international conventions and declarations, most of which have become customary international law binding all states and having general applicability;

14 The Universal Declaration of Human Rights from 1948, The Convention for Prevention and Punishment of the Crime of Genocide from 1948, The International Covenant on Civil and Political Rights from 1966, The Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman and Degrading Treatment or Punishment from 1984, The Convention relating to the Status of Refugees from 1951 and its Additional Protocol from 1967, The Convention on the Rights of the Child from 1989; In a regional, i.e. European, context there is - after Russia's membership of the Council of Europe in February 1996: The Statute of the Council of Europe, The European Convention on Human Rights and its additional protocols as well as The European Convention Against Torture, Inhuman and or Degrading or Punishment from 1987. Besides these legal documents there are also a number of so-called "politically binding" documents, primarily drawn up within the CSCE - from 1994 the OSCE. These are the Helsinki Final Act (1975), the Vienna Final Act (1989) and the Paris Charter (1990) as well as the Copenhagen and Moscow Documents on the Human Dimension (1990 and 1991). Furthermore, there is the Politico-Military Code of Conduct, signed in Budapest less than a week before the first Russian-Chechen war.

15 Vezi <http://www.un.org/law/icc/statute>

concern to the international society, namely genocide, crimes against humanity, war crimes and the crime of aggression.

It has been widely acknowledged that during the conflict both federal forces and Chechen rebel fighters have committed grave human rights violations.¹⁶ The cases which have come before the European Court reflect various facets of the conflict, including the federal forces' use of bombing and shelling (in particular, in 1999—2000), the widespread tactic of carrying out large-scale “sweeping-up” operations (*zachistka*, including house to house searches) in which large numbers of civilians were detained or killed during what were ostensibly searches for rebel fighters, and more targeted operations in which individuals have been abducted from their homes.

In the first judgment issued by the European Court in a case that arose out of the Chechen war, it has acknowledged, in general terms, that Russia has the right to respond to a situation of conflict, stating “[...] *that the situation that existed in Chechnya at the relevant time called for exceptional measures by the State in order to regain control over the Republic and to suppress the illegal armed insurgency*”.¹⁷ It is to be mentioned however that Russia considers the conflict in Chechnya to be a “counter-terrorist operation” and never declared a state of emergency or martial law in Chechnya, and no derogation under Art.15 of the ECHR has been made. As a result, the European Court considers that it should judge military operations (including aerial bombardment and artillery shelling, as in the case of *Isayeva*) “against a normal legal background”.¹⁸

In a situation of armed conflict, as in Chechnya, both international human rights law and international humanitarian law apply concurrently. As a matter of international humanitarian law, the conflict can be characterised as a non-international armed conflict.¹⁹ Apparently unwilling to delve into the question of the complementarity of human rights law and humanitarian law, the European Court has assiduously avoided any express reference to humanitarian law in the Chechen cases, despite specific reliance being placed on humanitarian law provisions and principles, as, for example, both the applicants and the intervenor, Rights International, did in *Isayeva, Yusupova and Bazayeva*. William Abresch has argued that, in treating armed conflicts as law enforcement operations, the Court’s approach “*may prove both more protective of victims and more politically viable than that of humanitarian law*”.²⁰ It should in any event be acknowledged that in its reasoning in both that case, and the *Isayeva* case, the Court has touched on humanitarian law *concepts*, including the need to carry out military operations in

---

16 See, e.g. Human Rights Watch, *The Dirty War in Chechnya: Forced Disappearances, Torture and Summary Executions*, (2001); T. Scovazzi & G. Citroni, *The Struggle against Enforced Disappearance and the 2007 United Nations Convention*, (Martinus Nijhoff, 2007), p.64; Russian Federation: What justice for Chechnya’s disappeared?, (Amnesty International, July 2007) EUR 46/026/2007.

17 *Isayeva v Russia*, judgement of the European Court from 2005, para 180;

18 *Ibidem*, para 191;

19 *The Conclusions and Recommendations of the Committee against Torture – Russian Federation*, CAT/C/RUS/CO/4, November 2006;

20 W. Abresch, *A Human Rights Law of Internal Armed Conflict: The European Court of Human Rights in Chechnya* (2005) E.J.I.L. 741–767, 767.

a way that minimises incidental civilian losses and the prohibition of the use of indiscriminate weapons.²¹

b. The Applicable Domestic Legal Framework

The Russian government has termed the operation launched in Chechnya in September 1999 as an “anti-terrorist” operation, grounded on the 1998 Law on the Suppression of Terrorism and the 1996 Law on Defense. This defined such operations as “special activities aimed at the prevention of terrorist acts, ensuring the security of individuals, neutralizing terrorists and minimizing the consequences of terrorist acts.”²² Anti-terrorist operations were to be directed from an operational center, headed by a representative of the Federal Security Service (FSB) or the Ministry of Internal Affairs, who may use all necessary forces of the “bodies responsible for the suppression of terrorism.”²³ These include officials from the ministries of defense and internal affairs, the security services, and as yet unnamed federal and local executive bodies.²⁴

In the Chechnya operation, the Russian government has deployed troops of the Ministry of Defense, the internal forces and the riot police (OMON and SOBR) of the Ministry of Internal Affairs, the riot troops of the Ministry of Justice, and FSB units. The riot police units were also called “temporary police,” as they were staffed with police officers who were sent to Chechnya for limited periods of time from various regions in Russia. The regular police departments were staffed by Chechen police officers—many of whom served under the various past administrations in Chechnya—who had not directly participated in anti-terrorist operations. These police departments were weak structures at the time, and many Chechen police officers reportedly have had neither weapons nor access to vehicles or other equipment.

The Law on the Suppression of Terrorism gave extensive powers to anti-terrorist units, while limiting unduly rights provided for in the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)²⁵ and the European Convention of Human Rights (ECHR),²⁶ including the rights to liberty and security of person,²⁷ to privacy, home,

21 Isayeva, Yusupova and Bazayev v Russia (2005) 41 E.H.R.R. 39 at [177], [195], [197] and [199]; Isayeva (2005) 41 E.H.R.R. 38 at [176], [187], [189]–[191]. See also Ergi v Turkey (23818/94) July 28, 1998. For further comment on the application of IHL and IHR, see: F. Hampson and I. Salama, Working Paper on the relationship between human rights law and humanitarian law, Commission on Human Rights, Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, E/CN.4/Sub.2/2005/14, June 21, 2005; N. Lubell, “Challenges in applying human rights law to armed conflict”, (December 2005) Vol.87 International Review of the Red Cross No.860, 737–754; C. Droege, “The interplay between international humanitarian law and international human rights law in situations of armed conflict” (Summer 2007) Vol.40 Israel Law Review No.2, pp.310–355. Recently, Bill Bowring has drawn attention to the fact that IHL is concerned with personal responsibility and criminal liability, whereas IHR deals with state responsibility, which he argues is a “vitaly important distinction”: B. Bowring, *The Degradation of the International Legal Order? The Rehabilitation of Law and the Possibility of Politics*, (Routledge-Cavendish: 2008), p.304. See also the articles by McCarthy, and Dennis and Surena in this issue of the E.H.R.L.R.

22 Federal Law on the Suppression of Terrorism, signed into law on July 25, 1998, Article 3 (abolished in 2006).

23 *Ibid*, Article 10.1

24 *Ibid*, Articles 6 and 7

25 The Soviet Union ratified the ICCPR on October 16, 1973. Russia, as the Soviet Union’s successor state, is a state party to the convention.

26 The Russian Federation ratified the ECHR on May 5, 1998.

27 Article 9(1) of the ICCPR states that “everyone has the right to liberty and security of person. No one shall be subjected to arbitrary arrest or detention. No one shall be deprived of his liberty except on such grounds and in accordance with such procedure as are established by law.” Article 5(1) of the ECHR contains a similar provision.

family and correspondence,²⁸ to freedom of movement,²⁹ and to the peaceful enjoyment of possessions.³⁰ Under the anti-terrorist law, officials involved in anti-terrorist operations were empowered to perform random identification checks and detain indefinitely individuals without proper identity documents.³¹ They could freely enter homes, search vehicles and perform body searches.³² They could restrict or prohibit the movement of persons and vehicles.³³ They could use any means of communication and transportation belonging to private individuals.³⁴

Both the ICCPR and the ECHR allow interference with these rights only under strictly defined conditions.³⁵ Notably, under Article 5 of the ECHR's exhaustive list of grounds for detention or arrest, the need to establish the identity of a person is not included. Moreover, the law on the suppression of terrorism has not provided sufficient procedural safeguards against abuse. It has provided no indication at all as to the conditions under which and the extent to which these rights could have been curtailed. Furthermore, the law was silent on due process that should have been followed in the case of interferences with the individual rights. Military, police, and security service units that have conducted the operation in Chechnya have routinely interpreted this legislative gap to mean that no due process standards should be followed at all. Finally, the law even appears to have encouraged abuse of these provisions by explicitly stipulating that anti-terrorist units are exempt from liability for damage "caused to life, health and property of terrorists, as well as to other law-protected interests."³⁶

In this legal framework, the Russian counter-terrorist operation in Chechnya has been carried out with unprecedented arbitrariness, which in turn has led to mass violations of human rights. Russian troops have had detained tens of thousands

---

28 Article 17(1) of the ICCPR states that "no one shall be subjected to arbitrary or unlawful interference with his privacy, family, home or correspondence . . ." Article 8(1) of the ECHR states that "everyone has the right to respect of his private and family life, his home and his correspondence."

29 Article 12(1) of the ICCPR states that "everyone lawfully within the territory of a State shall, within that territory, have the right to liberty of movement and freedom to choose his residence." Article 2(1) of Protocol 4 to the ECHR contains the exact same provision.

30 Article 1 of Protocol 1 to the ECHR states that "every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law."

31 Federal Law on the Suppression of Terrorism, Article 13(1.2).

32 *Ibid.*, Article 13(1.4-5).

33 *Ibid.*, Article 13(1.1).

34 *Ibid.*, Article 13(1.6-7).

35 For any interference with the right to liberty and security of person, both the ICCPR and ECHR require that both the procedures and grounds for detention or arrest must be provided for by law. For interference with the other rights enumerated, both the ICCPR and the ECHR also pose a requirement of "necessity" for such restrictions. For example, article 12(3) of the ICCPR stipulates that the right to liberty of movement and freedom to choose one's residence "shall not be subject to any restrictions except those which are provided by law, are necessary to protect national security, public order (ordre public), public health or morals or the rights and freedoms of others, and are consistent with other rights recognized in the present Covenant."

36 26 M. Tamas Ban, M. Frederic Sudre, M. Pieter Van Dijk, "Consolidated report containing an analysis of the correspondence between the Secretary General of the Council of Europe and the Russian Federation about article 52 of the European Convention of Human Rights," SG/Inf(2000)24, June 26, 2000. The experts noted that "While the Convention allows interference with these rights under strictly defined conditions, these are not reflected in the law. Its provisions are not specific and detailed enough in order to provide sufficient safeguards against any abuse, it is difficult to see what effective remedies are guaranteed in case of excessive application of the law and the fact that the law does not contain any proportionality requirements may result in massive interferences with these rights even in circumstances where this is not warranted. Furthermore, it seems symptomatic that the law is not only silent as concerns the responsibility of the anti-terrorist units for any possible abuse of their powers, but even appears to encourage them to overstep the necessity threshold [in Article 21]."

of people—most of whom were never officially acknowledged to have been registered as detainees. Almost none of these detainees had access to a lawyer and many were held in unofficial and makeshift detention centers. Russian troops have freely entered and searched thousands of homes—frequently stripping them bare of valuables—but no official record is acknowledged to exist for the vast majority of these searches. It is in this climate of arbitrariness and impunity that “disappearances” have become a systematic part of the Russian operation in Chechnya.

Tens of thousands of people have been detained at one point or another over the course of the Russian-Chechen conflict.³⁷ The Ministry of Interior reported detaining 853 people during the month of January 2001 alone.³⁸ Most of these people were detained for failing to have proper identity papers, or being in a place where they were not officially registered as residents.³⁹ Many others were detained for no apparent reason and were never officially registered as detainees with the prosecutor’s office. The figures of the Ministry of Interior do not reflect people who have been detained by the military servicemen, who also have carried out widespread detentions. The vast majority of the people detained were never officially registered with the prosecutor’s office, Ministry of Justice, or Federal Security Service as having been detained. Although many were detained for weeks or even months, most were released with no charges ever having been brought, or were amnestied.⁴⁰ In many cases, relatives won releases by extortionate payments to those in command. Many of these detainees were never held in official detention facilities, such as the temporary holding cell (IVS) of the regular police or pre-trial facility (SIZO). On the contrary, many were kept in make-shift detention facilities such as pits in the ground.

In most of the “disappearance” cases documented by human rights groups, the arrested person who then “disappeared” was last seen in the custody of the Russian troops. These people were detained either during sweep-up operations or at one of Chechnya’s many checkpoints. In a few cases, the detainees were taken away during night raids by Russian-speaking masked men, during raids on markets, or simply retained in custody while visiting a police station.

Relatives searching for their “disappeared” family members met with a variety of responses from military, security, and law enforcement agencies. In some cases, they outright denied the person was ever taken into custody, or even that a sweep or search operation had taken place. This occurred most frequently when

---

37 On May 9, 2000, the Interior Ministry reported that 19,000 people and 10,000 vehicles were searched in Chechnya on the Victory Day holiday. “Troops Check 19,000 People,” *ITAR-TASS* news agency, May 9, 2000. Figures released by the Ministry of Interior in June 2000 indicated that 5,500 individuals were detained in Chechnya during the first five months of 2000. “5,500 Detained in Chechnya This Year,” *ITAR-TASS* news agency, June 7, 2000.

38 “Details of Activities of the Russian Ministry of Interior in Chechnya in January,” *Interfax* news agency, February 1, 2001.

39 Human Rights Watch, *Welcome to Hell: Arbitrary Arrest, Detention, Torture and Extortion in Chechnya* (New York: Human Rights Watch, 2000).

40 30 Detentions that are not registered with the prosecutor office or Ministry of Justice are permissible only for a period of three hours under Russian law (police law). The law on suppression of terrorism permits detention for identification purposes for an unlimited period of time. This law thus provides a legal basis for informal detentions although it does not legalize secret, incommunicado detention.

relatives had no indication as to who carried out the detention, either because the agents wore masks during the sweep or search operation, or because it was unclear what authority, if any, had sanctioned the operation. In other cases, particularly when relatives could confront officials with information concerning the unit that had carried out the detention, officials acknowledged the initial detention, but claimed the “disappeared” person had already been released, transferred to another facility or to the jurisdiction of another agency, or that they were no longer responsible for his fate. In some cases, officials gave contradictory information to relatives, stating one day that their loved one had been released, but on the next that he was taken to the Khankala military base. In some exceptional cases, relatives of the “disappeared” have been able to receive useful information from military or police commanders or from lower ranking servicemen.

Military servicemen and police have frequently conducted large sweep operations in Chechen villages or towns, with the stated aim of seizing illegal weapons and ferreting out those believed to be collaborating with Chechen rebels. Typically, they have detained dozens of men in such operations, many of whom “disappeared” without a trace.⁴¹ During research trips to Ingushetia in November 2000 and March 2001, Human Rights Watch collected detailed information on two such sweeps: in the village of Gekhi in August 2000 and in the villages of Starye and Novye Atagi in January 2001.⁴² At least three men who were detained by Russian forces during the sweep operation in Gekhi subsequently “disappeared;” at least five men subsequently “disappeared” after being detained during the sweep operation in Starye and Novye Atagi. In both Gekhi and Novye Atagi, mutilated dead bodies of some of the detainees were later found. As was typical for large sweep operations, Russian soldiers had detained large numbers of men, apparently at random. Most of these men were released after a few days—often after their relatives provided Russian troops with money, weapons, or ammunition. Human rights groups have gathered numerous credible allegations of torture and ill-treatment from men who were detained during these three sweep operations.

The “disappearances” of the detainees in the custody of Russian federal forces in Chechnya was named to be the major human rights crisis at the time.⁴³ The discovery of the mutilated corpses of some of the “disappeared” has substantiated

---

41 “[...] In a sweep-up operation, federal forces seal off entire villages or town districts and systematically comb through homes. Frequently, they loot valuables in the process. Detainees are often taken to makeshift detention facilities where they are questioned, and are routinely beaten and tortured. Most are eventually released, often after relatives pay a ransom for them, after a few days [...]. see further Human Rights Watch, “Field Update on Chechnya,” January 22, 2001; Memorial website, “Armed Conflict in the Republic of Chechnya: Chronicle of the Violence,” <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/N-Caucas/hronics/index.htm> (March 2001).

42 Human Rights Watch and Memorial received reports of other “disappearances” that took place during other large sweep-up operations in the second half of 2000 year and the first few months of 2001 year. Due to the frequency with which large scale sweep-up operations took place, Human Rights Watch has not been able to document abuses that took place in each of these operation. For information on “disappearances” and other abuses during such sweep-up operations, see Memorial website, “Armed Conflict in the Republic of Chechnya: Chronicle of the Violence,” <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/N-Caucas/hronics/index.htm> (March 2001).

43 See the Human Rights Watch Report “The ‘Dirty War’ in Chechnya: Forced Disappearances, Torture and Summary Executions”, March 2001

fears that they have been tortured and summarily executed. Because criminal investigations into “disappearances” have been shoddy and ineffective, impunity for such atrocities left many crimes go unpunished. In its report of 2005, ‘Worse than a War’, Human Rights Watch named the widespread and systematic disappearances as crimes against humanity.⁴⁴

c. The Secret Places of Detention v. the Right to Liberty and Security

It should be mentioned that from the beginning of the counter-terrorism operation, two parallel systems of places of detention have been functioning on the territory of Chechen Republic: official and unofficial.

At the end of 1999, within the premises of a once abandoned colony in Chernokozovo village, a temporary reception and distribution facility was set up for detained vagrants («Временный приемник-распределитель»)⁴⁵. This facility, like any other police station, was under the full control of the Ministry of Interior, which meant that people could be detained there without a charge for longer than in pre-trial detention facilities under the control of the Ministry of Justice. The individuals detained in the Chernokozovo detention place were far from being vagrants. They were suspects detained during the sweep-up operations undertaken in the residential areas. By its nature the Chernokozovo facility was an unlawful place of detention.

At the end of the year 2000, following multiple allegations of torture and ill-treatment by the former inmates and pressure from the international community⁴⁶, the Russian authorities gave the Chernokozovo facility the status of pre-trial detention unit (IVS), which also led to the improvement of the conditions of detention. This however did not stop the ill-treatment of arrestees, but transferred the practice into the premises of temporary police stations (ВОВД временные отделы внутренних дел).

Two temporary police stations in particular, that of the Urus-Martan and Октябрьский districts in Grozny (ВОВД Урус-Мартановского района и Октябрьского района города Грозного), had quickly become infamous in 2000 – 2002 for using very cruel methods of torture on detainees. People disappeared within the premises of these police stations. And once again, along with the increased pres-

44 ‘Worse than a War’ Report by Human Rights Watch, see here <http://www.hrw.org/en/reports/2005/03/21/worse-war>

45 The order of the Russian Minister of the Ministry of Internal Affairs № 1077 of 22 December 1999, source www.memo.ru

46 CPT issued observations as a result of its visit to North Caucasus from 26 February to 4 March 2000 in which welcomed the improvement of the conditions of detention while noting that ill-treatment in Chernokozovo stop as a result of staff change. The Committee also urged the Russian Government to investigate all allegations of ill-treatment and unlawful detention through an independent enquiry as the European Convention on the prevention of Torture requires. For further details please see the Statement made on 4 March 2000 by Mr Zdenek HÁJEK (Head of delegation) to the Deputy Minister of Justice, Mr Yuriy KALININ, also to be found here <http://www.cpt.coe.int/documents/rus/2000-04-03-eng.htm>. During this visit the CPT were allowed to visit the following places of detention - SIZO No 1 in Grozny, SIZO No 2, Chernokozovo, IVS in Chervlyon-naya Station, IVS in Naurskiy District Department of Internal Affairs, IVS in Shali District Department of Internal Affairs, IVS in Temporary Internal Affairs Department of Grozny Selsky District (Tolstoy Yurt), Former holding facility, Goryacheistochenskoye (Tolstoy Yurt). Fighting in Grozny at the time of the delegation's visit prevented it from having access to certain districts of the city.

sure from the human rights groups and international community to stop ill-treatment of detainees, the authorities transferred the practices and the executioners to other unlawful places of detention. One of these was on the military base in Khankala (Ханкала), the other within ORB-2 (Оперативно-розыскное бюро № 2 в городе Грозном).

The unlawful places of detention were set up from the beginning of the “counter-terrorist operation”. They were within the places of deployment of the Russian military troops and special police forces of the Ministry of Interior. Those detained within these places were never registered as arrestees or detainees. The most famous and feared among these was the detention unit on the military base in Khankala. Most of those detained here were kept in pits, cars or wagons used for the transportation of detainees. On several occasions major Russian TV channels have broadcasted journalists’ reports about the apprehension of the suspected members of the rebel groups and their transportation to the military base in Khankala, although according to the criminal procedure law all arrestees and detainees should have been transferred to the prosecutor’s office or FSB.

The existence of an unlawful detention unit on the military base in Khankala was known to the prosecutor’s office, to the Chechen administration and even to the Special Representative of the Russian President on enforcement of human rights. And yet they continue to function even today.

During the sweep-up operations in the residential areas in years 2000-2002, temporary unlawful places of detention called filtration facilities were set-up on the outskirts of towns and villages. Only the law-enforcement agency in control of the sweeping-up operation could set-up its camps and a filtration facility, which would usually occupy abandoned nearby premises.⁴⁷ Dozens and hundreds of detained individuals were brought there for the law-enforcement agents (military, police, FSB) to conduct individual “check-ups”. Officially the aim of these filtration facilities was to detain persons suspected of being members of the rebel groups for identification and interrogation, after which they were supposed to be either released or transferred to other penitentiary institutions. However, because the sweeping-up operations were conducted at a very large scale in 2000 – 2003, the high number of people arrested could not physically fit into the pre-trial detention facilities (IVS) and that is when arrestees were no longer transported to IVS. They were tortured, mutilated, electrocuted and disappeared from within these unlawful places of temporary detention, called the filtration facility.

Neither of these filtration facilities had a basis in domestic law, which made their existence and use unlawful.⁴⁸ Besides temporary filtration facilities there were

---

47 For example, in Argun city the detention unit was set-up in an abandoned carrier, in the village of Stariy-Ataghi – on the premises of a chicken farm, in the village of Ciri-Yurt – in an abandoned cement factory;

48 The term “filtration facility” («фильтрационный пункт») was used by the federal forces operating in Chechnya. It was referred to by the prosecutor’s office in their letters to the victims although neither of the domestic laws in force used this term or gave a definition for it. NGO Memorial reported that in year 2005 they have received a copy of the “Instruction for planning and preparing military and police forces of the Ministry of Interior to act in extraordinary situations” attached to the order of the Ministry of Interior from 10 September 2002, no. 870. This order was never published, bearing the stamp saying “for internal use only”. This order instructed the creation of temporary detention places when special operations where conducted. Once

also ones used on a permanent basis. One of these, called by the military “Titanik” was set-up between two villages, Alleroy (Аллерой) and (Центорой). People disappeared from this unlawful place of detention too.

By the end of 2003 the scale and frequency of sweeping-up operations in Chechnya significantly reduced, and most of the filtration facilities were closed down. Those detained and kidnapped were rarely transported to the military base in Khankala. However, in the place of those places that were closed, other new ones were set-up. People were now detained in unlawful places of detention set-up at the deployment place of pro-Kremlin Chechen law-enforcement bodies. In the Tsenderoy (Центрой) village, inhabited by Chechen President Ramzan Kadyrov’ family, there operates an unlawful place of detention kept by Ramzan Kadyrov. He targets individuals suspected of having a role in the terrorist activities and their family members, who are detained there, as are those related to suspected insurgents hiding in mountains from the authorities. This particular village and it’s detention place is much feared by the Chechen population. Today, Kadyrov’s prison in Tsenderoy has the same fame as the filtration facility in Khankala military base once had. Even the delegation of the European Committee for the prevention of Torture (CPT) was not allowed to visit the Tsenderoy detention place, until all the detainees were transferred out of the premises.

d. Investigations into Disappearances and Arbitrary Deprivation of Liberty

Russian authorities have a duty to investigate every single case of enforced disappearance. While the civilian prosecutor’s office had launched about thirty-four investigations before 2000⁴⁹, none of the “disappeared” persons had been found through a formal investigative procedure, and not a single person had been charged with the crime of enforced “disappearance.”⁵⁰

The authorities had not been committing the necessary resources to investigations, and had not empowered the relevant agencies to conduct them. Indeed, the investigations seem doomed to fail because they are assigned to the civilian prosecutor’s office, which has no jurisdiction over military servicemen.⁵¹ The military prosecutor’s office often refuses to cooperate with investigations by, for example, making servicemen available for questioning, yet no authority appears

---

NGOs made public this document, the outrage of civil society forced the Minister to change the order and exclude the term “temporary detention places” from this particular instruction. Memorial however suspects that this term must have been used in other secret documents of the Ministry of Interior and FSB to which public has no access. Sourced from www.memo.ru

49 See “Report on the Activity of the Special Representative of the President of the Russian Federation for Guaranteeing Rights and Freedoms of Men and Citizens in the Chechen Republic for the Year 2000,” Moscow, December 2000.

50 Such incidents are investigated as kidnappings, under article 126 of the Russian criminal code. One exception to this rule is the prosecution of Yuri Budanov, currently on trial (at the time this study was written) for the March 2000 abduction and murder of Kheda Kungaeva. In sharp contrast to other cases, federal authorities acknowledged and investigated her abduction and murder immediately after the crime took place, sourced from www.memo.ru

51 The military prosecutor office is responsible for investigating crimes committed by those serving in the armed forces under the Ministry of Defense, as well as by those serving in the Ministry of Internal Affairs’ armed forces and Spetsnaz forces. Crimes committed by other Ministry of Internal Affairs personnel (including Otriady Militsii Osobogo Naznachenia (OMON)) are under the jurisdiction of the civilian prosecutor office.

willing to compel the military prosecutor's office to cooperate or take responsibility for such investigations. The civilian prosecutor's office is poorly staffed, late in opening investigations, and in some cases fails even to take the most basic steps, such as questioning available witnesses, before it simply suspends the investigation.⁵² In addition, relatives of the "disappeared" face problems of access to the civilian prosecutor's office —and nearly insurmountable barriers to meeting with the military prosecutor's office —and often encountered among prosecutor's office investigators a negligent attitude toward "disappearances." The unjustifiable delays in opening criminal investigations only served to further endanger the life and well-being of the disappeared."⁵³

The most devastating flaw in the investigative process is the civilian prosecutor's office's lack of authority to compel cooperation by the military, which often plays a crucial role in detentions followed by "disappearance." The military prosecutor's office and military officials obstruct investigations by denying access to investigators, and by refusing to question servicemen, as requested by civilian investigators. When criminal investigations are transferred to the military prosecutor's office, it routinely returns these cases to the civilian prosecutor, claiming that "involvement of military servicemen was not confirmed." In many cases, it appeared that such claims were not based on a meaningful investigation. Relatives of the disappeared persons have stated in interviews to the human rights groups that civilian prosecutors admitted being helpless in advancing the investigation due to lack of jurisdiction over military personnel's actions.⁵⁴

e. An Overview of the Chechen Judgments Issued by the European Court

Between February 2005 (when the first three judgments relating to Chechnya were published) and April 2009, the European Court delivered 100 judgments in respect of cases that were lodged between 2000 and 2007. The majority of those cases concerned events during the second armed conflict 1999-2009. They were handled in the main by the First Section of the Court which accorded them priority status.

---

52 Investigators in Chechnya were usually conducted by temporary prosecutors that were deployed in Chechnya from other regions of Russia. The frequent turnover in staff of the prosecutor offices in Chechnya negatively affected the quality of the investigations conducted, most of the disrupting them.

53 Under the article 109 of the Criminal Procedure Code of the RSFSR, the prosecutor officers are obliged to open criminal investigations within three days – ten days in exceptional cases – after receiving information on the criminal offense having been committed, if there are "sufficient grounds" to believe that the information is true. In accordance with article 108 of the same Code, the information on the criminal offense may be contained in, among others, a newspaper report, a letter from a victim, or an NGO report.

54 A. Maliuk, the investigator handling the "disappearance" of Akhdan Tamaev, told Tamaev's father on March 2, 2001 that the investigation was not progressing because, as a civilian investigator, he did not have jurisdiction over the military prosecutor office. He said that in fact the military prosecutor should investigate Tamaev's "disappearance" but that he did not have the authority to forward the case to it - for more details see the Human Rights Watch interview with Ovkhad Tamaev, Nazran, March 3, 2001 at www.hrw.org. Similarly, Lecha Aziev told Human Rights Watch that his sons' case investigator was powerless because he has no access to the Khankala army base, see the Human Rights Watch interview with Lecha Aziev, Nazran, March 2, 2001 at www.hrw.org.

Several cases attest to the mass killings of civilians in the Staropromyslovsky district of Grozny in January 2000⁵⁵ and in Novye Aldy in February 2000,⁵⁶ and to enforced disappearances from the village of Novye Atagi in June 2002.⁵⁷ Almost two-thirds of the applicants were women, wives, sisters and daughters of those killed and disappeared. In 79 cases, the applicants were represented by non-governmental organisations: most of whom by the Stichting Russian Justice Initiative⁵⁸ but also by Memorial in partnership with the European Human Rights Advocacy Centre in London.⁵⁹

Issues raised most often in the Court's judgements concerned the right to life (Art.2): disappearances, extra-judicial executions, aerial and/or artillery bombardment and fatal shootings; the prohibition of torture and inhuman and degrading treatment (Art.3): ill-treatment and torture;⁶⁰ right to liberty and security of the person (Art.5): detentions that were neither logged by the authorities, nor were even acknowledged.⁶¹

Two particular detention centres are referred to in a predominant number of cases. In Over 35 cases there was evidence that detainees were held in the federal military base at Khankala.⁶² In the Akhmadova and Sadulayeva and Luluyev cases, the bodies of missing people were subsequently found in mass graves close to the Khankala base. It is also established that some were held in the unofficial "pre-trial detention centre" at Chernokozovo.⁶³ In the case of Bitiyeva the Court was particularly concerned by the absence of any official legal status for Chernokozovo.⁶⁴

55 Goncharuk v Russia (App. No. 58643/00), judgment of October 4, 2007, Goygova v Russia (App. No.74240/01), judgment of October 4, 2007, Khashiyev and Akayeva v Russia (2005) 42 E.H.R.R. 20, Makhauri v Russia (App. No.58701/00), judgment of October 4, 2007, Medov v Russia (App. No.1573/02), judgment of November 8, 2007 and Tangiyeva v Russia (App. No.57935/00), judgment of November 29, 2007. See also: HumanRightsWatch, *Civilian Killings in Staropromyslovsky District of Grozny*, (February 2000).

56 Musayeva and others v Russia (2007) 47 E.H.R.R. 25 (three joined applications). See also: Human Rights Watch, February 5: A Day of Slaughter in Novye Aldy, (June 2000) and "Mopping-Up", Settlement of Novye Aldy, February 5, 2000—Deliberate Crimes against Civilians, Memorial, July 2000.

57 Imakayeva v Russia (2006) 47 E.H.R.R. 4 and Utsayeva and others v Russia (App. No.29133/03), judgment of May 29, 2008.

58 See www.srji.org

59 See further www.londonmet.ac.uk/ehrac and Memorial/EHRAC in Russia —<http://ehracmos.memo.ru/>

60 Chitayev and Chitayev (2007) para 47 and Musayev and others v Russia (App. Nos 57941/00, 58699/00 and 60403/00), judgment of July 26, 2007.

61 The Court reiterated the principle first established in the Turkish cases, that acknowledged detention to be a "complete negation" of the Art.5 guarantees and amounts to a "very grave violation" of its provisions, see, e.g. *Cicek v Turkey* (25704/94), February 27, 2001, at [164] and *Luluyev and others v Russia* (App. No.69480/01), judgment of November 9, 2006 at [122];

62 *Akhiyadova v Russia* (App. No.32059/02), judgment of July 3, 2008, *Akhmadova and Sadulayeva v Russia* (App. No.40464/02), judgment of May 10, 2007, *Atabayeva* (App. No.26064/04), *Aziyevy* (App. No.77626/01), *Isigova and others v Russia* (App. No.6844/02), judgment of June 26, 2008, *Kaplanova* (App. No.7653/02), *Khamila Isayeva* (App. No.6846/02), *Luluyev* (App. No.69480/01), *Magomadov and Magomadov* (App. No.68004/01), *Medov v Russia* (App. No.1573/02), judgment of November 8, 2007, *Musayeva v Russia* (App. No.12703/02), judgment of July 3, 2008, *Musayev and others* (App. Nos 57941/00, 58699/00 and 60403/00) and *Ruslan Umarov v Russia* (App. No.12712/02), judgment of July 3, 2008.

63 *Bazorkina v Russia* (2006) 46 E.H.R.R. 15, *Bitiyeva and X* (App. No.57953/00 and 37392/03) and *Medov* (App. No.1573/02). The Chernokozovo detention centre features heavily in Human Rights Watch, *Welcome to Hell: Arbitrary Detention, Torture and Extortion in Chechnya*, (October 2000). The CPT had found "a clear pattern of physical ill-treatment of prisoners" at Chernokozovo (see CPT statement, March 4, 2000 and its 2001 Public Statement, fn.1).

64 The Court has stated "... inconceivable that in a State subject to the rule of law a person could be deprived of his or her liberty in a detention facility over which for a significant period of time no responsible authority was exercised by a competent State institution. This situation fosters impunity for all kinds of abuses and is absolutely incompatible with the responsibility of the authorities to account for individuals under their control." see para 118, *Bitiyeva and X v Russia* (App. No.57953/00 and 37392/03)

In several cases, video film has provided evidence that individuals were in state custody, at least at some point.⁶⁵ The applicant in Bazorkina relied on video film taken by a reporter for NTV and CNN, which showed her son in the custody of servicemen and also recorded Colonel Alexander Baranov as saying: “Take him away, damn it, finish him off there, shit, - that’s the whole order. Get him out of here, damn it. Come on, come on, come on, do it, take him away, finish him off, shoot him, damn it . . .”⁶⁶

f. Implementation of the European Court’s judgements

Non governmental organisations, in particular Demos⁶⁷, Stitching Russian Justice Initiative, and EHRAC in partnership with Memorial⁶⁸, engaged in discussions with the Russian Government and the Committee of Ministers of the Council of Europe to ensure the implementation of the Court’s judgements beyond individual measures required for the redress of the applicants rights. The implementation of the general measures however has met with the Russian Government’s failure to fully engage with the Committee of Ministers of the Council of Europe.

The investigation of cases of disappearances and killings, as well as the identification and prosecution of those responsible was one of the general measures sought to be implemented by the Russian Government. The Prosecutor General’s Office has made available statistics on the prosecution of the members of the Russian Armed Forces for crimes committed against civilians in Chechnya. The figures, however, related only to the cases investigated by the military prosecutor’s office (i.e. those cases where the Russian Armed Forces admitted its involvement).⁶⁹ All other cases, where it was not established whether or not military officers were involved – in other words, the vast majority of disappearance cases- were investigated by the public prosecutors. The majority of cases pending before the public prosecutor’s office have been suspended and there is no information as to the number of convictions of those found responsible.

The “Memorial” NGO has expressed concerns over the Government’s position not to disclose the exact statistics on the convictions. The organisation considers that this constitutes a clear failure to cooperate with the Committee of Ministers and is in express violation of the Russian Government’s obligations under Article 46 of the Convention to undertake individual and general measures in order

---

65 Baysayeva (App. No.74237/01).

66 Bazorkina (2006) para 68. The Russian Government produced to the Court an expert report, from three military academy professors, claiming that none of the servicemen would have considered Baranov to have given them an order because his words did not amount to a technically valid military order.

67 See the overview of their activity <http://www.demos-center.ru/projects/649C353/7124570>;

68 For more information on this NGO work for the execution of judgements see <http://www.londonmet.ac.uk/research-units/hrsj/affiliated-centres/ehrac/ehrac-litigation/enforcement-of-other-ehcr-judgments.cfm> ;

69 Human Rights Centre Memorial in its Report of 2003 ‘Deceptive Justice’ states that “... the Government assert that at the time of submission of their observations 105 criminal cases concerning 139 defendants were referred to the military courts. In 2003 these figures were 58 and 74 respectively (information provided by the then Deputy Prosecutor General Mr. Sergey Fridinsky to the then State Duma deputy Mr. Sergey Kovalev). Thus it would appear that only 47 new criminal cases in respect of 65 defendants have been investigated during the last 5 years. Of those, only 11 cases concerned the crime of murder (12 cases completed in 2003 and 23 in 2008). No statistics in respect of disappearances have been made available”. See full report here <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/chechen/d-d0603/eng/index.htm> ;

to erase the consequences of the violations of the Convention as found by the Court and to prevent similar violations occurring.⁷⁰

A particular concern for the conviction of those responsible for crimes against Chechen civilians is *the limitation periods* set out in the Criminal Code of the Russian Federation. Human right NGOs have noted with concern that the application of a 15 year limitation period may mean that there is a potential risk that the perpetrators of the crimes which are the subject of the cases before the European Court may thereby avoid responsibility. Referring to the egregious crimes committed by the Russian military and security forces in the Chechen Republic, civil society suggested review of the length of the limitation period so that an effective investigation is secured into these cases.

The refusal to disclose the documents from the domestic criminal case files is justified by the Russian Government with Article 161 of the Criminal Procedure Code of the Russian Federation. This has already been found to be contrary to the Government's obligations under Article 38 of the Convention. The Court has held on several occasions⁷¹ that "the provisions of Article 161 of the Code of Criminal Procedure...do not preclude disclosure of the documents from a pending investigation file, but rather set out a procedure for and limits to such disclosure".

In spite of the Court's clear position on the application of Article 161, the Government maintains that its approach is well-founded, arguing, in particular, that in cases where disclosure is prevented by Article 161, it provides the Court with "the information on investigations which is sufficient to deal with individual applications". However, it is recalled that the Court has on many occasions found that it is not for the respondent Government to decide whether a particular document requested by the Court is relevant for the case or not: it is obliged to comply with the Court's request.

As regards the victims' rights to access the case-files in criminal proceeding, the Russian Government refers to Article 42 of the Criminal Procedure Code, claiming that the protection afforded by this provision satisfies the Convention's requirements. However, it is Article 42(2)(12) which prevents victims from gaining access to the documents in the criminal case file while the investigation is pending or suspended. In one domestic case, the provision was interpreted as conferring on the investigator an unlimited discretion to grant or refuse the victim access to the case file.⁷²

---

70 See Chapter 3 "Sentences of the Policemen Who Committed Crimes against the Inhabitants of the Chechen Republic" of the 2003 Report "Deceptive Justice" by Memorial;

71 Among many others see *Khashiyev and Akayeva v. Russia* cited above, § 46; *Imakayeva v Russia*, No. 7615/02, 9.11.06, para. 123; *Magomadov and Magomadov v. Russia* (dec.), no. 58752/00, 24 November 2005;

72 See the decision of the Urus-Martan District Court of the Chechen Republic on the application of Ms. Raisa Bersunkayeva of 1 August 2005. When Ms. Bersunkayeva applied to the investigator in charge of the criminal proceedings, in which she participated as a victim, she was refused access to the case-file. This refusal was confirmed on 11 November 2005 by the same district court and on 7 December 2005 on appeal by the Supreme Court of the Chechen Republic;

Both interpretations are contrary to the Government's procedural obligations under Articles 2, 3 and 13 of the Convention. A review of both Articles 42 and 161 of the Criminal Procedure Code is sought by non governmental organizations to prevent these provisions from hindering the applicants' right to individual petition before the European Court and effective redress before domestic authorities.

It is of utmost importance that the law-enforcement agencies and judiciary have access to the Russian translations of the Court's judgements. *The publication and the dissemination* of the Court's judgments issued against the Russian Federation should be made available and form part of the judiciary training.⁷³

In a recent Interim Resolution with respect to Russian Federation, the Committee of Ministers of the Council of Europe⁷⁴ set out the state's primary responsibility for implementing the Convention rights, which is the obligation to provide *effective domestic remedies* in cases of violations of the Convention. It has been highlighted in particular that the provision of such remedies is all the more pressing in the case of repetitive violations, so as to enhance the remedial capacity of the national judicial system, pending the implementation of more comprehensive and time-consuming reforms.

---

73 Translations of the judgments were published in the 'Bulletin of the European Court of Human Rights'. It is noted, however, that this publication is not available on the internet free of charge and that the Government has only *recommended* that lower courts and prosecution authorities subscribe to it;

74 See Interim Resolution CM/ResDH(2009)43;

III. OUTLINED CONCLUSIONS

The North Caucasus region, which includes, amongst others, the Chechen Republic, Ingushetia, Kabardino-Balkaria, Dagestan and Northern Ossetia, has long been suffering from instability. Geography and history have created in this region a mosaic of different ethnic groups and a clan-based society, which is a source of perpetual tension. Numerous reports of international and national NGOs mention a large number of human rights violations and, above all, the climate of impunity prevailing in the region: disappearances not investigated effectively, systematic use of torture and intimidation of victims, enforced disappearances, abductions and arbitrary arrests.

While there have been positive developments in the human rights situation in the North Caucasus region over the last year (2009), notably in the Chechen Republic, which has seen a decrease in some of the gravest types of human rights abuses, such as enforced disappearances, the underlying problem of impunity for human rights abuse persists. Moreover, there is a change in the pattern of human rights abuse taking place in the North Caucasus.

On 16 April 2009 upon the request of the Russian President, Mr Medvedev, the National Anti-terrorist Committee has ended its decade-long «counter-terrorism operation» against separatist rebels in the southern republic of Chechnya. The move aimed «to create conditions to further normalize the situation» and was welcomed by the Chechen President Ramzan Kadyrov who now becomes the most influential person in the North Caucasus. It also means that there will be no more random identity checks or restrictions on the right to freedom of movement on the territory of Chechnya.⁷⁵

The human rights groups welcomed the news but also stated that no normalization of the situation in Chechnya will be possible without full accountability for the gross human rights violations committed by law enforcement bodies over the last 10 years.⁷⁶ As of today,⁷⁷ the European Court of Human Rights has made rulings in over 100 cases concerning human rights violations committed in the course of the armed conflict in Chechnya. In most of these cases, the Russian Government was held responsible for the death, torture or enforced disappearances of people in Chechnya and for the failure to investigate such crimes and cooperate with the European Court.

---

75 Vezi <http://news.ntv.ru/156961/>; <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/8001495.stm>
<http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/16/russia-chechnya-anti-terrorism>

76 <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/news/no-progress-chechnya-without-accountability-20090417>

77 On 23 April 2009 the Court issued its 100th judgment against Russia regarding human rights violations in Chechnya, see <http://www.memo.ru/2009/04/23/2304092.htm> ;

**The right to liberty and security
of the persons living in conflict zones:**

The case of Georgia

CONTENTS

---

1. Background information	241
2. Samachablo (South Ossetia): 1990-1992	242
3. Abkhazia: 1991 to 1994	243
4. Samachablo (South Ossetia) and Abkhazia: 1994 to 2008	245
5. Ethnic Cleansing of Georgians resulting from Russian Invasion and Occupation since August 8, 2008	249
5.1. Samachablo (South Ossetia)	250
5.2. Ethnic Cleansing of Georgians outside of the Samachablo (South Ossetia) Conflict Zone	251
5.3. Abkhazia and Kodori Gorge	252
6. Human rights violations Reported by International Organizations	252
7. Russia’s Control over the de facto Separatist Authorities	253
8. Execution, arbitrary detention, and ill-treatment of Georgian civilians	254
9. Recommendations	259

1. Background information

During the Soviet Union, the old Georgian region “SAMACHABLO” was named as a “South Ossetian Autonomous Region”, with the city of Tskhinvali as its administrative centre. It was made up from the following four districts: Java (north), Tskhinvali (central), Znauri (west) and Akhgori (east).

South Ossetia is located along Georgia’s northern frontier in the Caucasus Mountains, bordering North Ossetia, a republic of the Russian Federation. The region is surrounded to the south, east, and west by undisputed Georgian territories. Prior to the August 2008 conflict, South Ossetia’s population consisted of ethnic Ossetians and Georgians and numbered some 70,000 people, 20 to 30 percent of whom were ethnic Georgians. South Ossetia’s capital, Tskhinvali, had a population of about 30,000. A number of villages in South Ossetia were overwhelmingly populated by ethnic Georgians, principally in three valleys: Didi Liakhvi (directly north of Tskhinvali and including Kekhvi, Kurta, Zemo Achabeti, Kvemo Achabeti, and Tamarasheni); Patara Liakhvi (northeast of Tskhinvali and including Eredvi, Vanati, Beloti, Prisi, Satskheneti, Atsriskhevi, Argvitsi, Berula, and Disevi); and Froni (west of Tskhinvali and including Avnevi, Nuli, and Tighva). A large part of the Akhgori district was also overwhelmingly Georgian-populated. Historically Ossetians were immigrants, settling down on the territory of Georgia several centuries ago¹.

The Democratic Republic of Georgia became an independent State from 1918 until its occupation by the Red Army in 1921. In 1922 it was forcibly incorporated into the Soviet Union as the nominally sovereign Georgian Soviet Socialist Republic.

According to the 1922 Constitution of the Georgian Soviet Socialist Republic, during the Soviet era, South Ossetia was an autonomous oblast, or region, of the Georgian Soviet Socialist Republic. Under the 1922 Georgian Soviet Socialist Republic Constitution, the Autonomous Republic of Abkhazia had the status of a federated entity.

---

¹ Human Rights Watch, *Up in Flames: Humanitarian Law Violations and Civilian Victims in the Conflict over South Ossetia*, January 23, 2009. Available at - <http://www.hrw.org/en/reports/2009/01/22/flames-0>;

2. Samachablo (South Ossetia): 1990-1992

South Ossetia has always had one of the highest rates of intermarriage in the former Soviet Union, with more than 50% of families being of mixed Georgian-Ossetian descent. Historically, Ossetians and Georgians lived together in peace and Ossetians participated in the multi-ethnic Georgian State.

On 10 November 1989, the Regional Public Council of the South Ossetian Autonomous District formally requested the Georgian Supreme Council to upgrade the status of the District to “Autonomous Republic.” After the Georgian Supreme Council refused, on 28 November 1990, the Regional Public Council of the South Ossetian Autonomous District re-named the District the “Soviet Republic of South Ossetia,” and scheduled elections for a new Supreme Council to be held on 9 December 1990. Although 71% of the local population voted in the election, it was boycotted by the entire ethnic Georgian population of South Ossetia.

On 11 December 1990, the Georgian Supreme Council declared the 9 December 1990 elections illegitimate (a view echoed by the international community), annulled the results, and abolished the Autonomous District of South Ossetia and its Regional Public Council.

Following these events, violent conflict broke out. Soviet Russian troops were dispatched to “maintain order” in the region. The Georgian Supreme Council objected to Moscow’s involvement with internal Georgian affairs, and demanded that the Soviet Russian troops be withdrawn. Moscow ignored Georgia’s statements and on 7 January 1991, President Gorbachev issued a decree ordering all armed units, except troops of the USSR, to withdraw from South Ossetia. The Georgian Supreme Council rejected this decree, calling it “gross interference in Georgia’s internal affairs and an encroachment on its territorial integrity.”² Throughout 1991, coinciding with Georgia’s Declaration of Independence on 9 April, over 1,000 people were killed in the fighting in South Ossetia. During this time, some 23,000 ethnic Georgians were forced to flee South Ossetia and to settle in other parts of Georgia.³ During this conflict the South Ossetian separatists would not have had any weaponry without the direct military assistance of the Russian Federation.

On 24 June 1992, hostilities formally came to an end following the Agreement on the Principles of the Settlement of the Georgian-Ossetian Conflict (the “Sochi Agreement”). Under the Sochi Agreement, the Joint Peacekeeping Force (the “JPKF”) was created to monitor the ceasefire in South Ossetia. The JPKF was dominated by ostensibly neutral Russian peacekeepers that, consistent with the policy of the Russian Federation, supported the South Ossetian ethnic separatists in their quest for independence from Georgia up to and including Russia’s invasion of Georgia in August 2008. As observed by an authoritative report, Rus-

2 Human Rights Watch, *Bloodshed in the Caucasus: Violations of Humanitarian Law and Human Rights in the Georgia-South Ossetia Conflict*, March 1992, available at <http://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia.923/georgia923full.pdf>.

3 Human Rights Watch, “Russia: The Ingush/Ossetian Conflict in the Prigorodnyi Region”, May 1996, available at <http://hrw.org/reports/1996/Russia.htm>.

sian CIS peacekeeping forces “provided inadequate protection of Georgians in South Ossetia.”⁴

3. Abkhazia: 1991 to 1994

Following the dissolution of the Soviet Union in December 1991, Abkhaz separatists under the leadership of Vladislav Ardzinba, sought to secede from Georgia by force. The ethnic composition of Abkhazia at that time was an impediment to their objective. According to the 1989 Soviet Census, the population of Abkhazia was approximately 525,100 and consisted of the following ethnic groups: 45.7% Georgians, 17.8% Abkhazians, 14.6% Armenians, 14.2% Russians, 2.8% Greeks, 2.2% Ukrainians, and 0.1% Byelorussians, Jews and others. The majority of the rest of the population of Georgia supported Georgian State institutions in Abkhazia. To solve this demographic “problem”, the separatists established parallel institutions dominated by the Abkhaz minority, and prepared for the forceful elimination of ethnic Georgians and other groups loyal to the newly established Georgian State. This quest to change the demographic composition of Abkhazia was contingent upon active Russian support for its success. As there were less than 100,000 Abkhaz in the region, the Abkhaz separatists could not have succeeded in expelling the 240,000-strong Georgian majority and eliminating the Georgian State’s authority in Abkhazia without such external assistance.

The self-proclaimed Abkhaz Supreme Council declared its sovereignty on 23 July 1992. Abkhaz separatists had procured the support of the Russian forces stationed in military bases located on the territory of Georgia, in particular in the Gudauta District close to the Russian border, to execute an offensive against the other ethnic populations living in Abkhazia. The provision of weapons and essential supplies to the Abkhaz separatists by the Russian military transformed the conflict from a series of isolated clashes between ethnic groups into a full-scale armed conflict. According to an authoritative 1995 report:

Abkhaz forces prior to the outbreak of hostilities had relatively few weapons except for small arms, and especially few, if any, heavy weapons, such as heavy artillery, that later came to play a prominent role in the fighting... there is little doubt that whatever weapons there were came from Russian or Soviet sources.⁵

From 5 January 1993, Abkhaz and Russian armed forces jointly besieged and unsuccessfully tried to retake Sukhumi from the Georgian Republican Guards. The forces had considerable difficulty in capturing the city, which had an ethnically mixed civilian population of nearly 120,000, of which 41.5% were ethnic Georgian and only 2.5% Abkhazian. On 20 February 1993, the Russian Defence Ministry dispatched a SU-25 fighter-bomber to attack Sukhumi. After initially

4 Human Rights Watch, *Bloodshed in the Caucasus: Violations of Humanitarian Law and Human Rights in the Georgia-South Ossetia Conflict*, March 1992.

5 Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, ‘Georgia/Abkhazia: Violations of the Laws of War and Russia’s Role in the Conflict’, March 1995, Vol. 7, No. 7, pp. 18, 37.

denying the air raid and then blaming it on the Georgians, the then Russian Defence Minister Pavel Grachev admitted the Russian attack but claimed that it “had taken place in revenge for Georgian shelling of areas close to Eshera, a Russian defence research centre and military base not far north of the Gumista River.” In another incident on 19 March 1993, Georgian forces downed a Russian SU-27 fighter-bomber. A United Nations Military Observer noted that “both the downed aircraft and the dead pilot confirmed that it was the advanced aircraft the Georgians claimed it was and that the pilot’s papers identified him as a major in the Russian air force.”

In contrast with the hostilities during 1992, an authoritative independent report noted that:

The role of Russian actors in the conflict became considerably more pronounced during the first six months of 1993. This was precisely at a time when human rights abuses and violations of the laws of war attributable to heavy weapons obtained from Russian sources were becoming more serious. The Russian military took a direct role in hostilities on several occasions, and appears to have provided logistical support and supplies to the Abkhaz.⁶

Russian participation in hostilities was not limited to aerial bombardment. The same report concluded that:

The air attacks over Sukhumi were the most verifiable case of Russian forces aiding the Abkhaz. But there were other instances in which the evidence is persuasive that Russian forces were involved in logistics and supply at this point in the conflict. It is very likely, for example, that Russian forces supplied extensive military assistance to the Abkhaz fighters during sea-borne landings in attempts to retake Sukhumi. ... [Furthermore] at least some heavy weapons, transport and fuel were supplied by Russian forces.

On 27 July 1993, after several months of stalemate between the parties, the Russian Federation mediated a cease-fire agreement pursuant to which Georgian forces withdrew their heavy weapons from Sukhumi.

On 16 September 1993, after the Georgian defenses were largely removed, Abkhaz insurgents, Cossacks, and Northern Caucasus mercenaries, in concert with Russian armed forces, unilaterally broke the cease-fire and recommenced artillery shelling and aerial bombardment of the civilian population.

The attacks on ethnic Georgians came to a close towards the end of 1993 when almost all ethnic Georgians except those in the Gali District had been removed from Abkhazia.

---

6 Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, ‘Georgia/Abkhazia: Violations of the Laws of War and Russia’s Role in the Conflict’, March 1995, Vol. 7, No. 7, p. 37.

A summary of these events is set out in the 1994 United States State Department Report on Human Rights Practices:

The Abkhaz separatist forces committed widespread atrocities against the Georgian civilian population, killing many women, children, and elderly, capturing some as hostages and torturing others... they also killed large numbers of Georgian civilians who remained behind in Abkhaz-seized territory...

The separatists launched a reign of terror against the majority Georgian population, although other nationalities also suffered... Those fleeing Abkhazia made highly credible claims of atrocities, including the killing of civilians without regard for age or sex. Corpses recovered from Abkhaz-held territory showed signs of extensive torture.⁷

The Russian Federation played an important role in ensuring the victory of Abkhaz forces. Human Rights Watch report in 1995 observed that:

The conflict in Abkhazia was heightened by the involvement of Russia, mostly on the Abkhaz side, especially during the war's initial stages. Whereas Russia has endorsed the territorial integrity of the Republic of Georgia, Russian arms found their way into Abkhaz hands, Russian planes bombed civilian targets in Georgian-controlled territory, and Russian military vessels, manned by supporters of the Abkhaz side, were made available to shell Georgian-held Sukhumi...⁸

Upon conclusion of the cease-fire agreement on 24 May 1994, Georgia had to contend with more than a quarter of a million refugees from Abkhazia. More than five thousand of its civilians had been murdered, and a similar number were missing and presumed dead.

4. Samachablo (South Ossetia) and Abkhazia: 1994 to 2008

Having sustained heavy losses and the forcible expulsion of approximately 300,000 of its citizens from Abkhazia and South Ossetia in the years after the dissolution of the USSR, Georgia was left with no practical option but to accept Russian demands to become a member of CIS in order to end the conflict. On 24 June 1992 Georgia and the South Ossetian insurgents signed the Sochi Agreement. On 1 December 1993, Georgia and the Abkhaz insurgents signed a Memorandum of Understanding in Geneva and on 9 December 1993, Georgia became an official member of the CIS. This was followed by a cessation of hostilities with the Abkhaz forces.

On 14 May 1994 the Abkhaz separatists and the Georgian government signed the Moscow Agreement on a ceasefire and the separation of forces. This Agreement was endorsed by the 'Decision of the Heads of State of the CIS' on 22 August 1994, which provided for the mandate of Russian CIS peacekeepers "to facilitate

⁷ US Department of State, Georgia Human Rights Practices 1993, 31 January 1994.

⁸ Human Rights Watch Arms Project, Human Rights Watch/Helsinki, 'Georgia/Abkhazia: Violations of the Laws of War and Russia's Role in the Conflict', March 1995, Vol. 7, No. 7, p. 7.

the safe and dignified return of persons displaced from the conflict zone to the places of their former permanent residence.”⁹

Instead of exerting influence over the Abkhaz and South Ossetian separatists to allow for the return of IDPs, the Russian Federation has pursued a policy of creeping annexation of both regions. The Russian Federation has unilaterally conferred citizenship on over 90% of the population in South Ossetia and on approximately 100,000 people in Abkhazia, with the limited exception of ethnic Georgians in the Gali District of Abkhazia, who have refused to accept Russian citizenship and have been subjected to increasing pressure and threats to renounce their Georgian citizenship. The Russian Federation has long argued that it has the right to use force to protect its “citizens” on Georgian territory; indeed, the Russian government reiterated this claim as justification for its 8 August 2008 invasion of Georgia, stating that “the Russian Federation will not leave its citizens and peacekeepers in South Ossetia to the mercy of fate and will take all necessary measures to protect them.”

The Russian Federation provides direct financial assistance to the separatist regimes in Abkhazia and South Ossetia by funding public salaries, infrastructure, utility and transport services, as well as other budgetary expenses for the de facto authorities. This funding is in violation of the 19 January 1996 Decision made by the Council of the Heads of States of CIS on Measures for Settlement of the Conflict in Abkhazia, which prohibits member states engaging in economic, transport or other operations with the Abkhaz authorities.

Furthermore, with the encouragement of the Russian Federation, Russian citizens have invested heavily in South Ossetia and Abkhazia during the past 15 years, including the purchase of properties belonging to Georgian IDPs around Sukhumi and elsewhere. Likewise, Russian companies have made a series of high profile and unauthorized investments in the South Ossetian economy, including in several lead and zinc mines in the province.

The Russian Federation has also systematically attempted to undermine Georgia’s territorial sovereignty by taking steps to recognize the independence of the “Republic of South Ossetia” and providing political support to the separatist government of South Ossetia. These attempts date back to at least 6 March 1993, when the High Council of North Ossetia, a political subdivision of the Russian Federation, recognized the independence of the “Republic of South Ossetia.” Likewise, on 22 March 1993, the Supreme Council of the Russian Federation itself put the question of recognition of the “Republic of South Ossetia” on its formal agenda.

Despite the arms embargo imposed by Georgia and recognised by the international community, the Russian Federation substantially increased the military arsenal of the separatists during this period. There were impressive increases in

---

⁹ CIS Decision on the Use of Collective Force for Maintaining Peace in the Georgia-Abkhaz Zone of Conflict, 22 August 1994.

military equipment owned by the separatist regime, with vehicles loaded with firearms, munitions and technical equipment constantly crossing the Russia-Georgia border via the Roki Tunnel (which remains subject to the sole control of the Russian Federation in spite of repeated requests by Georgia for joint control). The 58th Army of the Russian Federation, which is deployed in North Ossetia, was particularly active in this regard, periodically transferring large amounts of varied types of military equipment to the *de facto* authorities in South Ossetia. Likewise, the Gudauta military base in Abkhazia has been maintained despite the 1999 Istanbul Summit decision which required Russia to abolish the base by 2002. This base has since been used as a platform for training and equipping the Abkhaz separatist forces.

On 12 November 2006, the South Ossetian separatists held a presidential election in which ethnic Ossetians voted overwhelmingly for Eduard Kokoity. In a parallel election held on the same day in South Ossetian villages not controlled by the separatists, Dmitry Sanakoyev won the presidency with more than 80% of the vote. A former South Ossetian secessionist and prime minister from July to December 2001, when he was sacked by Kokoity, Sanakoyev led the “Salvation Union of South Ossetia” with a platform for multiethnic cooperation and economic development in the region. Sanakoyev constituted his government in December 2006 and was appointed Head of the Provisional Administration of South Ossetia by Georgian president Saakashvili on 10 May 2007. Sanakoyev’s vision of a multi-ethnic South Ossetia has led to clashes with Kokoity and generated threats against him from Ossetian separatists. Most recently, on 3 July 2008, he survived an attack on his convoy when a vehicle carrying his security personnel was struck by a remote controlled mine.¹⁰

Pursuant to the “Law On the Creation of Favorable Conditions for the Peaceful Resolution of the Conflict on the Territory of the Former South Ossetian Autonomous Region”, a Provisional Administration was created by the Parliament of Georgia in May 2007. The territorial jurisdiction of the Provisional Administration extended to the whole territory of South Ossetia, however it was only capable of exercising jurisdiction over those areas of South Ossetia that were predominantly inhabited by ethnic Georgians and had remained under the control of the Georgian central Government since 1992.

During this time, Georgian forces reestablished control of the region surrounding the Kodori Gorge in Upper Abkhazia in July 2006. On 27 September 2006, despite strong Abkhaz separatist and Russian protests, an independent, multi-ethnic government was inaugurated there, allowing the local Georgian population to take part in elections for the first time since the area had been overrun by separatists 13 years earlier.

---

¹⁰ Article, “Three Injured in Attack on Georgian Convoy in S. Ossetia,” *Civil Georgia*, 3 July 2008, available at <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=18674>.

On 29 May 2008, the United Nations General Assembly adopted Resolution 62/249, expressing deep concern at “the demographic changes resulting from the conflict in Abkhazia, Georgia, and regretting any attempt to alter the pre-conflict demographic composition in Abkhazia, Georgia”. The Resolution:

- Recognizes the right of return of all refugees and internally displaced persons and their descendants, regardless of ethnicity, to Abkhazia, Georgia;
- Emphasizes the importance of preserving the property rights of refugees and internally displaced persons from Abkhazia, Georgia, including victims of reported ‘ethnic cleansing’, and calls upon all Member States to deter persons under their jurisdiction from obtaining property within the territory of Abkhazia, Georgia, in violation of the rights of returnees; and Underlines the urgent need for the rapid development of a timetable to ensure the prompt voluntary return of all refugees and internally displaced persons to their homes in Abkhazia, Georgia.

Concerns were also expressed by the NATO Secretary General¹¹, the US State Department¹², the Presidency of the European Union¹³, the Council of Europe’s Parliamentary Assembly¹⁴, the Chairman of the Organisation for Security and Cooperation in Europe¹⁵, and the European Parliament¹⁶.

11 On 16 April 2008 NATO Secretary General issued a statement expressing deep concern by “the actions Russia has taken to establish legal links with the Georgian regions of Abkhazia and South Ossetia. NATO Allies, at their recent Summit in Bucharest, reiterated their support for the territorial integrity, independence and sovereignty of Georgia. The Russian steps undermine that sovereignty. I urge the Russian Federation to reverse these measures, and call on the Georgian authorities to continue to show restraint.” Statement by the NATO Secretary General on Abkhazia and South Ossetia, Press Release (2008)056, 16 Apr. 2008, available at: <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-056e.html>

12 A US Department of State press statement issued on 18 April 2008 read: “We are deeply concerned by the April 16 Russian Presidential Instructions authorizing increased contacts between the Russian government and the separatist regimes in Abkhazia and South Ossetia, without the approval of the Georgian government. This step challenges Georgia’s territorial integrity and would not be in keeping with Russia’s status as a “facilitator” of the peace process...We urge Russia to live up to its statements of support for the principles of Georgian sovereignty and territorial integrity and to repeal the April 16 instructions.” Press Statement, Sean McCormack, Washington, DC, April 18, 2008, 2008/292, available at: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2008/apr/103732.htm>

13 The Presidency of the European Union expressed “serious concern about recent developments in the Georgian conflict areas, particularly regarding the latest decision of the Russian Federation, announced by the Russian Ministry of Foreign Affairs on 16 April 2008, to establish official ties with institutions of the de facto authorities in South Ossetia and Abkhazia without the consent of the Government of Georgia.” The EU reiterated “its firm commitment to the sovereignty and territorial integrity of Georgia within its internationally recognized borders as reaffirmed in the UNSC resolution 1808 of 15 April 2008” and emphasized that “the decision of the Russian Federation jeopardized the implementation of these principles.” The EU called on the Russian Federation “not to implement its decision.” Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on Georgia, Council of the European Union, P/08/52, Brussels, 21 April 2008, 8532/1/08 REV 1 (Presse 101), at: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/08/52&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>

14 Concerned members of the Council of Europe’s Parliamentary Assembly on 17 April 2008 adopted a declaration on unilateral decision by the Russian Federation to legalize ties with the Georgian regions of Abkhazia and South Ossetia in which they expressed deep concern over the decision of the Russian Federation to establish bilateral legal links with the Georgian regions of Abkhazia and South Ossetia, and noted that this destabilizing decision undermined the internationally recognized sovereignty of Georgia and considered that the policy trend towards integrating part of Georgia’s territory into the Russian Federation violated international law and severely undermined the Government of Georgia’s efforts at peaceful reunification. Declaration on unilateral decision by the Russian Federation to legalise ties with the Georgian regions of Abkhazia and South Ossetia, 17 April 2008, Written Declaration No. 408, Doc. 11584, available at: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc08/EDOC11584.htm>

15 On 30 April 2008, the Chairman of the Organisation for Security and Cooperation in Europe stated: “The latest events, including the decision of the Russian Federation to establish official ties with Georgia’s breakaway regions ... and the recent military build-up have considerably increased tension in the region” See ANNEX 40: Press Release, OSCE Chairman urges de-escalation of situation in Georgia.

16 On 5 June 2008, the European Parliament adopted a resolution in which it “[u]rges the Russian Federation to withdraw its additional troops in Abkhazia immediately” and takes the view that “the present peacekeeping format must be revised since the Russian troops have lost their role of neutral and impartial peacekeepers”. The resolution “[e]xpresses its deep concern at the escalation of the situation in Abkhazia” and its “deep disapproval at Russia’s announcement that it would establish official ties with institutions within the separatist authorities of ... Abkhazia”, European Parliament resolution of 5 June 2008 on the situation in Georgia.

On 3 July 2008, one month before Russia's invasion into Georgia, separatists tried to assassinate Dimitri Sanakoyev, Head of the Temporary Administration of South Ossetia. A remote control road bomb exploded while Mr Sanakoyev's cortege was passing by. Five policemen accompanying Mr. Sanakoyev were wounded. Mr. Sanakoyev—a former separatist fighter and defense minister in the separatist government - laid down his arms in 2006 to promote the peaceful re-integration of the region with the rest of the country under a broad autonomy arrangement. Mr. Sanakoyev was elected in democratic elections and administered up to 50% of the territory of the region.

On 15 July 2008 the Russian Federation launched large-scale military exercises in the immediate vicinity of Georgia's northern border. The Russian Defense Ministry claimed that the exercises, involving over 8,000 troops and 700 pieces of military hardware, were aimed at preparing for peace enforcement operations in the Georgian regions of Abkhazia and South Ossetia.

On 29 July 2008, for the first time since the last major hostilities in the early 1990s, the separatist militias began intensively shelling ethnically mixed villages under Georgian control with large-caliber artillery.

On 1 August, a pickup truck carrying six police officers of MIA of Georgia was hit by two remote-control explosive devices (IEDs) on the Eredvi-Kheiti bypass road, close to the Government controlled enclave north of the city of Tskhinvali. Five policemen were severely wounded.

On 3 August 2008, Russian media outlets reported the large-scale mobilization of volunteers across the Russian North Caucasus, including pledges by Cossacks to deploy mercenary troops into Georgia.

On 4 August 2008, the separatists announced the evacuation of the civilian population from Tskhinvali and from the separatist controlled villages in the region.

On 6 August 2008, Tskhinvali television reported that approximately 150 volunteers from the North Caucasus had arrived in Tskhinvali to join the separatist units.

Shelling with large-caliber artillery continued on a regular basis from 29 July through to 7 August 2008. In the late afternoon of 6 August 2008, separatists opened mortar fire from the villages of Pranevi, Ubiati, and Khetagurovo at the ethnically mixed and Georgian-controlled villages of Eredvi, Prisi, Avnevi, Dvani, and Nuli in advance of the Russian land invasion into Georgia.

5. Ethnic Cleansing of Georgians Resulting from Russian Invasion and Occupation since August 8, 2008

Since the start of the Russian invasion and occupation of Georgia, the international community has witnessed unprecedented ethnic cleansing of Georgians

in the villages of South Ossetia, in the adjacent villages of the Gori and Kareli Districts, as well as in Kodori Gorge/Upper Abkhazia.

The Civil Registry Agency of the Ministry of Justice of Georgia by 3 September had registered 125,810 internally displaced persons forced to leave their homes by Russian attacks and bombings, which were followed by widespread looting, deliberate destruction of civilian property, and harassment of civilian ethnic Georgian populations in South Ossetia, in adjacent regions, and in Upper Abkhazia.¹⁷ The number of IDPs has been increasing due to the ongoing persecution of ethnic Georgians in the Russian controlled territories. Added to the approximately 300,000 IDPs resulting from the conflicts of the 1990s the total number of ethnic Georgians expelled from their homes amounts to approx. 10 percent of the total population of Georgia. About 42,000 people in the Gali district (Abkhazia, Georgia) and a few thousand Georgians in Akhagori remain under imminent threat of ethnic cleansing. Before August 2008, the central government of Georgia controlled 21 villages with a Georgian population in the so-called "South Ossetia" conflict zone. According to the Department of Statistics, the estimated population in Tighva (Frone valley), Kurta (Didi Liakhvi Valley) and Eredvi (Patara Liakhvi valley) municipalities was 14 500 as of 1 of January 2008. The Civil Registry Agency registered 13 260 IDPs from these municipalities by 3rd of September, meaning that an absolute majority of Georgians were forced out from their houses. There were an estimated 1 900 inhabitants in the Ajara municipality (Upper Abkhazia) by the 1st of January 2008 according to the Department of Statistics. The Civil Registry Agency registered 1218 IDPs from this municipality by 3 September.

The policy of ethnic cleansing orchestrated by the Russian military, acting in concert with separatist militias, now threatens tens of thousands of ethnic Georgians in the Gali district of Abkhazia, villages near the districts of Gori and Akhagori. These territories are currently under Russian control. Such policies, combined with the August 26 recognition of the separatist regimes by the Russian Federation, now make it impossible for ethnic Georgians to exercise their right to return to their homes.

5.1. Samachablo (South Ossetia)

The Russian army and Ossetian separatist militia deliberately targeted the civilian populations of Georgian villages in the Didi Liakhvi valley, the Patara Liakhvi valley and the Frone valley in South Ossetia. Human Rights Watch, Amnesty International, and eyewitnesses report mass destruction of Georgian villages in South Ossetia and nearby regions. The policy of destruction and looting civilian property has transformed formerly ethnic Georgian areas into ghost towns.¹⁸

---

¹⁷ see <http://hrw.org/english/docs/2008/08/13/georgi19607.htm> ;

¹⁸ See Photos, Human Rights Watch. http://www.hrw.org/photos/2008/georgia_galleries/

Satellite images provided by UNOSAT clearly demonstrate the damage inflicted upon several Georgian villages around the city of Tskhinvali.¹⁹

The execution of ethnic Georgian men and women has been reported by international organizations, international media, as well as eyewitnesses, including ones rescued from the notorious hostage camp in Tskhinvali. A number of cases of rape also have been reported (one female victim, a 22-year-old ethnic Georgian, testified of being raped by four military men while being held in the Tskhinvali hostage camp); Elderly villagers who were physically unable to flee the ethnic cleansing have been captured in large numbers and held as hostages (later handed over in exchange for prisoners of war). Houses owned by ethnic Georgians have been looted and burnt down, following a policy of ethnic cleansing of Georgians that has been “proudly” acknowledged by the separatist leader of South Ossetia, Eduard Kokoity; he declared that the goal of the ethnic cleansing is to purge Georgian enclaves in South Ossetia so as not to allow ethnic Georgians to return to their homes.²⁰

As Human Rights Watch observed, deliberate attempts by the Russian government to exaggerate the number of people killed in the South Ossetia conflict also provoked revenge attacks on Georgian villagers in South Ossetia.²¹ Chairman of the Supreme Council of South Ossetia Z. Gassiev declared: “Georgians will no more return here – we burned all their houses in the enclaves”.

5.2. Ethnic Cleansing of Georgians outside of the Samachablo (South Ossetia) Conflict Zone

After Russian and Ossetian troops destroyed Georgian villages within the conflict zone, expelling and killing ethnic Georgians, they extended these brutal activities to nearby Georgian villages in the Gori and Kareli districts; these areas, which were away from the conflict zone, have now been deemed by Russia as being in a so-called “security/buffer zone.”

On 16 August, Russian army detachments entered Akhgori district, which was part of the “South Ossetia Autonomous Republic” in Soviet times and where Georgian and Ossetians were living in peace. Russian occupying forces threatened the local population with expulsion if they did not accept Russian citizenship and reject their Georgian citizenship. As a result, ethnic Georgians have fled the Akhgori district; many of them are now in Gori IDP camps. Harassment and discrimination against the few remaining ethnic Georgians continues in Akhgori district up to the time of writing.

---

19 See <http://unosat.web.cern.ch/unosat/>

20 Interview with the South Ossetian Separatist leader Eduard Kokoity with Russian newspaper “Kommersant” from 15.08.08; No144, <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=ef093ba1-b275-41da-8576-5d73596075da&docid=1011783> and Interview with the Speaker of South Ossetia Separatist parliament Znaur Gasiev with newspaper “Komsomolskaya Pravda” from 22.08.08. <http://kp.ru/daily/24150/366813> ;

21 See <http://www.guardian.co.uk/world/2008/aug/14/georgia.russia1> ;

5.3. Abkhazia and Kodori Gorge

Approximately 42,000 ethnic Georgians in the Gali district of Abkhazia are harassed and threatened with expulsion. They have been deprived of the right to receive education in their native language for many years. Reports received from residents of Gali—which is now isolated from the rest of Georgia due to the closure of the administrative border at the Enguri Bridge—suggest that they are being harassed, attacked, and threatened with expulsion if they do not accept Russian passports.

There were an estimated 1,900 inhabitants in Ajara municipality (Upper Abkhazia) by 1st of January 2008 according to Department of Statistics. The Civil Registry Agency registered 1,218 IDPs from this municipality by 3 September.

6. Human rights violations Reported by International Organizations

Numerous international organizations and NGOs have been continuously reporting the ongoing grave human rights violations. The two reports of Human Rights Watch speak about the large-scale systematic attacks on the civilian population of Georgian ethnicity, namely that its researchers had:

“witnessed terrifying scenes of destruction in four villages that used to be populated exclusively by ethnic Georgians. According to the few remaining local residents, South Ossetian militias that were moving along the road looted the Georgian villages and set them on fire...”²²

The second report concerning the role of Russia with regard to those ‘terrifying scenes’ says that although ‘Russia is obliged to ensure the safety and well being of civilians in the areas under its *de facto* control ... civilians are clearly not being protected’.²³

The United Nations High Commissioner for Refugees ‘expressed concern over reports of new forcible displacement caused by marauding militias north of the Georgian town of Gori near the boundary line with the breakaway region of South Ossetia’.²⁴ According to UNHCR this group of newly displaced persons consisted of:

“elderly people who had remained in their homes throughout the conflict, but had now been forced to flee by armed groups. The newly displaced said that some had been beaten, harassed and robbed, and that three persons had reportedly been killed. The marauders were reportedly operating in the so called buffer zone established along the boundary line with South Ossetia.”²⁵

²² Human Rights Watch, ‘Georgian Villages in South Ossetia Burnt, Looted’, 13 August 2008.

²³ Human Rights Watch, ‘EU: Protect Civilians in Gori District, Security of Civilians Should Be Central to Summit Discussions on Russia’, 28 August 2008

²⁴ UNHCR, ‘Reports of lawlessness creating new forcible displacement in Georgia’, 26 August 2008

²⁵ UNHCR, ‘Reports of lawlessness creating new forcible displacement in Georgia’, 26 August 2008.

Speaking in his capacity as OSCE Chairman, the Foreign Minister of Finland, Alexander Stubb, stated that in Gori district he had personally witnessed how ‘Russian emergency troops brought in two lorries full of elderly people’ from ‘southern Ossetia who had been torn away from their homes’.²⁶ His conclusion was unambiguous: they ‘are clearly trying to empty southern Ossetia of Georgians’.²⁷

The numerous statements by witnesses also speak of the ethnic based violence mainly aiming to eradicate the presence of the population of ethnic Georgian origin in the occupied territories. As may be summarized from these statements given by the witnesses from the different locations within the occupied territories, an alternative offered to the ethnic Georgians was clear and very simple: Either to be killed or to leave their homes. They, furthermore, indicate the systematic character of looting and burning the houses from which the people were forced to leave. The satellite images attached to this paper also evidence the massive destruction of the Georgian villages. The policy of ethnic cleansing was also affirmed by the so-called ‘President’ of the *de facto* authority in South Ossetia, Eduard Kokoity, who in his interview of 15 August 2008 given to the Russian publication Kommersant, on the question, ‘Will Georgian civilians be allowed to return?’ gave the following answer: ‘We do not intend to let anybody in here anymore.’²⁸

Representatives of U.S.-based Human Rights Watch and Russian group Memorial reported that: *“Neither South Ossetia’s local government nor the Russian army are providing adequate security for citizens in the breakaway territory after last month’s Russia-Georgia war.”*²⁹

7. Russia’s Control over the *de facto* Separatist Authorities

Although the fact of Russia’s control over the *de facto* separatist authorities of the two Georgian regions no longer appears in doubt, in relation to the recent events, it still shall be observed that key *de facto* government officials of those authorities are either current or former Russian military or intelligence officers, are in the employ of the Russian Federation and remain under its direct control. Indeed, many of them are concurrently employed by its military and intelligence services, and they control the paramilitary forces that the United Nations High Commissioner for Refugees has referred to as ‘marauding militias’.³⁰

The statements of the victims give further proofs of the direct implementation of the policy of ethnic cleansing by the Russian troops. Ana Datashvili, a 73-year-old resident of the village of Tamarasheni, testifies that ‘Russian soldiers returned to the village, together with Cossacks and Chechens and other North Caucasus

26 BBC News, ‘South Ossetia emptied of Georgians’, 25 August 2008.

27 BBC News, ‘South Ossetia emptied of Georgians’, 25 August 2008.

28 Republic of South Ossetia New Agency, press conference conducted in the International Press Centre of Tskhinvali, 26 August 2008.

29 See REUTERS, “Looting, fires rage in South Ossetia: rights groups”, Thu Sep 11, 2008

30 UNHCR, ‘Reports of lawlessness creating new forcible displacement in Georgia’, 26 August 2008 ;

bandits' and 'began looting and burning Georgian houses on a massive scale'. She recounts a 'Russian soldier' who:

'started yelling in a loud voice with me but I could not understand what he was saying since I don't know Russian. Afterwards an Ossetian explained to me in Georgian that the Russian soldier had ordered me to leave the house since they were going to burn it down. I asked them why they [were] doing this, since we were relatives. I explained that I was half Ossetian and that my mother was Ossetian. Despite my explanation, they told me that I was Georgian and had no place with them. They said that Georgians will never live on this land anymore.'

To quote further from her statement, 'the Russian soldier forced me by physical abuse to leave the house', whereupon, she recounts, an Ossetian soldier 'threw an object resembling a bomb on the first floor of my house, setting the house ablaze'. There are a huge number of statements by other witnesses containing testimony of a similar nature.

8. Execution, arbitrary detention, and ill-treatment of Georgian civilians

As Russian forces began to occupy South Ossetia on August 8-9, South Ossetian forces followed them into ethnic Georgian villages. Russian and Ossetian forces detained many of the remaining residents, most of whom were elderly and had stayed behind to protect their homes and property; younger family members had fled in the initial days of fighting. On subsequent days, Ossetian forces also detained people trying to flee looting and burning by Ossetian forces in the Gori district. Human Rights Watch has also documented how Ossetian forces looted and burned houses in Georgian villages.³¹ There is no evidence that the civilians detained by Russian and Ossetian forces posed any security threat that would necessitate their detention. During the detention of approximately 10 men, who were taken from cars while attempting to flee from villages in the Gori district, one detainee was executed by Ossetian forces. The group of detainees had been made to lie face down in the back of a minivan, were kicked and hit with gun butts, and told not to raise their heads, despite the beatings. One detainee told Human Rights Watch that the young man lying next to him, who was approximately 25 years old, raised his head several times and the Ossetian captors eventually shot him in the head three times. They threw his body out of the van and threatened the other detainees, «We will kill you all eventually.» These men were subsequently taken to the Ossetian Ministry of Interior building in Tskhinvali.

At least 160 Georgian civilians, including many elderly and approximately 40 women, were held together in the basement of the Ossetian Ministry of Interior building in Tskhinvali. Detainees described appalling conditions of detention. They stated that the dark, hot, poorly ventilated basement had five detention

---

³¹ <http://hrw.org/english/docs/2008/08/28/georgi19712.htm> ;

cells designed for short-term detentions. The cells quickly became overcrowded, and detainees were forced to sleep in the hallway or in the small, fenced-in, outdoor exercise yard accessible from the basement. There were only a handful of beds, and most detainees slept sitting or lying on the floor. There was one toilet for all detainees and it frequently did not have water. Detainees described being given water that was dirty as well as insufficient food. During the initial days of detention, guards would throw four to five loaves of bread into the cells, saying «Eat, pigs!» Detainees stated that following a visit by the International Committee of the Red Cross (ICRC), in mid-August, they were given slightly more and better food, including buckwheat cereal, more servings of bread, and tea. Most detainees reported losing significant weight during the detention. Material conditions in Tskhinvali at the time of these detentions were dire; the city had no electricity, very little food, and very little water. Several men reported being beaten at the moment of detention, during transfer, and upon their arrival at the detention facility. Several men were also forced to work, which included recovering decomposing bodies from the streets of Tskhinvali, digging graves, and burying bodies, as well as cleaning the streets from building debris accumulated as a result of fighting. They did not receive any compensation for this work. Under international humanitarian law, civilians may be required to work if it is necessary, for example, to maintain public utilities or to meet humanitarian needs, but they should be appropriately compensated for their work. Unpaid or abusive forced labor, or work that amounts to partaking in military operations, is strictly prohibited. One group of 61 detainees, including most of the elderly and all of the women, were released on August 21, and were officially exchanged for eight detainees whom the Georgian military describes as militia fighters. Other civilians were released on subsequent days, including a large group of 81 civilians on August 27, who, according to the Georgian Ministry of Defense, were exchanged for four people detained during fighting and described as militants, as well as nine Ossetians previously convicted for crimes and serving sentences in Georgian prisons.³²

During the August war, South Ossetian militias burned and looted most ethnic Georgian villages in South Ossetia, effectively preventing 20,000 residents displaced by the conflict from returning.

The EU deployed a mission under the European Security and Defense Policy, and the OSCE deployed military observers in undisputed Georgian territory adjacent to the South Ossetian border. Both sets of observers have been denied access to South Ossetia, however. On December 23 Russia refused to approve budgetary support for the OSCE's presence in Georgia, requesting separate OSCE missions in Georgia's breakaway regions. At the time of writing the OSCE was in the process of closing its offices in Georgia, including monitoring activities in the undisputed Georgian territories adjacent to South Ossetia.

---

³² Application of the Government of Georgia sent to the International Court of Justice-<http://www.justice.gov.ge/haaga/12%20August%202008%20Application%20Instituting%20Proceedings%20.pdf>

Our Non governmental Organization “Article 42 of the Constitution” is representing more than 400 individuals, before the European Court of Human Rights. Because of a lack of Human and financial resources we did not have opportunity to take more cases of victims of the August war. Applications concern violation of articles 2, 3, 4, 5, 8, 13, p1.1, p4.2 and 14 taken together with all above mentioned articles, depending on factual circumstances coming out from the concrete case materials. Here are just a few examples of cases:

1. Applicants G. Babutsidze (Husband) and E. Babutsidze (wife) before 10th of August 2008 lived in village „Achabeti”, Gori region. After the beginning of the war on 7 August 2008, the applicants’ children left the village but G. and E. Babutsidze decided to stay in the village, and, during the bombardment of 7th of August 2008, were hiding in the basement of the house.

On the 8th of August Russian and Ossetian soldiers came to the village. Applicants were hiding in the gardens near their house, because of the danger of being killed. Several times soldiers visited their house and sacked everything from the applicants’ house.

10th of August 2008 - applicants didn’t manage to escape when soldiers in Russian uniforms came to their house. They fired shots below the legs of E. Babutsidze but fortunately missed. Applicants were too scared. After heavy insults applicants were taken to the Tskhinvaly prison. G. Babutsidze was placed together with male prisoners and E. Babutsidze with female prisoners in a small dark room without any ventilation and lighting. G. Babutsidze, together with about 15 other inmates, was sharing a 36 square meter room, with just 3-4 beds. A small amount of food was provided just once a day. No sanitary items were provided for prisoners. On the day after imprisonment G. Babutsidze was taken to Tskhinvaly and forced to bury 50 dead bodies during the day. He hardly survived when Ossetian soldiers decided to kill all the Georgian prisoners. He was working till the end of the day. At 12 o’clock pm the applicant was taken back to the prison in Tskhinvaly. His wife E. Babutsidze was very nervous at the end of the day, because she thought her husband was already dead. Every day G. was forced to do different kinds of work. On the third day of his imprisonment the applicant’s neighbour V. Lagazidze was taken to the prison, who told the applicant that his house had been burnt down. This news absolutely shocked G. Babutsidze. With support of ICRC, E. Babutsidze was released on the 22nd of August and G. Babutsidze was released 27th of the August 2008.

Imprisonment was so abusive and insulting for applicants that they have had long treatment in - Psycho-Rehabilitation Center for victims of Torture, Violence and Pronounced Stress Impact “EMPATHY”.

Initial application was sent to ECHR 6th of February 2009. Applicants claim violation of articles 2, 3, 4, 5, 8, p1. 1., p4.2. and 14 taken together with all above mentioned articles of the European Convention of Human Rights.

2. Military actions, concretely the bombing of the village of “Kheiti” by air forces of Russian Federation was made from the 8th of August 2008. Applicant’s parents D. K and L. K. stayed in the village. L. K. managed to leave the village “Kheiti”, Gori region 13th of August 2008. Applicant’s father stayed in the village because of not having ability to move. His state of health was very poor. Applicant asked for help from the Red Cross in transferring his father to a safe place, but without any success. 20th of September 2008, T. Q, who was looking for his brother, saw D. K. killed in his own house in the village “Kheiti”. D. K. had several wounds in the stomach area. Later the house, together with other houses in the village “Kheiti”, was burned down by unknown persons, but the significant thing is that since 8 August 2008 until now, effective control in this village has been exercised by the Russian Federation.

3. Military actions, concretely the bombing of the village “Charebi” by air forces of the Russian Federation carried out from the 8th of August 2008. Applicant’s father A. L. was killed and then burnt in his own house in the village of “Charebi” (Gori region, Georgia) by unknown persons on 2 October 2008.

Investigation was instituted by the local factual authority (since 8 August 2008 until now this village has been under effective control exercised by the Russian Federation). The eye-witness is A. L.’s wife N. L. (Ethnic Ossetian by origin, that is why she survived). She saw killers coming to her house shooting with machine-guns. She escaped because of being scared and saw, together with relative E. L., how her house was burnt down by killers.

Neighbor, S. R. saw the person who shot victim A. L. (A. L. still lives in the village “Charebi” Gori region Georgia). Another witness is Z. R., who heard shots in the night on 2 October 2008 and saw burnt house of A. L. on the morning of 3 October 2008. He was interviewed by investigators from Tskhinvali. Effective control since 8 August 2008 until now in this village has been exercised by Russian Federation.

4. Applicant’s father, J. R., was killed in his own house in the village of “Charebi”, Gori region, Georgia, by unknown persons on 2 October 2008.

Investigation was instituted by the local factual authority (we don’t know when). There is no eye-witness.

Neighbor, Z. R., is a witness who heard shots in the night from 2 to 3 of October 2008, when he was at home and saw the dead body of Applicant’s father, J. R., on 3 October 2008 in the morning - he had two shots in the forehead. Witness, Z. R., was interrogated by investigators from Tskhinvali and Dmenisi. 8 Militia officers also interrogated S. R. and other people living in the village.

Other witnesses who saw dead body of J. R. are S. R. and V. R. J. R. was buried by Z. R., S. R. and V. R. in the yard of his own house. Applicant was informed about killing of his father on 3 of October in the morning by Z. R.

At the present moment, like other Georgians, we do not have any opportunity to travel to the territories of South Ossetia and Abkhazia for the protection of Human Rights on the occupied territory.

After the OSCE mission, Russia has also blocked presence of UN observer missions in Georgia, over a dispute on the two breakaway regions' status. It is becoming much more dangerous now for Georgians staying absolutely unprotected in the occupied territories.

9. RECOMMENDATIONS

1. Develop mutual cooperation with Transnistrian NGOs for the protection of Human Rights.

For these purposes:

- Organize joint meetings, discussions, conferences and other round tables together with Transnistrian NGOs about protection of Human Rights;
- Create joint programs with Transnistrian NGOs, for the protection of individuals Human Rights on the territory of Moldova;
- Develop mutual cooperation with Transnistrian NGOs to increase public awareness of Human Rights;

2. Develop cultural, economic and commercial cooperation with Transnistria.

For these purposes:

- Involve Transnistrian businessmen in creation of joint programs for economic development of the country;
- Create joint cultural programs in different regions of Moldova;
- Promote the idea of equal opportunity for everyone;
- Economically develop the Country, making it attractive for Transnistria to cooperate with central authority;
- Create good business environment for economic development of the country;

3. Implementation of International legal standards within the country.

For these purposes:

- Create close relation with European Countries and develop fast integration to European and International Organizations;
- Implementation of European and International law within the country;

RESOURCES USED:

1. Human Rights Watch, Bloodshed in the Caucasus: Violations of Humanitarian Law and Human Rights in the Georgia-South Ossetia Conflict, March 1992, available at -<http://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia.923/georgia923full.pdf>;
2. Human Rights Watch, Up in Flames; Humanitarian Law Violations and Civilian Victims in the Conflict over South Ossetia, January 23, 2009. Available at - <http://www.hrw.org/en/reports/2009/01/22/flames-0>;
3. Council of Europe Parliamentary Assembly, Monitoring Committee Reports;
4. United Nations Reports of the Secretary-General on the situation in Abkhazia, Georgia;
5. The European Parliament resolutions;
6. Application of the Government of Georgia sent to the International Court of Justice-<http://www.justice.gov.ge/haaga/12%20August%202008%20Application%20Instituting%20Proceedings%20.pdf>;
7. Ordinances of Russian State Duma;
8. NATO Secretary General statements.

**Study on the right to liberty and security
of persons in the regions of
conflict/post-conflict from
former Yugoslavia**

CONTENTS

---

1. Background of the conflicts in the former Yugoslavia	263
2. Implementation of the international standards relevant for the right to liberty and security of the person	264
3. Domestic standards relevant for the right to liberty and security of the person	266
3.1. Recent changes in case of Serbia	266
3.2. Recent case of north of Kosovo	269
4. Violations of right to liberty and security of the person linked with conflicts	270
4.1. Abduction in Sjeverin	270
4.2. Abduction in Strpci	272
4.3. Unlawful detention of Albert Nebih and Skender Isufi	272
4.4. Forcible Mobilization of Refugees	274
4.5. Detention of Djakovica group	275
4.6. Police Crackdown on Movement “Otpor” in Serbia	276
5. Measures taken in Serbia after the conflict	278
6. Recommendations for stakeholders in Moldova	280

1. Background of the conflicts in the former Yugoslavia

The dissolution of the former Yugoslavia¹ started in 1991², after years of institutional crisis and ethnic tensions, as well as lack of effective mechanisms and procedures for the democratic resolution of problems. On July 4, 1992, the Arbitration Commission of the Conference on Yugoslavia concluded that the legal process of the dissolution of the SFRY had completed, and that hence the SFRY no longer existed³. Between 1991 (armed conflict in Slovenia) and 2001 (armed conflict in Macedonia), all ex-Yugoslav republics were affected by different armed conflicts that were variously qualified as international, non-international and internationalized⁴. Consequently, war crimes and serious human rights abuses became a reality during the 90s, including genocide⁵ in Srebrenica (Bosnia and Herzegovina).

Parallel with the dissolution of Yugoslavia and the armed conflicts, constitutive and legislative changes started not only in new countries, but also in territories not controlled by new states (i.e. Srpska Krajina in Croatia, Republika Srpska and Croatian Republic of Herceg Bosna in Bosnia and Herzegovina). After the end of the conflicts, reintegration was conducted both in the case of international conflicts (Croatia, Bosnia and Herzegovina), and in case of local conflicts (South Serbia, Macedonia). The case of Kosovo was atypical, since the intervention of NATO forces was the result of serious human rights violations during internal armed conflict in 1998 and 1999. After the completion of the bombardment, the UN Security Council passed UN Security Council Resolution 1244, which placed Kosovo under a transitional UN administration (UNMIK) and authorised KFOR, a NATO-led peacekeeping force. Resolution 1244 provided that Kosovo would have autonomy within the Federal Republic of Yugoslavia, and affirmed the territorial integrity of Yugoslavia, which has been legally succeeded by the Republic of Serbia. Almost a whole decade after, a new legal system was built in Kosovo, but after the declaration of independence⁶, the north of Kosovo⁷ (populated mostly by a Serb population) is still not fully controlled either by the Kosovo government or by the Serbian authorities.

---

1 Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY)

2 According to Opinion No 1 of the Arbitration Commission of the Conference on Yugoslavia, from 29 November 1991 "the Socialist Federal Republic of Yugoslavia is in process of dissolution"

3 Opinion No 8 of the Arbitration Commission of the Conference on Yugoslavia, from 4 July 1992

4 The term internationalized armed conflict includes war between two internal factions both of which are backed by different States; direct hostilities between two foreign States that militarily intervene in an internal armed conflict in support of opposing sides; and war involving a foreign intervention in support of an insurgent group fighting against an established government. D. Schindler, "International humanitarian law and internationalized internal armed conflicts", *International Review of the Red Cross*, 1982

5 Prosecutor v. Radislav Krstic - Trial Chamber I - Judgment - IT-98-33, *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*, 2 August 2001

6 Kosovo Declaration of independence, Assembly of Kosovo, 17 February 2008

7 Municipalities Zubin Potok, Leposavic, Zvecan and Mitrovica

2. Implementation of the international standards relevant for the right to liberty and security of the person

Bearing in mind the character of the conflicts in the former Yugoslavia, and the creation of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), it is obvious that standards of international humanitarian law were applicable in all armed conflicts in post-Yugoslav countries.

Other relevant UN conventions were mainly ratified before the conflict and all post-Yugoslav states continued their implementation after declaring independence. The Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment was ratified by SFRY on 20 June 1991⁸. According to state reports, opinions of the Committee against torture, and the reports of non-governmental organisations, none of the countries implemented this Convention fully during the 90s.

The Socialist Federal Republic of Yugoslavia ratified the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD)⁹, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)¹⁰, the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)¹¹, the Convention on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW)¹² and the Convention on the Rights of the Child (CRC)¹³. Consequently, all the major UN standards relevant for the right to liberty and security of persons were implemented in the former Yugoslavia for more than a decade.

As in other communistic countries, decisions on detention and deprivation of liberty were mostly in the hands of the police and army. Until the beginning of the conflict, there were no significant differences between republics in the implementation of international standards on a local level.

At the beginning of the conflict two members of the federation (Serbia and Montenegro) formed the new Federal Republic of Yugoslavia (FRY)¹⁴, claiming the new federation as the only successor state of the SFRY. However, the Arbitration Commission of the Conference on Yugoslavia concluded that none of the republics was a successor and that the membership of the SFRY in international organizations could not be continued by any successor state, but that each state would have to apply for membership anew¹⁵. The position of the FRY remained unchanged and reports to all UN Committees were prepared and delivered during that time. After democratic changes in 2000, the FRY applied for new membership in UN. The FRY was followed by the formation of the State Union of Serbia and Montenegro (2003), while Serbia becomes the final successor of this state

8 Official Gazette of Socialist Federal Republic of Yugoslavia – International treaties, No 9, 2 August 1991

9 Official Gazette of Socialist Federal Republic of Yugoslavia – International treaties, No 6/1971

10 Official Gazette of Socialist Federal Republic of Yugoslavia – International treaties, No 7/1971

11 Ibid

12 Official Gazette of Socialist Federal Republic of Yugoslavia – International treaties, No 11/1981

13 Official Gazette of Socialist Federal Republic of Yugoslavia – International treaties, No 15/1990

14 Proclaimed at 27 April 1992

15 Opinion No 9 of the Arbitration Commission of the Conference on Yugoslavia, from 4 July 1992

after the independence of Montenegro in 2006. Bearing in mind the constitutional provisions on the direct implementation of international standards, there is no doubt about the validity of the aforementioned UN conventions in both Serbia and Montenegro.

After the withdrawal of Serbian forces from Kosovo, attempts to secure the rule of law were done through UNMIK regulations, while some of the old laws were still valid if they were not against the Constitutional Framework¹⁶ and UNMIK regulations. According to the Constitutional Framework for Provisional Self-Government¹⁷, several international documents were directly applicable in Kosovo and became a “part of Constitutional Framework”¹⁸: The Universal Declaration on Human Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols, the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the International Covenant on Civil and Political Rights, the Convention on the Elimination of Discrimination against Women, the Convention on the Rights of the Child, the European Charter for Regional or Minority Languages, and the Framework Convention for the Protection of National Minorities¹⁹. In the new Constitution of Kosovo, adopted after the declaration of independence, the Convention against Torture and Other Cruel, Inhumane or Degrading Treatment or Punishment was added to the list of directly applicable conventions²⁰.

All ex-Yugoslav countries had ratified the Rome Statute of the International Criminal Court by the end of 2002²¹. There were no major political problems during the process of ratification, while both duty holders and general public have limited knowledge about International Criminal Court. Consequently, implementation of the Rome Statute into domestic legislation was not followed by any obstacles or debates. However, this process is slow and is still not completed in the majority of Western Balkan states. When incorporated into domestic Criminal Codes, the right to liberty and security of person during any armed conflict in future will be more secured and impunity will be prevented.

There was no great impact of jurisprudence before the European Court on Human Rights in any of the ex-Yugoslav countries. The majority of countries have less than 50 judgements before the European Court (Serbia, Macedonia, Bosnia and Herzegovina), while the Court delivered 151 cases against Croatia and 219 cases against Slovenia. There were no judgements in cases related to Montenegro, while Kosovo is not member of the Council of Europe. The majority of judgements in all post-Yugoslav countries are related to fair trial standards (Article 6 of the European Convention), while a relatively small number of judgements were related to other articles. Consequently, jurisprudence contributed mostly to de-

---

16 Regulation 2001/09, 15 May 2001

17 Ibid

18 Chapter 3, Constitutional Framework for Provisional Self-Government

19 Ibid

20 Article 22, Constitution of the Republic of Kosovo, 8 April 2008, into force since 15 June 2008

21 Serbia and Montenegro, Croatia and Slovenia in 2001, Bosnia and Herzegovina and Macedonia in 2002. After dissolution of State Union of Serbia and Montenegro, Montenegro becomes separate State Party of the Rome Statute

bate within Western Balkan states on improvements in the judicial sector and the implementation of fair trial standards on a local level. However, the small number of cases related to right to liberty and security of the person (Article 5) did not cause big debates or changes in any of the Western Balkan countries.

3. Domestic standards relevant for the right to liberty and security of the person

During the existence of the SFRY, the Law on Criminal Procedure²² and Criminal Code²³ existed at a federal level, with basic regulations of procedure and the criminal acts. Consequently, the majority of domestic standards were the same, while republics adopted their own laws that regulated the rest of respective matters. Bearing in mind that all new countries are reforming their systems in order to become members of the EU²⁴, and that all of them are members of the Council of Europe²⁵, their standards in relation to detention and right to liberty are the same or similar.

Regulations relevant for this study are mostly included in new Constitutions, laws on Criminal Procedure and Criminal Codes in respective countries. According to recent analysis²⁶, reforms in all post-Yugoslav countries included the decrease of the maximum length of time for police detention, more strict regulations for informative talk, more demands on the presence of a lawyer during arrest and detention, and the exclusion of detention for some situations (i.e. checking of identity).

Despite the relatively well-established standards and clear rules of procedure, arrest and detention were one of the most problematic issues during the 90s. Right to liberty and security were violated in all countries, in many different ways and aspects, often without proper reaction from the police and judiciary. Moreover, police officers were the ones that were the perpetrators in a great majority of cases, or they did not conduct proper investigations, mostly in cases linked to the armed conflict, and ethnically or politically motivated attacks²⁷.

3.1. Recent changes in case of Serbia²⁸

By adopting the Act Amending the Criminal Procedure Code²⁹ in mid-2007, the National Assembly put off until 31 December 2008 the enforcement of the Crim-

22 Law on Criminal Procedure, Official Gazette of SFRY 4/77, 14/85, 74/87, 57/89 and 3/90

23 Criminal Code, Official Gazette of SFRY 44/76, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90 and 38/90

24 Slovenia is already member of EU

25 Kosovo is not member of Council of Europe

26 "Arrest and detention in the Western Balkans: legal framework", lecture/session led by Goran Zekovic (Croatia), Sarajevo, 16 June 2005

27 "Politically motivated attacks" is term used for wide range of attacks not only on opposition parties, but also on members of civil society, media and academic community because of their demands for democratic changes in particular country

28 Human Rights in Serbia in 2008, Belgrade Centre for Human Rights, February 2009

29 Law on Amending the Criminal Procedure Code, Official Gazette of RS, 49/07

inal Procedure Code (CPC) passed in mid-2006³⁰. Unfortunately, not even the eighteen-month delay was enough to muster the technical, material and expert capacities for the implementation of the Code or to draft a new CPC announced by the MoJ two years ago. In its last working day in 2008, the National Assembly yet again amended the transitional provisions of the CPC, putting off its enforcement until 31 December 2010. This postponement has extended a problematic situation in the legislation of Serbia – until the new CPC, which substantially changes the criminal procedure, comes into force, the provisions of the old CPC shall remain in effect. Some of the changes in the new CPC relate to the essence of realising the right to liberty and security of person.

The Constitution of Serbia guarantees all persons the right to personal liberty and security (Art. 27 (1)). With regard to the right to liberty and security of person, the state is obliged to prohibit and adequately investigate and punish every instance of illegal deprivation of liberty, including such deprivation perpetrated by persons who are obviously not state agents. In that respect, the Criminal Code comprises the criminal offences of illegal deprivation of liberty (Art. 63), abduction (Art. 64) and trafficking in humans (Arts. 388 and 389).

The Constitution of Serbia does not include a useful provision that existed in the Charter of State Union of Serbia and Montenegro, under which “no one may be deprived of liberty arbitrarily”, and merely formulates that the deprivation of liberty “shall be allowed only on the grounds and in a procedure stipulated by the law” (Art. 27 (1)). The CPC sets the rule that only a competent court can order detention only in cases prescribed by the law if the purpose of detention cannot be achieved by other means (Arts. 173–175). The decision on detention during investigation is served to the person concerned at the time of deprivation of liberty, or within 24 hours from the moment of deprivation of liberty or appearance before the investigating judge. The detained person can appeal against this decision. Appeal does not stay enforcement (Art. 175 (3)). The appeal must be reviewed within 48 hours. The duration of detention must be restricted to the shortest possible time. The problem in this regard arises in relation to the right of the person deprived of liberty to be promptly informed about the reasons for detention and grounds for charges against him (Art. 5 (2), ECHR). Whether the 24-hour deadline is in keeping with the requirement of “promptness” depends primarily on whether information given to the person deprived of liberty at the time of detention suffices for him/her to understand the reasons for which s/he has been deprived of liberty³¹.

The CPC allows the police and prosecutor to detain a suspect but only in exceptional cases (Art. 264). The suspect against whom this measure is applied enjoys the full scope of rights belonging to defendants, especially the right to legal counsel. The body of the Ministry of Interior or prosecutor must immediately or within a maximum of 2 hours issue and serve the decision on detention. The

30 Criminal Procedure Code, Official Gazette of RS, 46/06. This study will cover provisions from both laws.

31 *Compatibility of Yugoslav Law and Practice with the Requirements of the ECHR*, CoE, October 2002

duration of detention is limited to 48 hours maximum. The investigating judge must be informed about this immediately, with the possibility to request that the detained person be brought to him promptly (Art. 264 (4)). The detained person can lodge a complaint against the decision on detention. The complaint does not stay enforcement of detention. The investigating judge must decide on this appeal within 4 hours. Nevertheless, the most important guarantee in this situation is the impossibility of interrogation without the presence of counsel. Namely, the questioning shall be postponed until the arrival of counsel, up to six hours maximum. If the presence of counsel has not been ensured by then, police shall either release the detainee immediately or bring him/her before the competent investigating judge.

The application of the new Law on Misdemeanours, adopted in November 2005³², began on 1 January 2007. As per the right to liberty and security of person, The Article prescribes that an accused may be detained by a court order in a misdemeanour procedure in the following cases: (a) In the event his/her identity or permanent i.e. temporary residence cannot be established and there is reasonable suspicion s/he will abscond; (b) In the event s/he can avoid responsibility for a misdemeanour warranting imprisonment by leaving the country; (c) In the event s/he was caught in the commission of the misdemeanour and detention is required to prevent further commission of the misdemeanour. However, detention cannot be ordered by a body of the state administration conducting the proceeding, but only by the court. The new Act, too, however, has provisions on detention that are not in keeping with international standards. Article 168 prescribes “compulsory detention of inebriated persons, drivers of motor vehicles with minimum 1.2 g/kg of alcohol in the blood or under the influence of opiates, as well as of persons who refuse to undergo alcohol or drug tests.” The general standard is that deprivation of liberty must always be justified as necessary and the justification needs to be assessed by the court in each specific case.

The right to be informed of reasons for arrest and charges, the right to be brought before a judge and to trial within reasonable time, the right to appeal to court against deprivation of liberty and the right to compensation for unlawful deprivation are also guaranteed, but they are still unclear in some cases and in others leave space for violation of human rights by law enforcement officers.

In addition to responsibility for persons who are deprived of liberty in any manner and thus within the immediate competence of the state bodies, the state is also obliged to protect persons at liberty whose security is under serious threat. In that respect, it needs to investigate the threats and undertake all measures required by the “objective need” i.e. “gravity of the case”. In keeping with this requirement, the Criminal Code includes the crime of endangerment of security (Art. 138).

---

32 Law on Misdemeanours, Official Gazette of RS 101/05

3.2. Recent case of north of Kosovo³³

After the end of the bombardment, Kosovo was under transitional UN administration (UNMIK). Until the declaration of independence³⁴, the Serbian community in the north of Kosovo³⁵ partly cooperated with the UN administration. However, the situation became unstable and violent after independence and the dramatic decrease of UN presence. The north of Kosovo is still not fully controlled either by Kosovo government or by the Serbian authorities.

The security of a country is always linked to the functioning of its institutions. First and foremost it depends on the effective functioning of the police, the office of the prosecutor, courts and customs, as well as other authorities at a local level. The Kosovo Police (KP) is the only Kosovo institution functioning in North Mitrovica/ Mitrovicë. The police station in North Mitrovica/Mitrovicë cooperates closely with the regional police station located in the southern part of Mitrovicë/ Mitrovica³⁶. When incidents occur they react jointly with regional police stations and EULEX³⁷ regional police. EULEX is still not fully operational Kosovo-wide. The first challenge with which EULEX was faced was establishing its presence across Kosovo including at two border crossing gates on the north border with Serbia.

The present EULEX mission has three components: Justice, Police and Customs. One of the central aims of the Justice Component of EULEX is to improve and strengthen Kosovo's judiciary to make it fully multi-ethnic, impartial, free from political influence and capable of holding fair trials according to international standards and best European practices. As in the period before EULEX, this mission appoints international judges that work closely with their local counterparts. EULEX judges and prosecutors also mentor, monitor and advise their colleagues. According to official statistics, the Justice Component comprises around 10% of the total EULEX staff, or 300 people. Of this, around 70 people work in the prison system and there are more than 40 judges and around 20 prosecutors. However, the mission just started their work and it is hard to measure their impact in relation to any issue, including right to liberty and security of persons. Judiciary bodies including the Mitrovicë/Mitrovica District Court, the District Prosecutor's Office, the Municipal Court and Prosecutor's Office and the Municipal Court for minor offences have not functioned since February 20th 2008. On February 22nd 2008, the Serb Ministry of Justice took over the municipal and minor offences courts of Leposavić/Le posaviq and Zubin Potok/Zubin Potok. According to available data, it is estimated that access to justice and the right to a fair and timely trial were denied to more than 2,000 citizens during 2008. Parallel

---

33 Security situation in Mitrovica/Mitrovicë during period December 2008-January 2009, Humanitarian Law Centre Kosovo, 2009

34 Kosovo Declaration of independence, Assembly of Kosovo, 17 February 2008

35 Municipalities Zubin Potok, Leposavic, Zvecan and Mitrovica

36 Southern part is mostly populated by Albanians

37 European Union Rule of Law Mission in Kosovo, established parallel with proclamation of independence. The central aim is to assist and support the Kosovo authorities in the rule of law area, specifically in the police, judiciary and customs areas. The mission is not in Kosovo to govern or rule. It is a technical mission which will monitor, mentor and advise whilst retaining a number of limited executive powers. EULEX works under the general framework of United Nations Security Resolution 1244 and has a unified chain of command to Brussels

structures of justice exercise the functions of the minor offences and municipal court. They work mainly with civil cases, such as divorce certificates, inheritance, etc. They apply Serbian legislation during their work. The Serbian laws are still used in all criminal cases.

Because the northern part of Kosovo is under the influence, and a part of the monetary system (as well as electro-energetic, postal and telecommunication systems) of Serbia, Kosovo has no single currency in use across all its territory; the currency in use in northern Kosovo is the Serbian dinar. The institutional vacuum has created an opportunity for criminals to increase their illegal activities. They operate freely unhindered by anyone; they are involved in illegal trade and smuggling, competing with each other and instilling fear among all citizens that live there.

The Kosovo Police station in North Mitrovica/Mitrovicë has been operational since August 1999. This police station did not cease functioning after Kosovo declared its independence. Sixty-two Serb police man and an additional 44 police man that, until the independence of Kosovo, used to work in the regional police directorate in Mitrovicë/Mitrovica currently work in the North Mitrovica/Mitrovicë police station. According to available information, police in the North of Kosovo are arresting and detaining people according to Serbian Criminal Procedure Code.

4. Violations of right to liberty and security of the person linked with conflicts

During the past 20 years, conflict situations were often the background for serious human rights violations, while unlawful deprivation of liberty was not considered as a problem and widely justified as “defending of people and the state”. The most drastic cases of violation of right to liberty and security ended as war crimes, including genocide³⁸. Concentration camps were also established in several countries (Bosnia and Herzegovina, Serbia, Montenegro), and were locations of cruel and inhuman treatment towards detained persons. Killings and abductions were the most frequent violations of right to life. In Serbia, politically and ethnically motivated unlawful deprivation of liberty were often and indirectly linked to the conflict during the 90s. Moreover, some of these violations were also breaches of the Convention Relating to the Status of Refugees³⁹.

4.1. Abduction in Sjeverin

Members of the Bosniak national minority (Mehmed Šebo, Zafer Hadžić, Medo Hadžić, Medredin Hodžić, Ramiz Begović, Derviš Softić, Mithat Softić, Mujo

---

38 Prosecutor v. Radislav Krstic - Trial Chamber I - Judgment - IT-98-33, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, 2 August 2001

39 Adopted 1951, entered into force on 22 April 1954

Alihodžić, Alija Mandal, Sead Pecikoza, Mustafa Bajramović, Hajrudin Sajtarević, Esad Džihić, Ramahudin Čatović, Idriz Gibović and Mevlida Koldžić) were citizens of the then Federal Republic of Yugoslavia (FRY) who lived in the village of Sjeverin, Priboj Municipality. On this critical day, 22 October 1992, they were on their way to Priboj to run some everyday errands. They took a regular bus line (Rudo-Priboj). Near the village of Mioče, this regional road goes through the territory of Bosnia and Herzegovina (BiH).

Members of the *Osvetnici (Avengers)* Unit, under the command of Milan Lukić from Višegrad, stopped the bus, which the residents of Sjeverin were riding. After checking ID cards, they took only Bosniaks, 16 of them, out of the bus. They put them inside a truck and took them to the Višegrad Hotel *Vilina Vlas* where they first brutally tortured them and then took them to the bank of the Drina River and executed them all. The bodies of the killed have not yet been found.

The Belgrade District Court convicted (*in absentia*) Milan Lukić and Oliver Krsmanović to 20 years of imprisonment each. It also convicted Dragutin Dragutinović and Đorđe Šević to 15 years of imprisonment each. By the judgement rendered by the Belgrade District Court, which was confirmed by the Serbian Supreme Court, the convicts were presented as members of the *Avengers* paramilitary unit. However, there are numerous pieces of evidence and witness statements that unambiguously show that this unit acted as part of the Republic of Srpska Army Višegrad Brigade. For example, certificates showing that the Višegrad Brigade Headquarters issued Milan Lukić with weapons were presented during the trial.

Belgrade-based Humanitarian Law Centre (HLC)⁴⁰ and family members of the kidnapped filed a lawsuit in which they requested that the state pay reparations to the family members of the kidnapped residents of Sjeverin because the state was obliged, due to the well known situation and ethnic conflict in BiH, to either forbid buses to go that way or provide security to its citizens who had to travel through the territory where their lives were jeopardized on a daily basis because of their ethnic background.

The Court dismissed these allegations and accepted instead the undocumented claims of the state representatives [Office of the Republic Attorney General], that the Ministry of Interior [MUP], pursuant to the then applicable laws, was not obliged to cancel this bus line or provide protection to citizens of the FRY who travelled through unsafe areas on a daily basis⁴¹. Furthermore, pursuant to the presently applicable laws prescribing state reparations for family members of civilian victims of war, families of the kidnapped residents of Sjeverin were deprived of any sort of material support because the state does not consider their family members victims of war. Precisely, according to the legal definition a victim is “a person who sustains physical damage of at least 50% because of a

---

40 www.hlc-rdc.org

41 Documentation in archive of Humanitarian Law Centre

wound or injury which left visible traces, inflicted by torture or deprivation of freedom *by the enemy during the war*, during war operations, from leftover war material or from *enemy sabotage, i.e. terrorist acts.*"

4.2. Abduction in Strpci

On Saturday 27 February 1993, a group of soldiers of the Republic of Srpska Army⁴², under the command of a Hague indictee Milan Lukić, kidnapped 19 people, 18 Muslims and one Croat, from the train number 671 at the Štrpci train station, and took them to the village of Prelovo, in the vicinity of Višegrad (Bosnia and Herzegovina). The soldiers took them inside the elementary school gym, lined them against the wall, searched and beat them. Afterwards they tied their hands with wire, placed them inside a truck, and took them to another village in the direction of Višegrad. Milan Lukić and Boban Inđić executed the people from this train in a garage of one of the burnt houses in the immediate vicinity of the river Drina.

Only one perpetrator has been punished to date. Bijelo Polje Higher Court (Montenegro) sentenced Nebojsa Ranisavljevic on 9 September 2002 to 15 years of imprisonment. The Montenegrin Supreme Court confirmed this sentence in 2004. During the proceedings, the court obtained documents, which show that the highest state authorities of the then Federal Republic of Yugoslavia (FRY) knew that this crime was going to take place even a month prior to the kidnapping, and they had not taken any measures to prevent it from happening. Numerous pieces of evidence were also presented pointing out that other people besides Nebojša Ranisavljević and Milan Lukić also participated in the commission of the crime. The investigation against these other persons has not yet been conducted.

4.3. Unlawful detention of Albert Nebih and Skender Isufi

When Serb security forces shelled the Albanian village of Domanek/Damanek, Glogovac/Gllogovc municipality (Kosovo) on 26 March 1999⁴³, Albert Nebih (17) took refuge with his family in the village of Štrubulov/Shtrubullove in the same municipality. Members of the Serbian Ministry of Interior and Yugoslav Army surrounded this village as well on 28 May 1999. Three members of the Yugoslav Army entered the house in which Albert Nebih resided with 20 members of his family and ordered him, his father Xhafer Nebih, and cousin Ekrem Nebih to search the house. During the search soldiers hit them with rifle butts, after which they took them out on the street and ordered them to stand with their faces directed at a wall and with their hands raised in the air. They lined them up and took them to the village of Novo Čikatovo/Qikatove e Re. From there they were transported by truck to Glogovac/Gllogovc. In Glogovac/Gllogovc their personal

---

42 Army of Bosnian Serbs

43 in that time Kosovo was under full control of Republic of Serbia

details were taken; a paraffin test was conducted to ascertain whether they had recently used firearms, and they were placed in a warehouse where more Albanian civilians were already being held.

The following evening, soldiers ordered the people to leave the warehouse and board buses. According to Albert Nebih, there were several buses and 50 men in each of them. Around 18h they arrived at the prison in Lipljan/Lipjan (Kosovo). As they were getting off the buses, prison guards beat them. After they were registered, guards confiscated their personal effects and put the detainees inside the cells. Conditions in the Lipljan/Lipjan prison were poor. They received a quarter of one stale bread loaf and prison cells were overcrowded. After 12 days, members of the Serbian Ministry of Interior transferred Albert Nebih and other detained Albanians to the Požarevac prison (Serbia). As they were getting off the buses, police officers and prison guards beat them. The beating continued until they were inside the cells. Albanian detainees in the Požarevac Correctional Facility were neither allowed to go for walks nor to sit on the beds. They were allowed a bath once in two weeks. During their detention in the Požarevac Correctional Facility, the police never interrogated Albert and he was not issued a detention order or an indictment. Albert Nebih was released on 20 November 1999. In March 2005, he was diagnosed with the Post Traumatic Stress Disorder (PTSD), as a consequence of torture.

On the same day when Albert Nebih was arrested (28 May 1999), four members of the Serb security forces also entered the house of Skender Isufi in the village of Novo Čikatovo/Qikatove e Re (Kosovo) to which a lot of refugees from the surrounding villages had fled. They selected 13 men and beat them with rifle butts for hours and then took them to the river Drenica where they ordered them to go enter the water and roll in mud. Police officers and soldiers shot repeatedly and threatened to kill the detainees. Three hours later, they took them to Glogovac/Glllogvc to the Qerima Desiskuja bar where they continued hitting them with metal bars and baseball bats. Then soldiers brought a bucket of water for the detainees to wash away the blood after which they were forced to drink that water. The following day they called some Albanians by their names and took them to the nearby damaged facility where they interrogated them. Four police inspectors questioned Skender Isufi about the Kosovo Liberation Army (KLA). They interrogated him for an entire day throughout which they beat him continuously. When he would lose consciousness, they would take him to the toilet to bring him round and after a short period of time they would continue interrogating and beating him.

After the interrogation, they took him back to the facility where he had previously been held. The following morning they took Albanian detainees by buses to the Lipljan prison and only after the fifth day of detention did prison guards let them use the toilet. Several days later they drove them by buses to the Požarevac Correctional Facility where Skender was detained until 14 April 2000 when he was released upon a decision of the Serbian Ministry of Justice. He also never

received a single document on detention and there were no indictments or proceedings initiated against him. He was not even interrogated. He has been receiving treatment for Post Traumatic Stress Disorder since March 2004.

On behalf of Albert Nebih and Skender Isufi, Belgrade based Humanitarian Law Centre (HLC) filed a compensation lawsuit against the Republic of Serbia on 17 May 2007 as part of the HLC support programme to the victims of human rights violations in exercising their right to reparation⁴⁴. On 18 December 2008, HLC received a judgement rendered by the First Municipal Court in Belgrade, which obliges Serbia to pay 185,000 RSD (about 2,000 EUR) to Albert Nebih and Skender Isufi each for the state's responsibility for the illegal detention of six and 11 months respectively in 1999 and 2000. Because of the inappropriately small amount of the compensation, HLC lodged an appeal with the Belgrade District Court. Procedure is still not completed.

4.4. Forcible Mobilization of Refugees

During the summer of 1995, members of the Serbian Ministry of Police (MUP) unlawfully detained around 10,000 refugees from Croatia and BiH, whom they transferred to the territory of Croatia and BiH. There, they were forced, against their convictions, to participate in the military operations as members of the Republic of Srpska Krajina Army⁴⁵ or the Republic of Srpska Army⁴⁶. A great number of them were killed in these operations and many are still suffering from physical and mental consequences.

The Humanitarian Law Centre submitted more than 1000 lawsuits against the Republic of Serbia, on behalf of forcibly mobilized refugees. For example, Gugleta Stojan, Kasap Mile, Simić Đorđe, Dereta Zdravko, Živković Slavko, Kosović Đuro, and Ljubišić Mirko fled Croatia and came to Serbia during the military operation known as 'Oluja' (Storm) in August 1995, fearing for their lives and the lives of their families. Upon arriving in Serbia, they gained the status of refugees in accordance with the local legal provisions and the Convention relating to the Status of Refugees. However, their refugee status did not represent an obstacle to the members of the Serbian Ministry of Interior (MUP), in depriving them of freedom very quickly. Based on false or no explanations, with the use of force, and in the presence of family members, the police officers arrested most of them immediately after they crossed the border; they arrested some of them in the refugee camps. After they arrested these people, they transferred them, with the help of the very strict security, to Erdut (Croatia), the Serb Volunteer Guard Camp. Upon completion of 'training'⁴⁷ in the camp, they were all forcibly enlisted in the Republic of Srpska Krajina military troops.

---

44 Supported by the Swedish Helsinki Committee for Human Rights

45 Army of Croatian Serbs, during the war in Croatia

46 Army of Bosnia Serbs, during the war in Bosnia and Herzegovina

47 "Training" included several days of humiliation, torture and degrading treatment with explanation that they are "traitors of Serbian people"

In this case, the Serbian Supreme Court dismissed on 19 July 2006 the state's demand that the First Municipal Court in Belgrade repeat the procedure concerning the charges filed by the Humanitarian Law Center (HLC) during the year of 1998, on behalf of these seven forcibly mobilized refugees from Croatia. By this act, the Supreme Court confirmed the responsibility of Serbia for the violation of the right to freedom and rights guaranteed to the refugees by the Convention relating to the Status of Refugees. By this decision, the Court also confirmed the State of Serbia's obligation to pay 2,380,000 RSD (about 25,000 EUR) as economic compensation for damages to the mentioned victims. Similar judgements were delivered in hundreds of other cases.

4.5. Detention of Djakovica⁴⁸ group

Under Milosevic⁴⁹, the Government convicted in flawed trials and imprisoned approximately 1,900 ethnic Albanians, pursuing cases brought against them under the Yugoslav Criminal Code for jeopardizing the territorial integrity of the country or for conspiring or forming a group with intent to commit subversive activities (undermining the «constitutional order»). Most of the cases involved alleged violations under Article 136 of the Federal Penal Code related to «association to conduct enemy activity,» or Article 125 concerning «terrorism.»

Members of the Djakovica group (143 ethnic Albanians from Kosovo) were arrested from 11 to 15 May 1999 and decisions on police detention for 30 days were issued to all of them. Bearing in mind the NATO bombing of Yugoslavia, their imprisonment was according to Serbian laws until 15 June 1999. However, from 15 June to 17 November 1999 their detention was unlawful. A mass trial was organized at the beginning of 2000 and the whole group was sentenced to 1632 years of imprisonment.

In February 2001, the new Government passed an Amnesty law that released most prisoners convicted under Article 136. However, the amnesty did not cover those imprisoned under Article 125. The Supreme Court changed the decision for the Djakovica group and ordered a new trial in April 2001. In the same decision, they cancelled detention for all members of the group.

In December 2001, 173 persons remained in prison; of these, 90 were ethnic Albanian political prisoners. The remaining 83 were convicted of common crimes. During the year, most prisoners, including the 143-person Djakovica group, who were convicted in a mass trial in 1999, were released, either through appeal, amnesty, or, in some cases, completion of sentence.

In November 2000, the Governments of Yugoslavia and Serbia signed an agreement (Common Document) with the U.N. Mission in Kosovo (UNMIK) that, among other things, made provisions for the review of all of these cases and for

---

48 Djakovica/Djakova – city in Kosovo

49 Before October 5th, 2000

the transfer of Kosovar Albanian prisoners to Kosovo, where they would continue to serve their sentences if the evidence supports the original convictions. During 2001, this agreement was mostly implemented.

4.6. Police Crackdown on Movement “Otpor” in Serbia⁵⁰

Otpor (Resistance) was initiated as a student movement in October 1998 by a group of Belgrade University students dissatisfied with the work of existing academic organizations and the failure of protests against Serbia’s repressive University Law. The movement gained support at other universities in Serbia and its activists began publicly to put forward the demand for democratic changes summed up as ‘free and fair elections, a free and depoliticized University, and a free and independent media’. The movement spread rapidly to many cities and towns in Serbia. Comprising small groups of students at first, Otpor grew into a mass movement of political opponents to the government. Otpor’s symbol, a clenched fist, came to be recognized among the citizens as a symbol of personal courage and determination to install democratic values in Serbia. The Serbian government responded first by launching a media campaign portraying Otpor as an enemy organization, then by mounting a sweeping police action against its activists in May 2000. The election campaign in Serbia took place amid daily detention of Otpor activists.

Between the beginning of May and the middle of September 2000, the police arrested more than 2,000 Otpor activists, some 400 members of opposition political parties and about 100 activists of nongovernmental organizations (NGOs). An investigation by the Humanitarian Law Center (HLC), comprising interviews with victims of unlawful police actions and written evidence, shows that the Ministry of Internal Affairs (MUP) launched early in May 2000 a broad campaign against young people in Serbia in general and against Otpor activists in particular. The majority of detained people were up to twenty-five years of age, including some 200 between the ages of sixteen and eighteen. Some 300 Otpor activists were detained five or more times. On a number of separate occasions the police also detained thirty mothers who had taken part in Otpor actions. An analysis indicates that the police were employed in an organized and synchronized action with clear orders, instructions and objectives. Although the action was carried out throughout Serbia, its focus was clearly in Vojvodina⁵¹. The uniform procedure employed in all the cases shows that the policemen acted on specific orders, deliberately and grossly violating the law and the Constitution. The determination with which members of the police force broke the law bore out their conviction that they would be exempted from any disciplinary or criminal action.

The police adopted the practice of detaining young men and women, minors, children and other citizens who identified themselves as Otpor activists and

---

50 From 2nd May until 24th September 2000

51 North Province of Serbia

sympathizers and had taken part in activities such as pasting posters, distributing propaganda materials, publicly criticizing the authorities in street theatre, and wearing T-shirts and badges displaying the Otpor symbol. During June, July and August 2000, that is, before the start of the election campaign, the police would round up registered Otpor activists prior to visits by high-ranking state officials to local SPS⁵² and JUL⁵³ boards and keep them in the police stations 'till the guests are gone'. Detentions of Otpor activists in connection with the SPS and JUL election campaign were so common that the public grew quite accustomed to them.

Members of the police force did not bother to conceal the fact that they were under orders to catch people wearing Otpor's T-shirts and distributing its propaganda materials and merely cited the position of their ministry that Otpor is a banned organization. The HLC documented in July and August more than 600 detentions of young people, minors and children for wearing the 'forbidden T-shirt' in public places. In the first half of September, the majority of detained persons were Otpor activists and other citizens caught pasting Otpor stickers bearing the phrase 'He's Finished' over SPS and JUL posters or elsewhere in public places.

During the election campaign the police stepped up their harassment of Otpor activists and other citizens taking part in the actions under the slogans 'He's Finished' and 'The Time Is Ripe'. There is evidence that, instead of questioning Otpor activists and other citizens who had already been detained, photographed and fingerprinted, the police that month focused on registering every new activist and sympathizer.

In connection with the shooting of one of the officials from ruling party, the police detained and questioned more than 200 Otpor activists in Novi Sad and in other towns in Serbia. The police invested these 'informative conversations' with a semblance of legality in order to cover up the clampdown on political dissent. The HLC documents shows that in all these cases the police acted unlawfully, invoking 'the procedure' and orders 'from on high'.

In about ten cases the police sent summonses for questioning without stating the reasons. In several cases the reason was given as 'informative conversation' and in one case as 'dactyloscopy' (meaning fingerprinting). During the questioning the inspectors used a uniform questionnaire. The questions were designed to establish when and why the interviewee joined Otpor, the objectives of the organization, contacts with persons abroad, the sources of finance, the allocation of functions, the identity of leaders, the political opinions of the interviewee and his relatives. In a number of cases the interviewees were asked whether there were any extremist factions or terrorist groups within Otpor. Minors and young adults were also detained and questioned about their political views.

---

52 Socialist Party of Serbia

53 Yugoslav Left Party

After democratic changes, HLC submitted complaints for different deprivations of liberty and police misconduct. In the majority of cases, courts in Serbia delivered judgements in which Serbia was declared guilty for police misconduct and unlawful detention.

5. Measures taken in Serbia and other countries after the conflict

Despite the fact that situation in post-Yugoslav countries is still not stable, it is common to mark year 2000⁵⁴ as the end of the conflict period, especially in the case of Serbia. Consequently, Serbia is the last country in the region that started with inclusive reforms relevant for rights to liberty and security of person.

Parallel to dealing with cases of unlawful detention and other serious human rights violations before Serbian courts, the new government was dedicated to the drafting and adoption of new legislation relevant for the mentioned rights. Changes of the legislation were mostly prepared by the Ministry of Justice with close cooperation with experts from the Council of Europe (CoE), the Organisation for Security and Cooperation in Europe (OSCE) and civil society in Serbia. Transitional laws in this area (Law on Criminal Procedure, amendments on Criminal Code, Law on Police etc) were also accompanied by the adoption of different bylaws and regulations such as the Code on Police Ethics⁵⁵. Compared to other Balkan and East European states, Serbia was slower in the reform process, but all standards were in line with the ones that exist in OSCE and CoE member states.

Education of law enforcement officers was a key measure that the new government implemented with international partners and experts. This was done based on a study on police in Serbia that was done by OSCE experts shortly after democratic changes. Several important recommendations were related to deprivation of liberty and standards and the majority of them were implemented. Despite the increase of educational efforts and programmes, practices in the past nine years have been changing slowly.

New legislative changes caused more clear standards of police detention, informative talks, investigation, right to lawyer during pre-trial procedure, etc. One of the most visible changes for citizens was the decrease in time for particular pre-trial procedures, including detention. Moreover, more demands were introduced for the prolongation of police custody.

The General Inspectorate of Police, a special body, was established for the investigation of all misconduct during police work. However, old internal control of police still exists. The results of their work in the past nine years are not satisfactory.

---

⁵⁴ In Serbian public, the date 5 October 2000 is often perceived as date of democratic changes, since

⁵⁵ Code on Police Ethics, Official Gazette of the Republic of Serbia 92/06

New judicial mechanisms were established in order to secure a better fight against particular crimes (war crimes, organized crime, human trafficking). Special chambers for war crimes or the one for organized crime, and related procedures before these chambers, received positive evaluation from all relevant actors, despite many obstacles in their work.

During the post-conflict period, Serbia re-applied for UN and OSCE membership and started reporting to respective UN bodies, established by UN conventions, previously ratified by the SFRY. In 2003, Serbia⁵⁶ became a member of the Council of Europe, shortly after the assassination of Prime Minister Djindjic. The state of emergency that was proclaimed immediately after derogated a majority of the guarantees relevant for the right to liberty and security of person. During that time, the time for police custody was prolonged; interrogation was possible without the presence of lawyer, etc. Non-governmental organisations collected a big number of interviews of arrested persons that showed different breaches of procedure for police custody, brutality during arrest, and custody for weeks without interrogation.

Reporting to UN and CoE bodies was followed by increased monitoring by domestic and international human rights organisations. These activities were followed by wide advocacy campaigns, including free legal aid for victims of different human rights violations, including unlawful detention. Awareness raising campaign and different projects aimed to educate citizens on their rights in pre-trial procedure. Moreover, many activities and debates were organized in order to discuss recent past and different human rights violations during the 90s.

As in Serbia, special War Crimes Chambers were established in Croatia and Bosnia and Herzegovina in order to deal with most serious human rights abuses during the armed conflict. Parallel with courts, special Prosecutors offices for war crimes were also established in these three countries. Trials in a majority of such cases are still under way, but in total all of those cases have had a positive impact in the region, despite big obstacles related to witnesses, evidences and public pressure. Special chambers were not established in Kosovo and Montenegro, but respective District courts were in charge for war crimes trials and serious human rights abuses during the conflict.

The impact of war crimes trials before special War Crimes Chambers is limited. In the great majority of cases, the focus is on killings, rape, torture and disappearances. Breaches of right to liberty and security of persons were mentioned only as a part of the indictments, without a central role in any case. However, courts examined breaches of this right more carefully in cases of deportations and prison camps. According to the opinion of judges and prosecutors from these countries, unlawful detention and breach of liberty and security were treated only as one of method of the perpetration of war crimes, and consequently were not treated centrally in any indictment.

---

56 In that time, State Union of Serbia and Montenegro

6. Recommendations for stakeholders in Moldova

a) for government

- Improve legislative framework as much as possible, according to CoE/OSCE standards
- Ratification of all relevant international convention that are not ratified yet (i.e. Rome Statute)
- Establishment of special judicial and/or non-judicial mechanisms that will possess enough competences to deal with serious human rights violations, including right to liberty and security of persons
- Regardless of solving the conflict, full cooperation with all relevant actors during investigation of serious human rights violations
- Establishment of separate international ad-hoc body that will help in implementation of all key human rights standards (so-called Coordination body was established during the conflict in Southern Serbia)

b) for police and judiciary

- Establishment and work of fully operational independent body that will investigate all allegations of police misconduct
- Adequate punishment for unlawful deprivations from liberty
- Adequate outreach of cases when perpetrators were punished for particular breach of right to liberty and security of person
- Direct implementation of international standards, especially the ones from UN committees as well as jurisprudence of European Court on Human Rights
- Direct implementation of international standards (including standards mentioned by European Court) in police work

c) for civil society

- Lobby for establishment of independent body that will collect all evidences, testimonies and other material during the conflict period
- Permanent awareness raising campaign with very simply information related to right to liberty
- Long-term cooperation with media on reporting and investigation the cases of police misconduct, unlawful detention and torture
- Further focus of free legal aid to smaller municipalities and full representation of victims before the courts, especially if case is linked to conflict
- Street actions in same time in different cities in order to show that right to liberty is the same everywhere
- Designation of coalition or project that will allow very fast alert system in cases of unlawful detention or similar violations. This must include Pool of lawyer, “friendly media”, internet etc